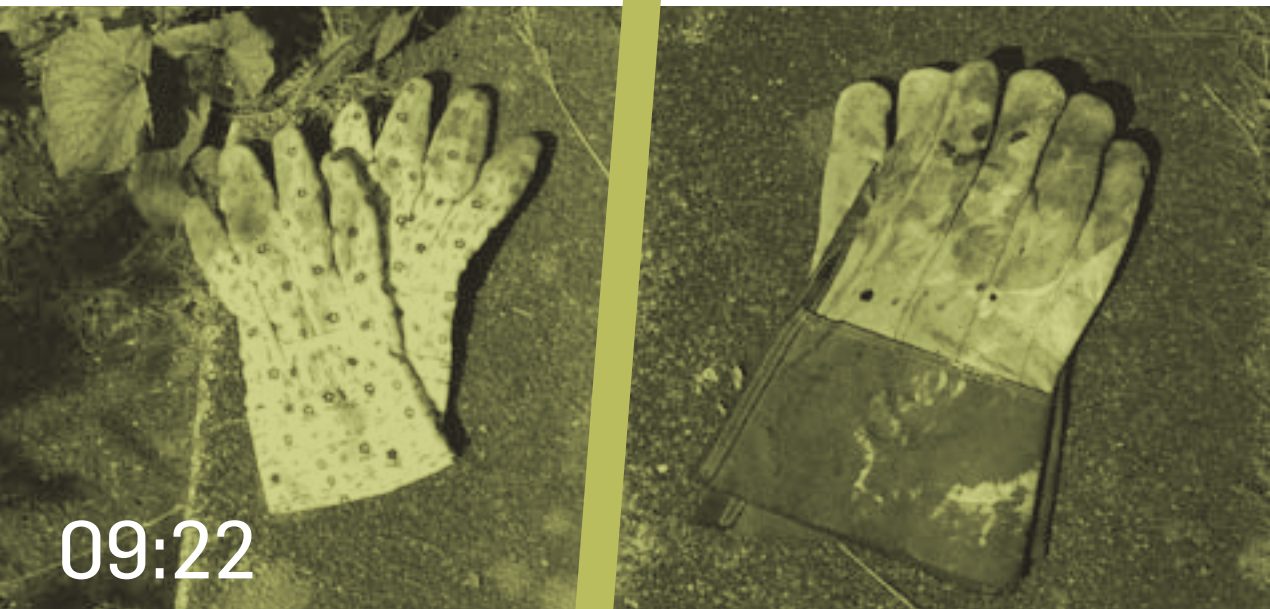

EN EFFEKT MÅLING AF EFTERLØNS- REFORMEN AF 1999

REFORMENS BETYDNING FOR ARBEJDSUDBUDET

09:22

MICHAEL JØRGENSEN

09:22

EN EFFEKTMÅLING AF EFTER- LØNSREFORMEN AF 1999

REFORMENS BETYDNING FOR ARBEJDSUDBUDET

MICHAEL JØRGENSEN

KØBENHAVN 2009

SFI – DET NATIONALE FORSKNINGSCENTER FOR VELFÆRD

EN EFFEKTÅLING AF EFTERLØNSREFORMEN. REFORMENS BEYDNING FOR
ARBEJDSUDBUDET

Afdelingsleder: Lars Pico Gerdsen
Afdelingen for socialpolitik og velfærdsydelse

Undersøgelsens følgegruppe:

Peter Bach-Mortensen, Arbejdsmarkedskommissionen
Søren Hasselpflug, Arbejdsmarkedskommissionen
Steffen Diemer, Arbejdsmarkedskommissionen
Frederik Hansen, Finansministeriet (CAFO)
Thomas Mølsted Jørgensen, Arbejdsdirektoratet (PA2)
Lars Pedersen, Arbejdsdirektoratet (PA2)
Hans F. Jørgensen, Arbejdsdirektoratet (PA2)
Lars Haagen Pedersen, DØRS
Ole Beier Sørensen, ATP
Jan V. Hansen, Forsikring & Pension
Jonas Zielke Schaarup, Forsikring & Pension
Søren Gade, Finansrådet
Lars Pico Geerdsen, SFI
Paul Bingley, SFI

ISSN: 1396-1810

ISBN: 978-87-7487-949-7

Layout: Hedda Bank

Oplag: 600

Tryk: Schultz Grafisk A/S

© 2009 SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11

1052 København K

33 48 08 00

sfi@sfi.dk

www.sfi.dk

SFI's publikationer kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden.
Skrifter, der omtaler, anmelder, henviser til eller gengiver SFI's
publikationer, bedes sendt til centret.

INDHOLD

	FORORD	7
	RESUMÉ	9
1	INDLEDNING	15
2	DET DANSKE PENSIONSSYSTEM	17
	Det danske pensionssystem	18
	De forskellige typer af pensionsordninger	41
3	TEORIRAMME	43
	Option-value-modellen	44
	Probit-modellen	47

4	METODE OG DESKRIPTIVE OPGØRELSER	49
	Indkomstbegrebet	49
	Uddannelsesniveauer	50
	Afgrænsningen af stikprøven og kohorterne	51
	Retten til efterløn – hvem har optjent?	57
	Beregning af option-value-målet	61
	Skattefri præmie	61
	Modregningen i efterlønnen på grund af egne pensionsformuer	62
	Beregning af dækningsgrader	80
	Fremskrivning af pensionsformuen	86
5	EFFEKTANALYSE AF EFTERLØNSREFORMEN AF 1999	95
	Forventede effekter af efterlønsreformen	96
	Hvordan måler vi effekten	97
	Afgangsmønsteret for 1995- og 2001-kohorten	99
	Baggrundskaraktistikas indflydelse på tilbagetrækningen	102
	En model med indkomsten og pensionsformuen	108
	En model med indkomsten og den modregningsbaserede pensionsformue	115
	En model med indkomsten og modregningen	119
	En model med nettodækningsgraden	123
	En model med option-value-målet	128
	Sammenfatning af kapitel 5	131
6	FORVENTEDE EFFEKTER AF EFTERLØNSREFORMEN I FREMTIDEN	133
	Sammensætningen af baggrundsvariable	134
	Afgangssandsynligheden med de nye pensionsformuer	137
	Afgangssandsynligheden med de nye pensionsformuer og indkomster	139
	Sammenfatning af kapitel 6	141

7	SAMMENFATNING	143
	APPENDIKS	155
	Ad kapitel 2	155
	Ad kapitel 4	166
	Ad kapitel 5	176
	Ad kapitel 6	181
	LITTERATURLISTE	185
	Hjemmesider	187
	SFI-RAPPORTER SIDEN 2008	189

FORORD

Danmark og mange andre vestlige lande står over for en udfordring i de kommende årtier, som skyldes en demografisk forskydning, hvor de ældre kommer til at udgøre en stadig større andel af befolkningen, fordi de store krigsårgange har nået pensionsalderen, og fordi vi bliver ældre. Denne demografiske forskydning giver anledning til to overordnede udfordringer: a) der bliver færre erhvervsaktive til at forsørge den ikke-erhvervsaktive del af befolkningen gennem de offentlige velfærdsydelse, og b) der bliver færre erhvervsaktive til at varetage de forskellige arbejdsopgaver i fremtiden. Politikkerne kan imødekomme disse udfordringer ved enten at skære ned på de offentlige velfærdsydelse eller ved at forsøge at skaffe flere hænder – altså øge udbuddet af arbejdskraft.

I denne rapport vil vi fokusere på muligheden for at skaffe flere hænder til arbejdsstyrken ved at udskyde tilbagetrækningsalderen. Helt konkret vil vi analysere effekten af efterlønsreformen af 1999, som netop havde til formål at øge tilbagetrækningsalderen ved at reducere tilgangen til efterlønsordningen. En reduktion af tilgangen til efterlønsordningen vil ud over at skaffe flere hænder også aflaste de offentlige finanser, da en stor del af efterlønsordningen er finansieret af staten. Vi vil i rapporten forsøge at kvantificere, hvordan de to reformelementer a) øget modregning af egne pensionsordninger samt b) optjening af en skattefri præmie har påvirket brugen af efterlønsordningen. Desuden vil vi i for-

søge at give et bud på, hvilken effekt disse to reformelementer vil have ude i fremtiden, i takt med at de individuelle pensionsformuer vokser.

SFI har på baggrund af oplysninger om pensionsopsparinger i arbejdsgiveradministrerede ordninger og privattegnede ordninger i pengeinstitutter, tværgående pensionskasser og livsforsikringsselskaber indhentet af Velfærdskommissionens sekretariat samt oplysninger fra Arbejdsmarkedets Tillægspension (ATP) og Lønmodtagernes Dyrtidsfond (LD) etableret et omfattende datasæt. Desuden har vi fra Arbejdsdirektoratet modtaget en opgørelse af alle danskeres pensionsformuer (ekskl. ATP, SP og SAP) for 60-årige for perioden 2001-2007 samt flere forskellige opgørelser over modtagere af efterløn og afgang og tilgang til efterløn. Disse datasæt er efterfølgende blevet koblet med registeroplysninger fra Danmarks Statistik. Der foreligger således pensionsoplysninger om danskernes samlede pensionsportefølje til brug for denne undersøgelse. Disse oplysninger er af afgørende betydning for at kunne måle effekten af den øgede modregning i efterlønnen på grund af egne pensionsformuer.

Vi vil i den forbindelse gerne takke Finansministeriet, Finanstilsynet og Forsikring & Pension for deres tilsagn om, at SFI kunne anvende data indsamlet af Velfærdskommissionens sekretariat. Vi vil også gerne takke Arbejdsdirektoratet for udlevering af deres data og ikke mindst Lars Pedersen og Hans F. Jørgensen for kyndig vejledning om efterlønsregler samt strukturen af de udleverede data. Desuden takkes ATP for at have udleveret data for SP (den særlige pensionsordning), ATP og SAP (den supplerende arbejdsmarkedspension for førtidspensionister), og LD takkes for at have udleveret LD-data fordelt på individniveau. Afslutningsvis vil vi også gerne takke Jens-Christian Stougaard og Torben Dam fra Pension Danmark for diverse nyttige oplysninger i forbindelse med opgørelsen af pensionsformuerne.

I forbindelse med undersøgelsen har der været nedsat en følgegruppe, der har diskuteret udkast til denne rapport. Lars Haagen Pedersen, sekretariatschef i Det Økonomiske Råd, har ud over at deltage i følgegruppen også været referee på rapporten. Alle takkes de for betydningsfulde bidrag til rapporten.

Rapporten er finansieret af Arbejdsmarkedskommissionen og er udarbejdet af ph.d.-studerende, cand.oecon. Michael Jørgensen. Programleder, ph.d. Anna Amilon har været projektleder på undersøgelsen.

København, august 2009

JØRGEN SØNDERGAARD

RESUMÉ

Efterlønsreformen af 1999 havde til hensigt at øge incitamentet til senere tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet. I denne rapport analyseres effekten af de vigtigste ændringer, som fulgte med efterlønsreformen af 1999.

REFORMENS HOVEDTRÆK

De vigtigste ændringer, der fulgte med reformen af 1999 var:

1. Tilbagetrækning før man opfylder 62-års-reglen, medfører, at alle fradragsberettigede pensionsordninger bliver modregnet i efterlønnen, uanset om man får dem udbetalt eller ej (tidligere modregnede man kun løbende pensionsordninger oprettet som led i et tidligere ansættelsesforhold, hvis de kom til udbetaling).
2. Tilbagetrækning før man opfylder 62-års-reglen, medfører en reduceret efterlønsydelse – maksimalt 91 pct. af højeste dagpengesats (tidligere modtog man 100 pct. de første 2 år, hvis man gik på efterløn før det 63. år, og 82 pct. resten af tiden – dog 100 pct. i hele perioden, hvis man ventede, til man var fyldt 63 år).
3. Udskydelse af efterlønnen, til efter man opfylder 62-års-reglen, medfører, at man optjener en skattefri præmie pr. kvartal, man arbejder.

Rapporten ser især på, hvordan de to reformelementer 1) øget modregning af egne pensionsordninger og 3) optjening af en skattefri præmie har påvirket brugen af efterlønsordningen. Desuden gives et bud på, hvilken effekt disse to reformelementer vil have i fremtiden, når man samtidig tager de voksende individuelle pensionsformuer i betragtning.

Effekten af efterlønsreformen af 1999 måles ved at se på tilbage-trækningsadfærden for to befolkningsgrupper - to kohorter. Den ene kohorte kunne gå på efterløn efter reglerne gældende før efterlønsreformen i 1999, mens den anden kohorte kunne gå på efterløn efter reglerne gældende efter efterlønsreformen i 1999. Personer født i henholdsvis 1935 og 1941, og som dermed fyldte 60 år i løbet af hhv. 1995 og 2001, er udvalgt til disse to kohorter. De bliver benævnt 1995- og 2001-kohorten.

SANDSYNLIGHED FOR AT GÅ PÅ EFTERLØN

Afgangsmønstret til efterløn, blandt de efterlønsberettigede, følger i høj grad 63- og 62-års-reglen, som var gældende hhv. før og efter reformen i 1999. Det vil sige, at man enten træder ud som 60-årig eller som 62-årig (63-årig før reformen), når modregningen af pensionsformuerne bliver noget mildere. Afgangssandsynligheden som 60-årig ligger for begge kohorter på ca. 45 pct., selvom modregningen er blevet skærpet for 2001-kohorten.

Afgangssandsynligheden for en 62-årig fra 2001-kohorten og en 63-årig fra 1995-kohorten er ligeledes meget ens, 39 pct. vs. 38 pct. Afgangssandsynligheden som 61-årig fra 2001-kohorten er derimod lavere end afgangssandsynligheden som 61-62-årig fra 1995-kohorten, 8 pct. vs. 20 pct. Det tyder således på, at man i 2001-kohorten har haft en mere enten-eller-tilgang til, hvilket alderstrin man trækker sig tilbage på. Endelig er afgangssandsynligheden for en 63-årig på 2001-kohorten en smule lavere end afgangssandsynligheden for en 64-65-årig på 1995-kohorten, 20 pct. vs. 20-25 pct.

EFFEKTEN AF DEN SKÆRPEDE MODREGNING OG SKATTEFRIE PRÆMIE

Umiddelbart må man forvente, at den skærpede modregning vil dæmpe lysten til at gå på efterløn. Men når man samtidig tager i betragtning, at de potentielle efterlønsmodtageres pensionsformuer er steget meget fra

1995 til 2001 (49,4 pct. i gennemsnit), så må billedet nuanceres. Stigningen i den gennemsnitlige pensionsformue giver anledning til en positiv indkomsteffekt som pensionist. Effekten af den skærpede modregning kan derfor isoleret set godt være, at brugen af efterlønsordningen blev reduceret fra 1995- til 2001-kohorten. Men fordi pensionsformuerne er steget meget, kan effekten af øget indkomst herfra måske have overskygget modregningseffekten og have fået flere til alligevel at vælge efterlønnen.

Analyserne i rapporten viser dog, at den skærpede modregning af egne pensionsformuer har haft en reducerende effekt på tilbagetrækningen til efterløn. Effekten er dog yderst beskednen. Det er ikke muligt entydigt at identificere en effekt af den skattefrie præmie

ÆNDRET TILBAGETRÆKNINGSADFÆRD SOM FØLGE AF REFORMEN

Rapportens analyser tyder endvidere på, at reformen har ændret den måde, hvorpå man vurderer værdien af at trække sig tilbage, dvs. hvor stort et økonomisk tab man er villig til at påføre sig ved at trække sig tilbage. Afgangssandsynligheden er lavere for 2001-kohorten end for 1995-kohorten for dem, der økonomisk har meget at tabe ved at gå på efterløn. Omvendt er afgangssandsynligheden højere for 2001-kohorten end for 1995-kohorten for dem, der økonomisk ikke har meget at tabe ved at gå på efterløn. Modregningen i efterlønnen og det stærke fokus på pension fra midt 1990'erne og frem kan således have påvirket synet på, hvor meget man er indstillet på at ændre sit økonomiske fundament i forbindelse med en tilbagetrækning

Reformen ser dermed ud til at have haft en effekt på tilbagetrækningen ved at øge afgangssandsynligheden for dem, hvor det økonomiske tab er mindst, samtidig med at den har reduceret afgangssandsynligheden for dem, hvor det økonomiske tab er størst.

FREMTIDIGE EFFEKTER AF REFORMEN

Et mål for, hvordan reformen har påvirket den fremtidige brug af ordningen, kan fås ved at se, hvor mange af de 40-årige i 2006, som indbetalte efterlønsbidrag – det gjorde 57,4 pct. Sammenholder man det tal med, hvor mange der havde ret til efterløn i 1995 og 2001 i kraft af, at de var medlem af en a-kasse (59,5 pct. og 69,3 pct.), så ser det ud til, at re-

formen har reduceret antallet af potentielle efterlønsmodtagere i fremtiden.

For at vurdere den fremtidige effekt af modregningen af egne pensionsformuer har rapporten fremskrevet pensionsformuen for personer, der var 40 år i 2006, til de bliver 60 år i 2026. Fremskrivningen viser, at de fremtidige potentielle efterlønsmodtagere har langt større pensionsformuer at tære af, end hvad der er tilfældet for dem, der i dag er berettiget til efterløn. Hvorvidt det vil give anledning til, at man vælger at trække sig tidligere tilbage, fordi man har råd, eller man vælger at udskyde tilbagetrækningen, fordi man får en større modregning i efterlønnen end i dag, forsøger rapporten også at besvare.

Resultaterne er også her, at pensionsformuerne har en lille, men signifikant effekt på tilbagetrækningen, på trods af at de gennemsnitlige pensionsformuer kan forventes at stige relativt meget.

Tager man de forventede indkomststigninger og udviklingen af satsreguleringen for efterlønnen i betragtning, vil disse forhold dog betyde, at man imødegår en relativt større økonomisk nedgang, hvis man vælger at gå på efterløn. Det vil sandsynligvis betyde en reduceret tilgang til efterlønsordningen i fremtiden.

DE OVERORDNEDE EFFEKTER AF EFTERLØNSREFORMEN

Efterlønsreformen af 1999 har haft en beskeden reducerende effekt på sandsynligheden blandt de efterlønsberettigede 60-61-årige for at gå på efterløn. Som helhed er efterlønsordningen dog blevet mindre attraktiv. Blandt de 40-årige i 2006, som havde mulighed for at fravælge efterlønsordningen, er der således sammenlignet med tidligere en markant lavere andel, som er medlem af efterlønsordningen, hvilket givetvis i et vist omfang kan tilskrives reformen. Derudover tyder det på, at reformen også har medført en ændring i tilbagetrækningsadfærden. En før og efter sammenligning af de økonomiske incitamenter til at trække sig tilbage viser nemlig, at afgangssandsynligheden er øget for dem, hvor det økonomiske tab (på både kort og lang sigt) er mindst, samtidig med, at afgangssandsynligheden er reduceret for dem, hvor det økonomiske tab (på både kort og lang sigt) er størst.

Også i fremtiden må det forventes, at den skærpede modregning kun vil have en beskeden reducerende effekt på tilbagetrækningen. Derimod kan vi forvente en noget større reduktion af tilgangen til efter-

lønsordningen i fremtiden, fordi den relativt større udvikling i lønningerne end i efterlønsatsen over tid vil gøre efterlønnen mindre attraktiv.

INDLEDNING

De fleste europæiske lande er i disse år i gang med at reformere deres pensionssystemer. Reformerne er nødvendige for at sikre de offentlige skattefinansierede pensionssystemer mod den økonomiske udfordring, som den demografiske aldring giver anledning til. Ikke alene bliver der flere ældre i fremtiden, de ældre kan også forvente at leve længere. I et system som det danske betyder det, at de løbende pensionsudbetalinger stiger, og denne stigning skal finansieres via de løbende skatter, som de erhvervsaktive indbetaler. Ud over at der bliver færre til at betale for flere, betyder det også, at der kan blive mangel på arbejdskraft inden for vigtige serviceområder. En måde at imødekomme begge problemer (større udgifter og mangel på arbejdskraft) på er at øge arbejdsudbuddet. Der er flere mulige måder, hvorpå man kan øge arbejdsudbuddet: a) man kan forsøge at modvirke, at for stor en andel af de 18-59-årige ender på overførselsindkomster, b) man kan sørge for, at de unge bliver hurtigere færdige med deres uddannelser, eller c) man kan forsøge at undgå, at de 60-64-årige trækker sig tidligt tilbage fra arbejdsmarkedet. Dette projekt vil fokusere på den tidlige tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet gennem efterlønnen.

Rapporten vil være struktureret på følgende måde: I kapitel 2 giver vi en beskrivelse af det danske pensionssystem med særlig fokus på folkepensionsordningen, efterlønsordningen, tjenestemandspensionsordningen og førtidspensionsordningen. I kapitel 3 beskriver vi den

økonomiske og metodemæssige teoriramme, som ligger til grund for de modeller, der vil blive estimeret i rapporten. I kapitel 4 gør vi rede for, hvordan vi har tilpasset data for at kunne lave de efterfølgende analyser, hvordan vi har fremskrevet pensionsformuerne, samt hvordan de centrale variable fordele, som vi senere skal bruge i analyserne, er fordelt. I kapitlet giver vi også en deskriptiv beskrivelse af tilbagetrækningen for de to kohorter, vi senere analyserer. I kapitel 5 estimerer vi forskellige tilbagetrækningsmodeller – én model med fokus på dækningsgraden, én model med fokus på pensionsmodregningen og skattefripræmie og én model med fokus på option-value-målet, som beskrives i kapitel 3. I kapitel 6 fremskriver vi pensionsformuerne for 40-årige, til de bliver 60 år, og beregner den gennemsnitlige tilbagetrækningsadfærd med de nuværende efterlønsregler. I kapitel 7 sammenfatter vi resultaterne af rapportens analyser, hvilket munder ud i en samlet konklusion.

DET DANSKE PENSIONSSYSTEM

I dette kapitel vil vi kort beskrive, hvordan det danske pensionssystem har udviklet sig siden folkepensionens fødsel og frem til i dag. Vi er specielt interesseret i perioden 1995-2006, fordi vi senere i rapporten sammenligner tilbagetrækningsmønsteret til efterløn for hhv. 1995- og 2001-kohorten af 60-årige.

Det danske pensionssystem har siden 1979 givet mulighed for tidlig tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet før folkepensionsalderen via efterlønsordningen. Ud over muligheden for at gå på efterløn er det også muligt at træde tidligt ud af arbejdsmarkedet via tjenestemandordningen eller ved at få tildelt førtidspension. Førtidspension er modsat efterløns- og tjenestemandordningen ikke en ordning, man optjener en rettighed til¹, men derimod en ydelse, som tildeles på baggrund af en behovsvurdering. Ordningen har dog den næststørste årsag tilgang af 60-64-årige som er trådt ud af arbejdsmarkedet før den officielle folkepensionsalder², og

-
1. Der er dog tre grundlæggende betingelser, der alle skal være opfyldt, for at en person kan tilkendes dansk førtidspension: Personen skal have dansk indfødsret (statsborgerskab), personen skal have fast bopæl i Danmark, og personen skal have haft fast bopæl i Danmark i mindst 3 år mellem det fyldte 15. og det fyldte 65. år. Derudover skal personen selvfølgelig også vurderes at være berettiget til førtidspension ud fra en individuel helbreds-vurdering. (kilde 1: Velfærdsministeriets hjemmeside).
 2. Ud af de 60 pct. af de 60-64-årige, som modtog en indkomsterstøttende ydelse i 2006, var 30 pct. på førtidspension (kilde: tabel SAM77, Danmarks Statistikbank).

vi beskriver derfor ordningen nedenfor, da man må forvente, at fx en nedgang i tilgangen til førtidspension vil øge tilgangen til efterlønsordningen eller omvendt.

Først gennemgår vi kort det overordnede pensionssystem, og dernæst ser vi nærmere på efterlønsordningen og folkepensionen.

DET DANSKE PENSIONSSYSTEM

Det danske pensionssystem er opbygget efter den klassiske tre-søjlestruktur (se tabel 2.1). Søjle 1 udgør et værn mod fattigdom ved at sikre en minimumspension til alle, søjle 2 sørger for en fornuftig dækningsgrad ved at koble pensionsopsparingerne til arbejdsindkomsten, og søjle 3 udgør en sidste fleksibilitet i forhold til at sikre individerne det ønskede opsparingsniveau. Nedenfor gennemgår vi kort tilblivelsen af de enkelte elementer i tabel 2.1.

Tjenestemandspensionen er den ældste arbejdsmarkedspensionsordning og er for offentligt ansatte tjenestemænd (ordningen trådte i kraft i 1849). Reglerne for tjenestemandspensionen og størrelsen af pensionen er bestemt ved lov. Dækningerne i tjenestemandspensioner ligner dem, der er i andre arbejdsmarkedspensionsordninger. Det vil sige, at den består af en alderspension, en invalidepension og dækning til ægtefælle og børn, når tjenestemanden dør. Tjenestemandspensionen adskiller sig dog på et væsentligt punkt fra de andre arbejdsmarkedspensioner, idet den er skattefinansieret, og der indbetales derfor ikke bidrag til ordningen. I stedet optjener man en anciennitet i ordningen.

Folkepensionen³ blev oprettet i 1957 og afløste aldersrenten, som i 1922 havde afløst alderdomsunderstøttelsen, som var den første egentlige offentlige alderdomsunderstøttelse (oprettet i 1891) i Danmark.

For at sikre alle lønmodtagere et supplement til folkepensionen blev ATP-ordningen oprettet i 1964. ATP blev udformet som en lovfæstet, obligatorisk pensionsordning uden udtrædelsesmulighed. ATP er en kollektiv forsikringsordning med hovedvægt på livsvarig alderspension, hvor rettighederne dannes ud fra den enkeltes bidragsbetaling. Til forskel fra de overenskomstaftalte ordninger er bidraget til ATP et fast kronebe-

3. Folkepensionsordningen beskrives mere detaljeret senere.

løb (2.927 i 2008-kroner)⁴, som reguleres, når arbejdsmarkedets parter bliver enige herom. Bidraget gradueres efter den enkeltes arbejdstid for de beskæftigedes vedkommende, og indbetalingerne kommer derfor til at afspejle den enkeltes tilknytning til arbejdsmarkedet gennem livet.

TABEL 2.1

Søjlerne i det danske pensionsystem.

	Søjle 1: Offentligt administreret ordning, universel	Søjle 2: Privat administreret ordning med krav om medlemskab	Søjle 3: Privat administreret ordning med frivillige indbetalinger
Målsætning og metode	Undgå fattigdom som pensionist via ens ydelse til alle, indkomstafhængig ydelse eller garanteret minimumspension	Sikre dækningsgrad via obligatorisk opsparingsordning i relation til beskæftigelse	Fleksibilitet gennem individuel pensionsopsparing eller anden opsparing til pensionisttilværelsen
Finansiering	Skattefinansieret	Opsparingsbaseret, rettighedsbaseret	Opsparingsbaseret
Danske ordninger	Folkepension og førtidspension	Arbejdsmarkedspensioner, tjenestemandspension, LD og SAP	Individuelle pensioner
	ATP ---- SP ----- Efterløn		

Anm.: ATP, SP og efterløn kan ikke entydigt placeres som enten søjle 1- eller søjle 2-pensioner. Tjenestemandspensionen er også skattefinansieret, men man optjener en rettighed gennem sit arbejde.

Kilde: Jørgensen (2008): 24. samt tilføjelser.

Ud over de obligatoriske pensionsordninger (folkepension, ATP og SP (Den Særlige Pensionsordning))⁵ eksisterer der også arbejdsmarkedspensionsordningerne og de individuelle pensionsordninger (privattegnede pensionsordninger). Arbejdsmarkedspensionsordningerne er ordninger aftalt af arbejdsmarkedets parter eller på den enkelte virksomhed, hvor den enkelte lønmodtager/arbejdsgiver løbende indbetaler en procentsats af indkomsten.

4. Satsen angiver almindeligt a-bidrag for en fuldtidsbeskæftiget i det private eller offentlige (i det offentlige findes også en lavere b-, c- og d-sats). Satsen gradueres efter antal timer, man arbejder, og arbejder man mindre end 39 timer pr. måned, er satsen 0 kr. Satsen sættes fra 2009 op til 3.240 kr. De fleste personer på overførselsindkomster indbetaler også til ATP.

5. Beskrives senere.

De individuelle ordninger kan oprettes i banker, sparekasser samt forsikrings- og pensionsinstitutter. Der findes ligesom for de arbejdsgiveradministrerede ordninger forskellige typer: kapitalpensioner, ratepensioner og livslange pensioner.⁶ Kapitalpensionerne udbetales som et engangsbeløb. Ratepensionerne udbetales i rater over en forudbestemt periode – minimum 10 år og maksimalt 25 år – mens livslange pensioner udbetales løbende, indtil man dør.

I 1940'erne begyndte nogle af de første arbejdsmarkedspensioner at se dagens lys.⁷ I 1946 blev Lægernes Pensionskasse oprettet, og i løbet af 1950'erne fulgte andre faggrupper inden for sundhedsområdet (det gjaldt fx fysioterapeuter, ergoterapeuter, sygeplejersker og sygehjælpere). Indtil 1960'erne var det almindelig praksis at ansætte folk i staten og i det offentlige som tjenestemænd, hvilket indebar yderst fordelagtige ansættelsesvilkår og en god pensionsordning. I takt med den voldsomme udbygning af den offentlige sektor ønskede staten imidlertid at reducere antallet af tjenestemandsansættelser til fordel for en mere fleksibel ansættelsesordning. Ordningen har derfor været under afvikling siden da, og i dag er det kun ganske få faggrupper, der bliver ansat som tjenestemænd (Ploug, Henriksen & Kærgaard, 2004: 127). Afviklingen af tjenestemandsansættelsen betød, at en række faggrupper inden for det offentlige pludselig stod med medlemmer, der var meget forskelligt stillet – nogle var ansat som tjenestemænd med særlige pensionsrettigheder, mens andre medlemmer stod helt uden supplerende pensionsordninger. For at mindske denne ulighed oprettede man en række pensionskasser (Ploug, Henriksen & Kærgaard, 2004: 127). I perioden 1954-1961 blev der således oprettet pensionskasser for civilingeniørerne, magistrerne, juristerne og økonomerne, hvorved flere akademikergrupper også blev dækket ind. Senere i 1960'erne fulgte finanssektoren, resten af sundhedssektoren og det øvrige offentlige funktionærrområde.

Indeksopsparing blev indført i 1957 og kunne oprettes indtil 24. november 1971. Personer mellem 18 og 57 år kunne i denne periode oprette op til 6 indekskontrakter i enten et forsikringsselskab eller et pengeinstitut. Kontrakterne giver ret til en livrente med løbetid på

6. Livslang pension kan ikke oprettes i et pengeinstitut.

7. Værkstedsfunktionærerne i jernindustrien etablerede allerede i år 1900 en bidragsfinansieret pensionskasse efter nogenlunde samme mønster, som vi kender i dag. Det var dog først i 1950'erne og 1960'erne, der for alvor kom gang i udviklingen af arbejdsmarkedspensionerne (jf. kilde 2 – ATP).

mindst 10 år. For hver indekskontrakt indbetaler kontohaver et årligt beløb. Når kontohaveren fylder 65 eller 67 år, bliver der udbetalt en månedlig ydelse på kontrakten.

Fra 1977-79 indefrøs man to dyrtidsreguleringer, som i første omgang blev sat ind i ATP-fonden og sidenhen i Lønmodtagernes Dyrtidsfond (LD). Alle lønmodtagere, der var beskæftiget i denne periode, har, når de fylder 60 år, ret til at få udbetalt et beløb fra LD – beregnet ud fra den enkeltes beskæftigelsesomfang i perioden 1977-79. Ordningen, som kun strakte sig over 2 år, kan i et vist omfang opfattes som en arbejdsmarkedspension. LD-opsparingen udbetales som et engangsbetalt og kan udbetales, fra man fylder 60 år, frem til man fylder 70 år. En person, der var fuldtidsansat i hele perioden, havde i 2008 et tilgodehavende på ca. 88.000 kr.

I 1979 indførte man efterlønnen for at gøre plads til de unge på arbejdsmarkedet og for at give nedslidte arbejdstagere en mulighed for at gå tidligt på pension. Efterlønnen er en ydelse til 60-64-årige dagpengeberettigede arbejdsløshedsforsikrede, der helt eller delvis trækker sig tilbage fra arbejdsmarkedet. Efterløn udbetales af arbejdsløsheds-kassen efter ansøgning og svarer til medlemmets dagpenge, dog maksimalt 91 pct. af dagpengenes højeste beløb.⁸

Førtidspension erstattede betegnelserne invalidepension, førtidig folkepension og enkepension ved gennemførelsen af Lov om social pension i 1984.⁹ Førtidspension blev fra 1984 tilkendt på et kombineret helbredsmæssigt og socialt grundlag samt på et rent socialt grundlag (fx på grund af misbrugsproblemer eller manglende tilknytning til arbejdsmarkedet over en længere årrække). I begyndelsen var der fire satser: højeste førtidspension, mellemste førtidspension, forhøjet almindelig førtidspension eller almindelig førtidspension. 1. januar 2003 blev førtidspensions-systemet reformeret, således at der kun var en ydelsessats for førtidspensionister. Satsen for førtidspension efter 2003 svarer til maksimum for udbetaling af arbejdsløshedsdagpenge. Beløbet er indtægtsreguleret og

8. Ordningen uddybes senere i kapitlet.

9. Ved gennemførelsen af Folkeforsikringsloven fra 1933 blev invaliderenten vedtaget. Modtagelsen af invaliderente var betinget på en alvorlig invaliditet – at erhvervsnevnen skønnedes nedsat med omkring to tredjedel. I 1956 ændredes betegnelsen til invalidepension. Invaliditetskravet blev med tiden gradvis lempet, og efterhånden blev der via lovgivning skabt mulighed for også at opnå førtidspension af andre end helbredsmæssige årsager. Det gjaldt således regler om førtidig folkepension og enkepension (kilde 15 - Gyldendals åbne encyklopædi).

skattepligtigt. Bistandsplejetillæg, plejetillæg og invaliditetsydelse tilkendes ikke efter 2003-reformen. Før tidspension kan tilkendes personer i alderen fra 18 til 65 år, som har en varigt nedsat arbejdsevne af et sådant omfang, at pågældende, uanset mulighederne for støtte efter den sociale eller anden lovgivning, herunder beskæftigelse i fleksjob, ikke vil være i stand til at blive selvforsørgende ved indtægtsgivende arbejde. Ansøgning indgives til kommunen. Staten refunderer kommunens udgifter til pension med 35 pct. på den nye ordning.

I slutningen af 1980'erne stod store dele af det private arbejdsmarked og store dele af de LO-organiserede offentligt ansatte – i alt ca. to tredjedele af arbejdsstyrken – imidlertid stadig uden en arbejdsmarkedspension (jf. Sørensen, 2006: 4). Derfor fremlagde LO i 1985 et forslag til en pensionsreform, så mellemindkomstgrupperne også fik en supplerende pensionsordning.¹⁰ Det var dog først under overenskomstforhandlingerne i 1989 og i 1991, at man vedtog opbygningen af de nye arbejdsmarkedspensioner. I 1989 gjaldt det de ufaglærte i den offentlige sektor, og i 1991 gjaldt det både de faglærte og de ufaglærte i den private sektor. Pensionsbidragene var i starten meget beskedne – kun 0,9 pct. af lønnen (1993). I løbet af 1990'erne og starten af det nye årtusinde er ordningerne blevet udbygget, og bidragsprocenten på LO-området når i 2009 op på 12 pct. (kilde 3 – PensionDanmark).

Mens personer i beskæftigelse i mange år har indbetalt til ATP, er det først i 1990'erne, at modtagere af offentlige overførselsindkomster også er blevet omfattet af ATP-ordningen. Siden 1993 har modtagere af arbejdsløshedsdagpenge og AMU-godtgørelse fra en a-kasse for lønmodtagere samt modtagere af syge- og barseldagpenge indbetalt til ATP. Fra 1997 har disse grupper indbetalt dobbelt bidrag til ATP for at kompensere

10. Der var flere årsager til, at folkepensionen ikke længere var tilstrækkelig til at opretholde levestandarden, når man blev pensionist. For det første er der siden folkepensionens indførelse blevet langt flere erhvervsaktive kvinder. Det vil sige, at folkepensionen nu skal modsvare to erhvervsindkomster, hvor en husstands to folkepensioner før i tiden – som oftest – kun skulle modsvare én erhvervsindkomst. For det andet havde personer i mellemindkomstgrupperne i starten af 1990'erne en relativt lavere dækningsgrad. Den relativt lavere dækningsgrad opstod, fordi personer med høje indkomster (især dem med lange uddannelser) havde indbetalt store beløb til arbejdsmarkedspensioner siden 1950'erne og derfor fik et pænt supplement til folkepensionen. Samtidig fik/får de laveste indkomster også en relativt høj dækningsgrad på grund af folkepensionens forholdsvis høje grundniveau.

re for det forhold, at der ikke optjenes arbejdsmarkedspension under fravær fra arbejdsmarkedet.¹¹

I 1997 blev modtagere af kontanthjælp og revalideringsydelse også omfattet af ATP. Samtidig fik modtagere af førtidspension, efterløn fra en a-kasse samt delpension mulighed for på frivillig basis at betale bidrag til ATP. 1. januar 2003 blev indbetalingerne til ATP gjort obligatoriske for nye tilkendelser af førtidspension.

I 1998 indførtes den midlertidige pensionsopsparing (DMP). Som navnet antyder, var DMP kun tænkt som en midlertidig ordning. Formålet var at dæmpe forbruget. I 1999 videreførtes ordningen som den særlige pensionsopsparing (SP) – igen for at dæmpe forbruget.¹² SP betragtes derfor både som en pensionsordning og et konjunkturregulerende instrument. SP lignede DMP på en række punkter. SP var som DMP baseret på en opkrævning af 1 pct. af bruttoindkomsten, og indståendet skulle enten udbetales ved folkepensionsalderen eller ved død. Modtagere af overførselsindkomster har også indbetalt 1 pct. af bruttolønnen til den særlige pensionsopsparing (SP) siden 1998, ligesom lønmodtagere og selvstændige. Indbetalingerne til SP har været suspenderet siden 2003 og er foreløbig suspenderet frem til ultimo 2009.

I 2003 fik førtidspensionister mulighed for at indbetale til SAP-ordningen, der er et supplement til folkepensionen, som minder om en arbejdsmarkedspension. Bidraget er på 5.040 kr. (2008-kr.), og førtidspensionisterne indbetaler selv én tredjedel af beløbet ligesom med ATP.

OVERORDNET TENDENS I UDVIKLINGEN AF PENSIONSSYSTEMET

I øjeblikket kan der observeres en tendens til, at pensionsopsparingen går fra primært at være et offentligt anliggende til i langt højere grad at være et individuelt anliggende. Hvor folkepensionen frem til i dag har udgjort langt den største del af forsørgelsesgrundlaget i alderdommen, vil folkepensionen i fremtiden udgøre en relativt mindre andel af indkomsten som pensionist, fordi store grupper i fremtiden supplerer folkepensionen med arbejdsmarkedspensioner og andre individuelle pensions-

11. I 1997 indbetaltes dog kun halvandet ATP-bidrag, jf. ATP – Årsrapport, 2001, s. 77.

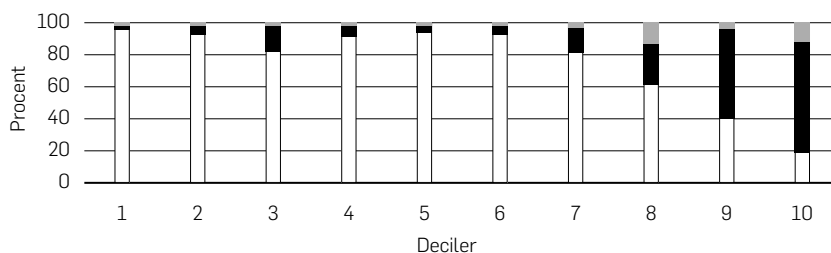
12. Der var dog visse forskelle. DMP blev udbetalt som én sum – SP skulle udbetales i rater over 10 år. DMP var en ren individuel opsparing – SP indeholdt en omfordeling af de opkrævede bidrag.

ordninger (se figur 2.1). Det betyder en bevægelse fra søjle 1 over mod søjle 2 og søjle 3. Figur 2.1 viser dog, at søjle 1 også i fremtiden vil udgøre en stor andel af pensionisternes indkomst, selv når de nye pensionsordninger fra 1990'erne er fuldt udbyggede.

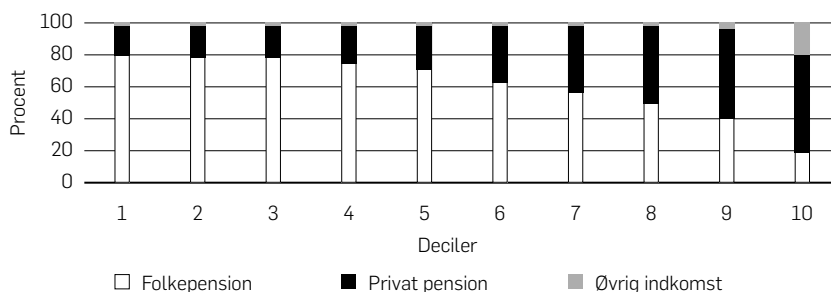
FIGUR 2.1

Folkepensionens andel af den samlede indkomst nu og i fremtiden.

2003

2039

Kilde: Velfærdskommissionen (2006), kap. 5, s. 60.

I 2003 var det primært de 30 pct. af pensionisterne med de højeste indkomster, som modtog en væsentlig del af indkomsten fra opsparingsbaserede pensionsordninger. For den tiendedel, der i 2003 havde de højeste indkomster, udgjorde indkomsten fra opsparingsbaserede pensionsudbetalinger 71 pct. af indkomsten i 2003. For den tiendedel med næsthøjest indkomst var andelen 54 pct. Det var kun for disse to indkomstgrupper, at andelen af indkomster, der stammede fra folkepension, var mindre end 50 pct. (kilde: Velfærdskommissionen 2006, s. 60). Sammenlignes disse tal med tallene for 2039, bemærkes først og fremmest, at opsparingsbaserede pensionsudbetalinger udgør mere end 20 pct. af indkomsten i alle ti deciler i år 2039, jf. figur 2.1. For de to tiendedele med de

højeste indkomster er de opsparingsbaserede pensioners andel af indkomsten stort set den samme som i 2003, mens andelen er steget for de øvrige otte tiendedele af pensionisterne. Målt som andele af indkomsten har udbredelsen af de opsparingsbaserede ordninger først og fremmest betydning for de pensionister, der hører til i den lavere del af indkomstfordelingen. Det er dog i 2039 fortsat kun for 30 pct. af pensionisterne, at udbetalingerne fra de opsparingsbaserede pensionsordninger udgør mere end halvdelen af den samlede pensionsudbetaling. For de øvrige 70 pct. af pensionisterne er folkepensionen fortsat den dominerende indkomstkilde (kilde: Velfærdskommissionen 2006, s. 60).

FOLKEPENSIONEN

1. april 1957 afløste folkepensionen aldersrenten som en offentlig ydelse til alle, uanset indkomst. En såkaldt universel ydelse. Helt universel var den nu ikke – man skulle være dansk statsborger, og i første omgang fik alle kun ret til et minimumsbeløb. Tjenestemænd var i begyndelsen helt afskåret fra at få folkepension, fordi de i forvejen fik en offentlig pension. Den afgørende forskel mellem aldersrenten og folkepensionen var, at behovskriteriet bortfaldt.

I 1957 var der ikke noget pensionstillæg, det blev først indført i 1964 og har siden vokset sig større og større på bekostning af grundbeløbet. En væsentlig forskel på grundbeløbet og tillægget er, at tillægget reguleres med anden indkomst, mens grundbeløbet kun modregnes ved arbejdsindkomst.¹³ Grundbeløbet skulle gradvist (frem til 1. januar 1970) gøres ens for alle uanset indkomst og formue. Til gengæld fastholdt man indkomstreguleringen i folkepensionen ved at aftrappe pensionstillægget i forhold til indkomsten.

I 1970 vedtog Folketinget en lov om, at man fra 67-års-alderen skulle have ret til folkepensionens grundbeløb, uanset indtægt eller formue (også tjenestemænd), og grundbeløbet blev gradvist sat op, så det blev en pension, de fleste kunne leve af.

Den næste gennemgribende revidering af folkepensionen fandt først sted i 1984. Folkepensionsalderen for kvinder steg fra 62 år til 67 år

13. Oprindeligt blev grundbeløbet heller ikke modregnet ved arbejdsindkomst, men fra 1983 gælder dette for 67-69-årige, og fra 1993 alle pensionister. Ændringen i 1993 var især motiveret af den høje arbejdsløshed på daværende tidspunkt (kilde 6 – Jørn Henrik Petersen).

ligesom for mændene, og man afskaffede muligheden for at opsætte pensionen (en ordning, der havde eksisteret siden 1922). Mest gennemgribende var dog indførelsen af en indkomstafhængig aftrapning af grundbeløbets størrelse for de 67-69-årige. I 1987 gennemførtes *Ældre-pakken* – primært for at imødekomme de såkaldte samspilsproblemer for pensionister.¹⁴

I 1994 omlagde man folkepensionen igen. Generelt forhøjedes folkepensionen, men en større del af udbetalingerne blev indkomstafhængige. Omlægningen af folkepensionen var en del af *Skattereformen – Ny kurs*, hvor en række skattemæssige personfradrag (forhøjede personfradrag til hhv. enlige og gifte pensionister) for pensionister blev afskaffet. En væsentlig del af 1994-reformen bestod endvidere i, at grundbeløbet også blev aftrappet i arbejdsindkomsten for personer over 70 år.

I 2003 indførtes den supplerende pensionsydelse (*ældrechecken*) som en ekstra årlig ydelse til folkepensionister, der kun har indkomst fra folkepensionens grundbeløb og pensionstillæg.

I 2004 blev muligheden for opsat pension i op til 10 år genindført for at øge tilskyndelsen til at arbejde videre efter den normale folkepensionsalder.¹⁵

I 2006 vedtog man *Velfærdsforliget*, som betyder, at pensionsalderen fra 2024 hæves med et halvt år frem til 2027, så den fra 2027 bliver 67 år.¹⁶

I 2008 udgjorde grundbeløbet og tillægget for en reelt enlig hhv. 61.152 kr. (det samme for andre) og 61.560 kr. (28.752 kr. for andre), mens det supplerende tillæg udgjorde 7.800 kr.

For at få fuld folkepension skal man som hovedregel være dansk statsborger, have boet mindst 3 år i Danmark og have boet i Danmark i mindst 40 år mellem det 15. og 65. år.¹⁷ Grundbeløbet bliver sat ned ved indkomster fra personligt arbejde (lønindtægt og indtægt som selvstændig) på mere end 259.700 kr. om året ved siden af pensionen. Renter og udbetalinger fra andre pensioner tæller ikke med, når man opgør ind-

14. Kilde: Amilon et al (2008).

15. Ordningen er netop blevet evalueret i SFI (2008).

16. Efterlønsalderen hæves ligeledes med 2 år i perioden 2019-2022. Målet på lang sigt er at antallet af år på efterløn skal forblive på ca. 19½ år, og antallet af år på folkepension skal forblive på ca. 14½ år. Finansministeriet (2006), s. 20.

17. Har man boet i Danmark i mindre end 40 år, får man en brøk-pension svarende til den andel af de 40 år, man har boet i Danmark.

komsten, dvs. at det alene er arbejdsindkomsten, der medfører en indtægtsregulering af grundbeløbet. Grundbeløbet aftrappes gradvist med 30 pct. for arbejdsindkomster over 259.700 kr., således at personer med arbejdsindkomster over 463.500 kr. ikke kan få folkepension. Tillægget aftrappes ved indtægter på 57.300 kr. om året for enlige og 115.000 kr. om året for gifte og samlevende (begge ægtefællernes indtægter lægges til grund for beregningen for gifte og samlevende). Pensionstillægget aftrappes med 30 pct. af indtægter, som overstiger førnævnte grænser. Hvis ægtefællen derimod er berettiget til folkepension, nedtrappes beløbet kun med 15 pct. Pensionstillægget aftrappes ved følgende typer af indkomst: *personlig indkomst, positiv kapitalindkomst og aktieindkomst*.

Foruden folkepensionens grundbeløb og pensionstillægget har ældre mulighed for at søge boligydelse og varmetillæg. Boligydelser gives til folkepensionister samt førtidspensionister, der har fået tilkendt førtidspension efter de regler, der var gældende indtil 1. januar 2003 og er maksimalt på 39.060 kr. om året (2009-kr.). Boligydelser beregnes ud fra husstandens indkomst og formue, huslejens størrelse, boligens størrelse og antal af beboere. Der skal ikke betales skat af boligydelsen. Førtidspensionister, der har fået tilkendt deres pension efter 1. januar 2003, kan få boligsikring. Til folkepensionister med begrænset indkomst og med en likvid formue, som er mindre end 59.900 kr., udbetales den supplerende pensionsydelse (ældrechecken). Beløbet er maksimalt på 7.800 kr. om året (2008-kr.) og bortfalder helt ved indtægter over 57.300 kr. ved siden af folkepensionen. Ældrechecken er skattepligtig.

EFTERLØNSORDNINGEN

Efterlønnen blev indført i 1979 for at gøre plads til de unge på arbejdsmarkedet samt for at give nedslidte arbejdstagere en mulighed for at gå tidligt på pension. Efterlønnen er en ydelse til 60-64-årige dagpengeberettigede arbejdsløshedsforsikrede, der helt eller delvis trækker sig tilbage fra arbejdsmarkedet. Efterløn udbetales af arbejdsløsheds-kassen efter ansøgning og svarer til medlemmets dagpenge, dog maksimalt 91 pct. af dagpengenes højeste beløb, hvis man går på efterløn, før man fylder 62 år.

Årsagen til indførelsen af efterlønnen var især udviklingen på arbejdsmarkedet i 1970'erne. Fra starten af 1960'erne og frem til 1973 var der en lang periode med fuld beskæftigelse, og ledigheden lå i denne periode på mellem 1 og 2 pct. af arbejdsstyrken (jf. Sørensen 1992, s. 51).

I 1973 indtrådte den første oliekrise, og som følge af bytteforholdsforringelsen i udenrigshandlen og en stram økonomisk politik steg den sæsonkorrigerede ledighed fra 10.000 personer primo 1974 til 100.000 personer ultimo 1974 (Brüniche-Olsen 1992, s. 37). Den anden oliekrise i 1979 forøgede ledigheden yderligere, og ledigheden nåede i 1980 op på 7 pct. af arbejdsstyrken¹⁸, hvilket var et højt niveau i forhold til 1960'erne, hvor ledigheden havde ligget på omkring 1-2 pct.

Politikerne reagerede ved bl.a. at indføre efterlønsordningen 1. januar 1979, som skulle medvirke til at give plads til de unge på arbejdsmarkedet samt give de nedslidte en mulighed for at trække sig tilbage. I lovbemærkningen¹⁹ anførtes:

”Efterlønsordningen er primært en arbejdsmarkedspolitisk foranstaltning, der sigter mod omfordeling af arbejdet, idet ældre lønmodtageres tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet giver mulighed for beskæftigelse af yngre arbejdsløse. Samtidig vil efterlønsordningen få stor betydning for nedslidte arbejdstagere, der gennem en årrække har været beskæftiget ved særligt fysisk eller psykisk krævende arbejde” (Arbejdsdirektoratet, 2005, s. 10).

EFTERLØNSORDNINGEN I TAL

Efterlønsordningen var en stor succes fra starten, og ved udgangen af 1979 var der næsten 50.000 personer, der havde valgt at gå på efterløn (jf. Arbejdsdirektoratet, 2005, s. 9). Fra 1979 til 1986 steg antallet af efterlønsmodtagere støt, og det nåede i 1986 op på næsten 100.000 personer (se figur 2.2). Fra 1986 til og med 1990 forblev antallet stabilt, fordi de personer, der var gået på efterløn i 1979, begyndte at gå på folkepension i 1986. I 1991 begyndte tilgangen til ordningen at stige igen – stigningen tog til efter 1994 – og antallet af efterlønsmodtagere nåede i 1999 op på over 155.000 personer.

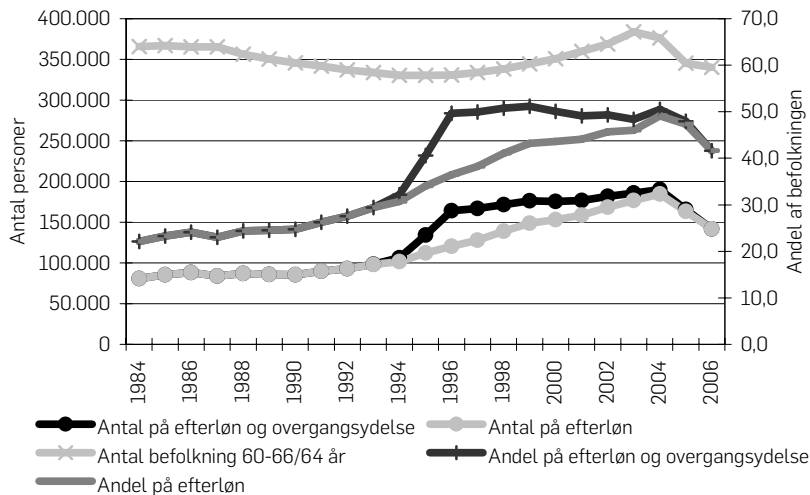
18. De 7 pct. svarede til 183.000 ledige i gennemsnit i 1980. Ledigheden steg yderligere i årene efter og nåede i 1983 op på 283.000 ledige. Kilde: Statistisk Tiårsoversigt 1985.

19. Loven blev vedtaget med et flertal bestående af Socialdemokratiet, Venstre, Centrumdemokraterne, Det Radikale Venstre og Socialistisk Folkeparti. Imod stemte Fremskridtspartiet, Det konservative Folkeparti og Danmarks Retsforbund. Danmarks Kommunistiske Parti, Kristeligt Folkeparti, Venstresocialisterne og Erhvervspartiet stemte hverken for eller imod. (Arbejdsdirektoratet, 2005, s. 10).

I 1992 indførte man overgangsydelsen, som gav 55-59-årige langtidsledige mulighed for at trække sig permanent tilbage før efterlønsalderen. Ordningen blev i 1994 udvidet til også at omfatte 50-54-årige, og da ordningen var størst, havde den en tilslutning på ca. 45.000 personer. Ordningen ophørte i 2006. I figur 2.2 ses både en opgørelse af efterlønsmodtagere eksklusive overgangsydelse og inklusive overgangsydelse.

FIGUR 2.2

Udviklingen i antal efterlønsmodtagere 1984 til 2006.

Anm.: Overgangsydelse indgår først fra 1994. Fra 2004 og frem til 2006 er der fjernet, hvad der svarer til et halvt år af de 60-66-årige, hvert år, når andelen på efterløn er blevet beregnet. Dette er gjort, fordi overgangen til folkepension i samme periode faldt fra 67 år til 65 år.
Kilde: Danmarks Statistikbank, tabel SAM1 og SAM11.

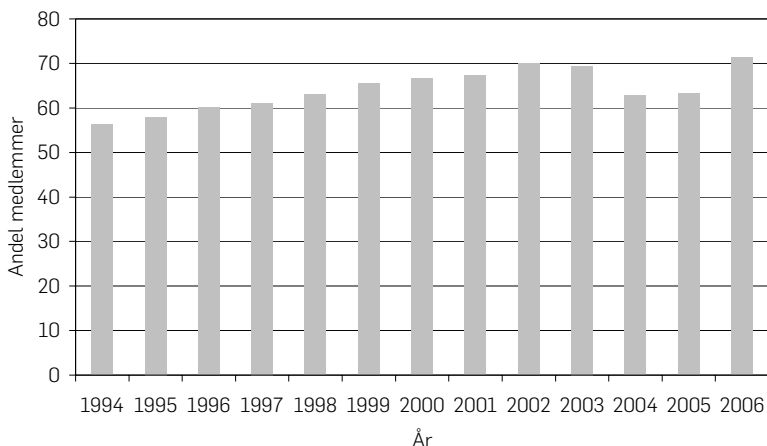
Det store fald i antallet af efterlønsmodtagere efter 2004 skyldes primært nedsættelsen af folkepensionsalderen, som fra medio 2004 til medio 2006 blev nedsat fra 67 til 65 år, hvilket reducerede antallet af årgange på efterløn med to.

Figur 2.2 viser også andelen af aldersgruppen 60-66/64-årige, der var på efterløn fra 1984 til 2006 (både med og uden overgangsydelse). Som man kan se, følger stigningen i antal efterlønsmodtagere meget tæt stigningen i antallet af personer i aldersgruppen 60-66 år. Befolkningsgruppen 60-66-årige faldt fra 1984 til 1996 med 10 pct., mens den

steg med 35 pct. fra 1996 til 2006, hvilket derfor også synes at være en væsentlig forklaring på, at antallet af efterlønsmodtagere er steget så kraftigt efter 1990.

FIGUR 2.3

Andelen af 60-årige, der var medlem af en a-kasse 1994-2006.

Hvor figur 2.2 viser andelen af aldersgruppen, der modtog efterløn, så viser figur 2.3 antallet af de 60-årige, som i perioden 1994-2006 var medlem af en a-kasse – dette angiver en form for potentielle efterlønnere, fordi det er et krav, at man er medlem af en a-kasse, for at man kan modtage efterløn.²⁰ Andelen er steget støt op igennem 1990'erne og nåede i 2002 op på 70 pct.

Kombinerer man informationerne fra figur 2.2 og figur 2.3, kan man se, at alderspotentialer ikke kan forklare hele stigningen i antallet af efterlønsmodtagere, og at der også er sket en reel stigning i brugen af ordningen. Arbejdsdirektoratet (2005) har opgjort en udnyttelsesgrad for brugen af efterlønsordningen. Udnyttelsesgraden angiver, hvor mange af

20. Vi har forsøgt at opgøre ancienniteten via ATP-oplysninger fra 1964-1984 og via medlemskab af en a-kasse fra 1984-2006. ATP-oplysningerne afviger dog en smule fra a-kasse-oplysningerne, og derfor er medlemskab af en a-kasse i stedet anvendt som potentielle.

de forsikrede 60-65/67-årige, der modtager efterløn. Denne andel har været støt stigende frem til 1999 – i 1980 var udnyttelsesgraden 48 pct., og i 1999 var den vokset til 70 pct., hvorefter den faldt til 61,5 pct. i 2005.

Ser man på, hvordan efterlønsmodtagernes fordeling på køn har udviklet sig over tid, kan man se, at andelen af kvinder er vokset fra at udgøre 32 pct. i 1982 til at udgøre 55 pct. i 2004. En stor del af denne stigning i kvindernes andel hænger sammen med kvindernes indtog på arbejdsmarkedet i 1960'erne og 1970'erne (Arbejdsdirektoratet 2005, s. 12). Arbejdsdirektoratet (2005) viser desuden, at det er inden for Akademikernes A-kasse og Offentligt Ansattes A-kasse, at de største stigninger i antal medlemmer af efterlønsordningen er sket.

Den markante stigning i tilgangen til efterlønsordningen op igennem 1990'erne fik politikerne til at reformere efterlønnen i 1992 og igen i 1999. Nedenfor gennemgås først i korte træk de væsentligste justeringerne af efterlønsordningen fra 1979 og frem til 1991, og derefter gennemgås 1992- og 1999-reformen af efterlønnen lidt mere detaljeret, da de to kohorter, som vi senere skal analysere, var underlagt hhv. reglerne efter 1992-reformen og 1999-reformen.

REFORMER AF EFTERLØNNEN

Fra 1979 og frem til 1991 bestod de væsentligste reformer af efterlønnen i at ændre anciennitetskravet til ordningen. Man lavede følgende ændringer frem til 1991 (kilde: Arbejdsdirektoratet, 2005, s. 13):

- 1980: Anciennitetskravet blev sat op fra 5 år inden for 10 år til 10 år inden for 15 år.
- 1982: Efterlønnens laveste sats blev forhøjet fra 60 til 70 pct.
- 1985: Efterlønsmodtagere måtte ikke længere arbejde de første 5 uger af efterlønsperioden.

Efterlønsreformen i 1992

I 1992 lavede man de første større ændringer af efterlønsordningen for at reducere tilgangen til ordningen. Man ændrede både anciennitetskravet, størrelsen af ydelsen og kriterierne for, hvem der kunne modtage efterløn (overgangsydelse). I korte træk lavede man følgende ændringer:

1. Anciennitetskravet blev sat op fra 10 år inden for 15 år til 20 år inden for 25 år.
2. Indførelsen af 63-års-reglen – hvis man gik på efterløn, før man fyldte 63 år, ville man modtage 100 pct. de første 2 år, og 82 pct. de sidste 5 år (folkepensionsalderen var dengang 67 år). Ventedes man derimod til man fyldte 63 år, ville man modtage 100 pct. i 4 år.²¹
3. I 1992 indførte man overgangsydelsen, som gav 55-59-årige langtidslidende mulighed for at trække sig permanent tilbage før efterlønsalderen. Ordningen blev i 1994 udvidet til også at omfatte 50-54-årige. Ordningen ophørte i 2006.

Det skærpede anciennitetskrav mindskede entydigt mulighederne for at modtage efterløn og burde derfor også reducere tilgangen. Dog skal det nævnes, at flere personer med tiden også vil opfylde anciennitetskravet.

Indførelsen af 63-års-reglen kan derimod have haft flere modsatrettede effekter. Det skyldes, at personer, der før reformen gik på efterløn som 63-64½-årig, ikke ville modtage 100 pct. af den maksimale ydelse i hele perioden, men derimod ville modtage 100 pct. efter reformen (se figur 2.4).²²

Det kan have tilskyndet nogle personer under 64½ år til at gå tidligere på efterløn efter reformen, hvilket resultater i Larsen (2005) indikerer. Omvendt gav muligheden for at modtage 100 pct. af maksimalydelse i 4 år, hvis man ventede, til man fyldte 63 år, et incitament til at udskyde tilbagetrækningsalderen til 63 år for personer, der var 60-62 år. Reformen havde dermed en tendens til at samle afgangene ved det 63. år. Sammenlagt konkluderer Larsen (2005), at den kortsigtede effekt på tilbagetrækningen af 1992-reformen var beskednen.

Indførelsen af overgangsydelsen må formodes at have øget tilgangen til efterlønsordningen, da stort set alle modtagere af overgangsydelse fortsætter direkte på efterløn. I fraværet af overgangsydelsen ville nogle af personerne måske have fået fodfæste på arbejdsmarkedet og dermed have udskudt pensionsalderen til efter de fyldte 60 år. Omvendt

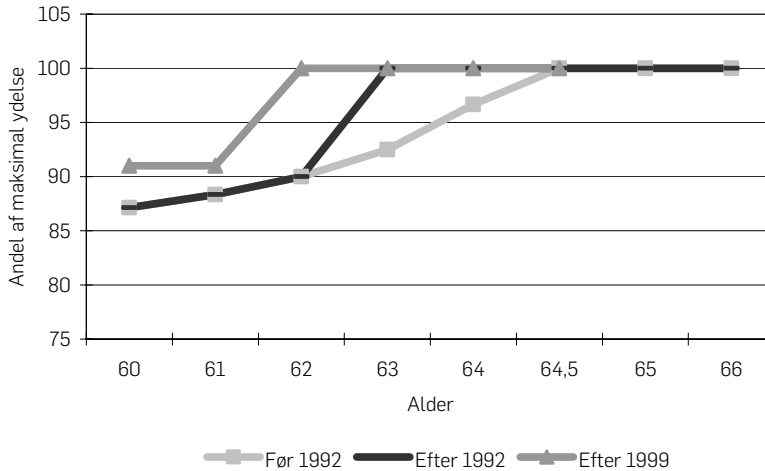
21. Før 1. januar 1992 modtog man 100 pct. de første 2½ år, og 80 pct. derefter (82 pct. fra 1994). Man kunne dermed maksimalt modtage 100 pct. i 2½ år, hvor man efter reformen kunne modtage 100 pct. i 4 år. (kilde: Larsen, 2005, s. 171).

22. En person, der før reformen gik på efterløn som 63-årig, ville i gennemsnit modtage 93,3 pct. af den maksimale ydelse, mens en sådan person ville modtage 100 pct. af den maksimale ydelse efter reformen. For en 64-årig var satserne hhv. 97 pct. og 100 pct. før og efter reformen.

kan man ikke forvente, at denne effekt ville være alt for stor, da overgangsydelsen var tiltænkt langtidsledige.

FIGUR 2.4

Den gennemsnitlige efterlønsydelse (set ift. den maksimale ydelse) beregnet for hele perioden, man modtager efterløn. Betinget på ved hvilket alderstrin, man går på efterløn. Opdelt efter efterlønsreformer.

Anm.: Figuren afspejler alene effekten på den gennemsnitlige efterlønsydelse, set over hele efterlønsperioden, ved at gå på efterløn ved et givent alderstrin.

Efterlønsreformen i 1999

Reformen i 1999 havde ligeledes til formål at øge incitamentet til senere tilbagetrækning samt til en mere gradvis tilbagetrækning – reformen blev kaldt 'den fleksible efterløn'. Måden, hvorpå man ville opnå en mere gradvis tilbagetrækning, var ved at tillade ubegrænset arbejde (dog med modregning) Man justerede ligesom ved 1992-reformen flere forhold ved ordningen for at opnå en mere afdæmpet tilgang til denne. Nedenfor ses de vigtigste ændringer, der fulgte med reformen:

1. Tilbagetrækning, før man opfylder 62-års-reglen²³, medfører, at alle fradragsberettigede pensionsordninger modregnes i efterlønnen, uanset om man får dem udbetalt eller ej (tidligere modregnede man kun løbende pensionsordninger oprettet som led i et tidligere ansættelsesforhold, hvis de kom til udbetaling).
2. Tilbagetrækning, før man opfylder 62-års-reglen, medfører en reduceret efterlønsydelse – maksimalt 91 pct. af højeste dagpengesats (tidligere modtog man 100 pct. de første 2 år, hvis man gik på efterløn før det 63. år, og 82 pct. resten af tiden – dog 100 pct. i hele perioden, hvis man ventede, til man var fyldt 63 år).
3. Udskydelse af efterlønnen, til efter man opfylder 62-års-reglen, medfører, at man optjener en skattefri præmie pr. kvartal, man arbejder. Man kan maksimalt optjene 12 skattefri præmier til en samlet værdi af 135.720 (2009-kroner).
4. Man kan arbejde ubegrænset, mens man modtager efterløn, dog mod et fradrag i efterlønnen pr. time man arbejder (tidligere kunne man arbejde maksimalt 200 timer om året, men uden fradrag i efterlønnen).²⁴ Fra 1995 til 1999 kunne man også gå på delefterløn, som muliggjorde, at man kunne gå på efterløn på deltid. Antallet udgjorde 1.800 ved overgangen til den nye efterlønsordning.
5. Indbetaling af efterlønsbidrag for i højere grad at være med til at finansiere efterlønnen (tidligere var det et samlet medlemsbidrag, der gav adgang til efterløn og dagpenge). Medlemsbidraget blev forhøjet, idet bidragsfaktoren blev forhøjet fra 2,25 til 3, og arbejdsgiverbidraget blev forhøjet fra 1.620 kr. til 5.400 kr. for hver ansat helårsarbejder. Forhøjelserne medførte, at de forsikrede afholdt en tredjedel og arbejdsgiverne to tredjedele af nettoudgifterne til efterlønnen (kilde: Arbejdsdirektoratet, 2005, s. 14).²⁵

-
23. Når man har fået et efterlønsbevis, kan man opnå en række fordele, hvis man venter med at gå på efterløn. Følgende betingelser skal være opfyldt: 1) Man skal have et efterlønsbevis. 2) Man skal vente med at gå på efterløn til mindst 2 år efter den dato, efterlønsbeviset virker fra. 3) Man skal efter denne dato som fuldtidsforsikret have haft lønarbejde i mindst 3.120 timer, have drevet selvstændig virksomhed i væsentligt omfang eller arbejdet som kombinationsforsikret på fuld tid. Som deltidsforsikret skal man have haft arbejde i mindst 2.496 timer. Man kan ikke opfylde 62-års-reglen, når man har modtaget delpension (kilde: Arbejdsdirektoratet (2007), s. 6).
 24. Fra den 1. januar 2007 indførtes lempelige fradragsregler for arbejdsindkomster i efterlønnen for personer med en timeløn under 195 kr. (2009-satser). Fradraget var for disse personer op til 31.127 2007-kr.
 25. Man kan altid få tilbagebetalt efterlønsbidraget mod at afstå fra efterløn.

6. Anciennitetskravet blev hævet til 25 ud af 30 år, fra 20 ud af 25 år.²⁶
7. Fra det fyldte 60. år kan efterlønsberettigede få udstedt et efterlønsbevis, som sikrer den enkelte ret til senere at gå på efterløn, selvom den pågældende på dette tidspunkt pga. sygdom ikke er dagpengeberettiget.

Vi vil her uddybe punkt 1-3, da det er dem, der har størst betydning for de analyser, vi senere skal lave.

Pkt. 1 – Modregning af egne pensionsformuer

Pensioner, hvor bidrag eller præmie er skattefri eller medfører skattemæssigt fradrag, samt opsparing fra Lønmodtagernes Dyrtidsfond og tjenestemandspensioner, medfører som udgangspunkt alle fradrag i efterlønnen. Undtaget er Arbejdsmarkedets Tillægspension (ATP), Særlig Pension (SP), invalidepensioner og pensioner til efterlevende ægtefælle, samlever og børn. Man har mulighed for at benytte et bundfradrag²⁷ for ordninger, der ikke er løbende og led i et ansættelsesforhold (kilde: Arbejdsdirektoratet (2007)).

Frdraget for pensionsopsparing i efterlønnen afhænger af, hvornår man går på efterløn, og hvilken type pensionsopsparing man er i besiddelse af. Man skelner her imellem, om man har opfyldt 62-årsreglen, når man går på efterløn, om pensionerne er privattegnede eller led i et ansættelsesforhold, om pensionerne er en kapital-, rate- eller livs-lang-pension, og om man vælger at få pensionerne udbetalt. I appendiks til kapitel 2 ses en skematisk oversigt over modregningsreglerne. Her gennemgås de overordnede linjer.

Går man på efterløn, før man opfylder 62-årsreglen, modregnes man både for de pensioner, som man vælger at få udbetalt, og for dem, der ikke udbetales. Modregningen er lidt mildere, hvis man ikke får pensionen udbetalt, og ordningen er led i et ansættelsesforhold. For pensioner, der ikke er led i et ansættelsesforhold, er modregningen den samme, uanset om man vælger at få den udbetalt eller ej.

26. Anciennitetskravet er efterfølgende blevet skærpet: Hvis man er født den 1. januar 1978 eller senere, skal man have været medlem af en a-kasse og betalt efterlønsbidrag i 30 år, og senest fra den dag, man fylder 30 år. For personer født tidligere eksisterer der lempeligere overgangsregler – se Arbejdsdirektoratet (2007) for en uddybning.

27. Bundfradraget udgjorde i 2001 ca. 24.000 kr. og har fra 2003 ligget på ca. 13.000 kr.

TABEL 2.2

Eksempler på modregningen af pensionsformuen i efterlønnen før og efter opfyldelse af 62-års-reglen. Fordelt på pensionsordningstype, skattetype, og om pensionen udbetales. Depot 1 mio. kr.

62-års-regel	Pensions- ordningstype	Udbetales?	Skattetype	Depot	Modregning		
Ikke opfyldt	Led i ansættelse	Nej	Kapital	1 mio. kr.	22.200		
		Nej	Rate	1 mio. kr.	22.200		
		Nej	Liv	1 mio. kr.	22.200		
		Ja	Kapital	1 mio. kr.	22.200		
		Ja	Rate	1 mio. kr.	31.888		
		Ja	Liv	1 mio. kr.	31.888		
	Privat	Nej	Kapital	1 mio. kr.	22.200		
		Nej	Rate	1 mio. kr.	22.200		
		Nej	Liv	1 mio. kr.	22.200		
		Ja	Kapital	1 mio. kr.	22.200		
		Ja	Rate	1 mio. kr.	22.200		
		Ja	Liv	1 mio. kr.	22.200		
		Opfyldt	Led i ansættelse	Nej	Kapital	1 mio. kr.	0
				Nej	Rate	1 mio. kr.	0
Nej	Liv			1 mio. kr.	0		
Ja	Kapital			1 mio. kr.	0		
Ja	Rate			1 mio. kr.	35.077		
Ja	Liv			1 mio. kr.	35.077		
Privat	Nej		Kapital	1 mio. kr.	0		
	Nej		Rate	1 mio. kr.	0		
	Nej		Liv	1 mio. kr.	0		
	Ja		Kapital	1 mio. kr.	0		
Ikke opfyldt	Fra overgangs- ydelse	Ja/Nej	Kapital	1 mio. kr.	0		
		Ja	Rate	1 mio. kr.	28.699		
		Ja	Liv	1 mio. kr.	28.699		

Anm.: Der er i beregningerne anvendt et bundfradrag på 13.000 kr. svarende til satsen pr. 1. januar 2009. Løbende ydelser er blevet omregnet til depoter vha. en annuitetsfaktor på 15,68 (svarende til en restlevetid på 21,5 år, og en realrente på 3 pct.). Selvom en kapitalpension udbetales som en engangsydelse, modregnes den i hele efterlønsperioden. Modregningen kan ikke lægges sammen, fordi bundfradraget kun kan benyttes én gang.

Går man på pension efter at have opfyldt 62-års-reglen, bliver man kun modregnet for pensioner, der er løbende, og som er led i et ansættelsesforhold, og bundfradraget kan ikke benyttes.

Tabel 2.2 giver nogle eksempler på nogle modregninger, hvor der skelnes mellem de faktorer, der blev nævnt ovenfor, for at give et billede af, hvad faktorerne betyder for modregningen.

Af tabellen fremgår det, at modregningen ved en depotformue på 1. mio. kr. kan svinge fra 0 kr. til 35.077 kr. årligt. Den højeste modregning forekommer ved pensioner, som er led i et ansættelsesforhold, og som kommer til udbetaling, efter 62-års-reglen er opfyldt. Det kan måske undre lidt, at modregningen her er højere, end hvis man ikke har opfyldt 62-års-reglen, da man jo lige netop da har gjort det, der var hensigten med ordningen. I appendiks er tabel 2.2 genskabt blot med formuer på hhv. 0,5 mio. kr. og 2 mio. kr.

Pkt. 2 – Reduceret ydelse ved manglende opfyldelse af 62-års-reglen
Ligesom 63-års-reglen i 1992-reformen gav et incitament til at fremrykke eller udskyde tilbagetrækningen til 63-års-alderen, så gav 62-års-reglen (isoleret set) et incitament til at trække sig tilbage ved 62-års-alderen (se figur 2.4). Figuren viser, at personer, der ikke opfylder 62-års-reglen, kan opnå en forøgelse af den gennemsnitlige ydelse på 9 procentpoint, hvis de venter, til de opfylder 62-års-reglen. Venter man derimod, til man fylder 63 år med at gå på efterløn (efter 1999), så vil man ikke opnå nogen yderligere gevinst ydelsesmæssigt, set ift. hvis man gik på efterløn som 62-årig. Begrundelsen for at ændre 63-års-reglen til 62-års-reglen var, at man sænkede folkepensionsalderen fra 67 til 65 år (gældende fra 1. juli 2004).

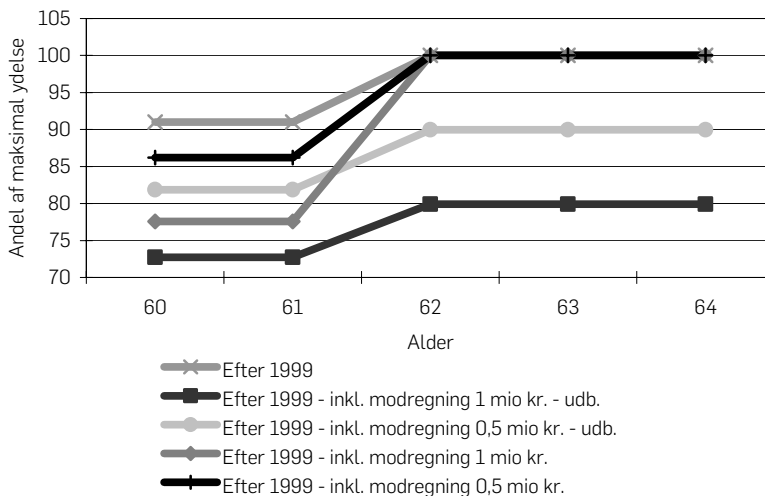
Sammenhængen mellem den gennemsnitlige efterlønsydelse (angivet i pct. af den maksimale ydelse) set ift., hvornår man går på efterløn, samt eksempler på modregningen af pensionsformuen kan ses i figur 2.5.

Havde man ingen pensionsformue, og gik man på efterløn som 60-årig efter 1999-reformen, så modtog man 91 pct. af den maksimale dagpengesats i alle 5 år på efterløn. Havde man derimod en pensionsformue på 1. mio. kr. som led i et ansættelsesforhold og lod den komme til udbetaling, så ville man kun modtage ca. 73 pct. af den maksimale dagpengesats. Selv hvis man ikke lod den udbetale, ville satsen falde fra 91 pct. til 78 pct. Den største gevinst (satsmæssigt) ved at udskyde afgang til efterløn opnås for personer, der havde tænkt sig at gå på efterløn

uden at få deres løbende pensionsordning (som led i et ansættelsesforhold) udbetalt. De opnår en stigning i satsen (givet de har en pensionsformue på 1. mio. kr.) på 22 procentpoint. For personer, som ikke har en pensionsordning, som er led i et ansættelsesforhold, eller som har en kapitalpension, og som har tænkt sig at få pensionen udbetalt, når man går på efterløn, er stigningen i satsen tilsvarende stor, fordi sådanne ordningers udbetalinger ikke modregnes i efterlønnen efter opfyldelse af 62-års-reglen. Dette kan være en motivation til ikke at spare op i en ordning, som er led i et ansættelsesforhold, hvis man ved, at man ønsker at gå på efterløn og samtidig få sin pension udbetalt.

FIGUR 2.5

Den gennemsnitlige efterlønsydelse (set ift. den maksimale ydelse) beregnet for hele perioden, man modtager efterløn. Betinget på hvilket alderstrin, man går på efterløn. Opdelt efter efterlønsreformer.

Anm.: Figuren afspejler alene effekten på den gennemsnitlige efterlønsydelse set over hele efterlønsperioden ved at gå på efterløn på et givent alderstrin. Ved udbetaling inkl. modregning er fradraget gældende fra 2003 på 11.300 kr. blevet anvendt. Modregningen er lavet for en livsvarig pension, der er led i en ansættelse. 'Udb' står for, at pensionen udbetales. Det er i figuren antaget, at man opfylder 62- og 63-års-reglerne ved de givne alderstrin.

Pkt. 3 – Optjening af skattefri præmie

Reformen gav efterlønsberettigede mulighed for at optjene en skattefri præmie, for hvert kvartal de udskyder tilbagetrækningen, efter at de opfylder 62-års-reglen.²⁸ Den skattefri præmie har til hensigt at få personer, der normalt ville trække sig tilbage, når de opfyldte 62-års-reglen, til at udskyde tilbagetrækningen yderligere. Figur 2.6 viser forholdet mellem, hvad man efter reformen kan forvente at indbetale til efterløn, og hvad man kan forvente at få udbetalt.

Søjlerne i figur 2.6 viser: 1) hvor meget man samlet kommer til at betale til efterlønsordningen, hvis man indbetaler efterlønsbidraget (423 2009-kr.²⁹) i 25 år, 2) de samlede efterlønsudbetalinger (fuldtidsforsikret uden modregning), hvis man går på efterløn som hhv. 60-årig (5 år på efterløn til 91 pct. af højeste efterlønsats³⁰) og 62-årig (3 år på efterløn til 100 pct. af højeste efterlønsats), 3) den højest mulige skattefri præmie og 4) den forventede formue, hvis pengene have været indbetalt til en kapitalpension og forrentet med en realrente på 3 pct. ud over prisudviklingen.

Man kan til enhver tid vælge at frasige sig retten til efterløn og få det opsparede efterlønsbidrag overført til en arbejdsmarkedspension. Figuren giver dermed et billede af 'risikoen' ved at være med i efterlønsordningen. Hvis man fortryder, at man har tilmeldt sig ordningen, så vil man altid kunne få sine penge tilbage. Pengene vil dog 'kun' være reguleret med satsreguleringen, hvilket betyder, at man går glip af den forrentning, man ellers ville have kunnet få. Et billede af denne forbigåede forrentning, givet man trækker sig efter 25 år og beder om at få sine penge udbetalt, kan fås ved at sammenligne med søjlen 'kapital pension', som er inkl. en forrentning.

Indførelsen af den skattefri præmie giver dog mulighed for at blive ved med at indbetale til ordningen, selvom man ikke ønsker at gå på efterløn, og i stedet modtage en skattefri præmie. Den fulde skattefri præmie er noget større end det beløb, man vil kunne forvente med en real forrentning på 3 pct. af en kapitalpension.

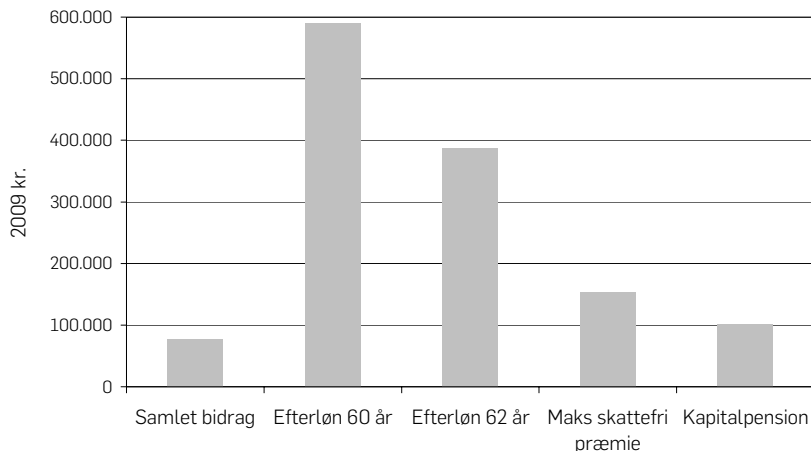
28. Personer på den gamle efterlønsordning havde også mulighed for at benytte sig af den skattefri præmie.

29. Dette er den månedlige sats for en fuldtidsforsikret (kilde 10: Ældresagen).

30. I 2009 var satsen 188.500 kr. (kilde 11: 3F).

FIGUR 2.6

Forholdet mellem det samlede efterlønsbidrag til efterløn, og hvad man kan forvente at få udbetalt, når man går på efterløn som 60- eller 62-årig, eller hvis man ikke går på efterløn og modtager fuld skattefri præmie. Opgjort for en person, der indbetaler i 25 år. Efter skat i 2009-kroner.

Anm.: Det er i beregningen af efterlønnen antaget, at man får den fulde efterløn udbetalt (188.500 kr.), dvs. uden modregning. Skattereglerne for 2008 er anvendt. Søjlerne viser: 1) hvor meget man samlet kommer til at betale til efterlønsordningen, hvis man indbetaler efterlønsbidraget 5.076 kr. i 25 år (i beregningen er indbetalingerne korrigeret for satsændringen), 2) den samlede efterlønsudbetaling (fuldtidsforsikret uden modregning), hvis man går på efterløn som 60-årig (5 år på efterløn til 91 pct. af højeste dagpenge), 3) den samlede efterlønsudbetaling (fuldtidsforsikret uden modregning), hvis man går på efterløn som 62-årig (3 år på efterløn til 100 pct.), 4) den højst mulige skattefrie præmie 135.720 løftet med satsreguleringen til man fylder 67 år og 5) den forventede formue, hvis pengene havde været indbetalt til en kapitalpension og blev forrentet med en realrente på 2,6 pct. (3 pct. – PAL skat) ud over prisudviklingen. Det er vigtigt at være opmærksom på, at indbetalingerne til kapitalpension og efterlønsbidraget er fradragsberettiget, hvilket der ikke er taget højde for i figuren.

Indførelsen af den skattefrie præmie må derfor forventes at have haft flere effekter på 'brugen' af efterlønsordningen: 1) at udskyde tilbagetrækningen til efter man opfylder 62-års-reglen især for personer med høje indkomster og personer med store pensionsformuer, der er led i et ansættelsesforhold (der kommer til udbetaling), og 2) at få nogle personer, som før reformen ikke ønskede at bruge efterlønsordningen som en tilbagetrækningsordning, til at melde sig ind i ordningen, fordi de derved kan få udbetalt den skattefrie præmie. Den sidste gruppe medfører et død-

vægtstab³¹, fordi disse personer alligevel ikke ville have brugt ordningen, men nu får en forholdsvis stor bonus for at melde sig ind i ordningen. Denne forøgede tilstrømning til ordningen, som er forbundet med dødvægtstabet, vil påvirke udnyttelsesgraden³² i nedadgående retning, selvom nøjagtig den samme andel af en årgang vælger at gå på efterløn.

De sidste tre reformelementer, arbejde med efterløn, skærpet anciennitetskrav og udstedelse af efterlønsbeviset, vil vi ikke komme nærmere ind på her, da vi mener, at de i mindre grad har påvirket overgangen til efterløn i den periode, vi ser på.³³

DE FORSKELLIGE TYPER AF PENSIONSORDNINGER

Som det fremgår af det forudgående afsnit, har danskerne i dag mange forskellige pensionsordninger, som hver især har forskellige formål.³⁴ Nogle ordninger (overenskomstbaserede arbejdsmarkedspensioner) bliver aftalt kollektivt på arbejdsmarkedet, og de fleste personer inden for et givent overenskomstområde indbetaler derfor den samme procentsats af deres løn til disse ordninger. Andre ordninger aftales individuelt i en bank eller et forsikringselskab, og for disse ordninger vil der være stor forskel på, hvor stor en andel af lønnen der indbetales, og hvem der indbetaler. Disse ordninger benævnes private individuelle ordninger.

Nogle ordninger indeholder et kollektivt forsikringselement, som ud over sikringen af en pensionsrettighed i alderdommen også sikrer imod invaliditet og død samt efterladte i form af en ægtefællepension eller en børnepension. Dette gælder fx ATP-ordningen, tjenestemandspensionen og andre arbejdsmarkedspensionsordninger.³⁵ Ægtefællepension har især stor betydning for kvinder, da deres forventede levealder er

31. Inden for økonomisk teori taler man om et dødvægtstab, når ressourcer anvendes inoptimalt. Det er dog ikke nødvendigvis ensbetydende med, at man kan undgå dødvægtstabet, man vil i stedet ofte forsøge at minimere det.

32. Udnyttelsesgraden afspejler forholdet mellem dem, som vælger at gå på efterløn, og dem, som havde ret til at gå på efterløn.

33. Beslutningen om at overgå til efterløn kan dog for nogle personer være påvirket af mulighederne for at arbejde, mens man modtager efterløn. For en gennemgang af arbejde under efterløn se Arbejdsdirektoratet (2005).

34. Afsnittet bygger på oplysninger fra *Pensions ABC'en* på Forsikring & Pensions hjemmeside, *Pension i Danmark* fra ATP's hjemmeside og www.borger.dk.

35. Det er også muligt at forsikre sig mod invaliditet og død i private ordninger, selvom det er mindre udbredt.

højere end mænds, og dermed vil det ofte være kvinderne, der modtager ægtefællepensionen.³⁶ Gifte kvinder er desuden typisk gift med mænd, der er ældre end dem selv. Pensionsbidraget i sådanne ordninger skal dermed både dække de traditionelle pensionsudbetalinger samt udbetalingerne til de forsikringsdækninger (ægtefællepension, invalidepension, børnepension mv.), som pensionsordningen indeholder. Den opgjorte pensionsrettighed vil derfor ikke afspejle summen af pensionsbidragene plus en forrentning, fordi en del af indbetalingerne går til forsikringsdelen. Andre ordninger er derimod rene individuelle opsparinger, hvor summen af indbetalingerne og forrentningen svarer til den pensionsrettighed, man kan forvente at få udbetalt, når man pensioneres.

For at skabe klarhed over, hvordan de forskellige pensionsordninger er opbygget, har vi i appendiks til kapitel 2 lavet en mere dybtgående beskrivelse af de vigtigste elementer i pensionsordningerne

36. Mænd er dermed med til at finansiere kvinders pensioner gennem ægtefællepensionen.

TEORIRAMME

I dette kapitel gennemgår vi teorierne bag de metoder/modeller, vi anvender i rapporten. Den overordnede økonomiske teoriramme, som oftest anvendes til at beskrive valget mellem forbrug nu og i fremtiden, er life cycle-modellen. I life cycle-modellen antages det, at man forsøger at bevare en konstant nytte af forbrug igennem livet. Dette opnås ved, at man som ung typisk opbygger gæld, mens man opsparer i den midterste del af livet for så at nedspare igen som pensionist. Denne indgangsvinkel betyder, at man vælger at gå på pension, når man mener, man har sparet tilstrækkeligt op til, at man kan få et fornuftigt forbrug i alderdommen.³⁷ Hvis alle forhold om fremtiden er kendt på forhånd, kan beslutningen om, hvornår man ønsker at gå på pension, allerede besluttes som ung. Den virkelige verden er dog uforudsigelig og ændrer sig konstant – man bliver ledig, helbredet forværres, pensionerne forrentes dårligere end forventet, pensionssystemet forandres osv. En måde at håndtere denne uforudsigelighed på er ved løbende at opdatere sin viden og så på baggrund af den opdaterede viden beslutte, hvornår man ønsker at gå på pension.

37. I modellen tillades også andre faktorer end de rent økonomiske at påvirke tilbagetrækningsbeslutningen.

Vi vil i rapporten estimere forskellige modeller, som tillader personerne løbende at opdatere deres viden. Det kan fx være, at helbredsstatus, arbejdsmarkedsstatus eller formuen udvikler sig uventet, og derfor er det vigtigt at tillade disse forhold at ændre sig løbende, før man beslutter, om man vil gå på pension.

En model, der både tillader den opdaterede information at have indflydelse på tilbagetrækningsbeslutningen, men som også indregner fremtidige konsekvenser af tilbagetrækningsbeslutningen er option-value-modellen. I option-value-modellen antages det, at individet sammenligner værdien af at trække sig tilbage i denne periode med den forventede værdi af at trække sig tilbage på alle tænkelige tidspunkter i fremtiden til hvert tidspunkt, option-value-modellen skuer således også fremad.

OPTION-VALUE-MODELLEN

Option-value-modellen blev først gang anvendt af Stock & Wise (1988) til at måle effekten af en virksomheds pensionsplan på tilbagetrækningsadfærden. Modellens navn hentyder til, at man bevarer muligheden for at trække sig tilbage på et senere tidspunkt ved at fortsætte med at arbejde i dag.

Det, der gør option-value-modellen specielt velegnet til at beskrive tilbagetrækningsadfærden, er, at modellen både tillader, at man er fremskuende, og at man løbende opdaterer sine forventninger til fremtidige indkomststrømme. Fremskuende betyder, at man indregner fremtidige konsekvenser på indkomststrømmen af de valg, man træffer i dag. Opdateringen betyder, at man tilpasser sine forventninger til fremtidige indkomststrømme løbende, dvs. fx sige, at hvis man mod forventning bliver ledig eller syg i periode t , så indregner man denne information i $t+1$, når man beregner sine fremtidige forventede indkomststrømme.

I modellen antages det, at individet sammenligner den forventede nutidsværdi af alle fremtidige betalingsstrømme ved at trække sig tilbage i denne periode, med den forventede nutidsværdi af alle fremtidige betalingsstrømme ved at trække sig tilbage på alle tænkelige tidspunkter i fremtiden. Det optimale tidspunkt at trække sig tilbage på i modellen er, når marginalnyten af at trække sig tilbage nu er lig med marginalnyten af at arbejde én periode mere. Individet vælger dermed at trække sig tilbage på det tidspunkt, som medfører den største samlede nytte, vurde-

ret over resten af den forventede levetid. I modellen kan nytten også tillades at afhænge af andre faktorer, så som baggrundskaraktistika, jobtilfredshed, sundhed, partners alder, partners indkomst, arbejdsmarkedshistorie, m.m.

OPTION-VALUE-MODELLEN MATEMATISK³⁸

Antag, at en person vælger at arbejde indtil tidspunkt r , hvorefter individet vælger at trække sig helt og permanent tilbage fra arbejdsmarkedet. Op til tidspunkt r vil individet modtage reallønindkomst Y_s og derefter vil individet modtage realpensionsindkomst B_s . Individet opnår hhv. nytten $U_w(Y_s)$ og $U_r(B_s)$ fra lønindkomsten og pensionsindkomsten. Individet tillades at vægte værdien af nutidig og fremtidig indkomst forskelligt gennem diskonteringsfaktoren β , og individet antages at dø på tidspunkt S med sandsynligheden 1. Vi kan nu opstille den diskonterede værdi af indkomststrømmen, som individet kan forvente at modtage resten af livet:

$$(3.1) \quad V_t(r) = \sum_{s=t}^{r-1} \beta^{s-t} U_w(Y_s) + \sum_{s=r}^S \beta^{s-t} U_r(B_s(r))$$

Individet sammenligner nu værdien af at trække sig tilbage i denne periode med den maksimale forventede værdi af at trække sig tilbage i alle fremtidige perioder. Gevinsten ved at udskyde tilbagetrækningen til tidspunkt r , på tidspunkt t , er da givet ved:³⁹

$$(3.2) \quad G_t = E_t V_t(r) - E_t V_t(t)$$

Vi antager i de senere modeller, at alle går på folkepension, når de bliver berettiget til det. Dermed skal vi vurdere alle mulige tilbagetræknings-tidspunkter, fra man fylder 60 år, til man bliver 64/66 år (64 år for 2001-kohorten og 66 år for 1995-kohorten). Antager vi, at r^* er det fremtidige år, der giver den højeste forventede værdi, så kan vi opstille betingelsen for, at et individ vælger at fortsætte med at arbejde.

$$(3.3) \quad G_t(r^*) = E_t V_t(r^*) - E_t V_t(t) > 0$$

38. Denne gennemgang bygger på Stock & Wise (1990).

39. E angiver, at værdien er en forventet værdi.

For at kunne estimere modellen er det nødvendigt at lave nogle antagelser mht. nyttefunktionen og den uobserverbare heterogenitet.⁴⁰ Vi antager derfor, at nyttefunktionen følger en constant-relative-risk-aversion form med additive individuelle fejllid, som er uafhængig af indkomst og alder. Konkret betyder det, at nyttefunktionerne kan opstilles på følgende form:

$$(3.4a) \quad U_w(Y_s) = Y_s^\gamma + w_s$$

$$(3.4b) \quad U_r(B_s(r)) = (kB_s(r))^\gamma + \xi_s$$

Hvor k repræsenterer nytteværdien af indkomst, som arbejder i forhold til som pensionist – hvis $k > 1$, så giver én kroners indkomst som pensionist større nytte end én kroners indkomst som beskæftiget. γ giver mulighed for, at individet kan være risikoavers.⁴¹ De individuelle fejllid w_s og ξ_s skal opfange uobserverede variable, som fx individets præference for arbejde i forhold til fritid eller individets sundhedstilstand. I den oprindelige model antages, at der er en stærk sammenhæng mellem de uobserverede karakteristika over tid, og Stock & Wise modellerede derfor den tilfældige individuelle effekt som en førsteordens autoregressiv proces.

$$(3.5a) \quad w_s = \rho w_{s-1} + \varepsilon_{ws} \quad E_{s-1}(\varepsilon_{ws}) = 0$$

$$(3.5b) \quad \xi_s = \rho \xi_{s-1} + \varepsilon_{\xi s} \quad E_{s-1}(\varepsilon_{\xi s}) = 0$$

$$(3.5c) \quad \text{cov}(w_s, \xi_s) = 0 \quad s = t + 1, \dots, S$$

40. Den uobserverbare heterogenitet skal forsøge at opfange de variable, vi ikke kan observere. Ved at lave forskellige antagelser omkring den uobserverbare heterogenitet bliver det muligt at estimere en model, der tager højde for noget af den variation, som de forklarende variable ikke kan forklare.

41. Risikoaversion udtrykker et individs vilje til at påtage sig risiko. Antag fx, at man kan vælge imellem at få 50 kr. sikkert, eller at man kan slå plat og krone om, hvorvidt man skal have 0 kr. eller 100 kr. Det forventede afkast er i begge tilfælde 50 kr. En risikoavers person vil foretrække den sikre udbetaling på 50 kr., mens en risikoneutral person vil være indifferent imellem de to valgmuligheder.

Fejleddet er heteroskedastisk⁴² i Stock & Wises oprindelig model, hvilket betyder, at jo længere væk det potentielle tilbagetræknings tidspunkt r ligger, desto større bliver usikkerheden. Det heteroskedastiske fejleddet er med til at gøre, at modellen estimerer afgangssandsynlighederne mere præcist for både gamle og ældre (jf. Stock & Wise, 1990). I vores analyse kan man dog kun trække sig tilbage, fra man er 60 år til 64/66 år, mens man i Stock & Wises analyser kan trække sig tilbage, fra man er 50 år til 70 år. Derfor er denne egenskab ved fejleddet af større betydning i deres analyser end i vores. Antagelsen er også primært vigtig i det omfang, at vigtige effekter kommer fra fejleddet, og i denne analyse har vi modsat Stock & Wise kendskab til private pensionsformuer, anden formue, partners status, brugen af sygedagpenge m.m. Dermed må vi formode, at en noget større del af variationen i tilbagetrækningsmønstret kan forklares med de forklarende variable i vores model.

Den model, vi vil estimere i denne rapport, følger den tilgang, som er anvendt af Bingley et al. (2004) for Danmark i Gruber & Wise (2004). I Bingley et al. (2004) forenkles man fejleddets struktur og anvender en probit-model til at estimere sandsynligheden for at træde ud til pension.

PROBIT-MODELLEN

Når vi senere skal estimere afgangssandsynligheden til efterløn, anvender vi en probit-model. Probit-modellen modellerer sandsynligheden for, at man trådte ud på et givet alderstrin, givet man endnu ikke var trådt ud til efterløn. Probit-modellen tillader forskellige forklarende variable at påvirke sandsynligheden for at træde ud til efterløn på et givet tidspunkt.⁴³ Matematisk kan probit-modellen skrives som:

$$(3.10) \quad P(y = 1 | x) = \Phi(XB) = \int_{-\infty}^{\infty} \phi(v) dv$$

42. Heteroskedastisk betyder, at fejleddet ikke er konstant, ligesom man antager i den klassiske regressionsmodel.

43. Man kunne også have anvendt en proportional hazard-model i kontinuert tid, hvor udtrædelsen kan ske hver eneste uge. Hazard-modellen antager dog, at effekten af en ændring i en forklarende variabel er konstant, hvilket probit-modellen ikke gør. Desuden har vi kun kendskab til de fleste variable på årsbasis, hvorfor det ikke giver meget mening at modellere udtrædelsen på fx ugebasis.

$$= \left[\frac{\exp(-(XB)^2 / 2)}{\sqrt{2\pi}} \right]$$

$$= 0,399 * \exp(-(XB)^2 / 2)$$

Hvor Φ er den kumulative fordelingsfunktion til en standard normalfordeling. X er en vektor af forklarende variable, hvori baggrundskaraktistika og økonomiske mål indgår. Vi modellerer senere modeller, hvor bl.a. pensionsformuen, bruttoindkomsten, modregningen i efterlønnen som følge af egne pensionsformuer, dækningsgraden og option-value-værdien indgår i x -vektoren. Dog indgår option-value-værdien, som vist i teoriafsnittet, dvs. at der tages højde for en tidspræference og en dødsrate.⁴⁴ Modellen estimeres herefter ved maksimum likelihood-metoden.

44. Når modellen estimeres vha. en probit-model, antages fejleddet i 3.5a og 3.5b at være i.i.d. $N(0, \sigma^2)$. Vi laver et 'grid search' for at finde de optimale værdier af γ og k .

METODE OG DESKRIPTIVE OPGØRELSE

I dette kapitel vil vi gøre rede for afgrænsningen af stikprøven, definitionerne af de variable, vi bruger igennem rapporten, beregningen af option-value-målet og fremskrivningen af pensionsformuerne til 2026. Desuden vil vi også gøre rede for, hvordan vi har beregnet pensionsformuen opdelt på arbejdsgiveradministrerede og privattegnede ordninger, samt hvordan vi yderligere har opdelt disse to formuetyper i kapitalpensioner, ratepensioner og livslange pensioner. Opdelingen af pensionsformuen i disse skatte-kategorier er nødvendig for at kunne lave modregningen i efterlønnen for både 1995- og 2001-kohorten.

INDKOMSTBEGREBET

Ved beregningen af indkomstbegrebet har vi taget udgangspunkt i Danmarks Statistiks indkomstbegreb SAMLINK, som er den samlede indkomst før skat og før renteudgifter, men inkl. en beregnet lejeværdi.⁴⁵ Vi har fra SAMLINK fratrukket følgende ydelser: beregnet lejeværdi, kapitalindkomster, børnetilskud, boligtilskud, varmemhjælp, skattefri kontant-

45. For en yderligere dokumentation, se dokumentation i TIMES på Danmarks Statistiks hjemmeside (kilde 12 – Danmarks Statistik (Times)).

hjælp, underholdsbidrag og tillæg til førtidspensionister. Samtidig har vi tillagt arbejdsgiveradministrerede pensionsbidrag og indbetalinger til ATP, da disse ikke indgår i SAMLINK. Hævede kapitalpensioner og andre pensioner hævet i utide indgår heller ikke i SAMLINK eller det indkomstbegreb, vi anvender. Både indbetalingsprocenterne og brutto-dækningsgraden beregnes på baggrund af dette indkomstbegreb. Det medfører, at indbetalingsprocenterne bliver en smule lavere end de satter, der er vedtaget i overenskomsterne, fordi det ikke er ren lønindkomst. I det omfang de ydelser, der ikke indgår i indkomstbegrebet, påvirker en erhvervsaktiv og en pensionist forskelligt, vil det også påvirke de beregnede dækningsgrader. Nogle pensionister kan fx modtage supplerende ydelser, hvis deres indkomst er meget lav, hvilket vil gøre, at vi undervurderer dækningsgraden en smule for sådanne personer.

Indkomstbegreberne til beregning af dækningsgrader er opgjort efter samme princip som i Pensionsmarkedsrådet (2005).⁴⁶ Til beregning af en disponibel indkomst har vi anvendt skatteregler fra før 2009, dvs. mellemskatten indgår. Det er antaget, at man trækker sig fuldt tilbage, når man trækker sig tilbage.

UDDANNELSESNIVEAUER

Vi har valgt at opdele uddannelsesniveauerne i 3 overordnede niveauer. Oversigt 4.1 viser hvad de 3 uddannelsesniveauer dækker over.

46. I Pensionsmarkedsrådet (2005) opdateres analyserne fra Pensionsmarkedsrådet (2001), hvor pensionsindbetalinger og dækningsgrader blev analyseret.

OVERSIGT 4.1

Klassifikationen af uddannelsesniveauer.

Uddannelsesniveau	Bagvedliggende uddannelsesniveau
Grundskole	Grundskole
	Forberedende uddannelser
	Uoplyst
Erhvervsfaglig/gymnasial	Almengymnasiale uddannelser
	Erhvervsgymnasiale uddannelser
	Erhvervsfaglige grundforløb
	Erhvervsfaglige praktik- og hovedforløb
	Efteruddannelse af specialarbejdere./faglærte
Videregående uddannelser	Korte videregående uddannelser
	Mellemlange videregående uddannelser
	Bachelor
	Lange videregående uddannelser
	Forskeruddannelser

AFGRÆNSNINGEN AF STIKPRØVEN OG KOHORTERNE

Udgangspunktet for alle analyser er en repræsentativ 30-procents-stikprøve af befolkningen fra 1994 til 2006. C-familiemedlemmers oplysninger bliver koblet på 30-procents-stikprøven i det omfang, vi ønsker at benytte dem.⁴⁷ I alle opgørelser omregnes antallet til hele befolkningen, hvilket betyder, at antal observationer henviser til hele befolkningen, medmindre andet er angivet.

For at kunne lave effektanalysen er det nødvendigt at trække to kohorter – én kohorte, der kunne gå på efterløn efter reglerne gældende før efterlønsreformen i 1999, og én kohorte, der kunne gå på efterløn efter reglerne gældende efter efterlønsreformen i 1999. Vi har derfor udvalgt fødselskohorterne 1935 og 1941, svarende til, at man fylder 60 år

47. C-familie er et familiebegreb dannet af Danmarks Statistik, som indikerer, hvem man på et givet tidspunkt er i familie med – se Danmarks Statistik for en nærmere definition af c-familiebegrebet.

i løbet af hhv. 1995 og 2001. Disse to kohorter vil i det efterfølgende blive benævnt 1995- og 2001-kohorten.

STØRRELSEN AF KOHORTERNE OVER TID

I dette afsnit beskriver vi, hvordan 1995- og 2001-kohorten af 59-årige (primo året) har udviklet sig antalmæssigt, fra de var 59 år, til de når folkepensionsalderen – folkepensionsalderen var 67 år for 1995-kohorten af 59-årige og 65 år for 2001-kohorten. Desuden viser vi, hvor mange der modtog efterløn i løbet af året på de enkelte alderstrin.

Tabel 4.1 viser udviklingen i antal personer, der var 59 år (primo året) i hhv. 1995 og 2001, og hvordan de overlever i stikprøven frem til folkepensionsalderen. Det fremgår af tabellen, at 2001-kohorten af 59-årige (primo året) er større end 1995-kohorten af 59-årige – 15,6 pct. større. En analyse af brugen efterlønsordningen bør derfor som minimum tage højde for udviklingen i størrelsen af årgangene over tid. Er man derimod interesseret i en analyse af udgifterne til ordningen, er det absolutte antal måske mere interessant. I den analyse, vi senere skal lave, er vi primært interesseret i den relative brug af efterlønsordningen før og efter reformen i 1999, og derfor er det afgørende, at analysen korrigerer for befolkningsudviklingen.

Reduktionen i kohorten over tid kan have to årsager, enten at man udvandrer, eller at man dør – langt størstedelen af reduktionen skyldes, at man dør.⁴⁸

Vi har også beregnet andelen af aldersårgangene, der modtog efterløn i løbet af året (se tabel 4.1 og figur 4.1). Det bør her bemærkes, at alderen er angivet primo og ultimo året, hvilket er vigtigt, fordi tallene dermed alene indikerer, inden for hvilket år man træder ud til efterløn, og ikke på hvilket alderstrin – en opgørelse på alderstrin kommer i næste afsnit. Af figur 4.1 fremgår det, at en større andel af de 59-årige (primo året) i 2001-kohorten træder ud til efterløn (26,8 vs. 23,7 – 13 pct. flere) end i 1995-kohorten. Forskellen indsnævres til 9,4 pct. på 60-årsalderstrinnet (primo året) og stiger igen til 19,6 pct. på 61-årsalderstrinnet (primo året). Stigningen til de 19,6 pct. må i høj grad for-

48. Ifølge Danmarks Statistikbank tabel VAN22A udgjorde den samlede udvandring, fra man var 59-64 år, ca.13 og ca.19 pct. af udvandrede + døde, for hhv. 1995- og 2001-kohorten.

modes, at skyldes indførelsen af 62-års-reglen.⁴⁹ Fra 62-års-alderstrinnet (primo året) til 63-års-alderstrinnet (primo året), falder den relative forskel i andelen, der er på efterløn, fra 19,6 pct. til 15,1 pct.

TABEL 4.1

Størrelsen af 1995- og 2001-kohorten af 59-årige over tid, samt andelen, der gik på efterløn. 30-procents-stikprøve.

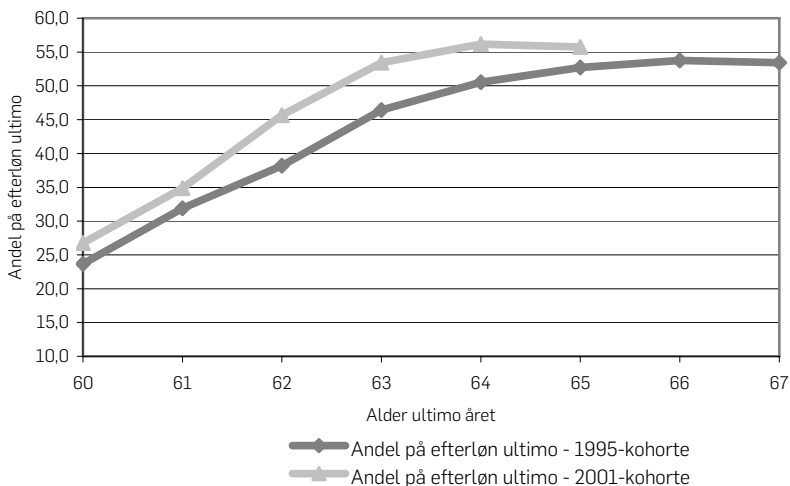
Kohorte	Alder primo	Alder ultimo	Antal obs.	Andel på efterløn ultimo, pct.	Relativ forskel i andele, pct. 2001/1995
1995	59	60	51.150	23,7	
	60	61	50.490	31,9	
	61	62	49.747	38,2	
	62	63	49.013	46,4	
	63	64	48.313	50,5	
	64	65	47.573	52,7	
	65	66	46.797	53,8	
	66	67	45.933	53,4	
2001	59	60	59.150	26,8	13,0
	60	61	58.477	34,9	9,4
	61	62	57.727	45,7	19,6
	62	63	56.973	53,4	15,1
	63	64	56.237	56,2	11,2
	64	65	55.417	55,8	5,7

Anm.: Antallet af observationer på efterløn er opgjort vha. forløbsdatabasen DREAM. Når man fylder hhv. 67 og 65 år på 1995- og 2001-kohorten, overgår næsten alle til folkepension. Andelen afspejler derfor antallet, der i løbet af året var på efterløn.

49. Efterlønsreformen er beskrevet nærmere i kapitel 2.

FIGUR 4.1

Andelen på efterløn af 1995- og 2001-kohorten af 59-årige over tid.

Anm.: Figuren viser, hvor stor en andel af 1995-kohorten og 2001-kohorten, der er gået på efterløn, fra de er 60-65/67 år.

Denne indsnævring må i høj grad skyldes 63-års-reglen, som fandtes på den gamle efterlønsordning. Den relative forskel i andelen på efterløn reduceres yderligere frem til 64-års-alderstrinnet (primo året), sådan at forskellen da kun er 5,7 pct. I 1995-kohorten kunne man først gå på folkepension som 67-årig. Derfor var det også muligt at gå på efterløn som 65- og 66-årig for denne kohorte. Tilgangen er dog forholdsvis beskednen på disse to alderstrin.

Sammenligner man den samlede andel, der var gået på efterløn ved 64-års-alderen (primo året), var der 55,8 pct. af personerne i 2001-kohorten, der var gået på efterløn, mens det 'kun' var 52,7 pct. af 1995-kohorten. På dette alderstrin er der altså flere, der samlet set har valgt at gå på efterløn efter reformen. Sammenligner man derimod, hvor mange der var gået på efterløn inden overgangen til folkepension, dvs. de 66-årige (primo året) fra 1995-kohorten med de 64-årige (primo året) fra 2001-kohorten, så var andelen lidt tættere på hinanden – 53,4 pct. vs. 55,8 pct. Der var dog stadig en lidt lavere andel af 1995-kohorten, som var gået på efterløn. Det bør bemærkes, at andelen her er angivet som andelen af alderspotentialer. Senere opgør vi også andelen, der gik på

efterløn, ud af dem, der var berettiget til efterløn, fordelt på de to kohorter.

For at vide nøjagtig, på hvilket alderstrin man overgår til efterløn, har vi dannet nogle såkaldte underforløb. Næste afsnit gennemgår strukturen af datasættet, hvor underforløbene er dannet.

KONSTRUKTION AF UNDERFORLØB

Der dannes et underforløb, hver gang alderen og tilstanden (efterløn, førtidspension, folkepension eller 'alt andet'), man befinder sig i, ændres, inden for hvert år. Underforløbene er dannet vha. af forløbsdatabasen DREAM⁵⁰, som indeholder oplysninger om den tilstand, en person befandt sig i hver uge fra medio 1991 og frem. Opgørelsen af underforløbene er vigtig for de senere effektanalyser, fordi det er afgørende at vide, om man går på efterløn som 60-, 61-, 62-, 63-årig osv. for at kunne bestemme, hvor meget af ændringen i tilbagetrækningsadfærden der kan tilskrives regelændringer i forbindelse med efterlønsreformen.

Tabel 4.2 viser hhv. 1995- og 2001-kohortens afgang til efterløn opdelt efter den alder, man havde, da man overgik til efterløn. Sammenligner man med tabel 4.1, kan man se, at andelen, der udtræder, er en smule større opgjort som 60-årige (tabel 4.2) end opgjort som 59-60-årige. Det skyldes, at nogle først træder ud et lille stykke tid efter deres fødselsdag og derfor indgår i aldersintervallet 60-61-år i tabel 4.1. Andelen afviger dog ikke ret meget, hvilket indikerer, at de fleste går på efterløn lige efter deres fødselsdag. Tabel 4.2 viser også andelen, der udtræder til efterløn på hvert alderstrin, af dem, der endnu ikke var trådt ud til efterløn.

50. DREAM er en forløbsdatabase baseret på data fra Beskæftigelsesministeriet, Indenrigs- og Socialministeriet, Undervisningsministeriet, Ministeriet for Flytninge, Indvandrere og Integration samt AMFORA. Datasættet omfatter samtlige personer, der har modtaget visse offentlige overførselsindkomster fra medio 1991 og frem. Arten af ydelse angives ugevis for hver enkelt person. Basen ajourføres kvartalsvis tre måneder forskudt. Databasen administreres af Arbejdsmarkedsstyrelsen.

TABEL 4.2

Angiver andelen af alderskohorten, der samlet set er overgået til efterløn, samt andelen, der overgår til efterløn på de enkelte alderstrin, fordelt på 1995- og 2001-kohorten. 30-procents-stikprøve.

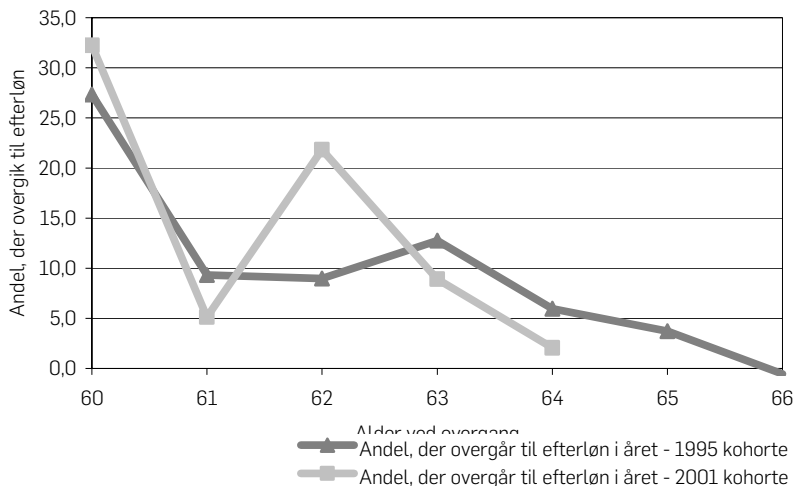
Kohorte	Alder ved overgang	Antal obs.	Samlet andel på efterløn	Andel, der overgik til efterløn på alderstrinnet
1995	60	51.150	27,3	27,3
1995	61	50.347	34,1	9,3
1995	62	49.577	39,9	9,0
1995	63	48.847	47,5	12,8
1995	64	48.110	50,6	6,0
1995	65	47.397	52,4	3,7
1995	66	46.577	52,4	-0,5*
2001	60	59.150	32,2	32,2
2001	61	58.167	35,7	5,1
2001	62	57.420	49,6	21,8
2001	63	56.677	54,1	8,9
2001	64	55.903	55,0	2,1

Anm.: * Værdien er negativ, fordi antallet af personer på efterløn falder relativt mere end faldet i alderskohorten. Det skyldes, at en relativ større andel af personerne på efterløn dør eller udvandrer end i alderskohorten generelt. Antallet af observationer på efterløn er opgjort vha. forløbsdatabasen DREAM.

Andelen, der overgår til efterløn i løbet af alderstrinnet, ud af dem, der endnu ikke var overgået til efterløn ved starten af alderstrinnet, ses også i figur 4.2. Figuren viser tydeligt, at andelen af alderskohorterne, der udtræder til efterløn i høj grad følger 63- og 62-års-reglen, som var gældende hhv. før og efter reformen i 1999. På 2001-kohorten træder 32 pct. af de 60-årige ud til efterløn, mens kun 4,8 pct. af de 61-årige træder ud, og andelen stiger så til 21,6 pct. igen som 62-årig, hvorefter den falder stødt frem til folkepensionsalderen. Figuren indikerer, at man enten træder ud som 60-årig eller som 62-årig, når modregningen af pensionsformuerne bliver noget mildere, og man samtidig bliver berettiget til 100 pct. af den maksimale efterlønsydelse i stedet for de 91 pct.

FIGUR 4.2

Andelen af alderskohorten, der overgik til efterløn af dem, der endnu ikke var overgået til efterløn, fordelt på kohorter og alderstrin. 30-procents-stikprøve.

Anm.: Figuren viser andelen af alderskohorten, der endnu ikke var overgået til efterløn primo perioden, men som overgik til efterløn i løbet af perioden.

Det samme mønster gør sig gældende for 1995-kohorten – dog er effekten ved 63 år ikke så markant, som den er ved 62 år på 2001-kohorten. Til gengæld var andelen, der trådte ud som 61-årig, næsten dobbelt så stor for 1995-kohorten som for 2001-kohorten. Overordnet set ser det ud til, at efterlønsreformen i 1999 helt klart har påvirket tilbagetrækningsadfærden.

Hidtil har vi holdt andelen, der går på efterløn, op imod hele alderskohorten. Det reelle efterlønspotentialer er dog mindre, fordi alle ikke har ret til at gå på efterløn/har optjent retten til at gå på efterløn. I det næste afsnit prøver vi derfor at afgrænse, hvem der havde ret til at gå på efterløn på de to kohorter.

RETTE TIL EFTERLØN – HVEM HAR OPTJENT?

For at kunne lave en korrekt analyse af den relative brug af efterlønsordningen før og efter efterlønsreformen i 1999 er det nødvendigt at have

kendskab til, hvem der var berettiget til at gå på efterløn. Derudover er det også interessant at vide, hvor mange der var berettiget til efterløn, fordi ordningens regler kan være med til at påvirke, hvem der ønsker at optjene retten til efterløn. Man kunne fx forestille sig, at muligheden for at optjene en skattefri præmie vil få personer, der ikke har intention om at gå på efterløn, til at forblive medlem af efterlønsordningen, fordi de nu kan opnå en skattefri præmie, mens de før reformen ville have meldt sig ud af ordningen.

Ifølge efterlønsreglerne skulle en person i 1995-kohorten have været medlem af en a-kasse i 20 år ud af de sidste 25 år for at optjene retten til efterløn. For 2001-kohorten var kravet, at man havde været medlem i 25 ud af de sidste 30 år.⁵¹ I de centrale administrative registre (Arbejdsdirektoratets og Danmarks Statistiks registre) findes der ikke en variabel, der indikerer, hvornår man optjener retten til efterløn. Derfor er det nødvendigt at beregne, hvornår en person optjener retten til efterløn.

En måde at gøre det på er ved at se, hvor mange år ud af de sidste 25/30 år, man har været medlem af en a-kasse. Problemet med denne tilgang er, at oplysningerne om medlemskab af en a-kasse først findes fra 1985 og frem i de registre, vi har tilgængelige, hvilket betyder, at vi kun kender disse oplysninger 10 år før 1995-kohorten kunne begynde at gå på efterløn og 16 år før 2001-kohorten kunne gå på efterløn. Derfor er disse oplysninger ikke tilstrækkelige.

Man kan dog supplere oplysningerne om medlemskab af en a-kasse med oplysninger om indbetalinger til ATP før 1985, hvis man antager, at alle dem, der indbetalte til ATP, også var medlem af en a-kasse. Antagelsen er dog fejlbehæftet, hvilket man kan se ved at sammenligne andelen, der indbetalte til ATP med dem, der var medlem af en a-kasse fra 1985 og frem (da findes begge oplysninger) – så er det kun ca. 55 pct. overlap imellem de to opgørelser. Dette påvirker kohorterne forskelligt, fordi der til opgørelsen af ancienniteten for 1995-kohorten anvendes flere år med ATP-indbetalingerne.⁵²

51. Anciennitetskravet er efterfølgende blevet skærpet: Hvis man er født den 1. januar 1978 eller senere, skal man have været medlem af en a-kasse og betalt efterlønsbidrag i 30 år og senest fra den dag, man fylder 30 år. For personer født tidligere eksisterer der lempeligere overgangsregler, se Arbejdsdirektoratet (2007) for en uddybning.

52. Der er ca. lige så mange personer, der indbetaler til ATP i løbet af et år, som der er medlemmer af en a-kasse. Det er bare ikke de samme personer, hvilket betyder, at næsten lige så mange optjener ifølge ATP, men det er de forkerte personer, der udvælges.

Et tredje kriterium for at optjene retten til efterløn er, at man forbliver medlem af en a-kasse, efter man fylder 60 år.

Ud over oplysningerne om, hvem der har optjent via et medlemskab af en a-kasse over tid og indbetalinger til ATP over tid samt medlemskab af en a-kasse fra 60-65/67 år, så kan man også udnytte oplysningerne om, hvem der på et tidspunkt, inden de går på folkepension, får udbetalt efterløn. Får man en udbetaling fra efterlønsordningen, må det betyde, at man har optjent retten til efterløn. Efter 1999-reformen er det yderligere også muligt at udnytte oplysninger om, hvorvidt man har modtaget et efterlønsbevis⁵³, samt hvem der har modtaget en skattefri præmieudbetaling. I tabel 4.3 har vi kombineret ovenstående kriterier for at opgøre andelen, der havde optjent retten til efterløn som 60-årig i hhv. 1995- og 2001-kohorten.

Kriterium 1 (se tabel 4.3) viser, at der var 53 pct. af 1995-kohorten og 56 pct. af 2001-kohorten, som modtog efterløn, fra de var 59-66 år (primo året). Disse personer har alle optjent retten til efterløn på et eller andet tidspunkt, før de når folkepensionsalderen. Kriterium 2 viser, at der var 60,3 pct. af de 60-årige på 1995-kohorten, der var medlem af en a-kasse og 70,1 pct. af 2001-kohorten. Dette afspejler en øvre grænse for antallet af personer, der har optjent retten til efterløn, fordi man skal/skulle være medlem af en a-kasse som 60-årig for at bevare retten til efterløn. Kriterium 3 er anciennitetsopgørelsen på baggrund af medlemskab af en a-kasse tilbage til 1984 kombineret med antal år med indbetalinger til ATP før 1984 – 63,2 pct. af 1995-kohorten og 63,3 pct. af 2001-kohorten opfyldte dette kriterium. Det tyder således på, at kriterium 3 overvurderer antallet, der havde optjent for 1995-kohorten, fordi andelen overstiger andelen, der opfyldte kriterium 2. Årsagen må som tidligere nævnt skyldes, at vi kun har adgang til oplysninger om medlemskab af en a-kasse tilbage til 1984. Kriteriet ser derfor for usikkert ud til at kunne bruges.

53. Ikke alle modtager et efterlønsbevis, selvom man er berettiget til efterløn – man skal selv ansøge om det.

TABEL 4.3

Andelen af 1995- og 2001-kohorten, der havde optjent retten til efterløn som 60-årig – vurderet ud fra forskellige kriterier.

Kohorte		1995	2001
Antal observationer i 1.000		50,5	58,5
Kriterier			
1	Andel, der modtog efterløn, før de går på folkepension	53,0	56,0
2	Andel, der var medlem af en a-kasse som 60-årig	60,3	70,1
3	Andel, der optjener ifølge a-kasse og ATP-indbetalinger	63,2	63,3
4	Andel, der modtog efterlønsbevis før folkepensionsalderen	7,4	49,1
5	Kriterium 1 eller 2 - Ydelse eller medlem	60,8	71,2
6	Kriterium 1, 2 eller 4 - Ydelse, medlem eller bevis	60,8	71,5

Anm.: 'Ydelse' refererer til, at man modtager efterløn, før man går på folkepension, 'medlem' refererer til, at man var medlem af en a-kasse som 60-årig, 'optjent' refererer til, at man har opfyldt anciennitetskriteriet beregnet vha. antal år, man var medlem af en a-kasse, og før det, antallet af år, man indbetalte til ATP. 'Bevis' refererer til, at man har fået et efterlønsbevis – dette var også muligt for nogle på den gamle efterlønsordning efter 1999.

Kriterium 4 viser andelen af de to kohorter, som fik et efterlønsbevis, før de gik på folkepension.⁵⁴ Som det fremgår, er det ikke alle, som er berettiget til efterløn, der modtager et efterlønsbevis. Kriterium 5 kombinerer kriterium 1 og 2 – modtager af en ydelse og medlemskab af en a-kasse. Andelen ændrer sig stort set ikke i forhold til andelen, der var medlem af en a-kasse. Det samme gør sig gældende for kriterium 6, som tilføjer dem, der på et tidspunkt modtager et bevis til kriterium 5 – andelen forbliver stadig næsten uforandrede. Vi har derfor valgt at bruge kriterium 2 til at afgrænse, hvem der har optjent retten til efterløn som 60-årig. Dette svarer også til det, man har gjort i Arbejdsdirektoratet (2005) for at afgrænse de potentielle efterlønsmodtagere. Når dette kriterium anvendes, kan man se, at andelen af potentielle efterlønsmodtagere er steget med ca. 10 procentpoint siden 1995 (fra 60,3 til 70,1 pct.). To forklaringer på dette kan være: 1) flere kvinder havde i 2001 haft mulighed for at optjene retten til efterløn pga. kvindernes indtog på arbejdsmarkedet i starten af 1970'erne (kvinder trækker sig ofte tidligere tilbage fra arbejdsmarkedet end mænd), og 2) den skattefri præmie kan have fået

54. Det var også muligt for personer på den gamle efterlønsordning at modtage et efterlønsbevis efter reformen.

nogle personer til at forblive medlem af en a-kasse, selvom de ikke ønsker at gå på efterløn.

BEREGNING AF OPTION-VALUE-MÅLET

Det centrale i option-value-beregningen er den fremtidige indkomst som hhv. beskæftiget og som efterlønsmodtager/folkepensionist. For at kunne estimere option-value-målet er det nødvendigt at have kendskab til det fremtidige indkomstflow, hvilket vi af gode grunde ikke kender. Derfor er vi nødt til at beregne nogle forventede fremtidige indkomstflow. Vi skal beregne en forventet indkomst ved at arbejde og en forventet indkomst ved at gå på efterløn og folkepension til hvert tidspunkt ude i fremtiden. Som den forventede indkomst i fremtiden ved at arbejde bruger vi indkomsten i sidste periode.⁵⁵ Indkomsten som efterlønsmodtager beregnes som summen af den efterløns-sats, man på et givet tidspunkt er berettiget til, minus modregningen for egne pensionsformuer, plus udbetalingen fra egne pensionsformuer, plus værdien af den optjente præmie. Disse værdier sættes ind i nyttefunktionerne og modellen estimeres som beskrevet i kapitel 3. Det, der adskiller denne tilgang og en beregning af dækningsgraden i de enkelte år ved at gå på pension, er, at option-value-beregningen indregner de omkostninger/gevinster, som ligger ude i fremtiden, ved at trække sig tilbage på et givet tidspunkt. Option-value-beregningen tager fx højde for, at man mister optjeningen af den skattefri præmie ude i fremtiden ved at gå på efterløn, før man fylder 62 år. Ligeledes tager option-value-beregningen højde for, at man får en lavere udbetaling fra sine egne pensioner ude i fremtiden, når man vælger at få dem udbetalt i flere år.

SKATTEFRI PRÆMIE

Vi har antaget, at alle personer, der har optjent retten til efterløn som 60-årig, også optjener retten til skattefri præmie fra den dag, hvor de fylder

55. En regression af indkomsten i forrige periode imod indkomsten i denne periode for dem, der arbejdede blandt de 60-64/66-rige i de to kohorter, gav en korrelationskoefficient på mellem 68 pct. og 78 pct.

62 år. For hver kvartal, man vælger at arbejde videre uden at gå på efterløn, efter man er fyldt 62 år, optjener man en skattefri præmie på 11.310 (2009-kroner). Den maksimale præmie, man kan optjene, er på 135.720 (2009-kroner).

MODREGNINGEN I EFTERLØNNEN PÅ GRUND AF EGNE PENSIONSFORMUER

For at kunne beregne modregningen af egne pensionsformuer i efterlønnen er det nødvendigt at have kendskab til følgende forhold (se tabel 2.1a og tabel 2.2a i appendiks 2):

- Om 62-års-reglen er opfyldt, og om overgangen til efterløn sker direkte fra overgangsydelse.
- Pensionsordningernes fordeling på arbejdsgiveradministrerede⁵⁶ og privattegnede ordninger, og om ordningerne er en kapitalpension, en ratepension eller en livslangpension.⁵⁷
- Om pensionen kommer til udbetaling i efterlønsperioden.

De fleste af ovenstående punkter har vi ikke direkte kendskab til, og de skal derfor beregnes. Nedenfor gennemgår vi, hvordan vi har beregnet de enkelte punkter.

62-ÅRS-REGLLEN OG OVERGANG FRA OVERGANGSYDELSE

For at opfylde 62-års-reglen kræves det, at følgende betingelser er opfyldt:

- Man skal have et efterlønsbevis.
- Man skal vente med at gå på efterløn til mindst 2 år efter den dato, efterlønsbeviset virker fra.
- Man skal efter denne dato som fuldtidsforsikret have haft lønarbejde i mindst 3.120 timer, have drevet selvstændig virksomhed i væsentligt omfang eller arbejdet som kombinationsforsikret på fuld tid.

56. Ordninger, der er led i et ansættelsesforhold.

57. Se appendiks 2 for en nærmere uddybning.

Som deltidsforsikret skal man have haft arbejde i mindst 2.496 timer. Man kan ikke opfylde 62-års-reglen, når man har modtaget delpension.

For at kunne afgøre, hvornår en person har opfyldt 62-års-reglen, skal man således have kendskab til den nøjagtige dato for, hvornår man har optjent retten til efterløn (fået sit efterlønsbevis) samt det nøjagtige arbejdsomfang efterfølgende. Som vi har nævnt tidligere, er det ikke alle, der modtager et efterlønsbevis, selvom de har optjent retten til efterløn, desuden er det meget svært at vurdere den enkeltes arbejdsomfang præcist (især selvstændiges). Derfor har vi valgt, at alle, som havde optjent retten til efterløn som 60-årig, opfylder 62-års-reglen, når de fylder 62 år.

Personer, der overgår til efterløn fra overgangsydelse, får en mere lempelig modregning af deres pensionsformuer. Derfor er det nødvendigt at vide, hvem der overgår til efterløn fra overgangsydelse. I denne rapport har vi opgjort overgange fra overgangsydelse til efterløn vha. forløbsdatabasen DREAM.

Personer, der overgår til efterløn fra overgangsydelse, må i mindre grad forventes at være påvirkelige over for ændringer i modregningen af egne pensionsformuer. Personer, der overgår til efterløn fra overgangsydelse, må i det hele taget forventes at være mindre påvirkelige, fordi gruppen netop er overgået til overgangsydelse, fordi de havde en speciel svag tilknytning til arbejdsmarkedet. Som vi har redegjort for i kapitel 2, har ordningen været udfaset siden 2006, og den vil derfor ikke spille nogen rolle for efterlønsordningen i fremtiden. Udfasningen af ordningen kan dog være medvirkende til, at flere fx får en førtidspension i fremtiden.

PENSIONSFORMUERNE OPDELT PÅ SEKS SKATTE-KATEGORIER

Efter efterlønsreformen i 1999 ændrede man modregningen i efterlønnen for egne pensionsformuer. Før reformen modregnede man kun løbende pensionsordninger, som var led i et ansættelsesforhold, og som kom til udbetaling i efterlønsperioden. Efter reformen modregner man også pensionsordninger, som ikke kommer til udbetaling, hvis man vælger at gå på efterløn, før man opfylder 62-års-reglen, mens personer, der opfylder 62-års-reglen, modregnes på samme måde som før reformen. Se tabel 2.1a og 2.2a i appendiks til kapitel 2 for en detaljeret beskrivelse af modregningen.

Af tabel 2.1a og 2.2a fremgår det, at det er nødvendigt at kunne skelne imellem, hvorvidt en pensionsordning er led i et ansættelsesforhold (arbejdsgiveradministreret), eller om den er privattegnet. Derudover er det nødvendigt at vide, om ordningen er en kapitalpension, en ratepension eller en livslang pension for at kunne beregne modregningen i efterlønnen. Samlet betyder det, at man skal kunne opdele pensionsordningerne i følgende seks skatte-kategorier:

- arbejdsgiveradministrerede kapitalpensioner
- arbejdsgiveradministrerede ratepensioner
- arbejdsgiveradministrerede livsvarige pensioner
- privattegnede kapitalpensioner
- privattegnede ratepensioner
- privattegnede livsvarige pensioner.

Derfor indsamler SKAT oplysninger om samtlige danskeres pensionsformuer fordelt på skattekoder, umiddelbart før man fylder 60 år, som gør det muligt at opdele i ovenstående seks kategorier.⁵⁸ Det indsamlede datasæt (kaldet PERE-datasættet) danner grundlag for modregningen i efterlønnen for de personer, som går på efterløn, før de opfylder 62-årsreglen, og ikke får deres pensioner udbetalt. De, der vælger at få deres pensioner udbetalt, får modregnet den reelle udbetaling. Det bør bemærkes, at i PERE-datasættet indgår tjenestemandspensioner og formuer i Lønmodtagernes Dyrtidsfond (LD), mens ATP, den særlige pensionsordning (SP) og den supplerende pensionsordning for førtidspensionister (SAP) ikke indgår. ATP, SP og SAP indgår ikke, fordi de ikke modregnes i efterlønnen. Tjenestemandspensionerne er placeret under livsvarige arbejdsgiveradministrerede ordninger, mens LD er placeret under arbejdsgiveradministrerede kapitalpensioner.

PERE-datasættet kan kun anvendes på 2001-kohorten, da disse data først er blevet indsamlet fra 2000 og frem. Derfor er det nødvendigt at beregne en pensionsformue fordelt på de seks skatte-kategorier tilbage i tiden, så man også kan beregne modregningen i efterlønnen for 1995-

58. Det er fastsat ved lov, at der etableres en elektronisk indberetningsløsning, hvor indberetningspligtige pensionsinstitutter mv. skal indberette værdien af pensionsrettigheder ved det 60. år. Det elektroniske indberetningssystem er trådt i kraft for alle, der fylder 60 år den 1. oktober 2000 og senere. Indberetningen sker til SKAT. Se vejledning *Indberetning af pensionsrettigheder (PERE)*, på SKATs hjemmeside for en nærmere uddybning.

kohorten. Denne modregning sker efter princippet i tabel 2.2a. I næste afsnit gør vi rede for, hvordan vi har opgjort pensionsformuerne tilbage i tid opdelt på de seks skatte-kategorier.

BEREGNING AF PENSIONSFORMUERNE TILBAGE I TIDEN OPDELT PÅ SEKS SKATTE-KATEGORIER

Udgangspunktet for beregningen af pensionsformuerne tilbage i tiden er et datasæt, som SFI har fået stillet til rådighed af Velfærdskommissionen, Forsikring & Pension, Finansrådet og Finansministeriet. Datasættet indeholder en opgørelse af alle danskeres pensionsformuer ultimo 2003 i livsforsikringselskaber, tværgående pensionskasser og pengeinstitutter. Samlet set beløber formuen i datasættet sig til 913 mia. kr. Ud over de 913 mia. kr. er der blevet imputeret pensionsformuer for 281 mia. kr. De 281 mia. kr. er imputationer til invalidepensionister, ufordelte reserver og manglende indberetninger.

I tabel 4.5 ses opgørelsen af den samlede formue inkl. imputationer og opskalering til makro. Imputationerne til invalidepensionister og ufordelte reserver er blevet beregnet af DREAM⁵⁹ (se Jørgensen, 2007, kapitel 3, for en nærmere beskrivelse). Indberetningerne af pensionsformuerne til Velfærdskommissionen var frivillige, derfor har alle ikke indberettet.

Imputationerne for manglende indberetninger har SFI lavet efter samme princip som i Jørgensen (2007), dog med den forskel, at imputationerne er blevet lavet særskilt for kapitalpensioner og løbende ordninger denne gang. I rapporten fra 2007 beløb de manglende indberetninger sig til 115 mia. kr., i denne rapport beløber de sig til 134 mia. kr. før en korrektion for imputationer af små formuer.⁶⁰ Årsagen til, at beløbet før korrektionen er steget, er opsplitningen i løbende og kapitalpensioner ved imputationerne.⁶¹ Vi fjerner dog mindre imputationer for at undgå at

59. DREAM er forkortelsen for Danish Rational Economics Agents Model.

60. Vi har kun bibeholdt imputationer vedrørende manglende indberetninger større end 30.000 kr. for de løbende ordninger og 20.000 kr. for kapitalpensionerne. Dette rammer andelen, der har en formue, hårdere i 1995, fordi man på det tidspunkt kun har oplysninger om indbetalinger fra ét år til de arbejdsgiveradministrerede ordninger.

61. Når det årlige flow (indbetalinger – udbetalinger) fratrækkes formuen løbende tilbage i tiden for at danne formuerne tilbage i tiden, så vil formuen for nogle blive negative. Når det sker, løftes formuen med det negative beløb. Når man beregner formuerne og flow særskilt for de løbende ordninger og for kapitalpensionerne, kan de ikke længere 'hjælpe' hinanden med at sikre en positiv værdi i de enkelte år tilbage i tiden, og derfor vil der blive imputeret mere formue.

give for mange personer med en ægtefælleudbetaling en formue, da de ikke indgår i Arbejdsdirektoratets PERE-datasæt. Samlet fjerner vi 18 mia. kr. For at ramme makroformuerne tillægger vi 24 mia. kr. svarende til 2 pct.

TABEL 4.5

Pensionsformuerne ultimo 2003 inkl. imputationer til invalidepensionister, ufordelte reserver, manglende indberetninger, opskalering til makro og LD-formuerne og tjenestemandformuerne. 2006-kroner.

Opdeling	Mia. 2006-kr.
Formue modtaget fra Velfærdskommissionen	913
+ Imputationer vedrørende især invalidepensionister	26
+ Ufordelte reserver	139
+ Imputationer vedrørende manglende indberetning	116
= Samlede depotformue før opskalering til makro	1.194
+ Manglende skalering for at ramme makro	24
= Samlede depotformue i registre	1.220
+ Tjenestemandformuer	409
+ Lønmodtagernes Dyrtsfond	55
= Den samlede pensionsformue ekskl. ATP, SP og SAP	1.684

Anm.: I makroformuen er fratrukket egenkapital mv. i livsforsikringsselskaber samt firmapensionskasser.

I tabel 4.5 indgår også tjenestemandformuer og LD-formuer, fordi disse også indgår i modregningen af pensionsformuen i efterlønnen.

I realiteten ville den optimale situation have været, hvis vi havde haft kendskab til både indbetalingernes og udbetalingernes fordeling på de seks skatte-kategorier, som modregningen kræver, men da det kun er indbetalingerne, der er så detaljeret opdelt (tilbage til 1999), har det ikke været muligt at danne et årligt flow fordelt på de seks kategorier og beregne formuen tilbage i tid på den måde. Udbetalingerne er i forskningsregistre kun opdelt på kapitalpensioner og løbende ordninger. Vi har derfor valgt først at beregne pensionsformuen tilbage i tid opdelt i hhv. løbende ordninger og i kapitalpensioner, fordi vi på det niveau kender flowet. Dermed skulle vi gerne få en nogenlunde rigtig fordeling af formuen på løbende ordninger og kapitalpensioner, hvilket er vigtigt, når modregningen skal beregnes.

For at få hhv. den løbende formue og kapitalpensionerne yderligere opdelt i arbejdsgiveradministrerede og privattegnede ordninger samt en opdeling af den løbende formue i livrenter og ratepensioner kunne vi enten vælge at udnytte, hvordan indbetalingerne i de enkelte år har fordelt sig på de seks skatte-kategorier for individerne og sige, at formuen fordelte sig på samme måde. En anden mulighed var at udnytte den måde, hvorpå formuen ultimo 2003 fordelte sig på de seks skatte-kategorier, og matche denne fordeling tilbage i tid, stratificeret efter baggrundskarakteristika.

At bruge indbetalingerne har den fordel, at vi vil kunne bruge individets egne oplysninger. Problemet er blot, at opdelingen af indbetalingerne til de privattegnede ordninger før 1999 kun er opdelt i løbende ordninger og kapitalpensioner, hvilket vil give en skævhed for 1999. Desuden må man også formode, at indbetalingernes fordeling de seneste 10-15 år er markant anderledes fordelt på de seks skatte-kategorier end formuens fordeling på de seks skatte-kategorier, pga. opbygningen af arbejdsmarkedspensionerne i 1990'erne.

Vi har derfor valgt at anvende fordelingen af formuen i 2003 på de seks skatte-kategorier til at opdele den løbende formue og kapitalpensionerne tilbage i tiden. Formuen har den fordel, at den afspejler hele opsparingsperioden og ikke 'kun' en periode på fx 10 år, hvilket kan være mere retvisende pga. den udbygning, der har været af de arbejdsgiveradministrerede ordninger siden midt 1990'erne.

For at vi kunne anvende fordelingen af pensionsformuen i 2003 fordelt på skatte-kategorier, har det været nødvendigt at tildele de 267 mia. kr., vi har imputeret, samt de ca. 100 mia. kr. af de oprindelige 913 mia. kr. fra Velfærdskommissionen, som ikke havde nogen skattekode på en af de seks skatte-kategorier. Vi har lagt imputationerne til invalidepensionister til livsvarige arbejdsgiveradministrerede ordninger. De ufordelte reserver har vi fordelt på de livsvarige privattegnede og arbejdsgiveradministrerede ordninger, efter formuetypernes relative andel af de samlede livsvarige ydelser. De resterende 202 mia. kr. har vi tildelt proportionalt til skatte-kategorierne, efter individets egen fordeling på de seks kategorier før tilføjelsen af imputationerne. Hvis individet ikke havde en formue før imputationerne, er den overordnede fordeling på de seks skatte-kategorier blevet anvendt. Tjenestemandpensionerne indgår i de livsvarige arbejdsgiveradministrerede ordninger, og LD-formuerne indgår i arbejdsgiveradministrerede kapitalpensioner.

Efter at have opdelt 2003 formuen på de seks skatte-kategorier har vi beregnet fordelingen på de seks skatte-kategorier, stratificeret efter alderstrin, indkomstgrupper, uddannelsesniveau, om man var tjenestemand, køn, pensionsformuekvartil samt betinget på, om man havde en løbende pensionsformue eller en kapitalpension. Denne diskrete fordeling har vi efterfølgende matchet på individerne tilbage i tiden – vi har matchet efter de variable, vi har stratificeret efter.

Vi har mulighed for at kontrollere, hvor godt denne beregnede fordeling stemmer overens med den reelle fordeling for personer på 59½-60 år i PERE-datasættet. Et sådan tjek viste, at det var nødvendigt at indføre nogle minimumskriterier på andelen af formuen i de enkelte skatte-kategorier, for at både antallet, der havde den enkelte pensionsformuetyper, og gennemsnittet inden for hver type stemte overens med fordelingen i PERE-datasættet.⁶² En sådan sammenligning af formuerne i 2003 efter indførelsen af kriterierne og kalibreringen ses i tabel 4.1a i appendiks.

I tabel 4.6 ses en opgørelse af pensionsformuerne fordelt på de seks skatte-kategorier for en 58-årig fra 1995- og 2001-kohorten. Som vi har redegjort for tidligere, anvender vi kriteriet, at man skal være medlem af en a-kasse som 60-årig for at have optjent retten til efterløn. I den øverste del af tabellen viser vi andelen, der opfyldte dette kriterium fra hhv. 1995- og 2001-kohorten – hhv. 59,5 pct. og 69,3 pct. af de 58-årige opfyldte kriteriet. Fra 1995 til 2001 steg andelen, der havde optjent retten til efterløn dermed med 16,5 pct.

Ser vi derefter på andelen, der havde de enkelte formuetyper, kan vi se, at andelen, der havde en af de seks formuetyper, steg fra 77 pct. til 87 pct. Især stigningen i andelen, der havde en løbende ordning, er årsagen til, at andelen steg så meget – andelen med en løbende ord-

62. Først har det været nødvendigt at sætte en grænse for størrelsen af andelen af formuen i de enkelte skatte-kategorier for at ramme det samme antal personer med de enkelte formue-kategorier som i PERE-datasættet. Derefter har vi omskaleret størrelsen af formuerne i de seks skatte-kategorier for at ramme formuemassen i de seks skatte-kategorier i PERE-datasættet. Til sidst har vi indført et minimumsniveau på hver af de seks formue-kategorier, fordi vi ved imputationerne af manglende indberetninger får imputeret en del små formuer. En sammenligning i 2003 for matching viser, at fordelingen af vores pensionsformuer på de seks skatte-kategorier stemmer meget godt overens med fordelingen på de seks skatte-kategorier i PERE-datasættet.

ning steg fra 45 pct. til 66 pct.⁶³ En forklaring på, at andelen, der havde en løbende ordning, steg relativt mest, er opbygningen af arbejdsmarkedspensionerne i 1990'erne. Den relative stigning i andelen var dog ikke størst i de arbejdsgiveradministrerede livrenter. En mulig årsag til dette er, at aldersgruppen, vi ser på, allerede har haft påbegyndt deres egne individuelle pensionsopsparinger, før man påbegyndte opbygningen af arbejdsmarkedspensionerne.⁶⁴ Ser man på udviklingen i andelen opdelt efter, om man havde optjent retten til efterløn, kan man se, at for alle formuetyper på nær arbejdsgiveradministrerede kapitalpensioner, steg andelen, der havde formuen mest for dem, der havde optjent retten til efterløn. En forklaring på dette kan være, at man for at have optjent retten til efterløn skal have været medlem af en a-kasse i et vist antal år, hvilket betyder, at man over en længere årrække har arbejdet på den organiserede del af arbejdsmarkedet, hvor udbygningen af arbejdsmarkedspensionerne primært har fundet sted.

Udviklingen i gennemsnittene har også fordelt sig skævt på de to grupper (optjent eller ej). Den samlede gennemsnitlige pensionsformue for dem, der havde optjent retten til efterløn, steg med 49,4 pct., mens den kun steg med 4,9 pct. for dem, der ikke havde optjent retten til efterløn. Gennemsnittet i de løbende ordninger for dem, der havde optjent retten til efterløn, stiger ikke så meget, hvilket skyldes, at udbredelse af disse ordninger er steget meget, hvilket medfører, at en masse personer stadig har forholdsvis små formuer.

63. Dette kan være en overvurdering, fordi de kriterier, vi har indført for at ramme Arbejdsdirektoratets PERE-dataset, rammer 1995-kohorten hårdere, fordi 1995 er det første år, hvor der findes oplysninger om indbetalinger til arbejdsgiveradministrerede ordninger.

64. Opbygningen af arbejdsmarkedspensionerne har dog ikke kun vedrørt arbejdsgiveradministrerede livrenter.

TABEL 4.6

Pensionsformuerne opgjort på seks skatte-kategorier fordelt på kohorter. 58-årige.

Kohorte	1995	2001	1995	2001	1995	2001
Medlem af en a-kasse som 60-årig			0	0	100	100
Antal observationer (1.000)	51	59	21	18	30	41
Andel medlemmer af en a-kasse - 60 år					59,5	69,3
<i>Andel med formue</i>						
Arbejdsgiveradministreret livrente	35	51	33	36	37	58
Arbejdsgiveradministreret ratepension	6	11	3	4	8	13
Arbejdsgiveradministreret kapitalpension	66	77	42	50	83	89
Privattegnet livrente	9	13	7	8	10	15
Privattegnet ratepension	12	18	9	11	14	21
Privattegnet kapitalpension	48	56	34	41	57	62
Ratepension og livrente	45	66	40	45	49	76
Kapitalpension	72	83	47	55	88	95
Kapitalpension, ratepension og livrente	77	87	57	63	91	97
<i>Gennemsnitlig formue – dem, der har (1.000 kr.)</i>						
Arbejdsgiveradministreret livrente	1.141	950	1.685	1.621	807	764
Arbejdsgiveradministreret ratepension	430	423	774	1.012	330	340
Arbejdsgiveradministreret kapitalpension	118	185	120	153	117	193
Privattegnet livrente	283	283	290	328	280	272
Privattegnet ratepension	424	450	586	685	350	395
Privattegnet kapitalpension	168	230	188	208	160	236
Ratepension og livrente	1.114	987	1.644	1.652	818	812
Kapitalpension	221	325	240	290	213	334
Kapitalpension, ratepension og livrente	855	1.064	1.351	1.417	644	962
<i>Samlede formue (mio. kr.)</i>						
Arbejdsgiveradministreret livrente	6.186	8.684	3.472	3.224	2.714	5.460

(Fortsættes...)

TABEL 4.6 (FORTSAT)

Pensionsformuerne opgjort på seks skatte-kategorier fordelt på kohorter. 58-årige.

Kohorte	1995	2001	1995	2001	1995	2001
Arbejdsgiveradministreret ratepension	402	801	162	237	240	564
Arbejdsgiveradministreret kapitalpension	1.194	2.519	311	414	883	2.106
Privattegnet livrente	372	631	118	143	254	489
Privattegnet ratepension	774	1.454	335	417	439	1.036
Privattegnet kapital- pension	1.231	2.266	394	465	837	1.801
Ratepension og livrente	7.735	11.569	4.088	4.020	3.647	7.549
Kapitalpension	2.425	4.786	705	879	1.720	3.907
Kapitalpension, rate- pension og livrente	10.160	16.355	4.793	4.899	5.367	11.456

Overordnet kan man se, at dem, der ikke havde optjent retten til efterløn, havde større pensionsformuer både i 1995-kohorten og i 2001-kohorten, men forholdet er blevet indsnævret fra 48,5 pct. (optjent/ikke optjent) i 1995-kohorten til 67,7 pct. i 2001-kohorten. Denne tendens bliver yderligere skærpet, når vi senere fremskriver pensionsformuerne, hvilket betyder, at relativt mange personer fremover vil kunne forvente en modregning i efterlønnen, hvis de vælger at gå på efterløn. Omvendt betyder det også, at de har bedre råd til at trække sig tidligt tilbage.

Nu har vi fået dannet pensionsformuerne tilbage i tiden fordelt på de seks skatte-kategorier, som er nødvendige for at kunne lave modregningen i pensionsformuerne tilbage i tiden. Før vi kan beregne modregningen i efterlønnen pga. egne pensionsformuer, er det nødvendigt, at vi beregner sandsynligheden for, at man ville få sin pension udbetalt, givet at man gik på efterløn, da det ikke er alle dem, som går på efterløn, der vælger at få deres pension udbetalt.

SANDSYNLIGHEDEN FOR AT FÅ SIN PENSION UDBETALT

Da vi i denne rapport skal analysere, hvordan ændringen af det økonomiske incitament i forbindelse med efterlønsreformen af 1999 har påvirket tilgangen til efterlønsordningen, er det ud over kendskabet til pensionsformuen fordelt på de seks skatte-kategorier også nødvendigt at vide, om man ville vælge at få sin pension udbetalt, givet at man gik på efter-

løn.⁶⁵ Det kræver dermed kendskab til sandsynligheden for, at man ville vælge at få sin pension udbetalt, hvis man var gået på efterløn, samt størrelsen af pensionsformuen fordelt på de før omtalte seks skatte-kategorier, for at man kan beregne modregningen.

Vi er ikke interesseret i at beregne, om man har fx 20 pct. sandsynlighed for at få sin pension udbetalt, når man går på efterløn, da det vil betyde, at alt for mange personer vil få tildelt en større eller mindre sandsynlighed for at få deres pension udbetalt, og det vil medføre, at alt for mange ser ud til at ville få deres pension udbetalt, samtidig med at udbetalingen bliver for lav (hvis man ganger den med sandsynligheden). Vi er derimod interesseret i at beregne en 0- eller 1-sandsynlighed for, at man vælger at få sin pension udbetalt, hvilket gør beregningen sværere, fordi vi så skal tage stilling til, om en sandsynlighed skal konverteres til et 0 eller et 1-tal.⁶⁶ Sandsynligheden skal ud over at være en 0- eller 1-sandsynlighed også være betinget på, at man har en pensionsformue. Da sandsynligheden for at få udbetalt en løbende pensionsordning og en kapitalpension er forskellige, har vi beregnet både den betingede sandsynlighed for, at man fik en udbetaling fra en løbende ordning og fra en kapitalpension. Overordnet set har vi stratificeret sandsynligheden for at få pensionen udbetalt efter kohorter, alder, køn, pensionsformuegrupper og indkomstgrupper. Inden for disse subgrupper har vi beregnet sandsynligheden for at få hhv. sin løbende pension og sin kapitalpension udbetalt.⁶⁷

En måde at kontrollere, hvorvidt de beregnede sandsynligheder rammer de 'sande' sandsynligheder, er ved at sammenligne, hvor mange af de personer, der gik på efterløn, og som havde en pensionsformue, der valgte at få deres pension udbetalt, med det antal, vi beregner, ville vælge at få deres pension udbetalt, hvis de gik på efterløn. I tabel 4.7 ses en sådan sammenligning for de to kohorter. Overordnet set er der meget

65. Som vi skal se senere, vil det være fejlagtigt at antage, at alle, der går på efterløn, vælger at få udbetalt deres pension.

66. Vi har inden for hver kohorte og alderstrin sorteret subgruppernes sandsynlighed for at få udbetalt sin pension. Hvis der fx er 30 subgrupper inden for 2001-kohorten på alderstrinnet 60 år, og udbetalings sandsynligheden for denne kohorte på dette alderstrin er 50 pct., så vælger vi at tildele de 15 subgrupper med den største udbetalings sandsynlighed et 1-tal og de andre 15 subgrupper et 0.

67. Vi har beregnet de diskrete fordelinger for ikke at lægge nogle parametriske fordelingsantagelser ned over fordelingen. Vi har brugt en regressionsmodel til at udvælge de rette variable at stratificere efter.

god overensstemmelse i mellem de to opgørelser – den største afvigelse er på 2 procentpoint.

TABEL 4.7

Andelen, der fik sin pension udbetalt, og den beregnede andel, der fik sin pension udbetalt, betinget på, at man havde den pågældende formuetype, og at man var på efterløn. Opdelt på kohorter og alderstrin.

Kohorte	Alder primo året	Udb.ssh. Kapital- pensioner - observeret	Udb.ssh. Kapital- pensioner - beregnet	Udb.ssh. Løbende pensioner - observeret	Udb.ssh. Løbende pensioner - beregnet	Udb.ssh. i alt - observeret	Udb.ssh. i alt - beregnet
1995	59	52	51	24	25	56	56
	60	31	30	38	37	45	43
	61	21	21	39	39	40	39
	62	17	15	42	42	40	39
	63	14	14	44	44	41	41
	64	14	13	48	48	44	44
	65	10	9	49	50	44	44
	66	28	27	78	78	72	72
2001	59	45	45	28	28	53	55
	60	20	19	37	38	42	41
	61	17	16	36	36	40	40
	62	15	14	37	38	42	41
	63	12	11	38	39	42	40
	64	28	27	67	68	69	68

Anm.: 'Udb.ssh.' står for udbetalings sandsynlighed.

Tallene i tabellen viser tydeligt, at det ville være fejlagtigt at antage, at alle fik deres pension udbetalt, hvis de gik på efterløn. For 59-årige (primo året) i 1995-kohorten var der fx kun 24 pct., der fik en løbende ordning udbetalt, mens de var på efterløn. Andelen stiger dog med alderen og når for 1995-kohorten op på 78 pct. det år, hvor man overgår til folkepension. Det samme mønster gjorde sig gældende for 2001-kohorten – her stiger andelen, der får en løbende ordning udbetalt fra 28 pct. til 67 pct. Udbetalingen af kapitalpensioner udviser forventeligt nok det modsatte mønster, her fik hele 52 pct. af de 59-årige (primo året) efterlønsmodta-

gere på 1995-kohorten deres pension udbetalt. Andelen falder derefter frem til året inden, man går på folkepension, og stiger så det sidste år til 28 pct. Igen ser vi det samme mønster for 2001-kohorten.

Sammenligner vi andelen, der fik en udbetaling på hhv. 1995- og 2001-kohorten, kan vi konkludere, at de er tæt på hinanden – dog en smule højere for 1995-kohorten. Især fik flere en kapitalpension udbetalt på 60- og 61-års-alderstrinnet på 1995-kohorten, hvilket opvejer, at lidt flere fik udbetalt en løbende ordning på 60-års-alderstrinnet på 2001-kohorten. Fra 61-års-alderstrinnet og frem fik en smule flere dog udbetalt en løbende ordning på 1995-kohorten.

Man skal huske, at sandsynlighederne er betinget på, at man havde en pensionsformue, hvilket betyder, at en noget større andel på de enkelte alderstrin fik udbetalt sin pension på 2001-kohorten. Dette vil vi komme nærmere ind på, når vi beregner modregningen i de enkelte år. Vi er nu i stand til at beregne modregningerne i efterlønnen, hvilket vi gør i næste afsnit.

MODREGNINGEN I EFTERLØNNEN FOR 1995- OG 2001-KOHORTEN

På den gamle efterlønsordning var det kun arbejdsgiveradministrerede ordninger med en løbende udbetaling, som kom til udbetaling under efterlønnen, der blev modregnet i efterlønnen. Disse regler gælder også efter reformen i 1999 for de 62-64-årige (se tabel 2.2a i appendiks til kapitel 2). I forbindelse med reformen af efterlønnen i 1999 blev modregningen for de 60-61-årige skærpet, sådan at alle pensionsordninger (ekskl. ATP, SP og SAP), uanset om de kommer til udbetaling, medfører en modregning i efterlønnen, dog med et bundfradrag for ikke løbende arbejdsgiveradministrerede ordninger, som kommer til udbetaling (se tabel 2.1a i appendiks til kapitel 2). Bundfradraget udgjorde i 2001 24.300 kr. og faldt frem til 2003 til 11.900 kr., hvor det er blevet fastholdt. Et bundfradrag på hhv. 24.300 og 11.900 kr. betyder, at de første hhv. 380.973 kr. og 186.567 kr. (hvis livrenter) ikke modregnes.⁶⁸

Alle ordninger, uanset om de kom til udbetaling eller ej (på nær løbende arbejdsgiveradministrerede ordninger), blev efter reformen modregnet med 48 pct. (efter at fradraget var trukket) for de 60-61-årige.

68. Ved beregningen er anvendt en restlevetid på 21,5 år for en 60-årig og en realrente på 3 pct.

For de løbende arbejdsgiveradministrerede ordninger er modregningen større, hvis de udbetales – man kan ikke benytte bundfradraget, og 50 pct. af formuen/ydelsen modregnes. Før efterlønsreformen blev alle arbejdsgiveradministrerede ordninger også modregnet, hvis de kom til udbetaling. Man modregnede da 55 pct. af den løbende ydelse. De samme regler gælder for udbetaling af en løbende arbejdsgiveradministreret ordning efter reformen for de 62-64-årige på 2001-kohorten. Man kan dog undre sig over, at der modregnes 5 procentpoint mindre af udbetalingerne fra en løbende arbejdsgiveradministreret ordning efter reformen for de 60-61-årige.

Vi vil nu kort beskrive, hvilke formuer der ligger til grund for de modregninger, vi har lavet. For de personer, der gik på efterløn, før de fyldte 62 år fra 2001-kohorten, har vi beregnet modregningen vha. Arbejdsdirektoratets PERE-datasæt, kombineret med de sandsynligheder, vi har beregnet for, at man fik sin pension udbetalt.⁶⁹ For alle andre er modregningen lavet pga. vores beregnede pensionsformuer kombineret med sandsynligheden for, at man valgte at få sin pension udbetalt – dvs. for de 62-64-årige på 2001-kohorten og for alle på 1995-kohorten.

I tabel 4.8.1. ses først modregningen for de personer, der valgte at gå på efterløn, opdelt på kohorter og det alderstrin, hvor de overgik til efterløn. Man skal her huske, at langt størstedelen overgik til efterløn som 60-årig, hvorfor de 60-årige vægter mest, når de to kohorter sammenlignes.

Andelen med en formue, der kan modregnes (kolonne 4), viser andelen, som havde en formue, der kunne modregnes i efterlønnen på det pågældende alderstrin. For de 60-61-årige på 2001-kohorten svarer det til alle dem, der havde en pensionsformue (ekskl. ATP, SP og SAP), for alle andre svarer det til dem, der havde en pensionsformue i arbejdsgiveradministrerede løbende ordninger. Andelen har været kraftigt stigende fra 1995- til 2001-kohorten, hvilket skyldes den udvikling i formuerne, vi så i tabel 4.6. Stigningen har især været meget stor for de 60-61-årige, fordi de 60-61-årige på 2001-kohorten fik modregnet hele formuen (inkl. kapitalpensioner og privattegnede ordninger). Stigningen var dog

69. Antages formuen udbetalt, anvendes i stedet SFT's beregnede pensionsformuer. Vi kan ikke bruge udbetalingerne fra registrene, da de ikke er opdelt på de seks skatte-kategorier. Modregningerne beregnet på grund af PERE-datasættet har vi sammenlignet med modregningen i de administrative registre, og der er god overensstemmelse.

også markant for de 62-64-årige. Samlet set var der dermed flere på 2001-kohorten end 1995-kohorten, der havde en formue, der potentielt kunne indgå i en modregning – 88 pct. vs. 43 pct.

TABEL 4.8.1

Modregningen i efterlønnen for dem, der valgte at gå på efterløn.
Opdelt på kohorter og alderstrin.

Kohorte	Alder	Antal obs. – 1.000	Andel med formue, der kan modregnes	Andel med modregning	Gnm. modregning – 1.000 kr.	Gnm. formue, der kan modregnes – 1.000 kr.	Samlede modregning - mio. kr.
1995		26,8	43	14	54	736	199
2001		32,6	88	30	44	659	426
1995	60	14,0	36	9	42	754	56
1995	61	3,4	40	14	54	674	26
1995	62	2,9	43	14	54	592	22
1995	63	3,8	57	22	57	669	47
1995	64	1,5	59	21	71	825	22
1995	65	0,9	67	29	73	940	19
1995	66	0,3	73	43	70	1.309	8
2001	60	19,1	97	29	34	592	191
2001	61	1,9	97	48	52	1.119	48
2001	62	8,0	73	26	53	616	112
2001	63	2,5	70	28	72	879	50
2001	64	1,1	71	36	65	962	25

Anm: 'Gnm.' står for gennemsnit. 'Obs.' står for antal observationer. Modregningen for de 60-61-årige er beregnet på baggrund af Arbejdsdirektoratets PERE-datasæt kombineret med de estimerede sandsynligheder for, at man fik sin pension udbetalt. Alle andre modregninger er beregnet vha. SFI's pensionsformuer kombineret med sandsynligheden for, at man fik sine løbende arbejdsgiveradministrerede pensioner udbetalt. For 2001-kohorten af efterlønsmodtagere er det muligt at sammenligne modregningen for de 60-61-årige på efterløn med modregningen i de administrative registre. En sådan sammenligning viser, at der er god overensstemmelse.

Kolonne 4 viser dem, der fik en modregning i efterlønnen. Kolonnen viser, at markant flere fik en modregning på 2001-kohorten end på 1995-kohorten (30 vs. 14 pct.). Især blandt de 60-61-årige steg andelen, der fik

en modregning, når man sammenligner 1995- og 2001-kohorten. Stigningen var dog også af et vist omfang for de 62-64-årige. Selvom der var langt flere på 2001-kohorten end på 1995-kohorten, der fik en modregning, var det stadig kun 29 pct. af de 60-årige og 48 pct. af de 61-årige, der fik en modregning, selvom 97 pct. havde en pensionsformue, der kunne modregnes. Årsagen til dette er, at den gennemsnitlige formue var forholdsvis lav (592.000 kr. – se kolonne 7), og at mange på grund af bundfradraget derfor ikke fik en modregning. I fremtiden vil langt færre personer dog have mindre end de ca. 190.000 kr., som ikke bliver modregnet på grund af bundfradraget, og derfor vil en langt større andel få en modregning. Sammenlignes den gennemsnitlige modregning på de enkelte alderstrin på de to kohorter, er niveauet nogenlunde ens. Det skyldes, at langt flere personer modregnes i efterlønnen på 2001-kohorten, og at en del af de 'nye' personer, som modregnes, stadig har forholdsvis beskedne formuer. Dette er også årsagen til, at den gennemsnitlige pensionsformue er lavere for de 60-årige på 2001-kohorten (592.000 kr. vs. 754.000 kr.) end for de 60-årige på 1995-kohorten. Den samlede sum af modregningerne var klart større for de 60-årige på 2001-kohorten end på 1995-kohorten – 426 mio. kr. vs. 199 mio. kr.

Det næste, vi har beregnet, er den potentielle modregning, som de personer, der havde optjent retten til efterløn, men ikke valgte at gå på efterløn, kunne forvente at få. Vi har beregnet dette ved at beregne en sandsynlighed for, at man fik sin pension udbetalt for dem, der gik på efterløn, stratificeret efter kohorter, alder, køn, pensionsformuegrupper og indkomstgrupper. Vi har derefter matchet disse sandsynligheder på dem, der ikke valgte at gå på efterløn (se tabel 4.7 for en uddybning). Ved at gøre dette og sammenligne resultaterne med resultaterne i tabel 4.8.1 kan vi få en indikation⁷⁰ af, om modregningen kan være årsagen til, at disse personer ikke har valgt at gå på efterløn. Resultatet af beregningerne ses i tabel 4.8.2. Man bør være opmærksom på, at man i tabel 4.8.2 godt kan være med flere gange, fordi man, hvis man ikke vælger at gå på efterløn som 60-årig, er med igen som 61-årig osv. I tabel 4.8.1 er man kun med det år, man går på efterløn. Det bevirker, at en sammenligning af de overordnede gennemsnit i tabel 4.8.1. og tabel 4.8.2. kun kan be-

70. Det kan kun betragtes som en indikation, fordi personer med store pensionsformuer, uanset om de får en modregning, har en mindre sandsynlighed for at gå på efterløn. I næste afsnit forsøger vi at korrigere for dette forhold.

tragtes som grove indikatorer, da de 60-årige fylder meget mere i opgørelsen i tabel 4.8.1., hvilket giver en aldersskævhed i sammenligningen. Desuden bør man være opmærksom på, at 2001-kohorten af 60-årige var 15,6 pct. større end 1995-kohorten af 60-årige. Først sammenligner vi 1995- og 2001-kohorten af dem, der valgte ikke at gå på efterløn, og derefter sammenligner vi med tabel 4.8.1.

Mange af de samme tendenser, som vi så i tabel 4.8.1, går igen, når vi sammenligner 1995- og 2001-kohorten af personer, der ikke gik på efterløn: a) andelen med en formue, der kan modregnes, stiger (fra 52 pct. til 85 pct.), b) andelen, der kan forvente en modregning på de enkelte alderstrin, stiger, c) den forventede gennemsnitlige modregning falder på alderstrinnene 60-61 år, fordi mange flere modregnes på dette alderstrin på 2001-kohorten.

Sammenligner vi nu 1995-kohorten af personer, der gik på efterløn (tabel 4.8.1.) med dem, der ikke valgte at gå på efterløn (tabel 4.8.2.), gælder følgende: a) andelen med en formue blandt dem, der ikke valgte at gå på efterløn, er generelt større (52 pct. vs. 43 pct.), b) andelen, der kunne forvente en modregning, er blandt dem, der ikke gik på efterløn, lidt højere (16 pct. vs. 14 pct.), hvilket skyldes, at sandsynligheden for at få sin pension udbetalt for dem, der ikke valgte at gå på efterløn, var mindre (se tabel 4.2a i appendiks til kapitel 4), c) den gennemsnitlige forventede modregning for dem, der ikke valgte at gå på efterløn, var generelt større (74.000 kr. vs. 54.000 kr.).

Nu sammenligner vi 2001-kohorten af personer, der gik på efterløn, med personer, der valgte ikke at gå på efterløn. Vi nøjes med at fremhæve de tendenser, der er anderledes i forhold til 1995-kohorten: a) andelen med en formue, der kan modregnes, er nogenlunde ens på 2001-kohorten for dem, der valgte og ikke valgte at gå på efterløn, b) den overordnede andel, der kunne forvente en modregning, var dog større blandt dem, der ikke valgte at gå på efterløn (41 pct. vs. 30 pct.). Forskellen skyldes især, at mange flere 60-årige blandt dem, der ikke valgte at gå på efterløn, kunne forvente en modregning, hvis de var gået på efterløn.

Man kan fristes til at konkludere (på baggrund af punkt b), at den skærpede modregning for de 60-61-årige på 2001-kohorten har fået nogle af dem, der kunne forvente en relativt stor modregning, til ikke at gå på efterløn. Dette stemmer også godt overens med, at den gennemsnitlige forventede modregning for de 60-årige på 2001-kohorten, som ikke valgte at gå på efterløn, i gennemsnit var 23,5 pct. større end den

gennemsnitlige modregning for de 60-årige, der valgte at gå på efterløn (og dette selvom 86,2 pct. flere kunne forvente en modregning).

TABEL 4.8.2

Den potentielle modregning i efterlønnen for dem, der ikke gik på efterløn, men havde optjent retten til efterløn. Opdelt på kohorter og alderstrin.

Kohorte	Alder	Antal obs. 1.000	Andel med formue, der kan modregnes	Andel, der kan forvente en modregning	Forventede gnm. modregning – 1.000 kr.	Gnm. formue der kan modregnes – 1.000	Samlede modregning – mio. kr.
1995		59,6	52	16	74	921	691
2001		73,6	85	41	54	1.094	1.623
1995	60	16,6	47	11	45	788	84
1995	61	13,2	49	15	66	805	132
1995	62	10,3	58	17	72	794	127
1995	63	6,5	57	18	86	953	100
1995	64	5,0	56	19	91	1.142	87
1995	65	4,1	55	19	102	1.331	82
1995	66	3,8	53	22	95	1.345	80
2001	60	22,3	98	54	42	1.116	504
2001	61	20,4	98	55	42	1.116	470
2001	62	12,4	70	23	88	956	247
2001	63	9,8	67	23	92	1.064	205
2001	64	8,8	65	22	103	1.170	198

Anm.: 'Gnm.' står for gennemsnit. 'Obs.' står for antal observationer. Modregningen for de 60-61-årige er beregnet på grund af Arbejdsdirektoratets PERE-datasæt kombineret med de estimerede sandsynligheder for, at man fik sin pension udbetalt. Alle andre modregninger er beregnet vha. SFI's pensionsformuer kombineret med sandsynligheden for, at man fik sine løbende arbejdsgiveradministrerede pensioner udbetalt. For 2001-kohorten af efterlønsmodtagere er det muligt at sammenligne modregningen for de 60-61-årige på efterløn med modregningen i de administrative registre. En sådan sammenligning viser, at der er god overensstemmelse.

Tendensen for de 61-årige på 2001-kohorten afviger fra de 60-årige, når man sammenligner dem, der hhv. gik og ikke gik på efterløn. En forklaring på dette er, at meget få valgte at gå på efterløn som 61-årige (1.900

personer). Man kunne måske have en formodning om, at fx helbredet eller arbejdsmarkedsforhold – andre forhold end de rent økonomiske – har haft større indflydelse på de 61-åriges beslutning om at gå på efterløn, siden de ikke ventede endnu 1 år og derved fik en lavere modregning i hele efterlønsperioden.

Samlet set kan vi konkludere, at flere personer modregnes i efterlønnen på 2001-kohorten af to årsager. For det første fordi modregningen blev skærpet for de 60-61-årige, og for det andet fordi flere havde større gennemsnitlige pensionsformuer, som kunne modregnes. Modregningen er dog endnu ikke så kraftig, som den vil blive ude i fremtiden, når næsten alle har indbetalt de højere satser til pension i næsten et helt arbejdsliv. Derfor vil modregningen i fremtiden bliver væsentlig større – ikke mindst fordi flere i dag sparer op i arbejdsgiveradministrerede løbende ordninger, som medfører en modregning på alle alderstrin. I modsat retning af den øgede modregning virker dog den økonomiske frihed til at vælge at gå på efterløn, fordi man nu har råd. Hvilken af disse effekter der må formodes at være stærkest, vil vi forsøge at afgøre i næste kapitel.

BEREGNING AF DÆKNINGSGRADER

Når man beregner dækningsgraden, sammenligner man indkomsten som efterlønsmodtager med den indkomst, man havde, inden man gik på efterløn. Dækningsgraden afspejler dermed den indkomstnedgang, man er villig til at acceptere til gengæld for at få mere fritid. Dækningsgraden måler det økonomiske her og nu-trade-off ved at gå på pension og få mere fritid, men inddrager ikke fremtidige tab/gevinster ved at gå på pension. Nogle personer vil have et lavere forbrugsbehov, når de pensioneres, og behøver derfor ikke den samme indkomst for at bevare de samme forbrugsmuligheder.⁷¹ For disse personer vil nedgangen i indkomsten overgå prisen, man er villig til at betale for mere fritid.

71. Flere undersøgelser har vist, at udgifterne også falder, når man går på pension, og derfor har man ikke nødvendigvis det samme indkomstbehov som pensionist. Eksempelvis vil udgifter til transport, medlemskab af en a-kasse og indbetalinger til pension blive mindre eller falde bort, når man går på pension (se fx Økonomi- og Erhvervsministeriet, (2005: 11)).

Vi har beregnet dækningsgraderne i denne rapport som forholdet mellem indkomsten året inden, man gik på efterløn, og den indkomst, man kan forvente at få det første fulde år som efterlønsmodtager. Dermed undgår vi, at indkomsterne består af fx 25 pct. arbejdsindkomst og 75 pct. efterlønsindkomst. Bruttoindkomsten før overgangen til efterløn er eksklusiv følgende ydelser: beregnet lejeværdi, kapitalindkomster, børnetilskud, boligtilskud, varmhjælp, skattefri kontanthjælp, underholdsbidrag og tillæg til førtidspensionister, fordi disse ydelser er meget svære at dele ud efter pensionering. Den optjente skattefrie præmie indgår i bruttoindkomsten før pensionering. Derved opfanges her og nu effekten af den skattefripæremie, men ikke effekten af at miste den skattefrie præmie ude i fremtiden ved at gå på pension, før man fylder 62 år. Bruttoindkomsten som efterlønsmodtager består af efterlønsatsen (som er afhængig af, hvornår man trækker sig tilbage), en evt. udbetaling fra en pensionsordning⁷² og en evt. modregning på grund af en udbetaling fra en pensionsordning. Vi har beregnet både brutto- og nettodækningsgrader – dvs. før og efter skat-forholdet mellem indkomsten, som efterlønsmodtager og erhvervsaktiv.⁷³

Før vi gennemgår resultaterne, vil vi gøre opmærksom på en generel udvikling, som påvirker den efterfølgende sammenligning af dækningsgraderne. Fra 1995 til 2001 steg forbrugerprisindekset med 14,7 pct., industriens lønindeks med 26,5 pct. og den maksimale efterlønsats med 19,6 pct. Det svarer til årlige stigninger på hhv. 2,31 pct. (forbrugerprisindekset), 4,0 pct. (industriens lønindeks) og 3,03 pct. (den maksimale efterlønsats). Fordi den maksimale efterlønsats er steget mindre end lønnen fra 1995 til 2001 (sammenlagt 6,9 procentpoint), påvirker det en sammenligning af dækningsgraderne i 1995 og 2001.⁷⁴ Hvis fx en person tjente 100 kr. i 1995 og kunne få 80 kr. i efterløn, så havde vedkommende en dækningsgrad på 80 pct. Fremskriver vi nu disse indkomstforhold til 2001 med de ovennævnte udviklinger i lønninger og efterlønsatsen, så vil den samme person få en dækningsgrad på 75,6 pct. (alt andet lige).

72. Udbetalinger fra kapitalpensioner er konverteret til en livslang ydelse, da de modregnes på denne måde i efterlønnen.

73. Vi har anvendt følgende satser: arbejdsmarkedsbidrag = 8 pct., bundskat = 5 pct., sundhedsskat = 8 pct., kommuneskat = 22 pct., mellemskat = 6 pct., topskat = 15 pct. og et personfradrag på 40.500 2006-kroner.

74. En mindre del af forskellen kan forklares med indfasningen af arbejdsmarkedsbidraget fra 1995-1998, idet efterlønsmodtagere ikke indbetaler arbejdsmarkedsbidrag.

Dækningsgraden falder altså med 4,4 pct., alene fordi efterlønsatsen ikke er fulgt med lønudviklingen.⁷⁵ Denne pointe er vigtig at have i mente, når vi nu sammenligner dækningsgraderne for 1995- og 2001-kohorten.

Tabel 4.9.1 viser brutto- og nettodækningsgraden ved overgangen til efterløn for hhv. 1995- og 2001-kohorten, på det alderstrin, hvor man valgte at gå på efterløn. I appendiks 4.4.1a og 4.4.2a ses indkomsterne bag ved dækningsgradsberegningen. Overordnet set er dækningsgraden højere for dem, der går tidligt på efterløn, hvilket er i god overensstemmelse med, at de har haft et relativt større økonomisk incitament til at gå på efterløn end dem, der valgte at gøre det senere. Dette bakkes også op af udviklingen i bruttoindkomsten i tabel 4.4.1a og 4.4.2a, som er stigende over alder. Vi vil i den efterfølgende gennemgang kun se på nettodækningsgraderne.

Ser vi først på nettodækningsgraderne for 1995-kohorten, kan vi se, at nettodækningsgraden var 84 pct. for en 60-årig, mens den var 80 pct. for en 63-årig.⁷⁶ Dette mindre fald i dækningsgraden skyldes primært, at bruttoindkomsten stiger meget, og at de udbetalte private pensioner ikke helt kan opveje dette. Dækningsgraden inklusive og eksklusiv den skattefrie præmie ændres ikke for 1995-kohorten, fordi de ikke kunne optjene en skattefri præmie.⁷⁷ Den gennemsnitlige udbetalte private pension stiger også over alder. Blandt de 60-årige fik 49 pct. udbetalt i gennemsnit 24.000 kr., og 10 pct. blev modregnet med gennemsnitligt 42.000 kr. Blandt de 66-årige fik 63 pct. en supplerende pensionsudbetaling på i gennemsnit 135.000 kr., hvorfra 43 pct. blev modregnet med i gennemsnit 70.000 kr. Dækningsgraden for de 66-årige stiger også i forhold til de 63-65-årige, hvilket skyldes, at deres indkomst, før de overgik til efterløn, var lavere, og at flere fik udbetalt en lidt større pension. Man

75. Følgende notat (kilde 13) redegør for den samme problemstilling for perioden 1998-2007: http://www.ugebreveta4.dk/2008/200830/Baggrundanalyse/~media/UBA4/2008_30/Udvikling_i_satsregulering_og_loen.ashx

76. Den relativt lavere dækningsgrad for de 61-årige skyldes, at de i gennemsnit havde en bruttoindkomst på 250.000 kr., før de gik på efterløn, mens de 60-åriges bruttoindkomst var 224.000 kr. De 62-årige tjente en smule mindre end de 61-årige, men fik en højere privat pensionsudbetaling (75.000 kr. vs. 61.000kr.), og derfor falder deres dækningsgrad ikke i forhold til de 61-årige. Modregningen for de 61-årige er også relativt større end for de 62-årige, hvilket må skyldes, at de i højere grad får udbetalt en løbende arbejdsgiveradministreret ordning.

77. Nogle af dem, der først gik på efterløn, efter at 1999-reformen var trådt i kraft, var dog også berettiget til optjening af skattefri præmie. Det var dog et mindre antal, og vi har derfor set bort fra dem i denne analyse.

skal dog huske, at antallet, der overgik på alderstrinnene 64-66 år, var forholdsvis beskedent.

TABEL 4.9.1

Dækningsgrader beregnet for dem, der gik på efterløn – vurderet det år, de gik på efterløn. Opdelt på kohorter og alderstrin. Procent.

Kohorte	Alder	Antal obs. i 1.000	BDG - ekskl. skattefri	BDG - inkl. skattefri	NDG - ekskl. skattefri	NDG - inkl. skattefri
1995	60	13,8	76	76	84	84
1995	61	3,4	73	73	81	81
1995	62	2,9	78	78	85	85
1995	63	3,8	72	72	80	80
1995	64	1,5	71	71	79	79
1995	65	0,9	67	67	75	75
1995	66	0,3	77	77	85	85
2001	60	18,5	86	86	93	93
2001	61	1,9	72	72	80	80
2001	62	8,0	66	52	74	61
2001	63	2,5	66	52	74	62
2001	64	1,1	66	54	74	63

Anm.: 'BDG' står for bruttodækningsgrad (før skat). 'NDG' står for nettodækningsgrad (efter skat). 'Ekskl. skattefri' betyder, at den potentielle optjente skattefrie præmie ikke indgår i beregningen.

Ser vi nu på 2001-kohorten, kan vi se, at nettodækningsgraden falder mere med alderen på 2001-kohorten end på 1995-kohorten. Nettodækningsgraden for en 60-årig på 2001-kohorten var noget større end for en 60-årig på 1995-kohorten – 93 pct. vs. 84 pct. Der er flere årsager til dette: a) efterlønssatsen for en 60-årig på 2001-kohorten var lidt højere end for en 60-årig på 1995-kohorten (91 pct. vs. 88 pct.)⁷⁸, og b) den gennemsnitlige supplerende pensionsudbetaling var for de 53 pct., der modtog en sådan udbetaling på 2001-kohorten, 46.000 kr., mens de 46 pct., der modtog en udbetaling på 1995-kohorten, i gennemsnit modtog

78. Satsen er beregnet som den gennemsnitlige sats, man vil modtage på efterløn ved at gå på det pågældende tidspunkt. På 1995-kohorten ændrede satsen sig løbende, hvis man gik, før man fyldte 63 år.

24.000 kr. I modsat retning virkede, at modregningen var større for de 60-årige på 2001-kohorten – 30 pct. fik en modregning på gennemsnitlig 34.000 kr. på 2001-kohorten, mens kun 10 pct. fik en modregning på gennemsnitlig 42.000 kr. på 1995-kohorten.

En endnu større andel vil få en modregning i fremtiden, fordi pensionsformuerne vokser, og fordi man da kun kan fradrage ca. 12.000 kr., mens man i 2001 kunne fradrage ca. 24.000 kr. En anden faktor, der også har virket i modsat retning, er, at efterlønsudviklingen har været mindre end lønudviklingen. Samlet set dominerede den øgede udbetaling af private pensioner og den lidt højere efterlønsats de sidst nævnte effekter.

Nettodækningsgraden var til gengæld lavere på 2001-kohorten for de 62-64-årige end for de 63-66-årige på 1995-kohorten. Den primære årsag til dette er muligheden for at optjene den skattefrie præmie på 2001-kohorten. Ser man på nettodækningsgraden for de 62-64-årige på 2001-kohorten inklusive og eksklusiv den skattefrie præmie, kan man se, at det reducerer nettodækningsgraden med 11-13 procentpoint. Sammenligner man nettodækningsgraden for de 62-64-årige på 2001-kohorten eksklusiv den skattefrie præmie med nettodækningsgraden på 1995-kohorten for de 63-65-årige⁷⁹, er den stadig væk 4-5 procentpoint lavere. Det skyldes som nævnt primært, at udviklingen i efterlønnen ikke er fulgt med lønudviklingen fra 1995 til 2001.

Vi vil nu se, hvordan den potentielle dækningsgrad så ud for dem, der ikke gik på efterløn, hvis de havde valgt at gå på efterløn, for hhv. 1995- og 2001-kohorten – se tabel 4.9.2 (i tabel 4.4.3a og 4.4.4a i appendiks ses indkomsterne, der ligger bag ved dækningsgradsberegningerne). I tabel 4.9.2 kan man godt indgå i opgørelsen på flere alderstrin, fordi man indgår, indtil man går på efterløn eller når folkepensionsalderen. Ser vi først på 1995-kohorten kan vi se: a) nettodækningsgraden ligger omkring 70 pct. for de 60-62-årige og stiger derefter til 77 pct. for en 63-årig (stigningen i nettodækningsgraden ved 63-års-alderen skyldes især, at efterlønsatsen stiger til 100 pct. – en mindre del skyldes stigningen i private pensionsudbetalinger), b) nettodækningsgraden stiger fra 63-års-alderen frem til 66-års-alderen (fra 77 pct. til 89 pct.), hvilket skyl-

79. Vi har ikke taget de 66-årige med i denne sammenligning, fordi deres nettodækningsgrad afviger meget fra de 63-65-åriges.

des kombinationen af, at bruttoindkomsten før pension falder, og udbetalingen af private pensionsudbetalinger stiger.

TABEL 4.9.2

Dækningsgrader beregnet for dem, der *ikke* gik på efterløn – vurderet hvert år, de ikke gik på efterløn. Opdelt på kohorter og alderstrin. Procent.

Kohorte	Alder	Antal obs. i 1.000	BDG – ekskl. skattefri	BDG – inkl. skattefri	NDG – ekskl. skattefri	NDG – inkl. skattefri
1995	60	16,6	63	63	71	71
1995	61	13,2	63	63	71	71
1995	62	10,3	61	61	69	69
1995	63	6,6	69	69	77	77
1995	64	5,1	72	72	81	81
1995	65	4,2	78	78	86	86
1995	66	3,9	81	81	89	89
2001	60	22,3	54	54	63	63
2001	61	20,4	53	53	61	61
2001	62	12,5	62	50	70	59
2001	63	9,8	64	51	72	61
2001	64	8,8	66	53	74	62

Anm.: 'BDG' står for bruttodækningsgrad (før skat). 'NDG' står for nettodækningsgrad (efter skat). 'Ekskl. skattefri' betyder, at den potentielle optjente skattefrie præmie ikke indgår i beregningen.

Ser vi nu på 2001-kohorten, så ser mønsteret anderledes ud – nettodækningsgraden forbliver nu omkring 60 pct. på alle alderstrin – hvilket skyldes: a) at indregningen af den skattefripæremie reducerer nettodækningsgraden for de 62-64-årige (med 10-12 procentpoint), og b) at den skærpede modregning af egne pensionsformuer reducerer nettodækningsgraden for de 60-61-årige (dog med mindre end den skattefrie præmie gør for de 62-64-årige).

Overordnede set er der også andre faktorer, som generelt påvirker niveauet for dækningsgraderne på 2001-kohorten i forhold til 1995-kohorten: a) den gennemsnitlige bruttoindkomst er noget højere på alle alderstrin på 2001-kohorten (det er dermed i højere grad de højtlohnede,

som ikke går på efterløn på 2001-kohorten), b) den gennemsnitlige pensionsudbetaling stiger mere, når man går fra 61 år til 62 år på 2001-kohorten (fra 95.000 kr. til 144.000 kr.), end når man går fra 62 år til 63 år på 1995-kohorten (fra 97.000 kr. til 115.000 kr.), og c) den lavere udvikling i efterlønssatsen i forhold til lønudviklingen bevirker, at niveauet var lavere på 2001-kohorten.

Overordnet kan vi konkludere, at trods den skærpede modregning i efterlønnen på grund af egne pensionsformuer, opnåede de 60-årige på 2001-kohorten alligevel større dækningsgrader, end de 60-årige gjorde på 1995-kohorten pga. de højere gennemsnitlige private pensionsudbetalinger og det relativt høje fradrag, man havde i modregningen i 2001. Omvendt er det blevet mindre attraktivt at gå på efterløn for de 62-64-årige, fordi man derved mister den skattefrie præmie. Dem, der ikke gik på efterløn på 2001-kohorten, havde i gennemsnit en relativt højere bruttoindkomst sammenlignet med 1995-kohorten, end den tilsvarende sammenligning for dem, der gik på efterløn. Noget tyder dermed på, at flere personer med mellemindkomster har valgt at gå på efterløn, hvilket kan forklares med, at de også har oplevet den største stigning i pensionsformuen.

FREMSKRIVNING AF PENSIONSFORMUEN

For at vurdere effekten af modregningen i efterlønnen pga. egne pensionsformuer ude i fremtiden har vi fremskrevet pensionsformuen for personer, der var 40 år i 2006, til de bliver 60 år i 2026. Vi har fremskrevet, til man er fyldt 60 år (61 år ultimo året), fordi det svarer til det sidste alderstrin, inden man kan begynde at gå på efterløn i 2026. På den måde kan formuen også sammenlignes med formuerne i 1995 og 2001 for en 59-årig, umiddelbart inden vedkommende kunne gå på efterløn som 60-årig.⁸⁰ Vi har valgt at fremskrive personer, der var 40 år i 2006, fordi de fleste da er færdige med at tage en uddannelse og har fået fodfæste på arbejdsmarkedet og dermed er påbegyndt deres opsparing til pension. Vi

80. Vi har antaget, at man som 59- og 60-årig har samme indbetalingsprocent, som man havde som 58-årig.

har ikke i fremskrivningerne taget højde for, at ca. 8 pct.⁸¹ vil dø, inden de fylder 60 år, fordi det er meget svært at afgøre, hvem der præcist vil dø, inden de fylder 60 år. Vi har opdelt fremskrivningen på følgende seks skatte-kategorier:

- Arbejdsgiveradministrerede kapitalpensioner
- Arbejdsgiveradministrerede ratepensioner
- Arbejdsgiveradministrerede livsvarige pensioner
- Privattegnede kapitalpensioner
- Privattegnede ratepensioner
- Privattegnede livsvarige pensioner.

For at kunne fremskrive pensionsformuen er det nødvendigt at beregne en indkomstudvikling og en udvikling i indbetalingsprocent over alder. Vi har beregnet indkomstudviklingen og indbetalingsprocenten for de 40-60-årige i 2006 stratificeret efter alder, uddannelsesniveaue, køn og tilknytning til arbejdsmarkedet fra 2002 til 2006. Derefter er udviklingen blevet matchet på de 40-årige efter de variable, vi har stratificeret efter. Vi har antaget en reallønsudvikling på 2 pct. årligt. Matchningen tildeler for mange en indbetalingsprocent til de enkelte ordninger, fordi den gennemsnitlige indbetaling i de enkelte subgrupper sjældent bliver 0. Derfor har vi betinget den fremtidige indbetaling på, at man indbetalte til den pågældende ordning på et eller andet tidspunkt, fra man var 35-40 år. De pensionsordninger, som oprettes senere i livet, vil på denne måde ikke indgå i fremskrivningerne. Andelen af 40-årige i 2006, der havde indbetalt til en af de seks formuetyper inden for de sidste 5 år, var dog ret stor.⁸² Vi forventer derfor, at det er et mindre antal, der opretter en helt ny ordning, efter de er fyldt 40 år, og før de fylder 59 år, og at de midler, der måtte indbetales til de nyoprettede ordninger, vil udgøre en mindre del af den samlede pensionsformuemasse på makroplan.

Det er ikke muligt via oplysningerne i forskningsregistreene at afklare, hvilken form for forsikringsdækning der indgår i de enkelte pensi-

81. Jf. overlevelsessandsynlighederne i Danmarks Statistikbanks tabel HISB8, der viser 2-års dødelighedstavler.

82. Dette ses ud af tabel 4.3a i appendiks. Af tabellen fremgår det, at 90 pct. havde sparet op i en af de seks ordningstyper, og at 84 pct. havde sparet op i en arbejdsgiveradministreret livrente. Uanset hvilken af de seks ordninger man betragter i tabel 4.3a, så havde en større andel af de 40-årige i 2006 sparet op i ordningen end andelen af de 58-årige i år 2000.

onsordninger. Derfor har vi måttet fastsætte et rimeligt bidrag til administration og risikodækningen i de enkelte ordninger, når vi fremskriver pensionsformuerne, fordi det i fremtiden ikke er muligt at opskalere til makroformuerne. Velfærdskommissionen (2005) har vist, at præmier til ægtefælle og invalidepension indebærer, at livrenten for en 65-årig i 2078 vil være 25,6 pct. lavere, end den ville have været uden disse præmier. Velfærdskommissionen har kun fradraget i indbetalinger til livrenteordninger. I Forsikring & Pensions *Pensionsmåler* anvendes en sats på 25 pct. til forsikringsdækning og administration (jf. kilde 14 – Forsikring og Pension (Pensionsmåleren)). Forsikring og Pension har dog anvendt en sats på 20 pct. i deres seneste fremskrivning. Vi har ved fremskrivningen af pensionsformuerne valgt et bidrag på 20 pct. til forsikringsdækning og administration for livrenter og 10 pct. for ratepensioner og kapitalpensioner. Vi har valgt en højere sats for livrenterne, fordi de oftere indeholder en større risikodækning end de andre ordninger.⁸³

Da de nyoprettede arbejdsgiveradministrerede ordninger fra starten af 1990'erne stadig var under udbygning i 2006, har vi fra 2009 opskaleret indbetalingsprocenterne i de løbende arbejdsgiveradministrerede ordninger, svarende til udviklingen i satsen på LO/DA-området fra 2006 til 2009.⁸⁴

Vi har antaget, at pensionerne forrentes med en realforrentning på 1,5 pct. ud over lønudviklingen. Fordi der ikke indbetales til tjenestemandspensionsordningen, har vi trukket dem ud af de arbejdsgiveradministrerede ordninger, når vi fremskriver, og fremskrevet dem særskilt. Vi har antaget et årligt bidrag på 10,5 pct. efter fradrag for forsikringsdækning og administration.⁸⁵ Der er ingen af de 40-årige, der har en LD-formue, derfor indgår de ikke i analysen.

83. Nogle pensionsordninger tilbyder bidragsfritagelse (opsparingssikring), hvilket vil sige, at pensionskabet fortsætter med at indbetale et nærmere defineret bidrag til pensionsordningen frem til folkepensionsalderen (givet at man har tegnet forsikringen på sådanne vilkår). Disse indbetalinger er ikke tilgængelige i forskningsregistre, fordi opsparingen sker internt i det enkelte pensionskøb og dermed ikke går igennem Told og Skat (i dag Skat). Det betyder, at vi ved fremskrivningerne af pensionsindbetalingerne undervurderer pensionsudbetalingerne for de personer, der har en sådan dækning.

84. Nogle af ordningerne, som opskaleres, vil dog ikke være underlagt disse stigninger, men da der også er sket en stigning i satserne på det offentlige område de senere år, formodes fejlen at være af mindre omfang.

85. Andelen af tjenestemænd bliver undervurderet som 60-årig, fordi vi antager, at det kun er dem, som var det som 40-årig, som også er det som 60-årig, da vi ikke har kendskab til, hvem det bliver det ude i fremtiden.

Da fremskrivningerne skal bruges til at vurdere, hvor mange der kan forvente en modregning i efterlønnen ude i fremtiden, er det vigtigt at vide, hvem der vil være berettiget til efterløn ude i fremtiden. Vi har her antaget, at man, hvis man indbetalte efterlønsbidraget i 2006 som 40-årig, også vil være berettiget til efterløn som 60-årig. Dette kan overvurdere antallet en smule, fordi nogle måske springer fra undervejs eller dør. Omvendt er det ikke muligt at begynde at betale bidraget, efter man er fyldt 40 år, og så stadig nå at optjene retten til efterløn.

I tabel 4.10 ses resultatet af fremskrivningerne. Vi har i tabellen sammenlignet de fremskrevne pensionsformuer med pensionsformuerne for en 58-årig i år 2000, da det er denne kohorte, vi senere måler effekten af modregningen på. I tabel 4.3a i appendiks til kapitel 4 har vi også lavet en sammenligning af pensionsformuen som 40-årig i 2006 med den forventede pensionsformue i 2026 som 60-årig, opdelt på de seks skatte-kategorier, som vi har fremskrevet efter, og om man indbetalte efterlønsbidrag som 60-årig.

TABEL 4.10

Pensionsformuen for en 40-årig i 2006 fremskrevet til 60-års-alderen i 2026, holdt op imod pensionsformuen for en 58-årig i 2000 (tilhørende 2001-kohorten). 2006-kroner.

Alder	58	60	58	60	58	60
År	2001	2026	2001	2026	2001	2026
Antal observationer	59	84	18	36	41	48
Medlem a-kasse som 60-årig			Nej		Ja	
Indbetalt efterlønsbidrag				Nej		Ja
Andel medlem a-kasse som 60-årig					69,3	
Andel, der indbetalte efterlønsbidrag						57,4
<i>Andel med formue</i>						
Arbejdsgiveradministreret livrente	51	85	36	73	58	93
Arbejdsgiveradministreret ratepension	11	57	4	49	13	63
Arbejdsgiveradministreret kapitalpension	77	80	50	67	89	89
Privattegnet livrente	13	22	8	16	15	26
Privattegnet ratepension	18	25	11	21	21	29
Privattegnet kapitalpension	56	62	41	49	62	71
Kapitalpension, ratepension og livrente	87	90	63	79	97	98
<i>Gennemsnitlig formue – dem, der har (1.000 kr.)</i>						
Arbejdsgiveradministreret livrente	950	681	1.621	676	764	684
Arbejdsgiveradministreret ratepension	423	869	1.012	1.091	340	741
Arbejdsgiveradministreret kapitalpension	185	197	153	183	193	205
Privattegnet livrente	283	157	328	190	272	141
Privattegnet ratepension	450	504	685	600	395	451
Privattegnet kapitalpension	230	194	208	191	236	195
Kapitalpension, ratepension og livrente	1.064	1.681	1.417	1.765	962	1.630
<i>Gennemsnitlig formue – alle (1.000 kr.)</i>						
Arbejdsgiveradministreret livrente	488	576	590	492	443	638
Arbejdsgiveradministreret ratepension	45	499	43	537	46	470

(Fortsættes...)

TABEL 4.10 (FORTSAT)

Alder	58	60	58	60	58	60
År	2001	2026	2001	2026	2001	2026
Antal observationer	59	84	18	36	41	48
Medlem a-kasse som 60-årig			Nej		Ja	
Indbetalt efterlønsbidrag				Nej		Ja
<i>Gennemsnitlig formue – alle (1.000 kr.)</i>						
Arbejdsgiveradministreret livrente	488	576	590	492	443	638
Arbejdsgiveradministreret ratepension	45	499	43	537	46	470
Arbejdsgiveradministreret kapitalpension	142	157	76	122	171	183
Privattegnet livrente	36	34	26	31	40	36
Privattegnet ratepension	82	128	76	127	84	129
Privattegnet kapitalpension	127	120	85	94	146	139
Kapitalpension, ratepension og livrente	920	1.514	897	1.403	930	1.596
<i>Samlede formue (mia. kr.)</i>						
Arbejdsgiveradministreret livrente	28,9	48,3	10,7	17,6	18,2	30,7
Arbejdsgiveradministreret ratepension	2,7	41,8	0,8	19,2	1,9	22,6
Arbejdsgiveradministreret kapitalpension	8,4	13,2	1,4	4,4	7,0	8,8
Privattegnet livrente	2,1	2,9	0,5	1,1	1,6	1,7
Privattegnet ratepension	4,8	10,8	1,4	4,5	3,4	6,2
Privattegnet kapitalpension	7,5	10,0	1,5	3,4	6,0	6,7
Kapitalpension, ratepension og livrente	54,4	126,9	16,3	50,1	38,1	76,8

Anm.: Medlemskab af en a-kasse vedrører de 58-årige i år 2000, mens bidrag til efterlønsordningen vedrører de 60-årige i 2026. Ved fremskrivningerne er der matchet en indkomstudvikling og en indbetalingsudvikling på ude i fremtiden, på baggrund af fordelingen i 2006. Dem, der ikke indbetalte til en ordning, fra de var 35-40 år, er antaget ikke at indbetale til ordningstypen i fremtiden. Der er anvendt en realforrentning på 1,5 pct. ud over lønudviklingen. Lønnen er antaget at stige realt med 2 pct. årligt i forhold til prisindekset. Der er ikke taget højde for, at ca. 8 pct. vil være døde, inden de fylder 60-år, hvis man følger Danmarks Statistik overlevelsessandsynligheder fra 2006. Dør der lige mange fra alle grupper, så påvirker det ikke gennemsnittene.

Den samlede gennemsnitlige pensionsformue i kapitalpensioner, ratepensioner og livrenter var i år 2000 1.064.000 kr. Den tilsvarende formue for en 60-årig i 2026 kan forventes at være 1.681.000 kr. – en stigning på

58 pct.⁸⁶ Andelen, der havde en af de seks ordninger stiger ifølge beregningerne fra 87 til 90 pct. Den største del af stigningen skyldes udviklingen i indbetalingerne til ratepensioner – især arbejdsgiveradministrerede ratepensioner.⁸⁷ Andelen med en arbejdsgiveradministreret ratepensionsordning stiger fra 11 pct. for de 58-årige i 2000 til 57 pct. for de 60-årige i 2026. Selvom andelen stiger så kraftigt, stiger gennemsnittet alligevel fra 423.000 kr. til 869.000 kr. Der sker også en kraftig stigning i de andre løbende ordninger – fx kan 85 pct. af de 60-årige i 2026 forvente at have en arbejdsgiveradministreret livrente, mens kun 48 pct. af de 58-årige i 2000 havde en sådan ordning. Da løbende arbejdsgiveradministrerede ordninger, der kommer til udbetaling, modregnes på alle alderstrin, betyder det, at mange flere vil få en modregning ude i fremtiden, fordi stigningen i udbredelsen og formuemassen for disse ordninger er steget så meget. Ud af den samlede formuemasse udgjorde de løbende arbejdsgiveradministrerede ordninger 58,1 pct. for de 58-årige i 2000. I 2026 forventes de at udgøre 71 pct. Derfor bliver det interessant at vide, om denne kraftige stigning i de løbende arbejdsgiveradministrerede ordninger, også gælder for de fremtidige potentielle efterlønsmodtagere. For at kunne besvare dette spørgsmål har vi i 4.10 opdelt formuerne efter, om man hhv. var medlem af en a-kasse (for de 58-årige i 2000), eller indbetalte efterlønsbidrag (for de 60-årige i 2026). Som vi beskrev i et af de tidligere afsnit, anvender vi medlemskab af en a-kasse som 60-årig til at afgrænse, hvem der har optjent retten til efterløn. Og for de 60-årige i 2026 anvender vi kriteriet om, hvem der indbetalte efterlønsbidrag, som 40-årig, da de må formodes at optjene retten til efterløn i fremtiden.⁸⁸ Kriterierne er dermed et udtryk for, hvem der blandt de to alderskohorter havde/har optjent retten til efterløn. Sammenligner vi pensionsformuerne for de 58-årige i 2000 og de 60-årige i 2026, opdelt efter om man var berettiget til efterløn, gælder følgende tendenser: a) 11,8 procentpoint færre indbetalte efterlønsbidraget, end der var personer, der havde optjent retten til efterløn som 58-årig i 2000, b) formuen stiger væsentligt

86. Den tilsvarende stigning fra 1994 til 2006 var på 43 pct. Der har dog fundet en større opbygning sted fra 1995 til 2006 end efter 2006, hvorfor stigningen i pensionsformuen vil være mere moderat i fremtiden, end den var fra 1995 til 2006.

87. De nye skatteregler (foråret 2009) vil højst sandsynligt medføre, at flere sparer op i en (arbejdsgiveradministreret) livrente i stedet. Det får dog ikke den store betydning for denne rapport, fordi modregningen i efterlønnen påvirker de to ordninger på samme måde.

88. Det er dog muligt, at nogle springer fra eller dør, inden de fylder 60 år.

mere for dem, der kan forvente at være berettiget til efterløn i fremtiden, end for dem, der ikke er (69,4 pct. vs. 24,6 pct.), c) andelen med en pensionsformue stiger relativt mest for dem, der ikke er berettiget til efterløn i fremtiden (det skyldes, at kun 62 pct. af de 58-årige ikke-berettigede efterlønsmodtagere i 2000 havde en formue i en af de seks pensionsordninger), og d) formuemassen stiger også mest for dem, der ikke er berettiget til efterløn i fremtiden, fordi så mange flere fra gruppen kan forventes at have en pensionsordning i fremtiden.

Man kan dermed konkludere, at de fremtidige potentielle efterlønsmodtagere har langt større pensionsformuer at tære af end dem, der i dag er berettiget til efterløn. Hvorvidt det vil give anledning til, at man vælger at trække sig tidligere tilbage, fordi man har råd, eller man vælger at udskyde tilbagetrækningen, fordi man får en større modregning i efterlønnen end i dag, vil vi forsøge at besvare i næste kapitel.

EFFEKTANALYSE AF EFTERLØNSREFORMEN AF 1999

I dette kapitel vil vi estimere forskellige parametriske modeller i et forsøg på at finde ud af, hvorvidt modregningen i efterlønsordningen og den skattefrie præmie har haft en effekt på tilbagetrækningsadfærden. Ved at estimere forskellige modeller vil vi forsøge at identificere en effekt af hhv. den skærpede modregning og den skattefrie præmie. Vi forventer, at den skærpede modregning vil sænke afgangssandsynligheden for de 60-61-årige på 2001-kohorten, og at den skattefrie præmie vil sænke afgangssandsynligheden for de 62-64-årige på 2001-kohorten.

Vi starter med at estimere nogle simple modeller, hvor vi kun inddrager baggrundskaraktistika, for at give et overblik over, hvordan afgangssandsynligheden afhænger af disse. Da baggrundskaraktistikaene er korreleret med de økonomiske mål, korrigerer vi i de næste modeller for begge dele.

Derefter estimerer vi modeller, hvor det primære fokus er det økonomiske incitament. De potentielle efterlønsmodtagere kan inddrage mange eller få parametre, når de afgør, om de ønsker at gå på efterløn. Derfor estimerer vi modeller, hvor vi inddrager forskellige økonomiske mål, som formodes at påvirke incitamentet til at gå på efterløn. Vi starter med en model, der estimerer, hvordan størrelsen af pensionsformuen og indkomsten påvirker afgangssandsynlighederne. Derefter estimerer vi en model, hvor vi udskifter den samlede pensionsformue med den, der

potentielt kan modregnes i efterlønnen.⁸⁹ Derefter estimerer vi den samme model igen, men nu med modregningen i stedet for pensionsformuen. Dernæst estimerer vi en model, der erstatter indkomsten og modregningen med en forventer dækningsgrad ved at træde tilbage på et givet alderstrin, og til sidst estimerer vi en model, hvor vi udskifter dækningsgraden med option-value-værdien, som inddrager fremtidige tab og gevinster ved at trække sig tilbage på et givent alderstrin.

Før vi præsenterer modellerne, vil vi sige lidt om, hvilke effekter vi forventer, og hvordan vi vil måle de forventede effekter af reformen.

FORVENTEDE EFFEKTER AF EFTERLØNSREFORMEN

Der vil være flere forventede modsatrettede effekter af efterlønsreformen af 1999, som vil påvirke de konklusioner, vi når frem til. Vi vil her gennemgå nogle af de forventede effekter, som vi forventer reformen kan have haft.

ANDELEN, DER VÆLGER AT VÆRE MEDLEM AF EFTERLØNSORDNINGEN

For det første kan reformen påvirke, om man vælger at være medlem af efterlønsordningen før og efter reformen. Nogle vil vælge ordningen fra, fordi de synes, at modregningen i fremtiden bliver for stor. Andre vil vælge ordningen til for at optjene den skattefrie præmie. Nogle helt tredje forventer måske, at de reformer, man tidligere har set, kun er begyndelsen på afviklingen af efterlønsordningen, og vælger derfor ikke at være medlem af ordningen. En fjerde gruppe kan mene, at de trods modregningen alligevel vil opnå en rimelig dækningsgrad ved at gå på efterløn, fordi de har deres egne pensionsformuer at supplere op med. De analyser, vi vil lave i dette kapitel, vil primært vedrøre dem, der er medlem af efterlønsordningen, og deres brug af ordningen. Vi kan dog nævne, at 59,5 pct. af de 60-årige i 1995 var medlem af en a-kasse (mål for retten til efterløn, jf. kapitel 4.), og at denne andel var steget til 69,3 pct. i 2001. Denne stigning på 16,5 pct. afspejler dog ordningens attraktivitet før

89. Det vil sige pensioner i løbende arbejdsgiveradministrerede ordninger og for de 60-61-årige på 2001-kohorten hele den formue, vi har beregnet.

reformen i 1999, og er også en af årsagerne til, at man overhovedet lavede reformen. Et mål for, hvordan reformen har påvirket den fremtidige brug af ordningen, kan fås ved at se, hvor mange af de 40-årige i 2006, som indbetalte efterlønsbidrag – det gjorde 57,4 pct. Reformen ser dermed ud til at have reduceret antallet af potentielle efterlønsmodtagere ude i fremtiden.

DEN SKÆRPEDE MODREGNING VS EN INDKOMSTEFFEKT

Vi vil forvente, at den skærpede modregning (alt andet lige) dæmper lysten til at gå på efterløn, fordi man derved opnår en lavere dækningsgrad, end hvis man ikke var blevet modregnet. Antagelsen om, at alt andet er lige, er dog problematisk i denne sammenhæng, fordi de potentielle efterlønsmodtageres pensionsformuer er steget meget fra 1995 til 2001 – den gennemsnitlige pensionsformue steg med 49,4 pct. Stigningen i den gennemsnitlige pensionsformue giver anledning til en positiv indkomsteffekt som pensionist. Effekten af den skærpede modregning kan derfor isoleret set godt være, at brugen af efterlønsordningen blev reduceret fra 1995- til 2001-kohorten, men fordi pensionsformuerne er steget meget, kan den positive indkomsteffekten måske have overskygget modregningseffekten.

DEN SKATTEFRIE PRÆMIE

Vi forventer, at den skattefrie præmie har to effekter: a) den får flere til at forblive medlem af efterlønsordningen, b) den tilskynder de 62-64-årige til en senere tilbagetrækning. Det kan være svært at isolere effekten af den skattefrie præmie, fordi der ikke er nogen variation i måden, hvorpå den optjenes. Derfor optjener alle det samme over tid. Effekten kan derfor ikke adskilles fra en overordnet tidseffekt. Vi må dog formode, at en reduktion i tilbagetrækningsmønsteret for de 62-64-årige på 2001-kohorten i et eller andet omfang skyldes muligheden for at optjene den skattefrie præmie ved at arbejde videre.

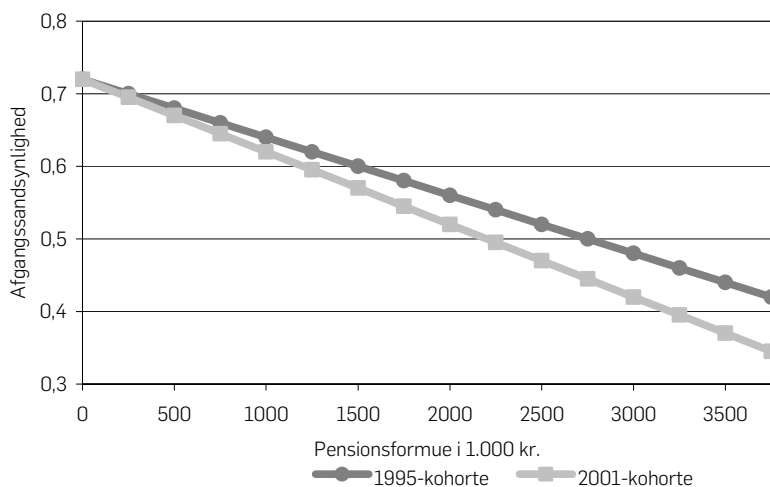
HVORDAN MÅLER VI EFFEKTEN

Vi vil måle effekten af efterlønsreformen af 1999 på tilbagetrækningsadfærden ved at se på, hvor mange af de potentielle brugere af efterlønnen

på hhv. 1995- og 2001-kohorten der valgte at gå på efterløn før og efter reformen. For at kunne afgøre, hvorvidt forskellen i tilbagetrækningsmønstret skyldes reformændringerne, betinger vi afgangssandsynlighederne på forskellige baggrundskarakteristika og forskellige økonomiske mål (pensionsformuen, modregningen og dækningsgraden). De økonomiske mål, vi betinger på, er alle forbundet med den skærpede modregning. Vi forventer, at de økonomiske mål vil give anledning til en mere negativ effekt på afgangssandsynligheden for de 60-61-årige på 2001-kohorten i forhold til de 60-61-årige på 1995-kohorten. Vi har illustreret forventningen i figur 5.1.

FIGUR 5.1

Den forventede effekt på afgangssandsynligheden af den skærpede modregning betinget på størrelsen af pensionsformuen.

I figuren har vi antaget, at effekten er negativ på begge kohorter. I praksis kan de dog godt begge være positive, men så vil vi forvente, at effekten er mindre positiv på 2001-kohorten på grund af modregningen.

På tilsvarende måde forventer vi, at muligheden for at optjene en skattefri præmie for de 62-64-årige på 2001-kohorten vil reducere afgangssandsynligheden i forhold til de 63-65-årige på 1995-kohorten. Denne effekt forsøger vi at identificere ved at sammenligne dæknings-

gradens effekt på afgangssandsynligheden for de 62-64-årige på 2001-kohorten med de 63-65-årige på 1995-kohorten, hvor den skattefrie præmie indgår i den forventede indkomst ved at fortsætte med at arbejde. Den forventede dækningsgrad ved at gå på efterløn reduceres derfor for de 62-64-årige på 2001-kohorten i forhold til de 63-65-årige på 1995-kohorten. Vi måler effekten ved at sammenligne en model, der inkluderer den skattefrie præmie i dækningsgraden, med en model, der ikke inkluderer den skattefrie præmie, for både 1995- og 2001-kohorten – et difference in difference-design. Hvis effekten ændrer sig signifikant mere for 2001-kohorten ved at inddrage den skattefrie præmie i nettodækningsgraden end for 1995-kohorten, antager vi, at det skyldes den skattefrie præmie.

AFGANGSMØNSTERET FOR 1995- OG 2001-KOHORTEN

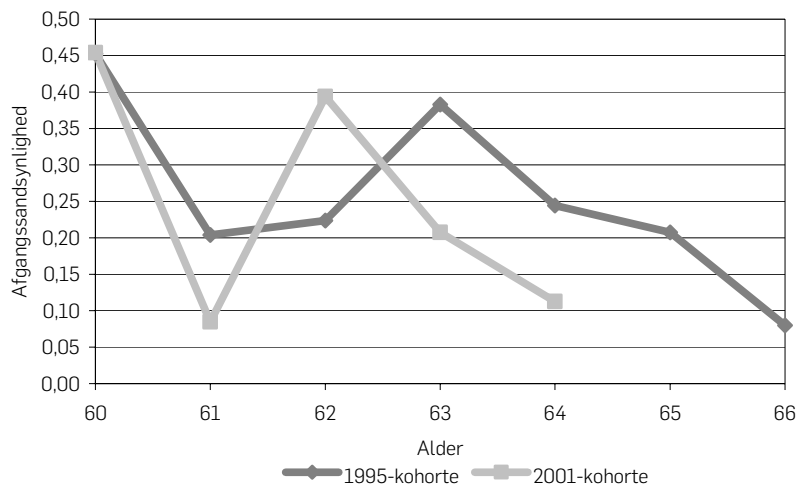
Før vi gennemgår modellerne med baggrundskarakteristikaene og de økonomiske forklarende variable, viser vi, hvordan afgangssandsynligheden og overlevelseskurven så ud for 1995- og 2001-kohorten. Figur 5.2 viser afgangssandsynligheden fordelt på kohorter og alderstrin.

Af figur 5.2 fremgår det, at 62-års-reglen (efter reformen) og 63-års-reglen (før reformen) tydeligvis har påvirket tilbagetrækningsmønstret. Ændringerne i de økonomiske incitamenter ved reformen ser dermed ud til at have haft en klar effekt på tilbagetrækningen. Vi skal dog huske, at man efter reformen kun har kunnet modtage efterløn, til man fylder 65 år, hvilket isoleret set kan have fået flere til at vælge at gå tidligere på efterløn end på 1995-kohorten.⁹⁰

90. Årsagen til, at man valgte en 62-års-regel i stedet for en 'ny' 63-års-regel efter reformen, var netop hensynet til dette.

FIGUR 5.2

Afgangssandsynligheden til efterløn for dem, der havde optjent retten til efterløn. Fordelt på kohorter og alderstrin.

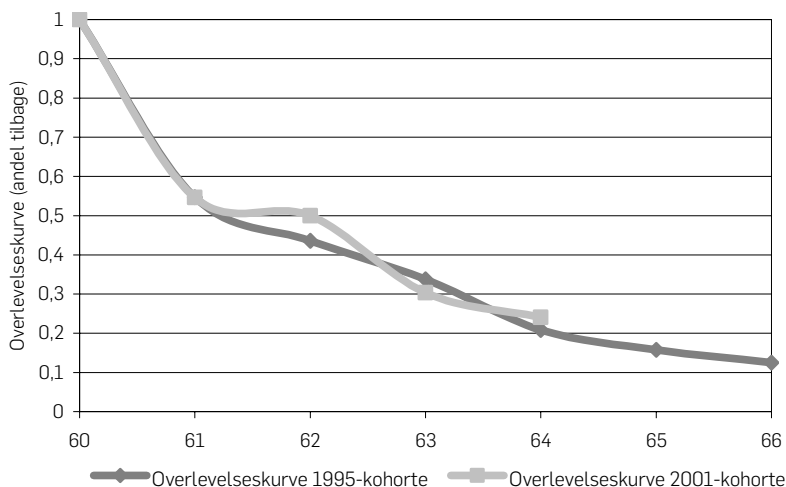
Figuren afviger fra figur 4.2 ved, at afgangssandsynlighederne nu kun er beregnet på baggrund af dem, der havde retten til efterløn, mens figur 4.2 var beregnet på baggrund af hele alderskohorten. Denne ændring betyder, at afgangssandsynligheden ændrer sig i de to opgørelser: a) generelt bliver afgangssandsynlighederne højere i figur 5.2, fordi der er færre potentielle personer, der kan gå på efterløn, b) afgangssandsynligheden for en 60-årig bliver ens på 1995- og 2001-kohorten, fordi der var flere personer, der var berettiget til efterløn på 2001-kohorten (i figur 4.2 var afgangssandsynligheden højere for en 60-årig på 2001-kohorten), og c) toppunkterne ved 63-års-alderen bliver mere markante for 1995-kohorten – dette gør sig i mindre grad gældende ved 62-års-alderen på 2001-kohorten.⁹¹

91. Det skyldes, at færre personer var berettiget til efterløn på 1995-kohorten, hvilket får senere tilbagetrækninger til at blive nedvægtet endnu mere end for 2001-kohorten. Desuden kunne man også træde ud 3 år før 63-års-alderen (mod 2 år før 62-års-alderen på 2001-kohorten), hvilket betyder, at der bliver endnu større forskel mellem risikosættene for 1995-kohorten.

Sammenligner vi nu afgangssandsynligheden for 1995- og 2001-kohorten i figur 5.2, kan vi se: a) afgangssandsynligheden som 60-årig er nærmest uændret, selvom modregningen er blevet skærpet (45 pct. gik på efterløn som 60-årig), b) afgangssandsynligheden som 61-årig på 2001-kohorten er lavere end afgangssandsynligheden som 61-62-årig på 1995-kohorten (8 pct. vs. 20 pct.) – hvilket tyder på, at man på 2001-kohorten har haft en mere enten-eller-tilgang til, hvilket alderstrin man trækker sig tilbage på, c) afgangssandsynligheden for en 62-årig på 2001-kohorten og en 63-årig på 1995-kohorten er meget ens (39 pct. vs. 38 pct.), d) afgangssandsynligheden for en 63-årig på 2001-kohorten var en smule lavere end afgangssandsynligheden for en 64-65-årig på 1995-kohorten – hvilket kunne tyde på, at den skattefri præmie har fået nogle personer til at vente med at gå på efterløn (forskellen i afgangssandsynligheden er dog forholdsvis beskednen).

FIGUR 5.3

Overlevelseskurver for dem, der havde optjent retten til efterløn. Fordelt på kohorter og alderstrin. Viser andelen, der ikke var gået på efterløn primo alderen.

Figur 5.3 viser, hvor stor en andel der endnu ikke var gået på efterløn af dem, der havde optjent retten til efterløn, vurderet primo alderen. Kur-

ven kaldes også overlevelseskurven, fordi den viser dem, der endnu ikke er trådt ud af den potentielle pool. Det første år (60 år til 61 år) er kurverne stort set identiske, fordi en lige stor andel træder ud til efterløn som 60-årig. Fordi færre træder ud som 61-årig på 2001-kohorten, overlever en større andel af poolen fra 61 år til 62 år. På grund af 62-års-reglen træder langt flere ud som 62-årig på 2001-kohorten, og andelen, der er tilbage i 2001-kohorten, falder under andelen, der er tilbage i 1995-kohorten (30 pct. vs. 34 pct. primo 63-års-alderen). 63-års-reglen får afgangssandsynligheden til at stige for de 63-årige på 1995-kohorten, og andelen, der overlever i poolen af udgangskohorten, bliver nu igen lavere på 1995-kohorten (21 pct. vs. 24 pct.).

Der er således 24 pct. af dem fra 2001-kohorten, der havde op-tjent retten til efterløn, som ikke trådte ud til efterløn. På 1995-kohorten var det stadig muligt at træde ud til efterløn i endnu 2 år. Før overgangen til folkepension var der derfor kun 12 pct., som endnu ikke var gået på efterløn. Vurderet ved 64-års-alderstrinnet (det sidste år, man kunne gå på efterløn på 2001-kohorten) var der færre, der var overgået til efterløn fra 2001-kohorten end fra 1995-kohorten (24 pct. vs. 21 pct.). Det er dog svært entydigt at konkludere noget ud fra denne lille forskel, fordi man stadig skulle vente 2 år på at kunne modtage folkepension. Havde man ikke skullet vente 2 år på folkepensionen, havde flere måske ventet med at træde ud, til de kunne få folkepension.

BAGGRUNDSKARAKTERISTIKAS INDFLYDELSE PÅ TILBAGETRÆKNINGEN

Da afgangssandsynligheden til efterløn afhænger af andre forhold end rent økonomiske, ser vi i dette afsnit på, hvordan udvalgte baggrundskarakteristika påvirker tilbagetrækningen. Baggrundskarakteristikaene vil dog være korreleret med indkomst- og formueforhold, og derfor estimerer vi i næste afsnit en model, hvor begge forhold inddrages. I dette afsnit vil vi dog fokusere på den mere rene effekt, baggrundskarakteristikaene har på tilbagetrækningen. De baggrundskarakteristika, vi har udvalgt, er nogle, som i tidligere undersøgelser (se kapitel 3) har vist at være af betydning for tilbagetrækningen. Vi har udvalgt følgende karakteristika:

- Køn: mænd og kvinder.
- Uddannelsesniveau: grunduddannelse, mellemuddannelse og videregående uddannelse.
- Partnerens status: indikerer om partneren er gået på efterløn eller folkepension i 26 uger før eller efter observationstidspunktet.
- Tilknytningen til arbejdsmarkedet: antal uger, man havde været i beskæftigelse i de sidste 52 uger op til overgangen.
- Helbred: antal uger man havde modtaget sygedagpenge i de sidste 52 uger op til overgangen.
- Hvorvidt man har optjent retten til en tjenestemandspension.

I Arbejdsdirektoratet (2005) viser de, at andelen af kvinder, der er berettiget til efterløn, er steget over tid. Fra at være en ordning, der i hovedparten blev brugt af mænd, er ordningen nu kvindedomineret. I 1995 var ca. 52 pct. af efterlønsmodtagerne således mænd, mens andelen i 2001 var faldet til 46 pct. Årsagen til dette er, at flere og flere kvinder kom på arbejdsmarkedet i 1970'erne og dermed har optjent retten til efterløn. Desuden trækker kvinder sig i gennemsnit tidligere tilbage fra arbejdsmarkedet end mænd, fordi de ofte er gift med en mand, der er ældre end dem selv.⁹²

Uddannelsesniveau må også forventes at have stor betydning for tilbagetrækningsadfærden. Personer med længere uddannelser har oftere en højere indkomst, og derfor er efterlønsordningen ikke lige så attraktiv for disse personer, fordi de opnår en større nedgang i indkomsten, end personer med en grunduddannelse typisk vil gøre. I modsat retning virker, at personer med lange uddannelser historisk har indbetalt høje bidrag til private pensionsordninger og dermed har mulighed for at supplere efterlønnen. Personer med lange uddannelser kommer dog typisk senere på arbejdsmarkedet og har derfor brug for at spare op til pension i flere år, end personer, der kom på arbejdsmarkedet som fx 18-årig.

Der er forskellige undersøgelser inden for tilbagetrækningslitteraturen (Hurd (2000) og Gustman og Steinmeier (2000)), som har påvist, at partnerens tilbagetrækning har stor betydning for ens egen tilbagetrækning, da de fleste ønsker at nyde deres otium sammen. En sådan mekanisme kan betyde, at normen om, at man trækker sig tilbage på

92. Der kan dog også være andre forhold som helbred og tilknytning til arbejdsmarkedet, der påvirker kønnenes tilbagetrækning.

samme tid, kan risikere at dominere det økonomiske incitament. Nogle studier har derfor også modelleret den kombinerede sandsynlighed for at trække sig tilbage. Her nøjes vi med at inddrage en tidsvarierende indikator på, om partneren har trukket sig tilbage til enten efterløn eller folkepension hhv. 26 uger før og 26 uger efter vurderingstidspunktet.

Tilknytningen til arbejdsmarkedet påvirker den indkomst, man har, og derfor vil en svag tilknytning til arbejdsmarkedet bevirke, at indkomstnedgangen ved at gå på efterløn fra fx ledighed er lavere end nedgangen ved at gå fra beskæftigelse til efterløn. En svagere tilknytning til arbejdsmarkedet bør derfor øge incitamentet til at trække sig tilbage på efterløn – Schaarup (2009, s 31) bekræfter denne formodning. Desuden kan ledighed også være forbundet med en vis stigmatisering, og derfor vil nogle måske vælge at gå på efterløn i stedet for at gå ledige i en længere periode. Vi har opgjort en variabel, der tæller antal uger, man var i beskæftigelse inden for det sidste år, set i forhold til vurderingstidspunktet.⁹³

Efterlønsordningen blev oprindeligt skabt for både at gøre plads til de unge på arbejdsmarkedet og for at give personer, der var nedslidte, en mulighed for at trække sig tidligt tilbage. Helbredet må derfor også formodes at få nogen til at gå på efterløn. Et svagere helbred bevirker, at man ikke kan varetage de samme typer jobs, som én med et normalt helbred, og man vil derfor måske heller ikke være i stand til at opretholde den samme indkomst. Dette kan også motivere til tidligere tilbagetrækning. Schaarup (2009, s. 31) viser, at en stigning i antallet af uger på sygedagpenge øger sandsynligheden for at gå på efterløn. I denne rapport har vi beregnet antallet af uger på sygedagpenge til 52 uger, inden man overgik til efterløn.⁹⁴

Tjenestemænd adskiller sig fra andre personer, ved at de er berettiget til tjenestemandspension, som er beregnet på baggrund af ancienniteten og den pensionsgivende løn. Tjenestemandordsningen er et eksempel på en ordning, der er fuldt udbygget, dvs. at tjenestemænd modtager en højere gennemsnitlig pension end de personer, der begyndte at opbygge deres pensionsformuer tilbage i 1990'erne. Vi viser effekten på afgangssandsynligheden ved at være tjenestemand, fordi den kan give en indikation på, hvordan man vil vælge at benytte sig af efterløns-

93. Opgørelsen er lavet på baggrund af DREAMs forløbsdatabase.

94. Opgørelsen er lavet på baggrund af DREAMs forløbsdatabase.

ordningen i fremtiden, når de private arbejdsgiveradministrerede ordninger er fuldt udbyggede.

Vi vil nu gennemgå baggrundskarakteristikaenes effekt på afgangssandsynligheden til efterløn. Tabel 5.1 viser, hvordan forskellige karakteristika påvirker afgangssandsynligheden til efterløn for dem, der havde optjent retten til efterløn. Tabel 5.1.1a og tabel 5.1.2a viser, hvordan baggrundskarakteristikaene fordelte sig på alder for 1995- og 2001-kohorten.

I tabel 5.1 har vi konstrueret en standardperson (en slags referenceperson), som man kan måle i forhold til. Standardpersonen er en kvinde med en grundskoleuddannelse, hvis partner ikke var gået på pension, som ikke var tjenestemand, og som havde været i beskæftigelse de seneste 52 uger. Den øverste del af tabellen viser afgangssandsynligheden fordelt på kohorter og alderstrin for denne standardperson. For eksempel havde en 60-årig standardperson fra 1995-kohorten 39,1 pct. sandsynlighed for at træde tilbage til efterløn, mens sandsynligheden var 35,1 pct. for en 60-årig standardperson fra 2001-kohorten.

Den nederste del af tabellen viser, hvordan afgangssandsynligheden bliver påvirket af at ændre baggrundskarakteristika. Vi har tilladt effekten at være forskellig for de to kohorter.⁹⁵ Ser vi først på køn, kan vi se, at mænd har en lavere afgangssandsynlighed end kvinder både på 1995- og 2001-kohorten. På 1995-kohorten var mænds afgangssandsynlighed 15,5 pct. lavere end kvinders, mens den på 2001-kohorten var hele 29,2 pct. lavere for mændene.⁹⁶ En af forklaringerne på, at kvinders afgangssandsynlighed generelt er større end mændenes, er, at mænd i gennemsnit tjener mere end kvinder (vi korrigerer for dette senere), og at de har en højere gennemsnitlig pensionsformue (vi korrigerer også for dette senere). Den relativt større effekt på afgangssandsynligheden af at være mand på 2001-kohorten kan måske forklares med, at en relativt større andel af de potentielle efterlønsmodtagere er blevet kvinder, og at en relativt større andel af de 'nye' efterlønskvinder bruger efterlønsordningen mere.

95. Alle de viste effekter er stærkt signifikante på et 5-procents-signifikansniveau.

96. Alle de viste effekter er beregnet for en 60-årig, fordi effekterne i probit-modellen afhænger af både niveauet og den marginale effekt. Det skyldes, at effekten ikke er konstant i probit-modellen. Den relative effekt i forhold til standardpersonen vil dog godt kunne give en grov indikation af, hvordan effekten vil være på de andre alderstrin, da den kun ændrer sig i mindre omfang, når det er en klassevariabel, man ser på.

TABEL 5.1

Den gennemsnitlige afgangssandsynlighed fordelt på alderstrin og kohorte samt effekten på afgangssandsynligheden ved at ændre baggrundskarakteristika. Probit-model.

	1995		2001	
	Afgangssandsynlighed	Relativt ift. standardpersonen	Afgangssandsynlighed	Relativt ift. standardpersonen
60 år	0,391		0,351	
61 år	0,173		0,069	
62 år	0,195		0,407	
63 år	0,382		0,213	
64 år	0,250		0,110	
65 år	0,212			
66 år	0,080			
<i>Effekten af baggrundskarakteristika målt som 60-årig</i>				
Kvinde	0,391		0,351	
Mand	0,330	0,845	0,249	0,708
Grundskoleudd.	0,391		0,351	
Erhvervsfaglig/gymnasial	0,369	0,946	0,325	0,924
Videregående udd.	0,284	0,728	0,229	0,651
Partner ikke på pension	0,391		0,351	
Partner på pension	0,476	1,220	0,458	1,304
Ikke tjenestemand	0,391		0,351	
Tjenestemand	0,470	1,203	0,534	1,519
52 ugers beskæftigelse	0,391		0,351	
39 ugers beskæftigelse	0,459	1,176	0,485	1,381
26 ugers beskæftigelse	0,529	1,355	0,621	1,767
13 ugers beskæftigelse	0,598	1,532	0,743	2,114
0 ugers beskæftigelse	0,664	1,701	0,840	2,392

Anm.: Den øverste del af modellen viser afgangssandsynligheden fordelt på kohorter og alderstrin for en standardperson – standardpersonen er en kvinde med en grundskoleuddannelse, hvis partner ikke er gået på pension, som ikke er tjenestemand, og som var i beskæftigelse i 52 uger op til måletidspunktet.

Ser vi på afgangssandsynligheden opdelt efter tre uddannelsesniveauer, kan vi se, at afgangssandsynligheden ikke ændrer sig så meget, når man går fra en person med en grundskoleuddannelse til en person med en

gymnasial uddannelse (5,4 pct. til 7,7 pct.). Derimod sker der et stort fald i afgangssandsynligheden, når vi sammenligner personer med en grundskoleuddannelse med en person med en videregående uddannelse. Afgangssandsynligheden falder med hhv. 27,2 pct. på 1995-kohorten og 34,9 pct. på 2001-kohorten.

Mange par planlægger at trække sig tilbage samtidig. Derfor vil partnerens tilbagetræknings tidspunkt ofte være stærkt korreleret med ens eget tilbagetræknings tidspunkt. Dette bliver også bekræftet i tabel 5.1. Hvis partneren er gået på pension, øger det afgangssandsynligheden med 22 pct. (på 1995-kohorten) og 30,4 pct. (2001-kohorten). Man må dermed sige, at der er en stærk korrelation imellem, om partneren er gået på pension, og om man selv vælger at gå på pension.

Tjenestemænd har som nævnt en fuldt udbygget pensionsordning, og derfor er det interessant at se, hvordan de har benyttet efterlønsordningen, fordi det kan give en indikation af, hvordan ordningen vil blive brugt i fremtiden, når de fleste vil have noget større pensionsformuer, end de havde i 1995 og 2001 (jf. kapitel 4.). Effekten på afgangssandsynligheden af at være tjenestemand er meget kraftig – den stærkeste af de hidtil omtalte effekter. Hvis man var tjenestemand, øgede det afgangssandsynligheden med hhv. 20,3 pct. og 51,9 pct. på 1995- og 2001-kohorten. Forklaringen på, at tjenestemænd i så høj grad vælger at benytte efterlønsordningen i forhold til andre, kan ud over deres relativt høje pensionsformue måske også skyldes de typer af job, som tjenestemænd historisk har varetaget. For eksempel har det været normalt (i nogle tilfælde pligtigt) inden for fx militæret (som ofte har haft tjenestemandssættelser) at gå tidligt på pension.

Den sidste baggrundsvARIABLE, vi har set på, er graden af beskæftigelse inden for det sidste år. Graden af beskæftigelse op til, at man kan vælge at gå på efterløn, har en meget stor indflydelse på sandsynligheden for at gå på efterløn. En person, der fx var beskæftiget 26 uger, har en afgangssandsynlighed, der er 35,5 pct. (1995-kohorten) eller 76,7 pct. (2001-kohorten) højere end standardpersonen, som var i fuld beskæftigelse. Det betyder, at sandsynligheden for at gå på efterløn for en 60-årig med 26 ugers beskæftigelse inden for det sidste år var hhv. 52,9 pct. og 62,1 pct. på 1995- og 2001-kohorten, mens en standardperson, der slet ikke havde været i beskæftigelse det sidste år, havde på hhv. 1995- og 2001-kohorten 66,4 pct. og 84 pct. sandsynlighed for at gå på efterløn. En vis andel af disse personer vil være personer, der kommer fra over-

gangsydelse. Vores beregninger viser, at 13 pct. af de 60-årige på 1995-kohorten kom fra overgangsydelse, mens hele 22 pct. af de 60-årige på 2001-kohorten gjorde det samme. Denne stigning i andelen påvirker afgangssandsynligheden for de 60-årige på 2001-kohorten direkte, fordi næsten alle, der kommer fra overgangsydelse, går direkte på efterløn. Overgangsydelsen er dog nu afskaffet, og det vil betyde, at en vis andel af disse personer ikke vil overgå til efterløn som 60-årig i fremtiden.

Vi har også forsøgt at inddrage antal uger på sygedagpenge inden for det sidste år, men variabelen blev insignifikant. Det skyldes dog alene, at den er meget stærkt korreleret med antal uger i beskæftigelse. Kører vi modellen alene med antal uger på sygedagpenge, bliver effekten signifikant, og flere uger på sygedagpenge reducerer afgangssandsynligheden.

Effekterne af at ændre baggrundskarakteristika på afgangssandsynligheden synes i tabel 5.1 at blive skærpet, når vi går fra 1995- til 2001-kohorten. Vi vil dog vente med at kommentere denne bevægelse, fordi det måske ændrer sig, når vi korrigerer for indkomsten og formuen. Dette afsnit har primært haft til formål at illustrere, at de udvalgte baggrundskarakteristika påvirker afgangssandsynligheden signifikant. Som vi skal se i næste afsnit, har baggrundsvariablene også en signifikant effekt på afgangssandsynligheden, når vi korrigerer for indkomst og pensionsformuerne.

EN MODEL MED INDKOMSTEN OG PENSIONSFORMUEN

Vi inddrager nu bruttoindkomsten⁹⁷ og pensionsformuen i analysen. Vi anvender den pensionsformue, som vi har opgjort i kapitel 4. Denne model skal bruges til at illustrere, hvordan størrelsen på pensionsformuen påvirker tilbagetrækningsadfærden. Fordi indkomster og pensionsformue er stærkt korreleret, korrigerer vi også estimaterne for indkomsteffekten, da vi ellers vil overvurdere formueeffekten.⁹⁸ Vi forventer, at der vil ske et skift i den måde, hvorpå pensionsformuen påvirker afgangssandsynligheden fra 1995- til 2001-kohorten. Vi forventer, at en

97. Det gør ikke nogen nævneværdig forskel, om vi bruger brutto- eller nettoindkomsten.

98. Multikollinearitet kan være et problem, fordi indkomst og formue er så stærkt korreleret. Wooldrige (2006) siger dog, at når n er tilpas stor, er dette problem af mindre betydning.

større pensionsformue vil reducere afgangssandsynligheden mere på 2001-kohorten på grund af den skærpede modregning for de 60-61-årige.

Tabel 5.2 viser afgangssandsynligheden fordelt på alder og kohorter, korrigeret for bruttoindkomsten, pensionsformuen og baggrundskarakteristika. Kolonne 2 viser afgangssandsynligheden for standardpersonen. Standardpersonen er igen en kvinde med en grundskoleuddannelse, hvis partner ikke er gået på pension, som ikke var tjenestemand, og som havde været i beskæftigelse de seneste 52 uger. Standardpersonen havde som 60-årig en gennemsnitlig bruttoindkomst på 231.000 kr. på 1995-kohorten og 264.000 kr. på 2001-kohorten. Den gennemsnitlige pensionsformue udgjorde hhv. 261.000 kr. (1995-kohorten) og 531.000 kr. (2001-kohorten).

Den første del af tabellen viser, hvordan pensionsformuen påvirkede afgangssandsynligheden til efterløn på hvert alderstrin opdelt efter kohorter. Kolonne 2 og 5 viser afgangssandsynligheden for standardpersonen på hvert alderstrin for hhv. 1995- og 2001-kohorten. Kolonnerne umiddelbart efter standardpersonen viser, hvordan afgangssandsynligheden ændrer sig, når pensionsformuen ændres (alt andet lige).

Ser vi nu først på 1995-kohorten (kolonne 2-4), kan vi se, at pensionsformuens størrelse ikke havde nogen signifikant effekt på afgangssandsynligheden på nogen af alderstrinnene vurderet på et 5-procents-signifikansniveau. Ser vi i stedet på et 10-procents-signifikansniveau, bliver effekten signifikant for de 60-årige. Effekten er positiv, hvilket betyder, at en større pensionsformue øger afgangssandsynligheden. Effekten er dog meget beskeden. Øger vi fx pensionsformuen fra standardpersonens gennemsnitlige pensionsformue på 261.000 kr. til 1 mio. kr., øges afgangssandsynligheden kun med 1 procentpoint. Overordnet set kan vi dermed konkludere, at størrelsen af pensionsformuen har en meget beskeden effekt på afgangssandsynligheden til efterløn, når der er korrigeret for personernes indkomster.

På 2001-kohorten ændrer pensionsformueeffekten sig (se kolonne 5-7). Nu medfører en stigning i pensionsformuen en nedgang i afgangssandsynligheden. Effekten er dog kun lige signifikant på et 5-procents-signifikansniveau, og derfor er effekten relativt beskeden. Effekten har dog det forventede fortegn.

TABEL 5.2

Afgangssandsynligheden fordelt på kohorte og alderstrin, korrigeret for pensionsformuen, bruttoindkomsten og baggrundskarakteristika.

Kohorte	1995			2001		
	Depot	Depot	Depot	Depot	Depot	Depot
Marginal effekt – værdier i 1.000 eller mio. kr.	261	531	1 mio.	531	261	1 mio.
Depot 60 år	0,399	0,402*	0,409*	0,362	0,365	0,357
Depot 61 år	0,178	***		0,069	0,067*	0,071*
Depot 62 år	0,206	***		0,391	***	
Depot 63 år	0,383	***		0,191	***	
Depot 64 år	0,239	***		0,097	***	
Depot 65 år	0,198	***				
Depot 66 år	0,070	***				
Marginal effekt – værdier i 1.000 eller mio. kr.	Indk. 231	Indk. 264	Indk. 300	Indk. 264	Indk. 231	Indk. 300
Indk. 60 år	0,40	0,38	0,35	0,36	0,40	0,32
Indk. 61 år	0,18	0,17	0,16	0,07	0,08	0,06
Indk. 62 år	0,21	0,19	0,18	0,39	0,40	0,38
Indk. 63 år	0,38	0,38	0,37	0,19	***	
Indk. 64 år	0,24	***		0,10	***	
Indk. 65 år	0,20	***				
Indk. 66 år	0,07	***				
Kombineret effekt – værdier i 1.000 eller mio. kr.	Depot 261	Depot 531	Depot 1 mio.	Depot 531	Depot 261	Depot 1 mio.
	Indk. 231	Indk. 264	Indk. 400	Indk. 264	Indk. 231	Indk. 400
Depot og indk. 60 år	0,40	0,38	0,29	0,36	0,41	0,21
Depot og indk. 61 år	0,18	***		0,07	0,07	0,05
Depot og indk. 62 år	0,21	***		0,39	***	
Depot og indk. 63 år	0,38	***		0,19	***	
Depot og indk. 64 år	0,24	***		0,10	***	
Depot og indk. 65 år	0,20	***				
Depot og indk. 66 år	0,07	***				

(Fortsættes...)

TABEL 5.2 (FORTSAT)

Kohorte	1995		2001	
Effekten af baggrunds karakteristika målt som 60-årig		Relativt		Relativt
Kvinde	0,40		0,36	
Mand	0,37	0,93	0,30	0,82
Grundskoleudd.	0,40		0,36	
Erhvervsfaglig/gymnasial	0,39	0,97*	0,35	0,97*
Videregående udd.	0,33	0,82	0,29	0,79
Partner ikke på pension	0,40		0,36	
Partner på pension	0,48	1,20	0,46	1,27
Ikke tjenestemand	0,40		0,36	
Tjenestemand	0,47	1,19	0,56	1,54
52 ugers beskæftigelse	0,40		0,36	
39 ugers beskæftigelse	0,45	1,13	0,47	1,29
26 ugers beskæftigelse	0,50	1,27	0,57	1,58
13 ugers beskæftigelse	0,56	1,40	0,67	1,86
0 ugers beskæftigelse	0,61	1,53	0,76	2,11

Anm.: Tabellen viser afgangssandsynligheden for en standardperson (kolonne 2 og 5). Standardpersonen er en kvinde med en grundskole uddannelse, hvor partneren ikke er gået på pension, der ikke er tjenestemand, og som var i beskæftigelse i 52 uger op til måletidspunktet. *** betyder, at effekten ikke er signifikant forskellig fra standardpersonen. * betyder, at effekten kun er signifikant på et 10-procents-signifikansniveau. 'Udd.' står for uddannelse. 'Indk.' står for indkomst. 'Depot' står for pensionsformue. Marginaleffekten repræsenterer en ændring i den pågældende variabel, uden at andre variable ændres. Den kombinerede effekt repræsenterer en ændring i afgangssandsynligheden, når begge variable ændres. 'Bes.' står for beskæftigelse.

Anden del af tabel 5.2 viser effekten på afgangssandsynligheden af at ændre bruttoindkomsten. Ser vi først på 1995-kohorten, fremgår det af tabellen, at bruttoindkomsten har en signifikant reducerende effekt på afgangssandsynligheden på alderstrinnene 60-63 år. For eksempel reducerer en stigning i indkomsten fra standardpersonens 231.000 kr. til en indkomst på 300.000 kr. afgangssandsynligheden fra 40 pct. til 35 pct. Størrelsen af bruttoindkomsten har dermed en stærkt reducerende effekt på afgangssandsynligheden til efterløn. Årsagen til, at indkomsten ikke har en signifikant effekt efter 63-års-alderen er, at dem, der da er tilbage, som endnu ikke er gået på efterløn, er en mere ensartet gruppe. Det skyldes, at der sker en automatisk selektion, når dem med de laveste

indkomster træder ud først. Dette fremgår også af tabel 5.1.2a. i appendiks.

Bruttoindkomsten har også en signifikant reducerende effekt på afgangssandsynligheden for 2001-kohorten. Effekten er her også kun signifikant på de første alderstrin (60-62 år) på grund af den selektion, der sker ved, at dem med de laveste indkomster træder ud først. Indkomsteffekten skærpes på alderstrinnene 60-61 år på 2001-kohorten i forhold til 1995-kohorten. Hvor afgangssandsynligheden for en 60-årig på 1995-kohorten blev reduceret med ca. 12,5 pct., når indkomsten steg til 300.000 kr., så reduceres afgangssandsynligheden med ca. 22 pct., når indkomsten øges til 300.000 kr. på 2001-kohorten.⁹⁹

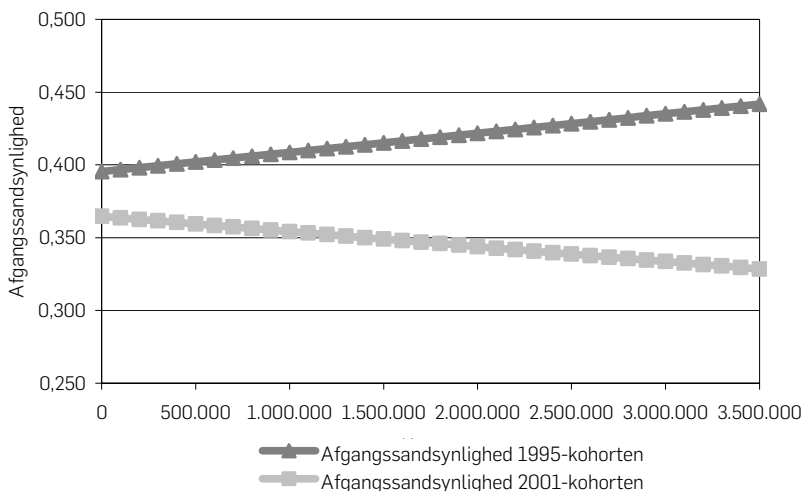
Bruttoindkomsten, før man gik på pension, ser dermed ud til at have en større negativ effekt på 2001-kohorten end på 1995-kohorten. En mulig forklaring kan være den skærpede modregning, fordi størrelsen af indkomsterne og størrelsen af pensionsformuen er stærkt korrelerede. En anden forklaring kan være den før omtalte forskel i udviklingen i hhv. efterlønsatsen og lønnen (se kapitel 4 – gennemgangen af dækningsgraderne). Den lavere stigning i efterlønnen over tid har betydet, at dækningsgraden er faldet, hvilket betyder, at det i gennemsnit var mindre attraktivt at gå på efterløn på 2001-kohorten. Dette ser vi nærmere på, når vi analyserer modellen med dækningsgraderne.

I figur 5.4 illustrerer vi sammenhængen mellem afgangssandsynligheden og størrelsen af pensionsformuen for en 60-årig på hhv. 1995- og 2001-kohorten. Figuren viser meget tydeligt, at effekten af pensionsformuen har ændret sig fra 1995- til 2001-kohorten. Afgangssandsynligheden falder dog meget lidt i forhold til ændringerne i pensionsformuens størrelse. Man bør her være opmærksom på, at relativt få personer har en pensionsformue på 3,5 mio. kr., og det gælder især, når vi taler om den udvalgte standardperson.

99. Den relative forskel er endda endnu større, fordi standardpersonen på 1995-kohorten havde en lavere gennemsnitlig bruttoindkomst, hvorfor stigningen til 300.000 kr. er relativt større.

FIGUR 5.4

Sammenhængen mellem afgangssandsynligheden og pensionsformuen for en 60-årig standardperson. Opdelt på kohorter.

Anm.: Effekten på 2001-kohorten er kun signifikant på et 10-procents-signifikansniveau og kunne derfor også være tegnet som en vandret linje.

Den tredje del af tabel 5.2 viser den kombinerede effekt af at ændre både indkomsten og pensionsformuen på samme tid. Fordi de marginale effekter af at ændre pensionsformuen er så små, vil det ikke bibringe noget nyt at ændre både indkomsten og pensionsformuen og se effekten på afgangssandsynligheden. For det vil svare til kun at ændre indkomsten, fordi det er den eneste af de to effekter, der påvirker afgangssandsynligheden nævneværdigt.

Den sidste del af tabel 5.2 viser, hvordan afgangssandsynligheden påvirkes af at ændre baggrundskarakteristikaene, når der er korrigeret for bruttoindkomsten og pensionsformuen. Effekterne bevarer de samme fortegn som i tabel 5.1, men flere af effekterne reduceres, hvilket også var forventeligt. Variablen gymnasial uddannelse er ikke længere signifikant forskellig fra grunduddannelse, men ellers er alle de andre effekter stadig signifikant. Effekten af uddannelsesniveau er næsten ens for de to kohorter. Derimod er der forskel på flere af de andre baggrundskarakteristikas effekter på afgangssandsynligheden på hhv. 1995- og 2001-kohorten.

At være mand har en endnu større reducerende effekt på afgangssandsynligheden på 2001-kohorten (18 pct. vs. 7 pct.). Da andelen af kvinder, der kunne gå på efterløn i hhv. 1995 og 2001 er steget, må tilvæksten blandt kvinderne især være sket blandt personer, der har en større sandsynlighed for at gå på efterløn. En anden mulig forklaring er, at andelen, der kom fra overgangsydelse og gik på efterløn, steg fra 1995-kohorten til 2001-kohorten (fra 13 pct. til 22 pct.), og da relativt flere kvinder modtog overgangsydelse (ca. 70 pct.), kan det være en del af forklaring.

Effekten af, om partneren er gået på pension, stiger også, når man går fra 1995- til 2001-kohorten. På 1995-kohorten øgede det afgangssandsynligheden med 20 pct., mens det på 2001-kohorten øgede afgangssandsynligheden med 27 pct. En mulig forklaring på dette er, at man siden 1999-reformen i højere grad har trukket sig på bestemte tidspunkter – enten som 60-årig eller 62-årig. På 1995-kohorten var udtrædningen derimod mere jævn frem til 63-års-alderen. Afgangssandsynligheden for en 61- eller 62-årig var på 1995-kohorten i gennemsnit ca. 20 pct., mens den for en 61-årig på 2001-kohorten kun var 8 pct. Når udtrædningen sker mindre jævnt, øger det også sandsynligheden for, at flere par vælger at træde ud forskudt, hvilket kan være en forklaring på ændringen i effekten.

Effekten af at være tjenestemand på afgangssandsynligheden er den effekt, der ændrer sig mest, når man går fra 1995- til 2001-kohorten. Effekten går fra at øge afgangssandsynligheden med 19 pct. til at øge afgangssandsynligheden med 54 pct. En forklaring på, at tjenestemænd i højere grad end andre vælger at gå på efterløn, er, at almindelige arbejdsmarkedspensioner er mindre ved tidlig tilbagetrækning, fordi der indbetales i færre år, og der skal udbetales pension i flere år. Denne sammenhæng gælder kun i meget begrænset omfang for tjenestemænd, idet det årlige fradrag i tjenestemandspensionen i resten af levetiden er relativt beskedent ved tidlig tilbagetrækning (jf. Finansministeriet 1998). Hvorfor effekten så er steget fra 1995 til 2001, kan måske forklares med, at alle andre i højere grad er blevet ramt af de nye modregningsordninger for de 60-61-årige, fordi deres pensionsformuer er steget. Tjenestemandspensionen blev nemlig også modregnet på den gamle efterlønsordning, fordi den er en løbende arbejdsgiveradministreret ordning.

Den sidste baggrundsvariabel i tabel 5.2 er beskæftigelsen det sidste år. Når der korrigeres for effekten af bruttoindkomsten og pensi-

onsformuen, reduceres effekten af beskæftigelsesvariablen – effekten er dog stadig væsentlig (26 uger uden for beskæftigelse øgede afgangssandsynligheden med hhv. 26 pct. (1995-kohorten) og 58 pct. (2001-kohorten) på de to kohorter. Effekten af beskæftigelsesomfanget på afgangssandsynligheden er stadig noget kraftigere på 2001-kohorten end på 1995-kohorten. En forklaring på dette kan være den generelle konjunkturudvikling, som har været positiv i hele perioden – makroledigheden faldt fra 1995 til 2001 fra 10,4 pct. til 5,2 pct.¹⁰⁰ Det må betyde, at de personer, der havde haft meget ledighed i det forgangne år i 2001, i højere grad må være personer, der var marginaliseret på arbejdsmarkedet, end personer med en tilsvarende periode uden for beskæftigelse i 1995. Derfor bliver effekten af mindre beskæftigelse inden for det seneste år kraftigere på 2001-kohorten. Igen må det faktum, at flere personer gik fra overgangsydelse til efterløn på 2001-kohorten, også spille en rolle.

Vi vil nu genberegne modellen, hvor vi udskifter pensionsformuen med den del af formuen, der kunne modregnes.

EN MODEL MED INDKOMSTEN OG DEN MODREGNINGSBASEREDE PENSIONSFORMUE

Før efterlønsreformen i 1999 var det kun løbende arbejdsgiveradministrerede pensionsformuer, som kom til udbetaling, der blev modregnet i efterlønnen. Med efterlønsreformen skærpede man modregningen for de 60-61-årige, sådan at de nu også fik modregnet alle andre pensionsformuer (minus ATP, SP og SAP), uanset om de kom til udbetaling eller ej. Vi har derfor udskilt den del af formuen, som er en løbende arbejdsgiveradministreret pensionsformue for alle andre end de 60-61-årige på 2001-kohorten – for de 60-61-årige på 2001-kohorten indgår hele pensionsformuen. Vi gengiver i dette afsnit kun effekter af baggrundskarakteristika, som har ændret sig væsentligt i forhold til tabel 5.2. Effekten for de 60-61-årige er den samme som i tabel 5.2, da det er den samme pensionsformue, der anvendes. Omvendt forventer vi en ændret effekt for alle

100. Kilde 8: Danmarks Statistikbank, tabel AARD. Faldet i ledigheden overvurderes måske en smule, fordi aktiverede og personer på overgangsydelse trækkes ud af arbejdsstyrken, og både aktiveringsomfanget og antallet af personer på overgangsydelse steg kraftigt efter indførelsen af arbejdsmarkedsreformen i 1994.

andre, da det nu kun er den del af pensionsformuen, som de reelt kan forvente at få modregnet, der indgår.

Tabel 5.3 viser afgangssandsynligheden fordelt på alder og kohorter korrigeret for bruttoindkomsten, den modregningsbaserede pensionsformue og baggrundskarakteristika. Kolonne 2 viser afgangssandsynligheden for standardpersonen. Standardpersonen er igen en kvinde med en grundskoleuddannelse, hvis partner ikke var gået på pension, som ikke var tjenestemand, og som havde været i beskæftigelse de seneste 52 uger. Standardpersonen havde som 60-årig en gennemsnitlig bruttoindkomst på 231.000 kr. på 1995-kohorten og 264.000 kr. på 2001-kohorten. Den gennemsnitlige modregningsbaserede pensionsformue udgjorde hhv. 75.000 kr. (1995-kohorten) og 433.000 kr. (2001-kohorten) på de to kohorter.¹⁰¹ Den kraftige stigning i den modregningsbaserede formue skyldes to ting: a) der har fundet en kraftig opbygning af arbejdsmarkedspensionerne sted, og b) der indgår mere pensionsformue i gennemsnittet for 2001-kohorten.

Da ingen af effekterne fra baggrundskarakteristikaene har ændret sig væsentligt i forhold til tabel 5.2, er de ikke gengivet i tabel 5.3. I forhold til tabel 5.2 bliver pensionsformueeffekten, når den modregningsbaserede formue anvendes, nu signifikant på et 5-procents-signifikansniveau for de 60-årige og 66-årige på 1995-kohorten og for de 60- og 62-årige på 2001-kohorten.

101. Gennemsnittet er beregnet for alle. Beregnes gennemsnittet i stedet kun for dem, der havde den pågældende pensionsformue, stiger gennemsnittene til 218.700 kr. (1995-kohorten) og 444.700 kr. (2001-kohorten). Der var hhv. 34,4 pct. (1995-kohorten) og 97 pct. (2001-kohorten) af standardpersonerne, der havde den pågældende pensionsformue.

TABEL 5.3

Afgangssandsynligheden fordelt på kohorte og alderstrin, korrigeret for den modregningsbaserede pensionsformue, bruttoindkomsten og baggrundskaraktistika.

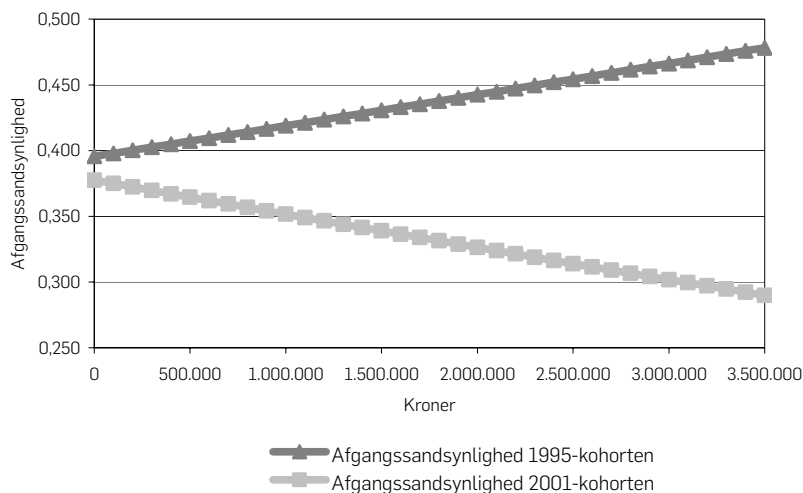
Kohorte	1995			2001		
	Depot2 75	Depot2 433	Depot2 1 mio.	Depot2 433	Depot2 75	Depot2 1 mio.
Marginal effekt - værdier i 1.000 eller mio. kr.						
Depot 60 år	0,399	0,406	0,419	0,362	0,367	0,358
Depot 61 år	0,178	***		0,069	0,062*	0,066*
Depot 62 år	0,206	***		0,391	0,398	0,365
Depot 63 år	0,383	0,375*	0,364*	0,191	***	
Depot 64 år	0,239	***		0,097	***	
Depot 65 år	0,198	***				
Depot 66 år	0,070	0,078	0,086			
Marginal effekt - værdier i 1.000 eller mio. kr.	Indk. 231	Indk. 264	Indk. 300	Indk. 264	Indk. 231	Indk. 300
Indk. 60 år	0,40	0,37	0,35	0,36	0,40	0,32
Indk. 61 år	0,18	0,17	0,16	0,07	0,07	0,06
Indk. 62 år	0,21	0,20	0,18	0,39	0,39	0,38
Indk. 63 år	0,38	0,38	0,37	0,19	***	
Indk. 64 år	0,24	***		0,10	***	
Indk. 65 år	0,20	***				
Indk. 66 år	0,07	***				
Kombineret effekt - værdier i 1.000 eller mio. kr.	Depot2 75	Depot2 433	Depot2 1 mio.	Depot2 433	Depot2 75	Depot2 1 mio.
	Indk. 231	Indk. 264	Indk. 300	Indk. 264	Indk. 231	Indk. 300
Depot og indk. 60 år	0,40	0,38	0,37	0,36	0,41	0,32
Depot og indk. 61 år	0,18	***		0,07	0,07	0,06
Depot og indk. 62 år	0,21	***		0,39	0,39	0,38
Depot og indk. 63 år	0,38	0,37	0,35	0,19	***	
Depot og indk. 64 år	0,24	***		0,10	***	
Depot og indk. 65 år	0,20	***				
Depot og indk. 66 år	0,07	***				

Anm.: Tabellen viser afgangssandsynligheden for en standardperson (kolonne 2 og 5). Standardpersonen er en kvinde med en grundskoleuddannelse, hvis partner ikke er gået på pension, som ikke er tjenestemand, og som var i beskæftigelse i 52 uger op til måletidspunktet. ***

betyder, at effekten ikke er signifikant forskellig fra standardpersonen. * betyder, at effekten kun er signifikant på et 10-procents-signifikansniveau. 'Udd.' står for uddannelse. 'Indk.' står for indkomst. 'Depot2' står for den modregningsbaserede pensionsformue. Marginal effekten repræsenterer en ændring i den pågældende variabel, uden at andre variable ændres. Den kombinerede effekt repræsenterer en ændring i afgangssandsynligheden, når begge variable ændres. 'Bes.' står for beskæftigelse.

FIGUR 5.5

Sammenhængen mellem afgangssandsynligheden og den modregningsbaserede pensionsformue for en 60-årig standardperson. Opdelt på kohorter.

Vi vil her kun koncentrere os om effekten for de 60- og 62-årige, da der er meget få personer, der trådte ud som 66-årig på 1995-kohorten. Det interessante er, hvilket fortegn effekten har. På 1995-kohorten for de 60-årige er effekten positiv, dvs. at en større modregningsbaseret pensionsformue øgede afgangssandsynligheden. Havde standardpersonen en gennemsnitlig modregningsbaseret pensionsformue på 1 mio. kr. i stedet for 75.000 kr., steg afgangssandsynligheden fra 40 pct. til 42 pct. – effekten var dermed meget moderat. Det interessante er dog, at effekten var positiv, mens den for de 60-årige på 2001-kohorten er signifikant negativ. Effekten for de 60-årige på 2001-kohorten er dog også meget moderat, selvom effekten er negativ. Vi har i figur 5.5 illustreret sammenhæ-

gen mellem afgangssandsynligheden og den modregningsbaserede pensionsformue for en 60-årig fordelt på de to kohorter.

Sammenlignes figur 5.5 med figur 5.4, kan man se, at den reducerende effekt på 2001-kohorten er stærkere, når den modregningsbaserede formue anvendes. Ligesom i figur 5.4 bør man være opmærksom på, at meget få personer i stikprøven har en pensionsformue på 3,5 mio. kr.

Konklusionen må derfor være, at den skærpede modregning (vurderet ved den modregningsbaserede pensionsformue) har haft en signifikant effekt, men at den absolutte ændring i afgangssandsynligheden har været moderat.

EN MODEL MED INDKOMSTEN OG MODREGNINGEN

Modellen i forrige afsnit tog udgangspunkt i den modregningsbaserede pensionsformue. I dette afsnit bruger vi i stedet den modregning, man kunne forvente at få i efterlønnen på grund af egne pensionsformuer. For alle andre end de 60-61-årige på 2001-kohorten sker modregningen kun for dem, der vælger at få deres pension udbetalt. For de 60-61-årige på 2001-kohorten modregnes pensionsformuen, uanset om man vælger at få pensionen udbetalt eller ej – man mister dog fradraget i modregningen, hvis man vælger at få udbetalt en løbende arbejdsgiveradministreret ordning.¹⁰² Vi forventer, at den øgede modregning har reduceret afgangssandsynligheden på 2001-kohorten for de 60-61-årige, fordi den samme modregning på de to kohorter ikke længere giver den samme indkomst. Det skyldes, at de 60-61-årige får en modregning, uanset om de får pensionen udbetalt eller ej.

Tabel 5.4 viser afgangssandsynligheden fordelt på alder og kohorter, korrigeret for bruttoindkomsten, modregningen og baggrundskarakteristika. Kolonne 2 og 5 viser igen afgangssandsynligheden for standardpersonen. Standardpersonen er igen en kvinde med en grundskoleuddannelse, hvis partner ikke var gået på pension, som ikke var tjene- stemand, og som havde været i beskæftigelse de seneste 52 uger. Standardpersonen havde som 60-årig en gennemsnitlig bruttoindkomst på 231.000 kr. på 1995-kohorten og 264.000 kr. på 2001-kohorten. Den

102. Se kapitel 4 for en nærmere beskrivelse af modregningen.

gennemsnitlige modregning udgjorde hhv. 900 kr. (1995-kohorten) og 5.200 kr. (2001-kohorten) for standardpersonen på de to kohorter. Gennemsnittene er beregnet for alle. Det var kun hhv. 6 pct. (1995-kohorten) og 27 pct. (2001-kohorten), der fik en modregning, og den gennemsnitlige modregning for dem var hhv. 15.220 kr. (1995-kohorten) og 19.223 kr. (2001-kohorten). Modregningen på 15.000 kr. og 20.000 kr. svarer til en formue på ca. hhv. 480.000 kr. og 630.000 kr.¹⁰³ I tabellen viser vi ændringen i afgangssandsynligheden ved modregninger på hhv. 25.000 kr. og 50.000 kr., hvilket svarer til pensionsformuer på ca. 780.000 kr. og 1.570.000 kr.

Af tabel 5.4 fremgår det, at når modregningen anvendes i modellen i stedet for den modregningsbaserede pensionsformue, bliver effekten signifikant på tre alderstrin på 2001-kohorten – 60 år, 61 år og 62 år. Effekten for de 61-årige har et positivt fortegn. Den positive effekt for de 61-årige (dvs. en større modregning medfører en større afgangssandsynlighed) kan forklares med, at 24 pct. af dem, der trådte tilbage, var tjenestemænd. Og som nævnt tidligere, nedsættes tjenestemandspensionen relativt mindre end en almindelig arbejdsmarkedspension, hvis den skal udbetales over flere år. En anden mulig forklaring på, at formue- og indkomstforholdene for de 61-årige, der går på efterløn, minder mere om dem, der ikke gik på efterløn (jf. tabel 5.1.1a og tabel 5.1.2a i appendiks), er, at de har været udsat for en uventet hændelse (chok), som fx helbredsproblemer, dødsfald, en fyring eller noget andet uventet, som har fået dem til at træde tilbage med det samme. Dette bekræftes delvis ved at sammenligne antal uger, de var på sygedagpenge det foregående år. Dem, der trådte ud som 61-årig, var i gennemsnit på sygedagpenge i 4,8 uger det sidste år, mens gennemsnittet for alle dem, der trådte ud til efterløn på 2001-kohorten, var 2 uger.

Effekten for de 60-årige og 62-årige har de forventede negative fortegn, hvilket betyder, at en større forventet modregning reducerer tilbagetrækningen. Dette lyder måske meget intuitivt, men man skal huske, at en større modregning også ofte vil være forbundet med en større pensionsudbetaling (afhænger af, om man vælger at få pensionen udbe-

103. Beregnet med udgangspunkt i, at pensionsformuen er en løbende arbejdsgiveradministreret ordning, der kommer til udbetaling. Vi har anvendt en rente på 3 pct. og en restlevetid på 21,5 år (for en 60-årig), svarende til en annuitetsfaktor på 15,7. Antages i stedet en anden formuetype, eller at ordningen ikke kommer til udbetaling, vil den tilsvarende formue være højere for de 60-61-årige på 2001-kohorten, og modregningen vil være 0 kr. for alle andre.

talt), hvilket betyder, at mange (alt andet lige) vil få en større indkomst som efterlønsmodtager, end hvis de ikke havde en pensionsformue, der kom til udbetaling. Modregningen afspejler derfor nettoeffekten af to modsatrettede effekter. Den skærpede modregning ser således ud til at dominere indkomsteffekten fra den større pensionsformue på 2001-kohorten for de 60-årige, mens det modsatte gør sig gældende for de 60-årige på 1995-kohorten. I figur 5.6 ses sammenhængen mellem afgangssandsynligheden og modregningen for en 60-årig standardperson, fordelt på 1995- og 2001-kohorten.

En 60-årig standardperson med en modregning på 25.000 kr. ville på 1995-kohorten øge sin afgangssandsynlighed med 7,5 pct. (0,43/0,4). En standardperson på 2001-kohorten ville derimod reducere sin afgangssandsynlighed med 2,8 pct. (1-0,35/0,36). Den samlede forventede ændring af den skærpede modregning for en 60-årig standardperson er derfor større end de enkeltvise marginale effekter. I Arbejdsdirektoratet (2005) viser de, at 17 pct. i 2004 fik et fradrag på over halvdelen af efterlønnen. I fremtiden vil denne andel stige væsentligt, fordi pensionsformuerne vil stige, og fordi alle kun kan anvende det laveste fradrag på ca. 12.000 kr.

Ud fra modellen i tabel 5.4 må vi konkludere, at den skærpede modregning har haft en effekt på tilbagetrækningen, men at effekten er forholdsvis beskeden, idet den samme standardperson ville reducere sin afgangssandsynlighed med 3 procentpoint (fra 0,4 til 0,36) i 2001-kohorten i forhold til 1995-kohorten. Effekten bliver dog større, i takt med at modregningen øges. Anvender vi derfor i stedet den gennemsnitlige pensionsformue fra fremskrivningerne i kapitel 4, som var på 1.630.000 kr., hvilket ca. svarer til en modregning på 50.000 kr., ville afgangssandsynligheden reduceres til 34 pct. En så stor pensionsformuestigning vil den anvendte standardperson dog ikke kunne forvente. Indkomsteffekten er meget stærkere end modregningseffekten. Derfor ser vi i næste afsnit på, hvordan afgangssandsynligheden påvirkes af den forventede dækningsgrad ved at gå på efterløn.

TABEL 5.4

Afgangssandsynligheden fordelt på kohorte og alderstrin, korrigeret for modregningen på grund af egne pensionsformuer, bruttoindkomsten og baggrundskarakteristika.

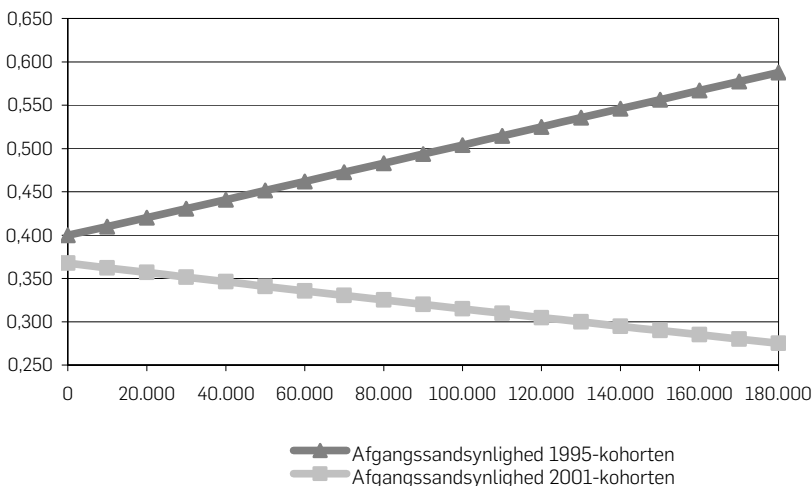
Kohorte	1995			2001		
	Mod-reg.	Mod-reg.	Mod-reg.	Mod-reg.	Mod-reg.	Mod-reg.
Marginal effekt - værdier i kr.	900	25.000	50.000	5.200	25.000	50.000
Modregning 60 år	0,399	0,425	0,451	0,362	0,354	0,341
Modregning 61 år	0,178			0,069	0,074	0,091
Modregning 62 år	0,206			0,391	0,384	0,370
Modregning 63 år	0,383			0,191		
Modregning 64 år	0,239			0,097		
Modregning 65 år	0,198					
Modregning 66 år	0,070	0,077	0,089			
Marginal effekt - værdier i 1.000 kr.	Indk. 231	Indk. 300	Indk. 400	Indk. 264	Indk. 300	Indk. 400
Indk. 60 år	0,40	0,35	0,29	0,36	0,32	0,22
Indk. 61 år	0,18	0,16	0,14	0,07	0,06	0,04
Indk. 62 år	0,21	0,18	0,14	0,39	0,39	0,37
Indk. 63 år	0,38	0,37	0,35	0,19		
Indk. 64 år	0,24			0,10		
Indk. 65 år	0,20					
Indk. 66 år	0,07					
Kombineret effekt - værdier i 1.000 kr.	Mod-reg. 900	Mod-reg. 25.000	Mod-reg. 50.000	Mod-reg. 5200	Mod-reg. 25.000	Mod-reg. 50.000
	Indk. 231	Indk. 300	Indk. 400	Indk. 264	Indk. 300	Indk. 400
Modreg. og indk. 60 år	0,40	0,38	0,33	0,36	0,31	0,20
Modreg. og indk. 61 år	0,18			0,07	0,07	0,06
Modreg. og indk. 62 år	0,21			0,39	0,38	0,34
Modreg. og indk. 63 år	0,38			0,19		
Modreg. og indk. 64 år	0,24			0,10		
Modreg. og indk. 65 år	0,20					
Modreg. og indk. 66 år	0,07					

Anm.: Tabellen viser afgangssandsynligheden for en standardperson (kolonne 2 og 5). Standardpersonen er en kvinde med en grundskoleuddannelse, hvis partner ikke er gået på pension, som ikke er tjenestemand, og som var i beskæftigelse i 52 uger op til måletidspunktet. *** betyder, at effekten ikke er signifikant forskellig fra standardpersonen. * betyder, at effek-

ten kun er signifikant på et 10-procents-signifikansniveau. 'Udd.' står for uddannelse. 'Indk.' står for indkomst. 'Modreg.' står for modregningen i efterlønnen på grund af egne pensionsformuer. Marginaleffekten repræsenterer en ændring i den pågældende variabel, uden at andre variable ændres. Den kombinerede effekt repræsenterer en ændring i afgangssandsynligheden, når begge variable ændres. 'Bes.' står for beskæftigelse.

FIGUR 5.6

Sammenhængen mellem afgangssandsynligheden og modregningen i efterlønnen på grund af egne pensionsformuer for en 60-årig standardperson. Opdelt på kohorter.

EN MODEL MED NETTODÆKNINGSGRADEN

I dette afsnit estimerer vi en model med de beregnede nettodækningsgrader.¹⁰⁴ De hidtidige modeller har fokuseret på indkomsten, før man går på pension, samt pensionsformuen, men ikke på den samlede effekt af niveauet for den tidligere indkomst og det forventede niveau for indkomsten som efterlønsmodtager. En model med nettodækningsgraden inddrager således indkomsten, før man går på pension, pensionsudbeta-

104. Vi har i tabel 5.2a i appendiks også beregnet modellen med bruttodækningsgraderne, men modellemes marginaleffekter afviger meget lidt fra hinanden. Derfor gengiver vi kun modellen med nettodækningsgraderne.

lingen, modregningen i efterlønnen på grund af pensionsudbetalingerne og værdien af den skattefrie præmie. Som vi gjorde rede for i kapitel 4, har vi indregnet den skattefrie præmie i indkomsten, før man gik på pension for de 62-64-årige på 2001-kohorten, fordi man ved at gå på efterløn, efter man er fyldt 62 år, går glip af den skattefrie præmie. Når vi estimerer modellerne med dækningsgraderne, indgår indkomsten, pensionsformuen og modregningen kun i dækningsgradsmålet, og ikke som separate forklarende variable. Som vi viste i kapitel 4, medførte de større pensionsformuer på 2001-kohorten (trods modregningen) en større gennemsnitlig dækningsgrad på 2001-kohorten for de 60-61-årige – de 60-årige, som gik på pension på 2001-kohorten, havde i gennemsnit en nettodækningsgrad på 93 pct., mens det tilsvarende tal for 1995-kohorten var 84 pct. (se tabel 5.1.2a i appendiks). Omvendt fik de 62-64-årige på 2001-kohorten en lavere dækningsgrad, fordi de ved at gå på efterløn gik glip af den skattefrie præmie – den gennemsnitlige nettodækningsgrad for en 62-årig, der gik på pension på 2001-kohorten var 69 pct., mens den var 85 pct. på 1995-kohorten. Som omtalt i kapitel 4, har udviklingen i efterlønsatsen ikke fulgt lønudviklingen, hvilket isoleret set sænker dækningsgraden fra 1995 til 2001 med ca. 4-5 pct.

Tabel 5.5 viser afgangssandsynligheden fordelt på alder og kohorter, korrigeret for nettodækningsgraden og baggrundskarakteristika. Effekten af baggrundskarakteristika har ikke ændret sig væsentligt i forhold til tabel 5.2, og derfor er de ikke gengivet her.¹⁰⁵ Kolonne 2 og 5 viser afgangssandsynligheden for standardpersonen. Standardpersonen er igen en kvinde med en grundskoleuddannelse, hvis partner ikke var gået på pension, som ikke var tjenestemand, og som havde været i beskæftigelse de seneste 52 uger. Den gennemsnitlige nettodækningsgrad på hhv. 1995- og 2001-kohorten for standardpersonen var 80,3 pct. og 72,8 pct. I tabel 5.1.1a og tabel 5.1.2a i appendiks ses også gennemsnittene fordelt på alderstrin, og om man gik på pension.

105. Kun effekten af at være tjenestemand på 2001-kohorten reduceres fra en effekt i forhold til standardpersonen på 1,54 til 1,42. De samlede økonomiske forhold er altså noget af forklaringen på, at tjenestemænd i højere grad vælger at gå på efterløn.

TABEL 5.5

Afgangssandsynligheden fordelt på kohorte og alderstrin, korrigeret for nettodækningsgraden og baggrundskarakteristika.

Kohorte	1995			2001		
	NDG	NDG	NDG	NDG	NDG	NDG
Marginal effekt	80,3	60	55	72,8	60	55
NDG 60 år	0,40	0,36	0,35	0,36	0,29	0,27
NDG 61 år	0,18	0,16	0,16	0,07	0,06	0,05
NDG 62 år	0,21	0,16	0,15	0,39		
NDG 63 år	0,38	0,35	0,35	0,19		
NDG 64 år	0,24			0,10		
NDG 65 år	0,20					
NDG 66 år	0,07					
Marginal effekt – fortsat	75	85	90	75	85	90
NDG 60 år	0,39	0,41	0,42	0,36	0,42	0,44
NDG 61 år	0,17	0,18	0,18	0,08	0,09	0,10
NDG 62 år	0,19	0,21	0,22	0,40		
NDG 63 år	0,37	0,38	0,39	0,20		
NDG 64 år	0,24			0,10		
NDG 65 år	0,20					
NDG 66 år	0,07					

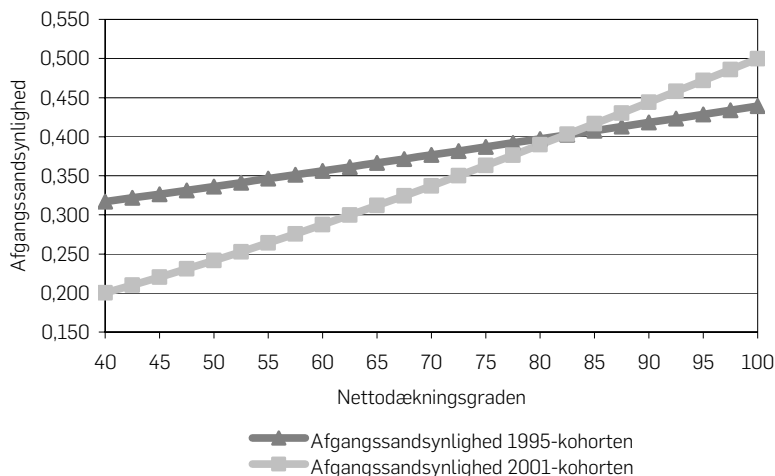
Anm.: Tabellen viser afgangssandsynligheden for en standardperson (kolonne 2 og 5). Standardpersonen er en kvinde med en grundskoleuddannelse, hvis partner ikke er gået på pension, som ikke er tjenestemand, og som var i beskæftigelse i 52 uger op til måletidspunktet. *** betyder, at effekten ikke er signifikant forskellig fra standardpersonen. * betyder, at effekten kun er signifikant på et 10-procents-signifikansniveau. 'NDG' står for nettodækningsgrad. Marginaleffekten repræsenterer en ændring i den pågældende variabel, uden at andre variable ændres.

Nettodækningsgraden har en signifikant effekt på afgangssandsynligheden for de 60-63-årige på 1995-kohorten og for de 60-61-årige på 2001-kohorten. Dette var forventeligt, da bruttoindkomsten i de andre modeller også var signifikante på disse alderstrin. Effekterne på alderstrinene er entydige – en højere forventet dækningsgrad øger afgangssandsynligheden.

I figur 5.7 viser vi afgangssandsynligheden som funktion af nettodækningsgraden for en 60-årig standardperson på hhv. 1995- og 2001-kohorten.

FIGUR 5.7

Sammenhængen mellem afgangssandsynligheden og nettodækningsgraden for en 60-årig standardperson. Opdelt på kohorter.

Ud fra figuren bliver det tydeligt, at nettodækningsgraden har en større betydning for tilbagetrækningen på 2001-kohorten end på 1995-kohorten. Den lavere afgangssandsynlighed på 2001-kohorten for nettodækningsgrader mindre end 80 kan være et udtryk for, at man på grund af de større pensionsformuer, forventer en større nettodækningsgrad på 2001-kohorten. Modregningen i efterlønnen og det stærke fokus på pension fra midt 1990'erne og frem kan have påvirket synet på, hvilken dækningsgrad der er tilstrækkelig til, at man vil trække sig tilbage.

Modellen i tabel 5.5 er for 2001-kohorten estimeret inklusive den skattefrie præmie i beregningen af nettodækningsgraden. Som det fremgår af tabellen, er effekten ikke signifikant for de 62-årige på 2001-kohorten, når den skattefrie præmie indgår. Udelades den skattefrie præmie i beregningen af nettodækningsgraden, bliver effekten også signifikant ($p=0,035$) for de 62-årige. Det forbedrer dermed ikke modellens forklaringsgrad at inddrage den skattefrie præmie i beregningen af nettodækningsgraden. Vi kan dog ikke på den baggrund konkludere, at der ikke er en effekt, men blot konkludere at effekten ikke kan identificeres på denne måde.

Vi vil nu give nogle eksempler på, hvordan samspillet mellem nettodækningsgraderne og afgangssandsynligheden er ifølge tabel 5.5. Standardpersonens afgangssandsynlighed for en 60-årig er 36 pct. på 2001-kohorten mod 40 pct. på 1995-kohorten. En del af forklaringen på den lavere afgangssandsynlighed er forskellen i niveauet for dækningsgraden for standardpersonen på de to kohorter – i 1995 var gennemsnittet 80,3 pct. og i 2001 var gennemsnittet 72,8 pct. Estimerer vi afgangssandsynligheden for en 60-årig standardperson på 2001-kohorten med en gennemsnitlig dækningsgrad på 80,3 pct. (ligesom på 1995-kohorten), stiger afgangssandsynligheden til 39 pct. For en standardperson med den samme potentielle dækningsgrad er afgangssandsynligheden derfor næsten identisk. Ser vi i stedet på, hvordan afgangssandsynligheden ændrer sig, når dækningsgraderne ændrer sig, kan vi observere, at en bevægelse fra en dækningsgrad på 60 pct. til 80 pct. på 1995-kohorten øgede afgangssandsynligheden med 4 procentpoint (en stigning på 11 pct.). Den tilsvarende bevægelse på 2001-kohorten øgede afgangssandsynligheden fra 29 pct. til 39 pct. – altså 10 procentpoint (en stigning på 34 pct.). Vi skal dog her huske, at der er større spredning i nettodækningsgraderne på 2001-kohorten på grund af: a) den skærpede modregning for de 60-61-årige, b) de generelt højere pensionsudbetalinger for dem, der har en pensionsformue, og c) den skattefrie præmie. I tabel 5.1.2a kan vi fx se, at den gennemsnitlige nettodækningsgrad for de 60-årige, der gik hhv. ikke gik på efterløn på 2001-kohorten, var 93 pct. og 63 pct. På 1995-kohorten var de tilsvarende nettodækningsgrader 84 pct. og 71 pct.

Overordnet kan vi ud fra tabel 5.5 konkludere, at nettodækningsgraden har en signifikant forøgende effekt på afgangssandsynligheden for de 60-61-årige på både 1995 og 2001-kohorten, men at effekten er klart mere signifikant på 2001-kohorten. Det ser ikke ud til, at den skattefrie præmie har en kortsigtseffekt på afgangssandsynligheden, idet nettodækningsgraden bliver insignifikant for de 62-årige, når den skattefrie præmie indgår i beregningen af nettodækningsgraden. En mulig forklaring på, at effekten af nettodækningsgraden ikke er signifikant for de 63-64-årige, kan være den naturlige selektion, der sker, når det på hvert alderstrin primært er dem med de laveste indkomster, der udtræder. Dermed kommer den resterende del af gruppen til at udgøres af personer med forholdsvis store indkomster, som vil opnå en relativt lav dækningsgrad ved at gå på efterløn, fordi efterlønnen udgør et relativt lavt grundniveau for dem.

EN MODEL MED OPTION-VALUE-MÅLET

Option-value-modellen inddrager modsat de andre modeller også økonomiske konsekvenser mere end én periode ude i fremtiden, som fx nettodækningsgraden. Option-value-modellen opfanger dermed, at man fx går glip af en skattefri præmie ved at gå på efterløn som 61-årig, eller at den årlige udbetaling fra egne pensionsformuer reduceres, jo tidligere man går på pension, fordi de skal strække i flere år, og man har færre år til at spare op i. Option-value-værdien beregnes som forskellen mellem den tilbagediskonterede værdi af alle fremtidige indkomststrømme ved at træde tilbage nu og den maksimale tilbagediskonterede værdi ved at træde tilbage nu eller på et tidspunkt ude i fremtiden. Hvis værdien er 0, så betyder det, at tilbagetrækning nu vil give den største tilbagediskonterede betalingsstrøm af alle mulige tilbagetrækningstidspunkter. Jo større option-value-værdien er, jo mindre sandsynligt bør det være, at man træder tilbage. Vi forventer derfor, at option-value-værdien påvirker afgangssandsynligheden negativt. I option-value-modellen estimeres også to adfærdsparametre k og γ (jf ligning 3.4a og 3.4b i kapitel 3). k repræsenterer nytteværdien af én kroners indkomst, som arbejder i forhold til som pensionist – hvis $k > 1$, så værdisættes én kroners indkomst som pensionist større end nytte af én kroners indkomst som beskæftiget. γ afspejler individets risikovillighed – dvs. den konstante relative risikoaversionsparameter. Vi estimerer k til at være 1,2 og γ til at være 0,6. At k er 1,2 betyder, at værdien af én kroners indkomst som pensionist værdisættes til 1,2 kr. i forhold til én kroners indkomst som beskæftiget.

Option-value-værdien kan være sværere at fortolke end de andre modeller af flere grunde. For det første betyder parametrene k og γ , at selve option-value-værdien ikke har den samme direkte fortolkning som fx en nettodækningsgrad eller modregningen for egne pensionsformuer. For det andet kunne man på 1995-kohorten modtage efterløn i 7 år, mens man ”kun” kunne modtage efterløn i 5 år på 2001-kohorten. Det påvirker den tilbagediskonterede nutidsværdi forskelligt for de to kohorter.

Tabel 5.6 viser afgangssandsynligheden fordelt på alder og kohorter, korrigeret for option-value-værdien og baggrundskaraktistika. Effekten af baggrundskaraktistika har ikke ændret sig væsentligt i forhold til tabel 5.2, og derfor er de ikke gengivet her. Kolonne 2 og 5 viser afgangssandsynligheden for standardpersonen. Standardpersonen er igen

en kvinde med en grundskoleuddannelse, hvis partner ikke er gået på pension, som ikke var tjenestemand, og som havde været i beskæftigelse de seneste 52 uger. Den gennemsnitlige option-value-værdi var 2.607 kr. for 1995-kohorten og 2.591 kr. for 2001-kohorten for standardpersonen. I tabel 5.4a i appendiks vises den tilsvarende mode, men med $k = 1$ og $\gamma = 1$.

TABEL 5.6

Afgangssandsynligheden fordelt på kohorte og alderstrin, korrigeret for option-value-værdien og baggrundskarakteristika. $K=1,2$ og $\gamma=0,6$.

Kohorte	1995			2001		
	OPV	OPV	OPV	OPV	OPV	OPV
Marginal effekt - i kr.	2.607	3.000	3.500	2.591	3.000	3.500
OPV 60 år	0,40	0,39	0,37	0,36	0,33	0,30
OPV 61 år	0,18	0,16	0,16	0,07	0,06	0,06
OPV 62 år	0,21	0,17	0,16	0,39	0,35	0,34
OPV 63 år	0,38	0,33	0,32	0,19	***	
OPV 64 år	0,24	***		0,10	***	
OPV 65 år	0,20	***				
OPV 66 år	0,07	***				
Marginal effekt - i kr. – fortsat	4.000	4.500	5.000	4.000	4.500	5.000
OPV 60 år	0,36	0,35	0,34	0,27	0,24	0,22
OPV 61 år	0,15	0,15	0,14	0,05	0,05	0,04
OPV 62 år	0,15	0,14	0,13	0,33	0,32	0,31
OPV 63 år	0,31	0,30	0,29	0,14	0,14	0,13
OPV 64 år	0,19	0,18	0,18	***		
OPV 65 år	***					
OPV 66 år	***					

Anm.: OPV står for option-value-værdien. I den viste model er k og γ hhv. 1,2 og 0,60.

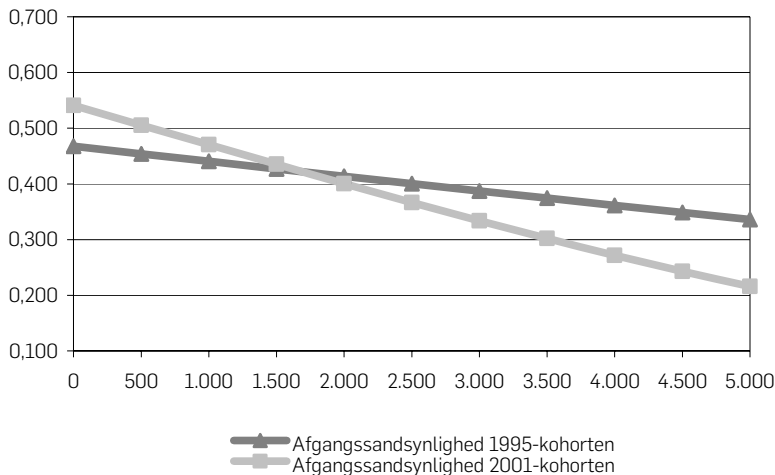
Option-value-værdien har en signifikant effekt på afgangssandsynligheden for de 60-64-årige på 1995-kohorten og for de 60-63-årige på 2001-kohorten, og alle estimerne er som forventet negative. Det vil sige, at jo større forskel der er på den tilbagediskonterede nutidsværdi af at trække sig tilbage i dag, i forhold til den maksimale diskonterede nutidsværdi af at trække sig tilbage på alle mulige tidspunkter i fremtiden, så falder af-

gangssandsynligheden. Estimerne i probit modellen viser, at effekten som 60-årig er 2,5 gange så kraftige på 2001-kohorten, som på 1995-kohorten. Effekten er markant svagere på de andre alderstrin end for de 60-årige, og effekterne er af nogenlunde samme størrelse på de to kohorter. Vi finder ingen signifikant forandring i effekten for de 62-64-årige på 2001-kohorten i forhold til de 63-66-årige på 1995-kohorten.

I figur 5.8 har vi illustreret effekten af option-value-værdien på afgangssandsynligheden for en 60-årig standardperson på hhv. 1995- og 2001-kohorten. Afgangssandsynligheden er større på 2001-kohorten end på 1995-kohorten op til en option-value-værdi på 1.750, hvilket indikerer, at de, der ikke havde meget gevinst ved at arbejde videre, havde en større tilbøjelighed til at trække sig tilbage på 2001-kohorten end på 1995-kohorten. Omvendt er afgangssandsynligheden relativt lavere på 2001-kohorten for dem, der har meget at vinde ved at udsætte tilbagetrækningen.

FIGUR 5.8

Sammenhængen mellem afgangssandsynligheden og option-value-værdien for en 60-årig standardperson. Opdelt på kohorter. Med parametre værdier $k=1,2$ og $\gamma = 0,60$.

Reformen ser dermed ud til at have haft en effekt på tilbagetrækningen, ved at øge afgangssandsynligheden for dem, hvor det økonomiske tab er mindst, samtidig med, at den har reduceret afgangssandsynligheden for dem, hvor det økonomiske tab er størst.¹⁰⁶

SAMMENFATNING AF KAPITEL 5

Analyserne i dette kapitel har vist, at den skærpede modregning af egne pensionsformuer har haft en signifikant reducerende effekt på tilbagetrækningen til efterløn. Selvom effekterne er signifikante, så er de dog beskedne absolut set. Det gælder, uanset om vi vurderer effekten ud fra modellen med pensionsformuerne, modregningen, dækningsgraderne eller option-value-værdien. Effekten bliver dog tydeligere, når vi måler effekten vha. modregningen end vha. den 'rå' pensionsformue. Modellen med nettodækningsgraden viste, at en større dækningsgrad sænker/øger afgangssandsynligheden endnu mere på 2001-kohorten. Det betyder, at personer med relativt store pensionsformuer i forhold til deres erhvervsindkomst vil have en større afgangssandsynlighed, selvom modregningen er skærpet, fordi de opnår en relativt større indkomst som efterlønsmodtager på 2001-kohorten. Vi har ikke kunnet identificere en effekt af den skattefrie præmie ved at inddrage den i beregningen af nettodækningsgraden. En rå sammenligning af afgangssandsynligheden for de 62-64-årige på 2001-kohorten med de 63-65-årige på 1995-kohorten tyder dog på, at den skattefrie præmie har haft en reducerende effekt på afgangssandsynligheden. Effekten er dog svær at isolere fra andre effekter. Derudover ser reformen ud til at have haft en effekt på tilbagetrækningen ved at øge afgangssandsynligheden for dem, hvor det økonomiske tab, på både kort og lang sigt, er mindst, samtidig med, at den har reduceret afgangssandsynligheden for dem, hvor det økonomiske tab, på både kort og lang sigt, er størst.

106. Effekten kan dog kun tilægges reformen, hvis reformen har ændret den måde hvorpå man vurderer værdien af at trække sig tilbage, da vi ellers ville forvente, at man havde samme afgangssandsynlighed på de to kohorter, når option-value-værdien var ens.

FORVENTEDE EFFEKTER AF EFTERLØNSREFORMEN I FREMTIDEN

I dette kapitel vil forsøge at vurdere, hvordan den skærpede modregning vil påvirke afgangssandsynligheden ude i fremtiden. Til dette formål fremskrev vi i kapitel 4 pensionsformuerne for en 40-årig i 2006 til 61-årsalderen (ultimo) i 2026, da det svarer til det sidste alderstrin, inden man kan gå på efterløn i 2026. På den måde kunne vi sammenligne pensionsformuerne for en 59-årig (ultimo) i 2001 med pensionsformuerne for en 61-årig (ultimo) i 2026. Den sammenligning viste: a) 11,8 procentpoint færre indbetalte efterlønsbidraget i 2006, end der var personer, der havde optjent retten til efterløn som 58-årig i 2000, b) formuen stiger væsentligt mere for dem, der kan forvente at være berettiget til efterløn i fremtiden, end for dem, der ikke er (69,4 pct. vs. 24,6 pct.), c) den gennemsnitlige pensionsformue for de 60-årige i 2026 kan forventes at udgøre 1.681.000 kr., mens den udgjorde 1.064.000 kr. for en 58-årig i 2001 og d) den gennemsnitlige pensionsformue for en 60-årige efterlønsberettiget i 2026 kan forventes at udgøre 1.630.000 kr., mens den udgjorde 962.000 kr. for en 58-årig i 2001.

En vurdering af effekten af modregningen på tilbagetrækningen ude i fremtiden er svær at lave, fordi flere af de forhold, vi skal bruge til at bestemme afgangssandsynligheden ude i fremtiden, er ukendte. For eksempel kender vi ikke udviklingen i indkomsten og pensionsformuen, fra man er 60, og til man går på folkepension, fordi de afhænger af,

hvornår man går på pension – ligesom pensionsalderen afhænger af indkomsterne og pensionsformuerne. For at kunne bestemme indkomstforholdene og afgangssandsynligheden samtidig kræves en dynamisk model, hvilket vi ikke har estimeret i denne rapport. Vi vælger derfor at måle effekten ved at se, hvordan 2001-kohorten ville have trukket sig tilbage, hvis deres indkomstforhold og pensionsformueforhold havde været de samme som i 2026-kohorten af 60-årige. Vi vil illustrere effekten vha. bruttodækningsgradsmodellen¹⁰⁷ fra kapitel 5, fordi modellen med dækningsgraden indregner effekten af alle de økonomiske forhold samtidig.¹⁰⁸ I dækningsgraden indgår således: bruttoindkomsten før pensionering, efterlønsatsen, pensionsudbetalingen, modregningen og den skattefrie præmie. Vi genberegner således pensionsudbetalingerne og modregningen baseret på de nye pensionsformuer, og derefter genberegner vi dækningsgraderne.

Vi starter med at gøre rede for, hvordan sammensætningen på uddannelsesniveau har ændret sig fra 2001- til 2026-kohorten af 60-årige. Dernæst estimerer vi afgangssandsynligheden vha. bruttodækningsgradsmodellen, hvor vi inddrager effekten af de nye pensionsformuer. De nye og større pensionsformuer vil give anledning til en større pensionsudbetaling og en større modregning – samlet set en større indkomst som efterlønsmodtager, da modregningen ikke er 100 pct. Den større dækningsgrad vil isoleret set øge afgangssandsynligheden. I fremtiden vil lønningerne og dermed indkomsterne også stige – endda mere end efterlønsatsen. Derfor inddrager vi også indkomsteffekten i den sidste model, vi estimerer.

SAMMENSÆTNINGEN AF BAGGRUNDSVARIABLE

Vi tager i beregningerne højde for, at køn og uddannelsessammensætningen er anderledes for 2026-kohorten. I tabel 6.1 ses ændringen i sammensætningen på uddannelsesniveau og køn fra 2001-kohorten til 2026-kohorten. Vægtene i tabel 6.1 er beregnet under forudsætning af, at

107. Vi viste i kapitel 5, at der ikke var nogen nævneværdig forskel på en model med brutto- og nettodækningsgraderne.

108. Vi har valgt modellen med dækningsgraderne, fordi option-value-modellen ud fra log-likelihood-værdien ikke beskrev tilbagetrækningen bedre end modellen med dækningsgraderne.

de 40-årige i 2006 ikke ændrer uddannelsesniveau, inden de fylder 60 år. Der er en klar tendens i tabellen – uddannelsesniveautet stiger. Uddannelsesniveautet stiger især for kvinderne. I fremtiden vil andelen af kvinder med en grunduddannelse udgøre 8 pct. af alle de efterlønsberettigede¹⁰⁹, hvor de i 2001 udgjorde 21,1 pct. Omvendt stiger andelen af kvinder med en lang videregående uddannelse til en faktor 3,2, mens den tilsvarende stigning for mændene er 1,28.

TABEL 6.1

Sammensætningen af uddannelsesniveau og køn i 2001 og 2026.
60-årige.

	2001	2026	2001	2026	2001	2026
Andel pct.	Mænd	Mænd	Kvinder	Kvinder	I alt	I alt
Grundskole	18,1	9,6	21,1	8	39,2	17,6
Erhvervsgymnasiet	23,7	25,7	18,6	27	42,3	52,7
Kort videregående	1,9	3,3	1,8	2,3	3,7	5,6
Mellemlang videregående	5,5	5,7	5,8	11,9	11,3	17,6
Lang videregående	2,5	3,2	1	3,2	3,5	6,4
	51,7	47,5	48,3	52,4	100	99,9
Vægt	Mænd		Kvinder		I alt	
Grundskole	0,53		0,38		0,45	
Erhvervsgymnasiet	1,08		1,45		1,25	
Kort videregående	1,74		1,28		1,51	
Mellemlang videregående	1,04		2,05		1,56	
Lang videregående	1,28		3,20		1,83	

Anm.: Uddannelsesniveautet angiver højeste fuldførte uddannelse.

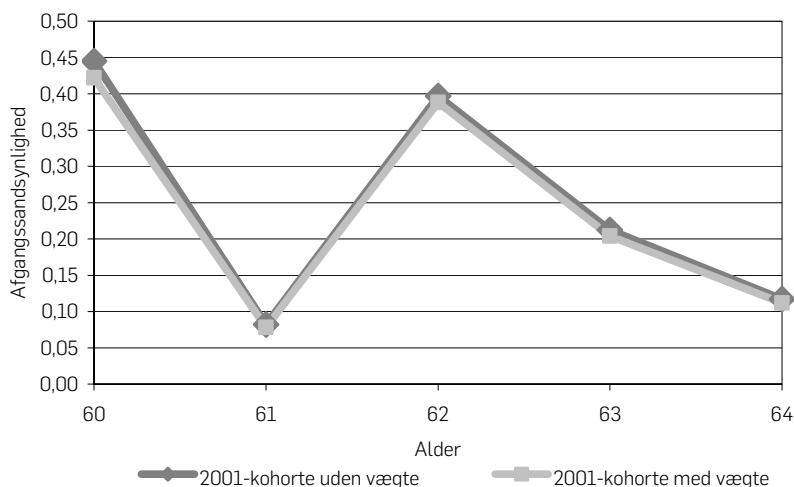
I fremtiden vil der også være flere kvinder, som er berettiget til efterløn, end mænd, hvor det i 2001 var omvendt. I 2001 udgjorde mænd 51,7 pct. af de efterlønsberettigede, mens de i 2026 kan forvente at udgøre 47,5 pct. Ud fra den ændrede sammensætning kan vi forvente to modsatrettede effekter på afgangssandsynligheden ifølge gennemgangen i kapitel 5. Det relativt højere gennemsnitlige uddannelsesniveau ude i fremtiden

109. Berettigede henviser her til, at man indbetalte efterlønsbidrag som 40-årig.

forventer vi vil reducere afgangssandsynligheden. Omvendt forventer vi, at den større andel af kvinder vil øge afgangssandsynligheden. I figur 6.1 ses demografikorrektionen på 2001-kohortens afgangssandsynligheder. De to modsatrettede effekter ser ud til at ophæve hinanden, og de to kurver i figur 6.1 ligger derfor næsten oven i hinanden. Billedet i figur 6.1 kan dog godt blive anderledes, når de nye pensionsformer og indkomster inddrages. Vi har prøvet at estimere de efterfølgende modeller med og uden vægtene, og resultaterne forblev næsten uændret ligesom i figur 6.1. Derfor vil vi i de næste afsnit kun vise modellerne, hvor omvægtningen er foretaget.

FIGUR 6.1

Afgangssandsynligheden for 2001-kohorten med og uden en korrektion for sammensætningen af uddannelsesniveau og køn.

EFFEKTEN AF OVERGANGSYDELSE

Vi har tidligere vist, at en svag tilknytning til arbejdsmarkedet det seneste år øger sandsynligheden for, at man går på efterløn. Personer på overgangsydelse har typisk ikke været i beskæftigelse overhovedet det seneste år, og de vil alle gå på efterløn. Da ordningen er afskaffet, vil der ikke være nogen personer, der kommer direkte fra overgangsydelse i fremtiden, hvilket må forventes at reducere afgangssandsynligheden i fremti-

den, fordi 9,8 pct. af 2001-kohorten kom fra overgangsydelse. Det er dog svært at vide, hvilken tilknytning til arbejdsmarkedet tilsvarende personer vil have i fremtiden, når de ikke kan gå på overgangsydelse. Vi vil forvente, at deres tilknytning til arbejdsmarkedet vil være relativt svagt, da det primært har været langtidsledige, der gik på overgangsydelse. Vi har derfor genestimeret afgangssandsynligheden, hvor personer, der kommer fra overgangsydelse, i stedet antages at have haft 26 ugers¹¹⁰ beskæftigelse inden for det sidste år og en lønindkomst på 250.000 kr. – det giver en kombineret nedsættelse af bruttodækningsgraden på 22 pct.¹¹¹ Denne nedsættelse af bruttodækningsgraden for personer, der kom fra overgangsydelse, resulterer i en nedsættelse af afgangssandsynligheden på 1,3 procentpoint for hele stikprøven.¹¹² Antager vi i stedet, at personen tjente 300.000 kr. i de 26 ugers beskæftigelse, ville afgangssandsynligheden for hele stikprøven falde med 1,7 procentpoint.

AFGANGSSANDSYNLIGHEDEN MED DE NYE PENSIONSFORMUER

Vi er nu klar til at simulere effekten på afgangssandsynligheden af, at pensionsformuerne og indkomsterne ude i fremtiden stiger – korrigeret for den demografiske udvikling. Til at simulere effekten skal vi bruge en model. Vi har valgt at anvende modellen fra kapitel 5, hvor afgangssandsynligheden estimeres som funktion af dækningsgraden. Vi anvender modellen med bruttodækningsgraderne.¹¹³ Fordelen ved modellen med dækningsgraderne er, at den inkorporerer den samlede effekt af de højere pensionsudbetalinger og den højere modregning, som de relativt større pensionsformuer giver anledning til, samtidig med at modellen tager højde for indkomsten, før man går på pension (inkl. en evt. skattefri præmie), efterlønsatsens niveau og forholdet mellem indkomsterne før og efter pensionering.¹¹⁴

110. Gennemsnittet for alle var 44 uger.

111. Regnet uden pensionsudbetalinger.

112. Nedsættelsen for selve personerne på overgangsydelse vil være ca. 45 procentpoint.

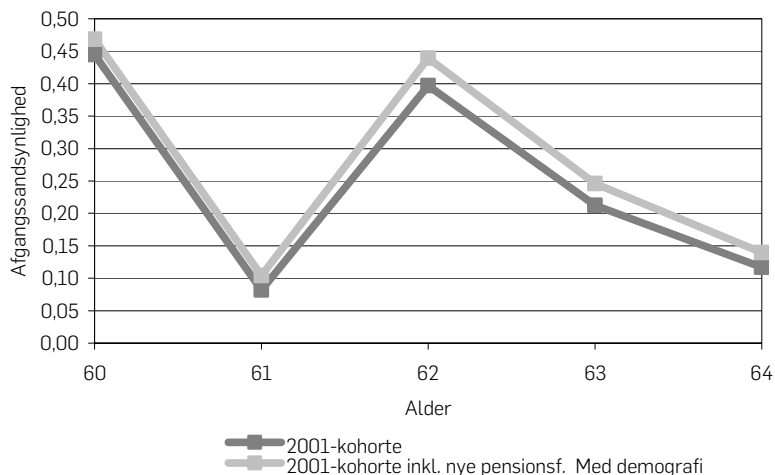
113. Vi viste i kapitel 5, at der ikke var nogen nævneværdig forskel på modellen med netto- og bruttodækningsgraderne.

114. Vi har ved beregningerne antaget, at når man går på pension, får man altid hele sin pension udbetalt, fordi det vil være urealistisk at man ville vælge at få sin pension udbetalt med de samme

Vi ser først på en model, hvor vi kun tager højde for de ændrede pensionsformuer og demografikorrektionen. De stigende pensionsformuer ude i fremtiden giver isoleret set anledning til, at den gennemsnitlige bruttodækningsgrad for en 60-årig stiger fra 75,5 til 80,6 pct. (se tabel 6.1a i appendiks). Som vi så i kapitel 5, er der en positiv sammenhæng imellem bruttodækningsgraden og afgangssandsynligheden, derfor betyder det, at afgangssandsynligheden vil stige. Dette er illustreret i figur 6.2.

FIGUR 6.2

Afgangssandsynligheden for 2001-kohorten beregnet med pensionsformuen for en 60-årig i 2026. Beregnet med modellen med bruttodækningsgraden som forklarende variabel. Med en korrektion for sammensætning af uddannelsesniveau og køn

Anm.: Der er i beregningerne korrigeret for en ændret køns- og uddannelsessammensætning på 2026-kohorten, når pensionsformuerne og indkomsterne derfra anvendes.

Figur 6.2 viser, at afgangssandsynligheden stiger for 2001-kohorten, når vi anvender pensionsformuerne for en 60-årig i 2026. Stigningen er dog forholdsvis moderat, især på 60-års-alderstrinnet. Den relative lave stigning på 60-års-alderstrinnet skyldes, at bruttodækningsgraden vokser

sandsynligheder selvom formuen er vokset. Effekten for de 60-61-årige er stort set uændret af denne antagelse, mens effekten reduceres for de 62-årige.

mindst på dette alderstrin. Desuden reducerer demografikorrektionen også afgangssandsynligheden en smule mere på 60-års-alderstrinnet. Ud fra figuren må vi konkludere, at det er en beskedent stigning i afgangssandsynligheden, som den store stigning i pensionsformuerne giver anledning til.

AFGANGSSANDSYNLIGHEDEN MED DE NYE PENSIONSFORMUER OG INDKOMSTER

I fremtiden kan man ikke alene forvente, at pensionsformuerne stiger, man må også forvente at bruttoindkomsten stiger over tid pga. væksten i samfundet. Fra 1995 til 2006 steg den samlede indkomst med 4 procent om året, mens prisudviklingen var ca. 2 procent om året. I samme periode steg satsreguleringen med 2,5 procent om året. Som vi gjorde rede for i kapitel 4, vil dette påvirke dækningsgraden over tid i en negativ retning. Vi har beregnet en indkomstudvikling og en udvikling i satserne frem til 2026. Vi har lavet beregningerne med tre forskellige lønudviklinger: a) en lønudvikling på 1,5 pct. over satsreguleringen, b) en lønudvikling på 1 pct. over satsreguleringen og en lønudvikling på 0,3 pct. over satsreguleringen. Vi gennemgår modellen med en difference på 1. pct. mens de andre to modeller ses i appendiks. Over 20 år vil en difference på 1 pct. medføre, at lønningerne er steget med ca. 22 pct. mere end efterlønsatsen. Vi har valgt en lavere udvikling i lønnen end for perioden 1995-2006, fordi perioden har været præget af vækst.

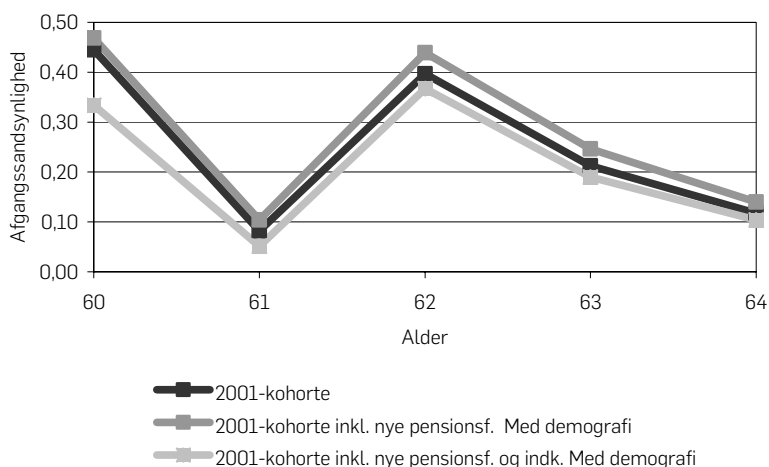
Vi har i beregningen af indkomstudviklingen taget højde for, at ikke alle vil opnå den fulde vækst i indkomsten, fordi nogle har en svagere tilknytning til arbejdsmarkedet. Vi har derfor gradueret indkomstudviklingen efter tilknytning til arbejdsmarkedet de seneste 5 år. Det betyder at en person, som kun har været i beskæftigelse halvdelen af de seneste 5 år som 40-årig, kun vil opnå en gennemsnitlig lønudvikling på 3 pct. over de næste 20 år, mens en person der har været i beskæftigelse 5 år ud af de seneste 5 år som 40-årig, får en lønudvikling på 3,5 pct., som er 1 pct. højere end den gennemsnitlige satsregulering på 2,5 pct.

I figur 6.3 ses afgangssandsynligheden for personer på 2001-kohorten med egne pensionsformue- og indkomstforhold, samt pensionsformue- og indkomstforhold for en 60-årig i 2026. Som vi så i kapitel 5, har indkomsten, før man går på efterløn, en stærk negativ effekt på

afgangssandsynligheden – især for de 60-årige. At effekten er særlig stærk for de 60-årige skyldes, at alle da endnu er med i risikosættet. Over tid er det primært de stærkeste indkomster, der er tilbage, og derfor bliver effekten svagere.

TABEL 6.3

Afgangssandsynligheden for 2001-kohorten beregnet med pensionsformuen og indkomsten for en 60-årig i 2026. Beregnet med modellen med bruttodækningsgraden som forklarende variabel. Med en korrektion for sammensætning af uddannelsesniveau og køn. Lønudvikling på 1 pct. over satsreguleringen.

Anm.: Der er i beregningerne korrigeret for en ændret køns- og uddannelsessammensætning på 2026-kohorten, når pensionsformuerne og indkomsterne derfra anvendes.

Figur 6.3 viser, at givet at lønudviklingen (3,5 pct.) og satsudviklingen (2,5 pct.) bliver som antaget, reduceres afgangssandsynligheden på alle alderstrin, men især for de 60-årige. Den gennemsnitlige afgangssandsynlighed for en 60-årig reduceres fra 47 pct. til 33 pct. i forhold til modellen, hvor der kun korrigeres for pensionsformuerne ude i fremtiden – ca. 2 procentpoint skal tilskrives den ændrede sammensætningseffekts påvirkning af indkomstsammensætningen. Den gradvise udhuling af efterlønnen, som den lavere udvikling i satsregulering er med til at skabe, vil dermed have en klar reducerende effekt på afgang til efterløn. Vælger

man i fremtiden at sætte satsreguleringen op eller at løfte efterlønsydelsen særskilt, vil det dæmpe den reducerende effekt i figur 6.3. Dette ses i figur 6.2a i appendiks, hvor en difference på 0,3 pct. er anvendt – dvs. kun effekten fra den del, som fragår til satspuljen. Når kun satsreguleringen anvendes, falder afgangssandsynligheden til 37 pct. i stedet for 33 pct. som i figur 6.3. Vi har også lavet beregningen med en lønudvikling på 3,5 pct. og en satsregulering på 2,5 pct. – se figur 6.1a i appendiks til kapitel 6. Over 20 år vil det betyde, at lønningerne er vokset med 10,5 pct. mere end efterlønsatsen, hvilket får afgangssandsynligheden til at falde til 31 pct.

SAMMENFATNING AF KAPITEL 6

Simulationerne i dette kapitel har vist det samme, som vi så i kapitel 5, nemlig at pensionsformuerne har en signifikant, men lille effekt på tilbagetrækningen. Dette gælder, selv når de gennemsnitlige pensionsformuer kan forventes at stige så meget, som vi så i kapitel 4. Vi så i kapitel 5, at indkomsten havde en signifikant og stor effekt på afgangssandsynligheden. Når vi korrigerede for indkomsternes effekt på dækningsgraderne sammen med effekten fra de større pensionsformuer, kunne vi forvente en reduceret tilgang til efterlønsordningen ude i fremtiden, fordi den relativt større udvikling i lønningerne end i efterlønsatsen over tid vil reducere dækningsgraden. Vi viste også, at udfasningen af overgangsydelsen vil have en reducerende effekt på afgangssandsynligheden på 1,3 procentpoint, hvis en tilsvarende person formår at være beskæftiget i gennemsnit et halvt år ud af det sidste år.

SAMMENFATNING

De fleste europæiske lande er i disse år i gang med at reformere deres pensionssystemer. Reformerne er nødvendige for at sikre de offentlige skattefinansierede pensionssystemer mod den økonomiske udfordring, som den demografiske aldring giver anledning til. Denne rapport fokuserer på muligheden for at reducere den tidlige tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet gennem efterlønnen, dvs. de 60-64-åriges tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet.

Helt konkret analyseres effekten af efterlønsreformen af 1999, som havde til formål at øge tilbagetrækningsalderen ved at reducere tilgangen til efterlønsordningen. Man justerede ligesom ved 1992-reformen flere forhold ved ordningen for at opnå en mere afdæmpet tilgang til denne. De vigtigste ændringer, der fulgte med reformen af 1999 var:

1. Tilbagetrækning, før man opfylder 62-års-reglen, medfører, at alle fradragsberettigede pensionsordninger modregnes i efterlønnen, uanset om man får dem udbetalt eller ej (tidligere modregnede man kun løbende pensionsordninger oprettet som led i et tidligere ansættelsesforhold, hvis de kom til udbetaling).
2. Tilbagetrækning, før man opfylder 62-års-reglen, medfører en reduceret efterlønsydelse – maksimalt 91 pct. af højeste dagpengesats (tidligere modtog man 100 pct. de første 2 år, hvis man gik på efter-

- løn før det 63. år, og 82 pct. resten af tiden – dog 100 pct. i hele perioden, hvis man ventede, til man var fyldt 63 år).
3. Udskydelse af efterlønnen, til efter man opfylder 62-års-reglen, medfører, at man optjener en skattefri præmie pr. kvartal, man arbejder.

I rapporten forsøges det kvantificeret, hvordan de to reformelementer 1) øget modregning af egne pensionsordninger og 3) optjening af en skattefri præmie har påvirket brugen af efterlønsordningen. Desuden gives et bud på, hvilken effekt disse to reformelementer vil have ude i fremtiden, i takt med at de individuelle pensionsformuer vokser.

DATA

SFI har på baggrund af oplysninger om pensionsopsparinger i arbejdsgiveradministrerede ordninger og privattegnede ordninger i pengeinstitutter, tværgående pensionskasser og livsforsikringsselskaber indhentet af Velfærdskommissionens sekretariat samt oplysninger fra Arbejdsmarkedets Tillægspension (ATP) og Lønmodtagernes Dyrtdidsfond (LD) etableret et omfattende datasæt. Desuden har vi fra Arbejdsdirektoratet modtaget en opgørelse af alle danskeres pensionsformuer (ekskl. ATP, SP og SAP) for 60-årige for perioden 2001-2007, samt flere forskellige opgørelser over modtagelse af efterløn og afgang og tilgang til efterløn. Disse datasæt er efterfølgende blevet koblet med registeroplysninger fra Danmarks Statistik. Der foreligger således oplysninger om danskernes samlede pensionsportefølje til brug for denne undersøgelse.

Udgangspunktet for alle analyser er en repræsentativ 30-procentsstikprøve af befolkningen fra 1994 til 2006. I alle opgørelser omregnes antallet til hele befolkningen, hvilket betyder, at antal observationer henviser til hele befolkningen, medmindre andet er angivet.

1995- OG 2001-KOHORTER

For at kunne lave effektanalyserne er det nødvendigt at trække to kohorter – én kohorte, der kunne gå på efterløn efter reglerne gældende før efterlønsreformen i 1999, og én kohorte, der kunne gå på efterløn efter reglerne gældende efter efterlønsreformen i 1999. Fødselskohorterne 1935 og 1941, svarende til, at man fylder 60 år i løbet af hhv. 1995 og 2001 er derfor udvalgt. Disse to kohorter bliver benævnt 1995- og 2001-kohorten. Effekten af efterlønsreformen af 1999 måles ved at se på tilbagetrækningsadfærden for disse to kohorter.

STØRRELSEN AF KOHORTERNE OG TILBAGETRÆKNING

1995-kohorten består af i alt 51.150 personer, som var 59 år i 1995. Det tilsvarende antal, som var 59 år i 2001, er lidt højere, 59.150 personer.

Den samlede andel, der var gået på efterløn ved 64-års-alderen (primo året), var 55,8 pct. af personerne i 2001-kohorten, mens det 'kun' var 52,7 pct. af 1995-kohorten. På dette alderstrin er der altså flere, der samlet set har valgt at gå på efterløn efter reformen. Sammenligner man derimod, hvor mange der var gået på efterløn inden overgangen til folkepension, dvs. de 66-årige (primo året) fra 1995-kohorten med de 64-årige (primo året) fra 2001-kohorten, så var andelene lidt tættere på hinanden – 53,4 pct. vs. 55,8 pct. Der var dog stadig en lidt lavere andel af 1995-kohorten, som var gået på efterløn.

MEDLEMMER AF EFTERLØNSORDNINGEN

Analyserne i rapporten vedrører dog primært dem, der er medlem af efterlønsordningen, og deres brug af ordningen. Af de 60-årige i 1995 var 59,5 pct. medlem af en a-kasse (mål for retten til efterløn, jf. kapitel 4.), og denne andel var steget til 69,3 pct. i 2001. Et mål for, hvordan reformen har påvirket den fremtidige brug af ordningen, kan fås ved at se, hvor mange af de 40-årige i 2006, som indbetalte efterlønsbidrag – det gjorde 57,4 pct. Reformen ser dermed ud til at have reduceret antallet af potentielle efterlønsmodtagere ude i fremtiden.

AFGANGSSANDSYNLIGHEDER BLANDT EFTERLØNSBERETTIGEDE

Sammenlignes de efterlønsberettigedes afgangssandsynligheder på et givet alderstrin for 1995- og 2001-kohorten, kan vi se:

- Afgangssandsynligheden som 60-årig ligger uændret på ca. 45 pct., selvom modregningen er blevet skærpet
- Afgangssandsynligheden som 61-årig på 2001-kohorten er lavere end afgangssandsynligheden som 61-62-årig på 1995-kohorten, 8 pct. vs. 20 pct. – hvilket tyder på, at man på 2001-kohorten har haft en mere enten-eller-tilgang til, hvilket alderstrin man trækker sig tilbage på
- Afgangssandsynligheden for en 62-årig på 2001-kohorten og en 63-årig på 1995-kohorten er meget ens, 39 pct. vs. 38 pct. (62- vs. 63-års-reglen).

- Afgangssandsynligheden for en 63-årig på 2001-kohorten var en smule lavere end afgangssandsynligheden for en 64-65-årig på 1995-kohorten, 20 pct. vs. 20-25 pct. – hvilket kunne tyde på, at den skattefri præmie har fået få personer til at vente med at gå på efterløn.

Afgangsmønstret følger således i høj grad 63- og 62-års-reglen, som var gældende hhv. før og efter reformen i 1999. Dvs. vedrørende 2001-kohorten træder man enten ud som 60-årig eller som 62-årig, når modregningen af pensionsformuerne bliver noget mildere, og man samtidig bliver berettiget til 100 pct. af den maksimale efterlønsydelse i stedet for de 91 pct. Det samme mønster gør sig gældende for 1995-kohorten, på trods af at 63-års-reglen kun indbefatter en reduceret efterlønsydelse. Økonomiske incitamentser ser dermed ud til at have betydning for tilbagetrækningen, idet 62-års-reglen (efter reformen) og 63-års-reglen (før reformen) tydeligvis påvirker tilbagetrækningsmønstret.

I alt er 76 pct. af dem fra 2001-kohorten, der havde optjent retten til efterløn, trådt ud til efterløn inden folkepensionsalderen på 65 år. På 1995-kohorten var det stadig muligt at træde ud til efterløn i endnu 2 år, da folkepensionsalderen var 67 år. Før overgangen til folkepension var der derfor hele 88 pct., som var gået på efterløn. Vurderet ved 64-årsalderstrinnet (det sidste år man kunne gå på efterløn på 2001-kohorten) var der lidt færre, der var overgået til efterløn fra 2001-kohorten end fra 1995-kohorten, 76 pct. vs. 79 pct.

FORVENTEDE EFFEKTER AF EFTERLØNSREFORMEN

Der kan være flere, og også modsatte, effekter af efterlønsreformen af 1999, som påvirker de konklusioner, vi når frem til via effektanalysen.

DEN SKÆRPEDE MODREGNING

Det forventes, at den skærpede modregning (alt andet lige) dæmper lysten til at gå på efterløn, fordi man derved opnår en lavere dækningsgrad, end hvis man ikke var blevet modregnet. Antagelsen om, at alt andet er lige, er dog problematisk i denne sammenhæng, fordi de potentielle efterlønsmodtageres pensionsformuer er steget meget fra 1995 til 2001 – den gennemsnitlige pensionsformue steg med 49,4 pct. Stigningen i den gennemsnitlige pensionsformue giver anledning til en positiv indkomsteffekt som pensionist. Effekten af den skærpede modregning kan derfor isoleret set godt være, at brugen af efterlønsordningen blev reduceret fra

1995- til 2001-kohorten, men fordi pensionsformuerne er steget meget, kan den positive indkomsteffekt måske have overskygget modregnings-effekten.

Hvordan måles effekten af den skærpede modregning

Vi måler effekten af efterlønsreformen af 1999 på tilbagetrækningsadfærden ved at se på, hvor mange af de potentielle brugere af efterlønnen på hhv. 1995- og 2001-kohorten, der valgte at gå på efterløn. For at kunne afgøre, hvorvidt forskellen i tilbagetrækningsmønstret skyldes reformændringerne, betinger vi afgangssandsynlighederne på forskellige baggrundskarakteristika såsom køn, uddannelse, indkomst, mv., samt forskellige økonomiske mål, som alle er forbundet til den skærpede modregning (pensionsformuen, den modregningsbaserede pensionsformue og modregningen). Det forventes, at de økonomiske mål vil give anledning til en mere negativ effekt på afgangssandsynligheden for de 60-61-årige på 2001-kohorten i forhold til de 60-61-årige på 1995-kohorten.

DEN SKATTEFRIE PRÆMIE

Vi forventer at den skattefrie præmie har to effekter: a) den får flere til at forblive medlem af efterlønsordningen og b) den tilskynder de 62-64-årige til en senere tilbagetrækning. Det kan være svært at isolere effekten af den skattefrie præmie, fordi der ikke er nogen variation i måden, hvorpå den optjenes, alle optjener det samme over tid. Effekten kan derfor ikke adskilles fra en overordnet tidseffekt. Vi må dog formode, at en reduktion i tilbagetrækningsmønstre for de 62-64-årige på 2001-kohorten i et eller andet omfang skyldes muligheden for at optjene den skattefrie præmie ved at arbejde videre.

Hvordan måles effekten af den skattefrie præmie

Vi forsøger at identificere effekten ved at sammenligne dækningsgradens effekt på afgangssandsynligheden for de 62-64-årige på 2001-kohorten med de 63-65-årige på 1995-kohorten. Når man beregner dækningsgraden, sammenligner man indkomsten som efterlønsmodtager med den indkomst, man havde, inden man gik på efterløn, og måler således det økonomiske her og nu-trade-off ved at gå på pension.

En model med nettodækningsgraden inddrager således: indkomsten, før man går på pension, pensionsudbetalingen, modregningen i efterlønnen på grund af pensionsudbetalingerne og værdien af den skattefrie præmie.

Da den skattefrie præmie kun indgår i den forventede indkomst ved at fortsætte med at arbejde for de 62-64-årige på 2001-kohorten, reduceres den forventede dækningsgrad ved at gå på efterløn derfor for de 62-64-årige på 2001-kohorten i forhold til de 63-65-årige på 1995-kohorten. Vi måler effekten ved at sammenligne en model, der inkluderer den skattefrie præmie i dækningsgraden med en model, der ikke inkluderer den skattefrie præmie, for både 1995- og 2001-kohorten – et difference in difference-design. Hvis effekten ændrer sig signifikant mere for 2001-kohorten ved at inddrage den skattefrie præmie i nettodækningsgraden end for 1995-kohorten, antager vi, at det skyldes den skattefrie præmie.

EFFEKTER PÅ AFGANGSSANDSYNLIGHEDEN

Vi ser nu nærmere på effekterne af den skærpede modregning, beregnet via de tre forskellige økonomiske mål. Vi har konstrueret en standardperson til illustration af effekterne. Standardpersonen er en kvinde med en grundskoleuddannelse, hvis partner ikke var gået på pension, som ikke var tjenestemand, og som havde været i beskæftigelse de seneste 52 uger. En 60-årig standardperson fra 1995-kohorten havde 39,1 pct. sandsynlighed for at træde tilbage til efterløn, mens sandsynligheden var 35,1 pct. for en 60-årig standardperson fra 2001-kohorten.

'Rå' pensionsformue

På 1995-kohorten har pensionsformuens størrelse ikke nogen signifikant effekt på afgangssandsynligheden på nogen af alderstrinnene (60-66-årige) vurderet på et 5-procents-signifikansniveau. På et 10-procents-niveau bliver effekten dog signifikant for de 60-årige. Effekten er positiv, hvilket betyder, at en større pensionsformue øger afgangssandsynligheden. Effekten er dog meget beskeden. Øger vi fx pensionsformuen fra standardpersonens gennemsnitlige pensionsformue på 261.000 kr. til 1 mio. kr., øges afgangssandsynligheden kun med 1 procentpoint. Overordnet set kan vi dermed konkludere, at størrelsen af pensionsformuen har en meget beskeden effekt på afgangssandsynligheden til efterløn.

På 2001-kohorten ændrer pensionsformueeffekten sig. En stigning i pensionsformuen medfører en nedgang i afgangssandsynligheden for de 60-årige. Effekten er dog kun lige signifikant på et 5-procents-signifikansniveau og er relativt beskeden. Øger vi fx pensionsformuen fra 261.000 kr. til 1 mio. kr., reduceres afgangssandsynligheden kun med 0,8 procentpoint. Effekten har dog det forventede fortegn.

Modregningsbaseret formue

Når den modregningsbaserede formue anvendes, er effekten positiv og signifikant på et 5-procents-signifikansniveau for de 60-årige på 1995-kohorten og negativ og signifikant på et 5-procents-niveau for de 60- og 62-årige på 2001-kohorten. Den reducerende effekt på 2001-kohorten for de 60-årige er stærkere, når den modregningsbaserede formue anvendes, end når den 'rå' pensionsformue anvendes, dog er den absolutte ændring i afgangssandsynligheden stadig moderat.

Modregningen

Når modregningen anvendes i modellen i stedet for den modregningsbaserede pensionsformue, bliver effekten igen lidt tydeligere, mere positiv for de 60-årige på 1995-kohorten og mere negativ for de 60- og 62-årige på 2001-kohorten. En større modregning vil også ofte være forbundet med en større pensionsudbetaling (hvis man vælger at få pensionen udbetalt), hvilket betyder, at mange (alt andet lige) vil få en større indkomst som efterlønsmodtager, end hvis de ikke havde en pensionsformue, der kom til udbetaling. Modregningen afspejler derfor nettoeffekten af de to modsatte effekter. Den skærpede modregning ser således ud til at dominere indkomsteffekten fra den større pensionsformue på 2001-kohorten for de 60-årige, mens det modsatte gør sig gældende for de 60-årige på 1995-kohorten.

Effekten af den skærpede modregning

Analyserne viser således, at den skærpede modregning af egne pensionsformuer har haft en signifikant reducerende effekt på tilbagetrækningen til efterløn. Selvom effekterne er signifikante, er de dog beskedne absolut set. Det gælder, uanset om vi vurderer effekten ud fra modellen med pensionsformuerne eller modregningen. Effekten bliver dog tydeligere, når vi måler effekten vha. modregningen end den 'rå' pensionsformue.

EFFEKTEN AF DEN SKATTEFRIE PRÆMIE - MODEL MED NETTODÆKNINGSGRADEN

Udviklingen i efterlønsatsen har ikke fulgt lønudviklingen, hvilket isoleret set sænker nettodækningsgraden fra 1995 til 2001 med ca. 4-5 pct. På trods af det har 2001-kohorten i gennemsnit en større nettodækningsgrad for de 60-61-årige – de 60-årige, som gik på pension på 2001-kohorten, havde i gennemsnit en nettodækningsgrad på 93 pct., mens det

tilsvarende tal for 1995-kohorten var 84 pct. Det skyldes primært, at 2001-kohorten, har større formuer end 1995-kohorten. Omvendt fik de 62-64-årige på 2001-kohorten en lavere nettodækningsgrad, fordi de ved at gå på efterløn gik glip af den skattefrie præmie – den gennemsnitlige nettodækningsgrad for en 62-årig, der gik på pension på 2001-kohorten, var 69 pct., mens den var 85 pct. på 1995-kohorten.

Den gennemsnitlige nettodækningsgrad på hhv. 1995- og 2001-kohorten for standardpersonen var 80,3 pct. og 72,8 pct. Betydningen af nettodækningsgraden på begge kohorter er entydig – en højere nettodækningsgrad øger afgangssandsynligheden. Umiddelbart ville man forvente den samme afgangssandsynlighed på de to kohorter, når nettodækningsgraden var ens. For lave nettodækningsgrader (for standardpersonen, lavere end 80), er der dog en lavere afgangssandsynlighed på 2001-kohorten end på 1995-kohorten og omvendt for højere nettodækningsgrader. Det betyder, at personer med relativt store pensionsformuer i forhold til deres erhvervsindkomst vil have en større afgangssandsynlighed, selvom modregningen er skærpet, fordi de opnår en relativt større indkomst som efterlønsmodtager på 2001-kohorten.

Ikke muligt at identificere en effekt af den skattefrie præmie

Det er ikke muligt at identificere en effekt af den skattefrie præmie ved at inddrage den i beregningen af nettodækningsgraden via et difference in difference-design. Effekten af nettodækningsgraden er ikke signifikant for de 62-årige på 2001-kohorten, når den skattefrie præmie indgår. Udelades den skattefrie præmie i beregningen af nettodækningsgraden, bliver effekten også signifikant for de 62-årige. Det forbedrer dermed ikke modellens forklaringsgrad at inddrage den skattefrie præmie i beregningen af nettodækningsgraden.

En rå sammenligning af afgangssandsynligheden for de 62-64-årige på 2001-kohorten med de 63-65-årige på 1995-kohorten tyder dog på, at den skattefrie præmie har haft en beskedent reducerende effekt på afgangssandsynligheden. Effekten er dog svær at isolere fra andre effekter.

EN MODEL MED OPTION-VALUE-VÆRDIEN

Endelig er betydningen af option-value-værdien på afgangssandsynligheden på de to kohorter beregnet. Option-value-værdien beregnes som forskellen mellem den forventede nutidsværdi af alle fremtidige betalingsstrømme fra at trække sig tilbage i denne periode, og den forventede

nutidsværdi af alle fremtidige betalingsstrømme fra at trække sig tilbage på alle tænkelige tidspunkter i fremtiden. Option-value-værdien tager, til forskel fra dækningsgraden, fx højde for, at man mister optjeningen af den skattefri præmie ude i fremtiden ved at gå på pension, før man fylder 62 år, og ligeledes at man får en lavere udbetaling fra sine egne pensioner, når man vælger at få dem udbetalt i flere år. Man sammenligner således værdien af at trække sig tilbage i denne periode med den maksimale forventede værdi af at trække sig tilbage i alle fremtidige perioder. Hvis værdien er 0, vil tilbagetrækning nu give den største tilbagediskonterede betalingsstrøm af alle mulige tilbagetrækningstidspunkter. Jo større option-value-værdien er, jo mindre sandsynligt bør det være, at man træder tilbage. Vi forventer derfor, at option-value-værdien påvirker afgangssandsynligheden negativt.

Umiddelbart ville man forvente den samme afgangssandsynlighed på de to kohorter, når option-value-værdien var ens. For en 60-årig standardperson er afgangssandsynligheden dog større på 2001-kohorten end på 1995-kohorten op til en option-value-værdi på 1.750. Dette indikerer, at de, der ikke havde meget gevinst ved at arbejde videre, havde en større tilbøjelighed til at trække sig tilbage på 2001-kohorten end på 1995-kohorten. Omvendt er afgangssandsynligheden relativt lavere på 2001-kohorten for option-value-værdier højere end 1.750, dvs. for dem der har meget at vinde ved at udsætte tilbagetrækningen.

ÆNDRET TILBAGETRÆKNINGSADFÆRD SOM FØLGE AF REFORMEN?

Det tyder således på, at reformen har ændret den måde, hvorpå man vurderer værdien af at trække sig tilbage, dvs. hvor stort et økonomisk tab man er villig til at påføre sig ved at trække sig tilbage. En formodning om, at denne ændring i tilbagetrækningsadfærd kan tillægges reformen, styrkes af resultaterne fra modellen med nettodækningsgraden. Den viser nemlig ligeledes, at afgangssandsynligheden er lavere på 2001-kohorten end på 1995-kohorten for dem, der har en lav nettodækningsgrad, og som derved meget at tabe ved at gå på efterløn. Omvendt er afgangssandsynligheden højere på 2001-kohorten end på 1995-kohorten for dem, der har en høj nettodækningsgrad og som derved ikke meget at tabe ved at gå på efterløn. Modregningen i efterlønnen og det stærke fokus på pension fra midt 1990'erne og frem kan således have påvirket synet på, hvilken nettodækningsgrad der er tilstrækkelig til, at man vil trække sig tilbage.

Reformen ser dermed ud til at have haft en effekt på tilbagetrækningen ved at øge afgangssandsynligheden for dem, hvor det økonomiske tab er mindst, samtidig med at den har reduceret afgangssandsynligheden for dem, hvor det økonomiske tab er størst. Tilsvarende ser det ud til, at man forventer en større nettodækningsgrad på 2001-kohorten end på 1995-kohorten når man trækker sig tilbage.

FREMTIDIGE EFFEKTER AF REFORMEN

For at vurdere effekten af modregningen i efterlønnen pga. egne pensionsformuer i fremtiden har vi fremskrevet pensionsformuen for personer, der var 40 år i 2006, til de bliver 60 år i 2026. Vi har fremskrevet til, man er fyldt 60 år (61 år ultimo året), fordi det svarer til det sidste alderstrin, inden man kan begynde at gå på efterløn i 2026. Vi har antaget, at man, hvis man indbetalte efterlønsbidraget i 2006 som 40-årig, også vil være berettiget til efterløn som 60-årig. Andelen af de 40-årige der indbetalte efterlønsbidraget i 2006, er 11,8 procentpoint lavere end andelen, der havde optjent retten til efterløn som 58-årig i 2000 (tilhørende 2001-kohorten).

Sammenligner vi pensionsformuerne for de 58-årige i 2000 og de 60-årige i 2026, opdelt efter om man var berettiget til efterløn, fås følgende resultater:

- Formuen stiger væsentligt mere for dem, der kan forvente at være berettiget til efterløn i fremtiden, end for dem, der ikke er (69,4 pct. vs. 24,6 pct.).
- Andelen med en pensionsformue stiger relativt mest for dem, der ikke er berettiget til efterløn i fremtiden, hvilket dog skyldes, at kun 62 pct. af de 58-årige ikke-berettigede efterlønsmodtagere i 2000 havde en pensionsformue.
- Formuemassen stiger også mest for dem, der ikke er berettiget til efterløn i fremtiden, fordi så mange flere fra gruppen kan forvente at have en pensionsordning i fremtiden.

Man kan dermed konkludere, at de fremtidige potentielle efterlønsmodtagere har langt større pensionsformuer at tære af end dem, der i dag er berettiget til efterløn. Hvorvidt det vil give anledning til, at man vælger at trække sig tidligere tilbage, fordi man har råd, eller man vælger at udsky-

de tilbagetrækningen, fordi man får en større modregning i efterlønnen end i dag, er forsøgt besvaret ved at simulere effekten på afgangssandsynligheden af, at pensionsformuerne stiger – korrigeret for den demografiske udvikling. Modellen, hvor afgangssandsynligheden estimeres som funktion af dækningsgraden, er anvendt. Fordelen ved modellen med dækningsgraderne er, at den inkorporerer den samlede effekt af de højere pensionsudbetalinger og den højere modregning, som de relativt større pensionsformuer giver anledning til, samtidig med at modellen tager højde for indkomsten før man går på pension (inkl. en evt. skattefri præmie), efterlønsatsens niveau og forholdet mellem indkomsterne før og efter pensionering.

Resultaterne er de samme, som vi så tidligere, nemlig at pensionsformuerne har en signifikant, men lille effekt på tilbagetrækningen, på trods af at de gennemsnitlige pensionsformuer kan forventes at stige relativt meget. Når vi også korrigerer for indkomsternes effekt på dækningsgraderne, kan vi derimod forvente en klar reduceret tilgang til efterlønsordningen i fremtiden, fordi den relativt større udvikling i lønningerne end i efterlønsatsen over tid vil reducere dækningsgraden.

KONKLUSION

Samlet kan vi således konkludere, at efterlønsreformen af 1999 har haft en signifikant reducerende, men dog yderst beskedne effekt på tilbagetrækningsandsynligheden blandt de efterlønsberettigede på 2001-kohorten. Derimod er der blandt de 40-årige i 2006, som havde mulighed for at fravælge efterlønsordningen, en markant lavere andel, som er medlem af efterlønsordningen, hvilket givetvis i et vist omfang kan tilskrives reformen. Derudover tyder det på, at reformen også kan tilskrives en ændring i tilbagetrækningsadfærden. En før-og-efter sammenligning af de økonomiske incitamentter til at trække sig tilbage viser nemlig, at afgangssandsynligheden er øget for dem, hvor det økonomiske tab (på både kort og lang sigt) er mindst, samtidig med at afgangssandsynligheden er reduceret for dem, hvor det økonomiske tab (på både kort og lang sigt) er størst. Også i fremtiden forventes det, at den skærpede modregning kun vil have en beskedne reducerende effekt på tilbagetrækningen. Derimod kan vi forvente en noget større reduktion af tilgangen til efterlønsordningen i fremtiden, fordi den relativt større udvikling i lønningerne end i efterlønsatsen over tid vil reducere dækningsgraden.

APPENDIKS

AD KAPITEL 2¹¹⁵

De fleste pensionsordninger kan indplaceres i følgende typer af pensionsordninger:

- offentlig universel skattefinansieret ordning
- offentlige lovbestemte bidragsfinansierede ordninger
- arbejdsgiveradministrerede ordninger
- individuelle private ordninger.

OFFENTLIG UNIVERSEL SKATTEFINANSIERET ORDNING

Folkepensionen er et eksempel på en universel skattefinansieret offentlig ydelse, hvor de eneste krav, der stilles, er dansk indfødsret, og at man har boet i Danmark i en årrække. Ellers er udbetalingerne uafhængige af den forudgående indtægt og tilknytning til arbejdsmarkedet. Ydelsen afhænger dog af indkomsten som pensionist.

115. Dette afsnit er en revideret gengivelse af appendiks 2 fra Jørgensen (2007), hvor satser og regler er opdateret.

OFFENTLIGE LOVBESTEMTE BIDRAGSFINANSIEREDE ORDNINGER

De offentlige lovpligtige bidragsfinansierede ordninger, som tæller ATP og SP (og SAP¹¹⁶), har det til fælles, at de alle er indført ved lov, og at de omfatter en større del af befolkningen. Det lovbestemte og nærmest universelle element er det, der sammenbinder denne gruppe af pensionsordninger. Ordningerne har det universelle element til fælles med folkepensionen, men adskiller sig fra folkepensionen ved at være bidragsfinansierede ligesom arbejdsmarkedspensionerne. De enkelte ordninger adskiller sig dog meget, når man ser nærmere på deres opbygning, jf.:

ATP – ARBEJDSMARKEDETS TILLÆGSPENSION

ATP blev indført i 1964. ATP er en obligatorisk, lovpligtig pensionsordning for alle 16-66-årige lønmodtagere, der arbejder mindst ni timer om ugen, samt modtagere af visse sociale ydelser såsom kontanthjælp, revalideringsydelse, dagpenge i forbindelse med arbejdsløshed, sygdom og barsel og førtidspension (tildelt efter 2002). Selvstændige og efterlønsmodtagere kan frivilligt vælge at betale til ATP. Hvis man får en social ydelse, som er omfattet af pligt til at indbetale til ATP, betaler myndighederne en del af beløbet. Den årlige ATP pension var ca. 22.000 kr. i 2008, hvis man har indbetalt til ordningen hele perioden som erhvervsaktiv. Beløbet udbetales resten af livet, medmindre beløbet er meget lille – i så fald udbetales det som et engangsbeløb (grænsen var 1.240 kr. i 2008). Beløbet er indkomstskattepligtigt. Når et ATP-medlem dør, modtager ægtefælle og børn under 21 år et engangsbeløb fra ATP. Fremover kan samlevende, der har boet sammen i to år, og som i ATP er registrerede som samlevende, få et engangsbeløb. Som hovedregel vil de efterladte få et engangsbeløb på 45.000 kr. før skat (2008). Beløbet til ægtefæller og samlevende aftrappes fra det 66. år og bortfalder helt ved det 70. år. Velfærdsforliget af 20. juni 2006 betyder, at man fra 2027 først kan få sin ATP udbetalt, når man er 67 år.

116. SAP adskiller sig fra de tre andre ordninger ved at være frivillig og dermed ikke universel, men har det til fælles med de andre ordninger, at den er vedtaget ved lov og ikke er aftalt på arbejdsmarkedet.

SP – DEN SÆRLIGE PENSIONSORDNING

I 1998 indførte man den midlertidige pensionsopsparing (DMP), som i 1999 blev videreført som den særlige pensionsopsparing (SP). DMP var en ren individuel opsparing, der mest af alt lignede en tvungen kapitalpension. Opkrævningen af DMP var begrænset til året 1998. SP blev sat i verden med vedtagelsen af *Pinsepakken* i foråret 1998. Alle lønmodtagere og selvstændige mellem 16–64 år indbetalte i perioden 1998 til 2003 1 pct. af den del af bruttoindtægten, der betales arbejdsmarkedsbidrag af, til SP (og DMP). Næsten alle personer, der modtager offentlige overførsler, indbetalte også til SP. Da størrelsen på indbetalingerne følger indtægten, er der stor forskel på, hvor meget den enkelte vil få udbetalt fra SP. SP udbetales hver måned i en 10-årig periode (ratepension), fra man fylder 65 år. Pensionen er almindelig skattepligtig indkomst. Dør man, før man har fået sin SP udbetalt, udbetales resten af pengene til de efterladte som et engangsbeløb. Indbetalingerne til ordningen er suspenderet i årene 2004 til 2009. Velfærdsforliget af 20. juni 2006 betyder, at man fra 2027 skal være 67 år for at få sin SP udbetalt.

SAP – DEN SUPPLERENDE PENSIONSORDNING FOR FØRTIDSPENSIONISTER

SAP er en frivillig pensionsordning for førtidspensionister. Førtidspensionister har siden 1. januar 2003 kunnet vælge selv at indbetale 140 kr. om måneden til en SAP-ordning, og kommunen lægger så 280 kr. oveni (2008-tal). En SAP-ordning kan fås hos ATP eller i et pensionsinstitut. Pensionen udbetales, når man bliver 65 år. Størrelsen af pensionen afhænger af, hvor længe man har indbetalt til ordningen. Størrelsen af pensionen bestemmer, om pensionen skal udbetales som en løbende livsvarig pension eller som et engangsbeløb. Der skal betales skat eller afgift af pensionsudbetalingen. Dør man, før pensionen er udbetalt, udbetales værdien af SAP-ordningen som et engangsbeløb til de efterladte. Velfærdsforliget af 20. juni 2006 betyder, at man fra 2027 skal være 67 år for at få sin SAP udbetalt.

ARBEJDSGIVERADMINISTREREDE ORDNINGER

De arbejdsgiveradministrerede ordninger, også kaldet arbejdsmarkeds-pensioner, er en aftale mellem arbejdstager og arbejdsgiver om at oprette en pension hos et pensionselskab. Aftalen omfatter næsten altid en forsikringsordning. Arbejdsmarkedspensioner er enten etableret i hen-

hold til en kollektiv overenskomst på et fagområde eller gennem en aftale på den enkelte arbejdsplads. Næsten alle ordningerne er aftalt kollektivt. Man har typisk både ret og pligt til at være med i arbejdsgiveradministrerede ordninger. Det betyder på den ene side, at alle, uanset helbred, har ret til at være med, og på den anden side, at man ikke kan melde sig ud af pensionsordningen. I nogle pensionsordninger har helbredet betydning for de vilkår, man bliver medlem på. Det obligatoriske og solidariske element betyder, at arbejdsmarkedspensioner er relativt billige at drive.¹¹⁷ Når man er med i en arbejdsmarkedspensionsordning, betaler man et bidrag, der svarer til en bestemt procentdel af lønnen. Hvor meget, man indbetaler til pension, afhænger af, hvad der er aftalt i den kollektive overenskomst eller i aftalen mellem arbejdspladsen og pensionsinstituttet. Det mest almindelige er, at arbejdsgiveren betaler to tredjedele af beløbet, og lønmodtageren betaler en tredjedel. Arbejdsgiveren indbetaler dog normalt hele beløbet, når lønnen udbetales. Formålet med ordningerne er at give medlemmerne af ordningen en rimelig indtægt, når de går på pension. Men arbejdsmarkedspensionerne betyder typisk også, at ægtefælle og børn vil modtage et beløb, hvis medlemmet dør inden pensionsalderen. Mister man sin erhvervsevne, vil man typisk få udbetalt en invalidepension. En arbejdsmarkedspensionsordning får man gennem et livsforsikringsselskab, en tværgående pensionskasse, en firmapensionskasse eller et pengeinstitut. Arbejdsmarkedspensioner kan oprettes, så de udbetales som livrenter, ratepensioner eller en kapitalpension.

INDIVIDUELLE PRIVATE ORDNINGER

I princippet kan enhver privat opsparing anvendes til pension, når man forlader arbejdsmarkedet. Der er dog visse typer pensionsordninger, der direkte sigter på alderspensionen, og som er begunstiget af skattereglerne. Det drejer sig om:

- livrenter
- ratepensioner

117. Der er store forskelle på administrationsomkostningen pr. medlem i ordningerne, fx lå ATP's administrationsomkostninger i 2008 på ca. 35 kr. pr. medlem, mens mange andre selskaber har omkostninger på mellem 500-1.000 kr. pr. medlem (jf. kilde 9 – ATP-faktum nr. 37, oktober 2006). Grunden til, at ATP har så lave omkostninger, er dels, at de har så mange medlemmer (stordriftsfordele), dels at det er et forholdsvis mere simpelt og ensartet produkt.

- kapitalpensioner.

Mange danskere vælger at oprette en individuel privat pension, som de indbetaler til på frivillig basis. De individuelle pensioner kan være sammensat på meget forskellig vis – både med hensyn til, hvor meget man betaler, og hvad pensionen dækker. Eksempelvis kan en privat pensionsordning indeholde forsikringer, der udløses i tilfælde af invaliditet eller dødsfald. Mange køber en individuel ordning, fordi:¹¹⁸

- alderspensionen fra søjle 1 og 2 (den offentlige pension og arbejdsmarkedspension) ikke er stor nok til, at man kan opretholde den levestandard, man ønsker
- dækningen ved død eller invaliditet fra søjle 1 og 2 (den offentlige pension og arbejdsmarkedspensionen) ikke er stor nok, og fordi man ønsker en større dækning
- man er selvstændig og derfor ikke har en arbejdsmarkedspension
- man er ansat på en del af arbejdsmarkedet, hvor arbejdsmarkedspensioner ikke er almindelige.

Ud over de nævnte punkter kan skattebehandlingen og tilbagetrækningsalderen også være afgørende for, om man vælger at indbetale til en individuel ordning.

Når man køber en individuel pension hos et livsforsikringselskab eller en pensionskasse, skal man ofte give helhedsoplysninger, så selskabet kan beregne risikoen og dermed kan fastsætte prisen på pensionen. De individuelle pensioner kan købes hos et livsforsikringselskab, en pensionskasse eller i et pengeinstitut og kan sammensættes efter ønsker og behov.¹¹⁹ De individuelle pensioner kan som nævnt ovenfor oprettes, så de udbetales som en livrente, en ratepension eller en kapitalpension.

FORSIKRINGSDELEN

En pensionsordning består ofte af forskellige former for forsikringsdækninger – især indeholder arbejdsmarkedspensionerne ofte en invaliditets-

118. Jf. kilde 5 – Forsikring & Pensions hjemmeside (*PensionsABC'en*).

119. Livrenten kan dog kun tegnes i et forsikringselskab.

forsikring og/eller en ægtefælleforsikring.¹²⁰ Hvorvidt en pensionsordning indeholder en invaliditets- eller ægtefælleforsikring har stor betydning for den pensionsudbetaling, man kan forvente at få, når man går på pension. Det kollektive forsikringselement i de arbejdsgiveradministrerede ordninger betyder, at alle betaler den samme præmie. Dermed deles risikoen for diverse hændelser ligeligt blandt medlemmerne. Nedenfor gennemgås kort de vigtigste forsikringselementer:

Sygdom

Midlertidig invalidepension findes i nogle firmapensionsordninger og bliver udbetalt, når man har været sygemeldt i tre måneder. Pensionen bliver udbetalt hver måned. Arbejdsgiveren modtager pengene, hvis han stadig udbetaler løn.

Invaliditet

Invalidepension (også kaldet invaliderente) er et forsikringsprodukt, der kommer til udbetaling, hvis man mister evnen til at arbejde på grund af sygdom eller ulykke (bliver invalid). En typisk invalidepension kommer til udbetaling, hvis man varigt mister to tredjedele af erhvervsevnen i ethvert erhverv. En del invalidepensioner er udvidet, så de kommer til udbetaling allerede ved tab af halvdelen af erhvervsevnen.¹²¹ En invalidepension bliver udbetalt, hvis man bliver invalid (taber erhvervsevnen/arbejdsevnen), inden man er gammel nok til at gå på alderspension. Fleksjob kan have betydning for, om man kan få udbetalt invalidepension fra et pensionsinstitut. I en individuel ordning kan man selv aftale, hvor stort et beløb man skal have udbetalt, hvis man bliver invalid. Det er dog som regel ikke muligt at sætte beløbet højere end den indtægt, man har. I nogle arbejdsmarkedspensionsordninger svarer invalidepensionen til, at de fleste vil være dækket ind økonomisk, hvis de taber erhvervsevnen/arbejdsevnen. I andre ordninger kan man selv vælge, hvor stor invalidepensionen skal være.

120. Det er dog heller ikke ualmindeligt, at privattegnede ordninger indeholder disse forsikringsdækninger.

121. Kilde 7 – Wikipedia.

Død/ægtefællepension/børnepension

Ægtefællepension er en løbende pension, der udbetales til den efterladte ægtefælle, når man dør. Det er forskelligt, hvor længe pengene bliver udbetalt. Nogle ordninger fortsætter resten af ægtefællens levetid. Andre stopper efter 10 år. De fleste pensionsordninger giver de efterladte mulighed for at få et engangsbeløb – en dødsfaldssum. En reservesikring på en alderspension giver en udbetaling til de efterladte ved ens død. Enten som et engangsbeløb eller over en periode. Er man ikke gift, men samlevende, kan man i de fleste pensionsinstitutter oprette en samleverpension. En samleverpension udbetales på samme måde som en ægtefællepension. En samleverpension kan oprettes som en individuel samleverpension og kan i så fald oprettes for personer, som man deler folkeregisteradresse med. En samleverpension kan også oprettes som en kollektiv samleverpension – i så fald skal følgende tre betingelser være opfyldt: Man skal kunne have indgået ægteskab/registeret partnerskab, man skal have haft fælles bopæl i to år forud for dødsfaldet, og man skal have oprettet testamente. Børnepension er en løbende pension, der udbetales til efterladte børn frem til en bestemt alder – typisk 18, 21 eller 24 år.

SKEMATISK OVERSIGT MODREGNINGSREGLERNE I EFTERLØNNEN FOR EGNE PENSIONSOPSPARINGER

TABEL 2.1A

Pensionsoversigt inden man opfylder 62-års-reglen

Pensionsordninger:	Udbetales som engangsbe- løb eller udbetales ikke:	Udbetales løbende:
Livsvarige pensioner (uden depotværdi), som led i et ansættelsesforhold	<ul style="list-style-type: none"> - Beregningsgrundlaget er 80 pct. af den årlige ydelse - Bundfradraget kan benyttes - Der fradrages 60 pct. i efterlønnen 	<ul style="list-style-type: none"> - Beregningsgrundlaget er 100 pct. af den årlige ydelse - Bundfradraget kan ikke benyttes - Der fradrages 50 pct. i efterlønnen
Livsvarige pensioner (uden depotværdi), som er private	<ul style="list-style-type: none"> - Beregningsgrundlaget er 80 pct. af den årlige ydelse - Bundfradraget kan benyttes - Der fradrages 60 pct. i efterlønnen 	<ul style="list-style-type: none"> - Beregningsgrundlaget er 80 pct. af den årlige ydelse - Bundfradraget kan benyttes - Der fradrages 60 pct. i efterlønnen
Pensioner med depot- værdi, som er led i et ansættelsesforhold	<ul style="list-style-type: none"> - Beregningsgrundlaget er 5 pct. af pensions- formuen ved det 60. år - Bundfradraget kan benyttes - Der fradrages 60 pct. i efterlønnen 	<ul style="list-style-type: none"> - Beregningsgrundlaget er 100 pct. af den årlige ydelse - Bundfradraget kan ikke benyttes - Der fradrages 50 pct. i efterlønnen
Pensioner med depot- værdi, som er private	<ul style="list-style-type: none"> - Beregningsgrundlaget er 5 pct. af pensions- formuen ved det 60. år - Bundfradraget kan benyttes - Der fradrages 60 pct. i efterlønnen 	<ul style="list-style-type: none"> - Beregningsgrundlaget er 5 pct. af pensions- formuen ved det 60. år - Bundfradraget kan benyttes - Der fradrages 60 pct. i efterlønnen
<ul style="list-style-type: none"> - ATP - SP - Ægtefællepension 	<ul style="list-style-type: none"> - Fradrages ikke i efterlønnen 	<ul style="list-style-type: none"> - Fradrages ikke i efterlønnen

Kilde: Arbejdsdirektoratet 2007, s. 17.

TABEL 2.2A

Pensionsoversigt efter man opfylder 62-års-reglen

Pensionsordninger:	Udbetales som engangsbeløb eller udbetales ikke:	Udbetales løbende:
Livsvarige pensioner (uden depotværdi), som led i et ansættelsesforhold	– Fradrages ikke i efterlønnen	– Beregningsgrundlaget er 100 pct. af den årlige ydelse – Bundfradraget kan ikke benyttes – Der fradrages 55 pct. i efterlønnen – Ved overgang fra overgangsydelse fradrages 45 pct.
Livsvarige pensioner (uden depotværdi), som er private	– Fradrages ikke i efterlønnen	– Fradrages ikke i efterlønnen
Pensioner med depotværdi, som er led i et ansættelsesforhold	– Fradrages ikke i efterlønnen	– Beregningsgrundlaget er 100 pct. af den årlige ydelse – Bundfradraget kan ikke benyttes – Der fradrages 55 pct. i efterlønnen – Ved overgang fra overgangsydelse fradrages 45 pct.
Pensioner med depotværdi, som er private	– Fradrages ikke i efterlønnen	– Fradrages ikke i efterlønnen
– ATP – SP – Ægtefællepension	– Fradrages ikke i efterlønnen	– Fradrages ikke i efterlønnen

Kilde: Arbejdsdirektoratet 2007, s. 17.

TABEL 2.3A

Eksempler på modregningen af pensionsformuen i efterlønnen før og efter opfyldelse af 62-års-reglen. Fordelt på pensionsordningstype, skattetype og om pensionen udbetales. Depot 500.000 kr.

62-års-regel	Pensions- ordningstype	Udbetales?	Skattetype	Depot mio. kr.	Modregning
Ikke opfyldt	Led i ansættelse	Nej	Kapital	500.000	7.200
		Nej	Rate	500.000	7.200
		Nej	Liv	500.000	7.200
		Ja	Kapital	500.000	7.200
		Ja	Rate	500.000	15.944
		Ja	Liv	500.000	15.944
	Privat	Nej	Kapital	500.000	7.200
		Nej	Rate	500.000	7.200
		Nej	Liv	500.000	7.200
		Ja	Kapital	500.000	7.200
		Ja	Rate	500.000	7.200
		Ja	Liv	500.000	7.200
Opfyldt	Led i ansættelse	Nej	Kapital	500.000	0
		Nej	Rate	500.000	0
		Nej	Liv	500.000	0
		Ja	Kapital	500.000	0
		Ja	Rate	500.000	17.538
		Ja	Liv	500.000	17.538
	Privat	Nej	Kapital	500.000	0
		Nej	Rate	500.000	0
		Nej	Liv	500.000	0
		Ja	Kapital	500.000	0
		Ja	Rate	500.000	0
		Ja	Liv	500.000	0
Ikke opfyldt	Fra overgangsydelse	Ja	Kapital	500.000	0
		Ja	Rate	500.000	14.349
		Ja	Liv	500.000	14.349

Anm.: Der er i beregningerne anvendt et bundfradrag på 13.000 kr. svarende til satsen pr. 1. januar 2009. Løbende ydelser er blevet omregnet til depoter vha. af en annuitetsfaktor på 15,68 (svarende til en restlevetid på 21,5 år og en realrente på 3 pct.). Selvom en kapitalpension udbetales som en engangsydelse, modregnes den i hele efterlønsperioden. Modregningen kan ikke lægges sammen, fordi bundfradraget kun kan benyttes én gang.

TABEL 2.4A

Eksempler på modregningen af pensionsformuen i efterlønnen før og efter opfyldelse af 62-års-reglen. Fordelt på pensionsordningstype, skattetype og om pensionen udbetales. Depot 3 mio. kr.

62-års-regel	Pensions- ordningstype	Udbetales?	Skattetype	Depot mio. kr.	Modregning
Ikke opfyldt	Led i ansættelse	Nej	Kapital	3 mio. kr.	82.200
		Nej	Rate	3 mio. kr.	82.200
		Nej	Liv	3 mio. kr.	82.200
		Ja	Kapital	3 mio. kr.	82.200
		Ja	Rate	3 mio. kr.	95.663
		Ja	Liv	3 mio. kr.	95.663
	Privat	Nej	Kapital	3 mio. kr.	82.200
		Nej	Rate	3 mio. kr.	82.200
		Nej	Liv	3 mio. kr.	82.200
		Ja	Kapital	3 mio. kr.	82.200
		Ja	Rate	3 mio. kr.	82.200
		Ja	Liv	3 mio. kr.	82.200
		Ja	Liv	3 mio. kr.	82.200
Opfyldt	Led i ansættelse	Nej	Kapital	3 mio. kr.	0
		Nej	Rate	3 mio. kr.	0
		Nej	Liv	3 mio. kr.	0
		Ja	Kapital	3 mio. kr.	0
		Ja	Rate	3 mio. kr.	105.230
		Ja	Liv	3 mio. kr.	105.230
	Privat	Nej	Kapital	3 mio. kr.	0
		Nej	Rate	3 mio. kr.	0
		Nej	Liv	3 mio. kr.	0
		Ja	Kapital	3 mio. kr.	0
		Ja	Rate	3 mio. kr.	0
		Ja	Liv	3 mio. kr.	0
		Ja	Liv	3 mio. kr.	0
Ikke opfyldt	Fra overgangs- ydelse	Ja	Kapital	3 mio. kr.	0
		Ja	Rate	3 mio. kr.	86.097
		Ja	Liv	3 mio. kr.	86.097

Anm.: Der er i beregningerne anvendt et bundfradrag på 13.000 kr. svarende til satsen pr. 1. januar 2009. Løbende ydelser er blevet omregnet til depoter vha. af en annuitetsfaktor på 15,68 (svarende til en restlevetid på 21,5 år og en realrente på 3 pct.). Selvom en kapitalpension udbetales som en engangsydelse, modregnes den i hele efterlønsperioden. Modregningen kan ikke lægges sammen, fordi bundfradraget kun kan benyttes én gang.

AD KAPITEL 4

I tabel 4.1a sammenlignes pensionsformuen fordelt på de seks skatte-kategorier for en 59-årig (ultimo året) i vores datasæt med en 59,5-årig i PERE-datasættet i 2003. Sammenligningen sker, inden personerne er begyndt at bruge af deres pensioner, medmindre de har hævet dem i utide.

TABEL 4.1A

En sammenligning af pensionsformuen fordelt på seks skatte-kategorier i Arbejdsdirektoratets PERE-datasæt med SFI's beregnede formuer. 58-årig i 2003. 2006-kroner.

	SFI	ADIR
Alder ultimo året	59	59,5
Antal observationer	76	76
<i>Andel med formue</i>		
Arbejdsgiveradministreret livrente inkl. bet.	57	57
Arbejdsgiveradministreret ratepension inkl. bet.	11	11
Arbejdsgiveradministreret kapitalpension inkl. bet.	77	77
Privattegnet livrente inkl. bet.	14	14
Privattegnet ratepension inkl. bet.	20	20
Privattegnet kapitalpension inkl. bet.	55	54
Ratepension og livrente	77	
Kapitalpension	86	
Ratepension og livrente inkl. bet.	73	71
Kapitalpension inkl. bet.	83	86
Kapitalpension, ratepension og livrente	90	
Kapitalpension, ratepension og livrente inkl. bet.	88	88
<i>Gennemsnitlig formue (1.000 kr.)</i>		
Arbejdsgiveradministreret livrente inkl. bet.	815	818
Arbejdsgiveradministreret ratepension inkl. bet.	428	425
Arbejdsgiveradministreret kapitalpension inkl. bet.	172	173

(Fortsættes...)

TABEL 4.1A (FORTSAT)

	SFI	ADIR
Alder ultimo året	59	59,5
Privattegnet livrente inkl. bet.	280	282
Privattegnet ratepension inkl. bet.	404	401
Privattegnet kapitalpension inkl. bet.	216	217
Ratepension og livrente	838	
Kapitalpension	291	
Ratepension og livrente inkl. bet.	864	884
Kapitalpension inkl. bet.	301	293
Kapitalpension, ratepension og livrente	994	
Kapitalpension, ratepension og livrente inkl. bet.	997	999
<i>Samlede formue (mio. kr.)</i>		
Arbejdsgiveradministreret livrente inkl. bet.	10,6	10,6
Arbejdsgiveradministreret ratepension inkl. bet.	1,1	1,1
Arbejdsgiveradministreret kapitalpension inkl. bet.	3,0	3,0
Privattegnet livrente inkl. bet.	0,9	0,9
Privattegnet ratepension inkl. bet.	1,8	1,8
Privattegnet kapitalpension inkl. bet.	2,7	2,7
Ratepension og livrente	14,8	
Kapitalpension	5,7	
Ratepension og livrente inkl. bet.	14,4	14,4
Kapitalpension inkl. bet.	5,8	5,8
Kapitalpension, ratepension og livrente	20,5	
Kapitalpension, ratepension og livrente inkl. bet.	20,2	20,2

Anm.: 'Inkl. bet.' henviser til, at formuen er blevet beregnet ud fra de kriterier, der er blevet anvendt for at ramme formuen for en 59,5-årige i Arbejdsdirektoratets PERE-datasæt. Et af kriterierne har bl.a. været, at formuen i de seks skatte-kategorier som minimum skulle være 10.000 kr. for en løbende ordning og 5.000 kr. for en kapitalpension. Kriteriet er indført, fordi vi ved imputation af manglende indbetalinger får imputeret mange små formuer, som i realiteten nok burde være 0. Disse små formuer sænker gennemsnittet meget. Det burde dog ikke påvirke analysen af modregningen i efterlønnen af betydning, fordi en formue på fx 10.000 i en løbende ordning for en 60-årig maksimalt kan medføre en modregning på ca. 350 kr. Kriteriet har derimod stor betydning for, at det er de rigtige personer med formuer, der får lov til at beholde deres formue, når vi kalibrerer for at ramme Arbejdsdirektoratets PERE-formuer.

Den samlede gennemsnitlige pensionsformue i tabel 4.1a udgjorde i 2003 997.000 kr. for dem, der havde en pensionsformue, og gennemsnittet i de livslange arbejdsgiveradministrerede ordninger var 815.000 kr. Tjenestemandspensioner løfter gennemsnittet i de livslange arbejdsgiveradministrerede ordninger, fordi de svarer til en fuldt udbygget pensionsord-

ning. I fremtiden vil man også have større gennemsnitlige pensionsformuer i de nye fradragsberettigede arbejdsgiveradministrerede livrente ordninger, i takt med at man har indbetalt til ordningerne i flere år, hvilket vil løfte gennemsnittet for ordningerne.¹²²

I tabellen kan man også se, hvor mange personer der havde hhv. en løbende pensionsordning eller en kapitalpensionsordning, før vi kalibrerer for at ramme Arbejdsdirektoratets PERE-datasæt. Før kalibreringen havde 77 pct. en løbende ordning og 86 pct. en kapitalpension. Efter kalibreringen havde 73 pct. en løbende ordning og 83 pct. en kapitalpension i 2003. Sammenlignes gennemsnittet i hhv. løbende og kapitalpensioner før tilpasningen til PERE-datasættet, er der også en rimelig god overensstemmelse – gennemsnittet i de løbende formuer bliver dog lavere i vores datasæt, fordi vi tildeler for mange personer en formue. I PERE-datasættet udgjorde den gennemsnitlige pensionsformue i løbende og kapitalpensioner hhv. 884.000 kr. og 293.000 kr., mens de i vores datasæt udgjorde 838.000 kr. og 291.000 kr. Når vi fjerner dem med meget små formuer, stiger gennemsnittet i vores løbende ordninger til 864.000 kr. Overordnet set er der således god overensstemmelse mellem Arbejdsdirektoratets PERE-datasæt og vores beregnede pensionsformuer.

122. Dette ser vi nærmere på, når vi gør rede for fremskrivningerne af pensionsformuerne.

TABEL 4.2A

En sammenligning af sandsynligheden for at få sin pension udbetalt for hhv. dem, der gik på efterløn, og dem, der ikke gik på efterløn. Opdelt på kohorter og alderstrin. Procent.

Kohorte	Alder	På efterløn	Ikke på efterløn
1995	60	26	23
1995	61	35	27
1995	62	33	29
1995	63	40	30
1995	64	39	34
1995	65	43	35
1995	66	61	40
2001	60	30	25
2001	61	46	32
2001	62	39	32
2001	63	41	31
2001	64	53	33

TABEL 4.3A

Pensionsformuerne fordelt på seks formuetyper og opdelt efter, om man indbetalte efterlønsbidrag, for en 40-årig i 2006 fremskrevet til 60-års-alderen i 2026.

Alder	40	60	40	60	40	60
År	2006	2026	2006	2026	2006	2026
Antal observationer	84	84	36	36	48	48
Indbetalt efterlønsbidrag			Nej	Nej	Ja	Ja
Andel, der indbetalte til efterlønsbidrag					57,4	57,4
<i>Andel med formue</i>						
Arbejdsgiveradministreret livrente	84	84	73	73	93	93
Arbejdsgiveradministreret ratepension	57	57	49	49	63	63
Arbejdsgiveradministreret kapitalpension	79	79	66	66	89	89
Privattegnet livrente	23	23	17	17	28	28
Privattegnet ratepension	24	24	19	19	27	27
Privattegnet kapitalpension	63	63	50	50	72	72
Kapitalpension, ratepension og livrente	90	90	79	79	98	98
<i>Gennemsnitlig formue – dem, der har (1.000 kr.)</i>						
Arbejdsgiveradministreret livrente	198	673	204	670	195	675
Arbejdsgiveradministreret ratepension	168	862	225	1.072	135	742
Arbejdsgiveradministreret kapitalpension	64	196	61	183	66	203
Privattegnet livrente	94	179	94	209	94	165
Privattegnet ratepension	132	537	144	640	125	482
Privattegnet kapitalpension	54	191	53	189	54	192
Kapitalpension, ratepension og livrente	445	1.673	467	1.752	432	1.626
<i>Gennemsnitlig formue – alle (1.000 kr.)</i>						
Arbejdsgiveradministreret livrente	168	568	148	487	181	628
Arbejdsgiveradministreret ratepension	96	494	111	528	85	470

(Fortsættes...)

TABEL 4.3A (FORTSAT)

Alder	40	60	40	60	40	60
År	2006	2026	2006	2026	2006	2026
Arbejdsgiveradministreret kapitalpension	51	155	41	121	58	181
Privattegnet livrente	22	42	16	37	26	46
Privattegnet ratepension	31	126	28	124	33	128
Privattegnet kapitalpension	34	120	26	94	39	139
Kapitalpension, ratepension og livrente	400	1.505	370	1.390	422	1.591
<i>Samlede formue (mia. kr.)</i>						
Arbejdsgiveradministreret livrente	14,3	47,6	5,3	17,4	9,0	30,2
Arbejdsgiveradministreret ratepension	8,2	41,5	4,0	18,8	4,2	22,6
Arbejdsgiveradministreret kapitalpension	4,3	13,0	1,5	4,3	2,9	8,7
Privattegnet livrente	1,9	3,5	0,6	1,3	1,3	2,2
Privattegnet ratepension	2,6	10,6	1,0	4,4	1,6	6,2
Privattegnet kapitalpension	2,9	10,0	0,9	3,3	1,9	6,7
Kapitalpension, ratepension og livrente	34,2	126,2	13,2	49,7	21,0	76,6

Anm.: Ved fremskrivningerne er der matchet en indkomstudvikling og en indbetalingsudvikling pga. fordelingen i 2006 på ude i fremtiden. Dem, der ikke indbetalte til en ordning, fra de var 35-40 år, er antaget ikke at indbetale til ordningstypen i fremtiden. Der er anvendt en realforrentning på 1,5 pct. ud over lønudviklingen. Lønnet er antaget at stige reelt med 2 pct. årligt i forhold til prisindekset. Der er ikke taget højde for, at ca. 8 pct. vil være døde, inden de fylder 60-år, hvis man følger Danmarks Statistik overlevelsessandsynligheder fra 2006. Dør der lige mange fra alle grupper, påvirker det ikke gennemsnittene.

TABEL 4.4.1A

Variable, der påvirker beregningen af dækningsgraden. Dem, der gik på efterløn (hører sammen med tabel 4.9.1). Del 1. – gennemsnit.

Kohorte	Alder	Antal obs. i 1.000	Brutto indk. i 1.000	Netto indk. i 1.000	Ssh. udb. i pct.	Udb. pension i 1.000	Modregning i 1.000	Brutto indk. efterløn i 1.000	Netto indk. efterløn i 1.000
1995	60	13,8	224	146	55	24	42	150	110
1995	61	3,4	250	159	42	61	54	162	118
1995	62	2,9	246	156	34	75	54	165	120
1995	63	3,8	303	188	47	83	57	190	136
1995	64	1,5	323	198	45	111	71	197	141
1995	65	0,9	352	214	48	128	73	203	145
1995	66	0,3	325	202	65	135	70	223	157
2001	60	18,5	224	146	56	46	34	168	123
2001	61	1,9	282	180	55	104	53	183	133
2001	62	8,0	338	210	51	92	53	203	146
2001	63	2,5	348	216	48	122	72	210	151
2001	64	1,1	354	220	57	129	65	220	157

TABEL 4.4.2A

Variable, der påvirker beregningen af dækningsgraden. Dem, der gik på efterløn (hører sammen med tabel 4.9.1). Del 2. – andele med en værdi.

Kohorte	Alder	Antal obs. i 1.000	Brutto indk. – andel	Netto indk. – andel	Ssh. udb. – andel	Udb. pension – andel	Modregning – andel	Brutto indk. efterløn – andel	Netto indk efterløn – andel
1995	60	13,8	100	100	91	49	10	100	100
1995	61	3,4	100	100	90	36	14	100	100
1995	62	2,9	100	100	89	29	14	100	100
1995	63	3,8	100	100	94	44	22	100	100
1995	64	1,5	99	99	93	41	20	100	100
1995	65	0,9	100	100	94	44	29	100	100
1995	66	0,3	99	99	96	63	43	100	100
2001	60	18,5	100	100	97	53	30	100	100
2001	61	1,9	99	99	95	52	48	100	100
2001	62	8,0	100	100	98	49	26	100	100
2001	63	2,5	100	100	96	45	28	100	100
2001	64	1,1	99	99	97	54	36	100	100

TABEL 4.4.3A

Variable, der påvirker beregningen af dækningsgraden. Dem, der *ikke* gik på efterløn (hører sammen med tabel 4.9.2). Del 1. – gennemsnit.

Kohorte	Alder	Antal obs. i 1.000	Brutto indk. i 1.000	Netto indk. i 1.000	Ssh. udb. i pct.	Udb. pension i 1.000	Modregning i 1.000	Brutto indk. efterløn i 1.000	Netto indk efterløn i 1.000
1995	60	16,6	294	180	60	29	45	154	112
1995	61	13,2	321	194	49	69	66	166	120
1995	62	10,3	338	203	40	97	72	172	124
1995	63	6,6	353	210	43	115	86	194	138
1995	64	5,1	344	206	43	158	91	204	144
1995	65	4,2	333	201	38	210	102	211	148
1995	66	3,9	318	193	40	210	95	214	151
2001	60	22,3	376	227	60	72	42	174	126
2001	61	20,4	383	231	46	95	42	173	126
2001	62	12,5	391	235	42	144	88	208	149
2001	63	9,8	393	236	39	157	92	212	151
2001	64	8,8	393	236	40	185	102	219	156

TABEL 4.4.4A

Variable, der påvirker beregningen af dækningsgraden. Dem, der *ikke* gik på efterløn (hører sammen med tabel 4.9.2). Del 2. – andele med en værdi.

Kohorte	Alder	Antal obs. i 1.000	Brutto indk. – andel	Netto indk. – andel	Ssh. udb. – andel	Udb. pension – andel	Modregning – andel	Brutto indk. efterløn – andel	Netto indk efterløn – andel
1995	60	16,6	100	100	97	57	11	100	100
1995	61	13,2	100	100	90	42	15	100	100
1995	62	10,3	99	99	93	35	17	100	100
1995	63	6,6	99	99	90	38	18	100	100
1995	64	5,1	99	99	85	34	19	100	100
1995	65	4,2	98	98	84	30	19	100	100
1995	66	3,9	97	97	82	31	22	100	100
2001	60	22,3	100	100	98	59	54	100	100
2001	61	20,4	100	100	97	44	55	100	100
2001	62	12,5	99	99	96	40	23	100	100
2001	63	9,8	99	99	95	37	23	100	100
2001	64	8,8	99	99	94	37	22	100	100

AD KAPITEL 5

TABEL 5.1.1A

Opgørelse af fordelingen af baggrundsvariablene. Opdelt på alderstrin og kohorter.

Alder	Gik på efterløn	Kohorte	Antal obs. 1.000	Køn - andel kvinder	Grundudd.	Erhvervsfaglig /gymnasial	Vidregående udd.	Partner ikke på pension	Ikke tjenestemand	Antal ugers beskæftigelse
				An- del, pct.	An- del, pct.	An- del, pct.	An- del, pct.	An- del, pct.	An- del, pct.	Uger
60	Nej	1995	16,6	42	41	41	17	77	91	41
60	Nej	2001	22,3	38	33	42	24	78	92	48
60	Ja	1995	13,8	53	54	37	9	66	90	29
60	Ja	2001	18,5	61	46	42	11	61	90	24
61	Nej	1995	13,1	40	40	41	19	75	91	42
61	Nej	2001	20,3	37	32	43	25	73	93	48
61	Ja	1995	3,4	46	45	44	11	68	93	30
61	Ja	2001	1,9	47	43	38	19	65	76	33
62	Nej	1995	10,1	38	39	40	21	72	91	45
62	Nej	2001	12,3	34	31	41	28	72	93	47
62	Ja	1995	2,9	49	45	43	12	64	91	28
62	Ja	2001	8,0	41	34	45	20	63	93	46
63	Nej	1995	6,1	34	37	38	25	70	92	46
63	Nej	2001	9,6	32	31	40	28	68	93	47
63	Ja	1995	3,8	43	43	41	16	63	89	45
63	Ja	2001	2,5	38	30	43	27	62	93	45
64	Nej	1995	4,5	33	36	39	25	66	92	46
64	Nej	2001	8,3	32	31	40	29	65	93	47
64	Ja	1995	1,5	36	36	39	25	61	92	45
64	Ja	2001	1,1	33	30	45	25	60	92	45
65	Nej	1995	3,5	31	36	38	26	63	93	46
65	Ja	1995	0,9	36	31	42	27	59	88	47
66	Nej	1995	3,1	30	36	38	26	61	93	46
66	Ja	1995	0,3	33	37	38	25	59	89	46

TABEL 5.1.2A

Opgørelse af fordelingen af baggrundsvariablene. Opdelt på alderstrin og kohorter.

Alder	Gik på efterløn	Kohorte	Antal obs. 1.000	Brutto- indkomst 1.000 kr.	Pensions- formue 1.000 kr.	Modregnings- baseret pensionsf. 1.000 kr.	Modregning 1.000 kr.	Brutto- dækningsgrad Pct.	Netto- dækningsgrad Pct.
60	Nej	1995	16,6	306	720	785	45	63	71
60	Nej	2001	22,3	370	1.165	1.104	42	54	63
60	Ja	1995	13,8	213	547	758	42	76	84
60	Ja	2001	18,5	204	677	666	34	86	93
61	Nej	1995	13,1	316	799	796	66	63	71
61	Nej	2001	20,3	367	1.143	1.103	42	53	61
61	Ja	1995	3,4	239	598	672	54	73	81
61	Ja	2001	1,9	260	1.018	1.120	53	72	80
62	Nej	1995	10,1	334	945	782	72	60	69
62	Nej	2001	12,3	379	1.245	934	87	52	61
62	Ja	1995	2,9	230	663	593	54	78	85
62	Ja	2001	8,0	313	1.026	615	53	60	69
63	Nej	1995	6,1	350	1.174	928	86	66	74
63	Nej	2001	9,6	385	1.356	1.035	91	50	60
63	Ja	1995	3,8	289	865	668	57	72	80
63	Ja	2001	2,5	339	1.244	876	72	52	62
64	Nej	1995	4,5	353	1.394	1.120	93	67	75
64	Nej	2001	8,3	390	1.520	1.142	102	52	61
64	Ja	1995	1,5	301	1.135	818	71	71	79
64	Ja	2001	1,1	335	1.375	942	65	54	63
65	Nej	1995	3,5	345	1.616	1.308	104	70	78
65	Ja	1995	0,9	303	1.306	932	73	67	75
66	Nej	1995	3,1	352	1.719	1.325	97	72	80
66	Ja	1995	0,3	302	1.488	1.257	70	77	85

TABEL 5.2A

Afgangssandsynligheden fordelt på kohorte og alderstrin, korrigeret for bruttodækningsgraden og baggrundskarakteristika.

Kohorte	1995				2001			
	BDG	BDG	BDG	BDG	BDG	BDG	BDG	BDG
Marginal effekt	71,9	64,7	60	55	64,7	71,9	60	55
BDG 60 år	0,40	0,38	0,37	0,36	0,36	0,39	0,33	0,30
BDG 61 år	0,18	0,17	0,17	0,16	0,07	0,08	0,07	0,06
BDG 62 år	0,21	0,19	0,18	0,17	0,39	***		
BDG 63 år	0,38	0,37	0,36	0,36	0,19	***		
BDG 64 år	0,24	***			0,10	***		
BDG 65 år	0,20	***						
BDG 66 år	0,07	***						
Marginal effekt - fortsat	75	80	85	90	75	80	85	90
BDG 60 år	0,40	0,41	0,43	0,44	0,41	0,43	0,46	0,49
BDG 61 år	0,18	0,18	0,18	0,19	0,09	0,10	0,10	0,11
BDG 62 år	0,21	0,22	0,23	0,24	0,43	***		
BDG 63 år	0,38	0,38	0,39	0,39	0,19	***		
BDG 64 år	0,24	***			0,10	***		
BDG 65 år	0,20	***						
BDG 66 år	0,08	***						

Anm.: Tabellen viser afgangssandsynligheden for en standardperson (kolonne 2 og 6). Standardpersonen er en kvinde med en grundskoleuddannelse, hvis partner ikke er gået på pension, som ikke er tjenestemand, og som var i beskæftigelse i 52 uger op til måletidspunktet. *** betyder, at effekten ikke er signifikant forskellig fra standardpersonen. * betyder, at effekten kun er signifikant på et 10-procents-signifikansniveau. 'Udd.' står for uddannelse. 'Indk.' står for indkomst. 'BDG' står for bruttodækningsgrad. Marginaleffekten repræsenterer en ændring i den pågældende variabel, uden at andre variable ændres. Den kombinerede effekt repræsenterer en ændring i afgangssandsynligheden, når begge variable ændres. 'Bes.' står for beskæftigelse.

TABEL 5.3A

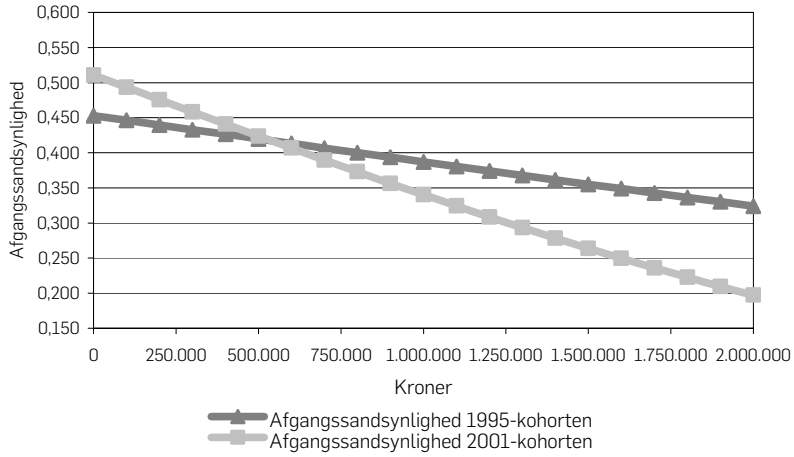
Afgangssandsynligheden fordelt på kohorte og alderstrin, korrigeret for option-value-værdien og baggrundskarakteristika. $K=1$ og $\gamma=1$.

Kohorte	1995				2001			
	OPV	OPV	OPV	OPV	OPV	OPV	OPV	OPV
Marginal effekt - i 1.000 eller mio. kr.	853	873	1 mio.	1,2 mio. kr.	873	853	1 mio.	1,2 mio. kr.
OPV 60 år	0,40	0,40	0,39	0,37	0,36	0,36	0,34	0,31
OPV 61 år	0,18	0,17	0,16	0,16	0,07	0,06	0,06	0,06
OPV 62 år	0,21	0,18	0,18	0,17	0,39	0,36	0,36	0,35
OPV 63 år	0,38	0,35	0,34	0,33	0,19	***		
OPV 64 år	0,24	***			0,10	***		
OPV 65 år	0,20	***						
OPV 66 år	0,07	***						
Marginal effekt - i mio. kr. - fortsat	1,4 mio. kr.	1,6 mio. kr.	1,8 mio. kr.	2 mio. kr.	1,4 mio. kr.	1,6 mio. kr.	1,8 mio. kr.	2 mio. kr.
OPV 60 år	0,36	0,35	0,34	0,32	0,28	0,25	0,22	0,20
OPV 61 år	0,15	0,15	0,14	0,13	0,05	0,05	0,04	0,04
OPV 62 år	0,16	0,15	0,14	0,13	0,34	0,33	0,32	0,31
OPV 63 år	0,32	0,31	0,30	0,29	0,15	0,15	0,14	0,13
OPV 64 år	0,20	0,19	0,18	0,17	***			
OPV 65 år	***							
OPV 66 år	***							

Anm.: OPV står for option-value-værdien.

FIGUR 5.1A

Sammenhængen mellem afgangssandsynligheden og option-value-værdien for en 60-årig standardperson. Opdelt på kohorter. Med parametre værdier $k=1$ og $\gamma = 1$.

AD KAPITEL 6

TABEL 6.1A

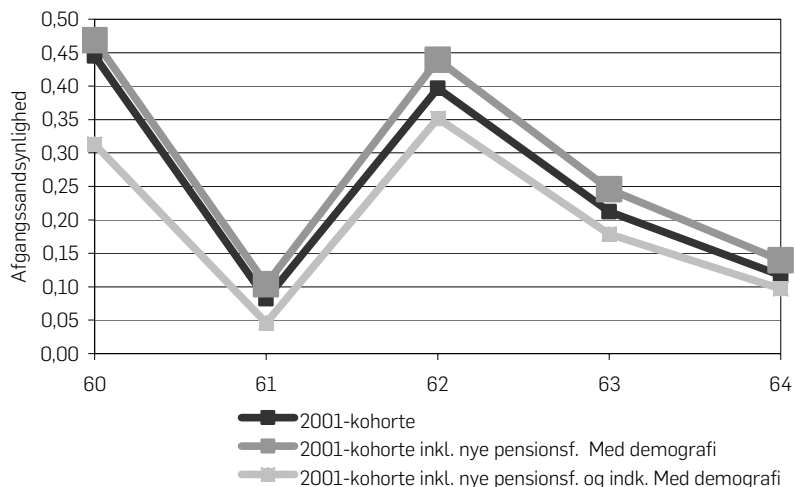
Bruttodækningsgraderne for 2001-kohorten – de oprindelige bruttodækningsgrader, dem korrigeret for pensionsformuen og dem korrigeret for pensionsformuen og indkomsten. Alle korrigeret for demografi. Opdelt på alder.

Alder	60	61	62	63	64
<i>Bruttodækningsgrad</i>					
2001-kohorte	75,5	61,8	45,5	46,8	48,0
2001-kohorte med korrektion for pensionsformuer	80,6	69,3	52,6	53,6	53,8
2001-kohorte med korrektion for pensionsformuer og indkomster (1,5 pct. udvikling)	55,7	49,1	42,5	43,0	43,0
2001-kohorte med korrektion for pensionsformuer og indkomster (1 pct. udvikling)	60,3	53,4	45,2	45,7	45,7

Anm.: Indkomstudviklingen angiver udviklingen i forhold til prisindekset. Udviklingen er graderet efter tilknytningen til arbejdsmarkedet 5 år bagud. Kun personer med fuld beskæftigelse har fået den fulde indkomstudvikling. Personer, der ikke havde nogen beskæftigelse, har fået en udvikling på 0,5 pct. i forhold til prisudviklingen, hvilket svarer til satsreguleringen.

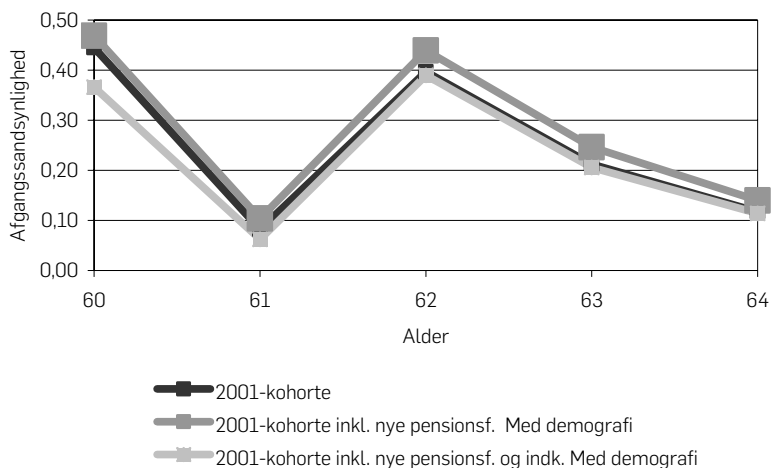
FIGUR 6.1A

Afgangssandsynligheden for 2001-kohorten beregnet med pensionsformuen og indkomsten for en 60-årig i 2026. Beregnet med modellen med bruttodækningsgraden som forklarende variabel. Med en korrektion for sammensætning af uddannelsesniveau og køn. Lønudvikling på 1,5 pct. over satsreguleringen.

FIGUR 6.2A

Afgangssandsynligheden for 2001-kohorten beregnet med pensionsformuen og indkomsten for en 60-årig i 2026. Beregnet med modellen med bruttodækningsgraden som forklarende variabel. Med en korrektion for sammensætning af uddannelsesniveau og køn. Lønudvikling på 0,3 pct. over satsreguleringen – svarende til det rene bidrag til satspuljen.

LITTERATURLISTE

- Amilon, Bingley og Nielsen (2008): *Opsat Pension – øger den arbejdsudbuddet?* SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd 08:29. København.
- Arbejdsdirektoratet (2005): *Evaluering af efterlønsreformen: Den fleksible efterløn.* København.
- Arbejdsdirektoratet (2007). *Om at få fleksibel efterløn.* Arbejdsdirektoratet – Marts 2007.
- ATP årsrapport 2001.
- Brüniche-Olsen, P. (1992) (red). *Arbejdmarkedspolitik.* I Erhverv og Samfund - 8. Redigeret af A. M. Christensen, P. E. Hansen og K. Hjulsager. Handelshøjskolens Forlag.
- Danmarks Statistik (1986): *Statistisk Tiårsoversigt 1985*
- Finansministeriet (1998): *Den moderne efterløn.* København.
- Finansministeriet (2006): *Aftale om fremtidens velstand og velfærd og investering i fremtiden.* København.
- Gustman, A. and Steinmeier, T. (2000): Retirement in Dual Career Families: A Structural Model, *Journal of Labor Economics*, 18 (3): 503-545.

- Gruber, J. & Wise, D.A. (Red.) (2004): *Social Security Programs and Retirement around the World*. National Bureau of Economic Research Conference Report.
- Hurd, M.D. (2000): The Joint Retirement Decisions of Husbands and Wives, in D.A. Wise (ed.), *Issues in the Economics of Aging*, Chicago, University of Chicago Press for NBER: 231-258.
- Jensen, B. (1994). *Hvad gør vi ved arbejdsløsheden?* Rockwool Fonden. Specktrum. København.
- Jørgsen, M. (2007): *Danskernes pensionsopsparinger. En deskriptiv analyse*. København. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd 07:21.
- Jørgensen, M. (2008): *Danskernes indbetalinger til pension – Hvordan påvirker tilknytningen til arbejdsmarkedet de fremtidige pensioner*. København. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd 08:11.
- Larsen, M. (2005): The Effect of the '92-reform of the Voluntary Early Retirement Pension Program on Retirement Age – A Natural Experiment. *Nationaløkonomisk Tidsskrift*: 143 (2005): 168-188.
- Pensionsmarkedsrådet (2005): *Pensionsmarkedsrådets rapport om pensionsopsparing, dækningsgrader og levetid*. København.
- Ploug, N., Henriksen, I. & Kærgaard, N. (2004): *Den danske velfærdsstats historie*. Antologi. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for velfærd 07:21.
- Schaarup, J.Z. (2009): *Har efterlønsmodtagere et dårligt helbred?* Forsikring & Pension – Analyserapport 2009:2. København.
- Stock, J.H. & Wise, D.A. (1988): *Pensions, the option value of work and retirement*. Working Paper no. 2688. Cambridge. National Bureau of Economic Research.
- Sørensen, T. Ø. (1992): *Arbejdsløshed – 90'ernes udfordring. Arbejdsløshed og fleksibilitet på det danske arbejdsmarked*. Arbejdsnotat nr. 5., Rockwool Fondens Forskningsprojekt.
- Sørensen, O.B. (2006): *Social Partner Involvement in Danish Pension Schemes*. Report submitted to the ETUI, Brussels, Belgium.
- Velfærdskommissionen (2006): *Fremtidens Velfærd Vores valg*. Kapitel 5. København.
- Wooldrige, J. (2006): *Introductory Econometrics: A Moderne Approach*. Michigan.
- Økonomi- og Erhvervsministeriet (2005): *Økonomisk tema: Pensionsopsparingen i Danmark*. København.

HJEMMESIDER

Kilde 1 – Velfærdsministeriet.

http://www.social.dk/ministeriets_omraader/kontante_ydelser/index.aspx?id=2501f7e4-5394-42c7-887c-a9bbe57e2a17

Kilde 2 – ATP.

<http://www.atp.dk/www/portal.nsf/mainfrms!readform&Area=ATPPrivat&ExpandAlias=Menu-ATPPrivat-ATP-og-SP&Src=/www/area.nsf/AllByDocID/ATP-pension-pensionshistorie-1950erne@OpenDocument>

Kilde 3 – PensionDanmark.

<http://www.pension.dk/overenskomst/resultat07.asp>

Kilde 4 – Velfærdsministeriet.

http://www.social.dk/ministeriets_omraader/kontante_ydelser/aeldre/folkkepension.html

Kilde 5 – Forsikring & Pension (Pensions ABC'en).

<http://www.forsikringenshus.dk/PensionsABC/Pensionsordbogen.aspx>

Kilde 6 – Jørn Henrik Petersen.

<http://www.kristeligt-dagblad.dk/artikel/2964:Historie--Folkkepension-til-fattigpension>

Kilde 7 – Wikipedia.

<http://da.wikipedia.org/wiki/Invalidepension>

Kilde 8 – Danmarks Statistikbank.

<http://www.statistikbanken.dk/statbank5a/default.asp?w=1280>

Kilde 9 – ATP-faktum, nr. 37 oktober 2006.

<http://www.atp.dk/X5/wps/wcm/jsp/atp/pdf/faktum37.pdf>

Kilde 10 – Ældresagen.

<http://www.aeldresagen.dk/Medlemmer/raadgivning/vaerdatvide/efterloen/Medlemsperiodeogefterloensbidrag/Sider/Default.aspx>

Kilde 11 – 3F.

<http://www.3f.dk/oestfyn/Nyhedsmappe/Dagpenge-%20og%20efterl%C3%B8nssatser%202009.aspx>

Kilde 12 – Danmarks Statistik (Times).

<http://www.dst.dk/Vejviser/dokumentation/times/emnegruppe/emne/dataset/Variabel.aspx?Sysrid=578807×path=6|94760|944907|>

Kilde 13 – Ugebrevet A4.

http://www.ugebreveta4.dk/2008/200830/Baggrundanalyse/~/media/UBA4/2008_30/Udvikling_i_satsregulering_og_loen.ashx

Kilde 14 – Forsikring og Pension (Pensionsmåleren).

http://www.forsikringogpension.dk/Pension/Dit_behov/pensionsmaaler/Sider/Pensionsmaaler.aspx

Kilde 15 - Gyldendals åbne encyklopædi.

http://www.denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Samfund/B%C3%B8rne-_og_ungdomsforsorg/f%C3%B8rtidspension?highlight=folkeforsikringsloven

SFI-RAPPORTER SIDEN 2008

SFI-rapporter kan købes eller downloades gratis fra www.sfi.dk. Enkelte rapporter er kun udkommet som netpublikationer, hvilket vil fremgå af listen nedenfor.

- 08:01 Amilon, Anna: *Danskernes forventninger til pension*. 151 s. ISBN: 978-87-7487-885-8. Kr. 150,00.
- 08:02 Jæger, Mads M.: *Mere attraktive almene boliger? Effektevaluering af Omprioriteringsloven 2000*. 97 s. ISBN: 978-87-7487-886-5. Kr. 100,00.
- 08:03 Rosenstock, M., Jensen, S., Boll, J., Holt, H. & Wiese, N.: *Virksomheders sociale engagement. Årbog 2007*. 202 s. ISBN: 978-87-7487-887-2. Kr. 198,00.
- 08:04 Thorgaard, C.H. & Hougaard, I.B.: *Fokus på demens. Evaluering af en efteruddannelse i forebyggende hjemmebesøg*. 62 s. ISBN: 978-87-7487-888-9. Netpublikation.
- 08:05 Thorgaard, C.H. & Hougaard, I.B.: *Metoder til kvalitet i ældreplejen. Evaluering af et metodeudviklingsprojekt*. 76 s. ISBN: 978-87-7487-889-6. Kr. 80,00.
- 08:06 Olsen, B.M. & Dahl, K.M.: *Fritidsliv i børnehøjde. Beretninger fra udsatte børn*. 124 s. ISBN: 978-87-7487-890-2. Kr. 125,00.

- 08:07 Høgelund, J., Boll, J., Skou, M. & Jensen, S.: *Effekter af ændringer i sygedagpengeloven*. 178 s. ISBN: 978-87-7487-891-9. Kr. 175,00.
- 08:08 Bach, H.B.: *Livet efter en ulykke. Arbejdsliv og forsørgelse efter en ulykke, som blev vurderet i arbejdsskadestyrelsen*. 114 s. ISBN: 978-87-7487-892-6. Kr. 100,00.
- 08:09 Christensen, G.: *Hvorfor lejere bliver sat ud af deres boliger. Og konsekvenserne af en udsættelse*. 268 s. ISBN 978-87-7487-894-0. Kr. 238,00.
- 08:10 Larsen, B., Schademan, H.K. & Høgelund, J.: *Handicap og beskæftigelse i 2006. Vilkår og betingelser for handicappede på arbejdsmarkedet*. 180 s. ISBN: 978-87-7487-893-3. Kr. 180,00.
- 08:11 Jørgensen, M.: *Danskernes indbetalinger til pension. Hvordan påvirker tilknytningen til arbejdsmarkedet de fremtidige pensioner?* 222 s. ISBN: 978-87-7487-895-7. Kr. 220,00.
- 08:12 Filges, T.: *Virksomheders rekruttering*. ISBN: 978-87-7487-901-5. 146 s. Kr. 150,00.
- 08:13 Bonfils, I.S., Bengtsson, S. & Olsen, L. (red.): *Handicap og ligebehandling i praksis*. 175 s. ISBN 978-87-7487-897-1. Kr. 180,00.
- 08:14 Andersen, D.: *Anbragte børn i tal. Kvantitative analyser af data om børn, der er anbragt uden for hjemmet med fokus på skolegang. Delrapport 1*. 76 s. ISBN 978-87-7487-899-5. Netpublikation.
- 08:15 Mortenson, M.D. & Neerbek, M.N.: *Fokus på skolegang ved visitation til anbringelse uden for hjemmet. Delrapport 2*. 126 s. ISBN 978-87-7487-900-8. Kr. 125,00.
- 08:16 Mattsson, C., Hestbæk, A-D. & Andersen, A.R.: *11-årige børns hverdagsliv og trivsel. Resultater fra SFI's forløbsundersøgelser af årgang 1995*. 181 s. ISBN: 978-87-7487-902-2. Kr. 180,00.
- 08:17 Bach, H.B. & Larsen, B.: *300-timers-reglen. Betydningen af 300-timersreglen for gifte kontanthjælpsmodtagere*. 138 s. ISBN 87-7487-903-9. Kr. 140,00.
- 08:18 Bengtsson, S.: *Handicap og samfundsdeltagelse 2006*. 259 s. ISBN 978-87-7487-904-6. Kr. 260,00.
- 08:19 Beer, F., Winter, S.C., Skou, M.H., Stigaard, M.V., Henriksen, A.C. & Friisberg, N.: *Statslig og kommunal beskæftigelsesindsats. Implementering af "Flere i arbejde" for strukturreformen*. 289 s. ISBN 978-87-7487-905-3. Kr. 278,00

- 08:20 Skou, M.H., Winter, S.C. & Beer, F.: *Udllicitering af sagsbehandling. Andre aktører i beskæftigelsesindsatsen*. 208 s. ISBN: 978-87-7487-906-0. Kr. 210,00
- 08:21 Ottosen, M.H. & Christensen, P.S.: *Anbragte børns sundhed og skolegang. Udviklingen efter anbringelsesreformen*. 129 s. ISBN 978-87-7487-907-7. Kr. 130,00.
- 08:22 Klitgaard, C. & Damgaard, B.: *Integrations- og oplæringsstillinger i kommunerne*. 97 s. ISBN: 978-87-7487-908-4. Kr. 100,00.
- 08:23 Egelund, T., Andersen, D., Hestbæk, A.-D., Lausten, M., Knudsen, L., Fuglsang Olsen, R. & Gerstoft, F.: *Anbragte børns udvikling og vilkår. Resultater fra SFI's Forløbsundersøgelser af årgang 1995*. 327 s. ISBN 978-87-7487-910-7. Kr. 298,00.
- 08:24 Emerek, R., & Holt, H.: *Lige muligheder – Frie valg? Om det kønspolitiske arbejdsmarked gennem et årti*. 369 s. ISBN: 978-87-7487-911-4. Kr. 360,00.
- 08:25 Perthou, A.S., Mortenson, M.D. & Andersen, D.: *Skolegang under anbringelse. Delrapport 3*. 121 s. ISBN: 978-87-7487-913-8. Kr. 120,00.
- 08:26 Andersen, D., Mortenson, M.D., Perthou, A.S. & Neerbek, M.N.: *Anbragte børns undervisning. Sammenfatning af tre delrapporter*. 77 s. ISBN: 978-87-7487-914-5. Kr. 70,00.
- 08:27 Nielsen, C. & Heidemann, J.: *Pengespil blandt unge. En rapport om 12-17-åriges spilvaner*. 117 s. ISBN: 978-87-7487-915-2. Kr. 120.
- 08:28 Deding, M. & Larsen, M.: *Lønforskelle mellem mænd og kvinder 1997-2006*. 197 s. ISBN: 978-87-7487-916-9. Kr. 190,00.
- 08:29 Amilon, A., Bingley, P. & Nielsen T.H.: *Opsat folkepension. Oger den arbejdsudbuddet?* 166 s. ISBN: 978-87-7487-917-6. Kr. 170,00.
- 08:30 Bengtsson, T.T., Knudsen, L., Nielsen, V.L.: *Kortlægning af kommunernes foranstaltninger til udsatte unge*. 199 s. ISBN: 978-87-7487-918-3.
- 08:31 Wüst, M., Thorsager, L. & Bengtsson S.: *Indsatsen over for børn med handicap og træningsbehov*. 117 s. ISBN: 978-87-7487-919-0. Kr. 120.
- 08:32 Kløft Schademan, H., Jensen, S., Thuesen, F. & Holt, H.: *Virk-somheders sociale engagement*. Årbog 2008. 202 s. ISBN: 978-87-7487-920-6. Kr. 200.

- 08:33 Mattsson, C. & Munk, M.D.: *Social uddannelsesmobilitet på kandidat- og forskeruddannelser*. 77 s. ISBN: 978-87-7487-921-3. Netpublikation.
- 08:34 Baviskar, S. & Dahl, K.M.: *11-årige børns fritid og trivsel*. 159 s. ISBN: 978-87-7487-922-0. Kr. 160.
- 09:01 Christensen, E., Kristensen, L.G. & Baviskar, S.: *Børn i Grønland. En kortlægning af 0-14-årige børns og familiers trivsel*. 145 s. ISBN 978-87-7487-923-7. Kr. 150,00.
- 09:02 Christensen, E., Kristensen, L.G. & Baviskar, S.: *Kalaallit nunaanni meeqqat. Meeqqat 0-imiit 14-it ilanngullugit ukiullit ilaqutariillu atugarissaarnerannik misissuineq*. 172 s. ISBN: 978-87-7487-924-4. Kr. 150,00.
- 09:03 Deding, M. & Filges, T.: *Danske lønmodtageres arbejdstid. En registeranalyse baseret på lønstatistikken*. 160 s. 978-87-7487-925-1. Kr. 160,00.
- 09:04 Thuesen, F., Schademan, H.K., Jensen, S., Holt, H. & Høst, A.: *A-kasserne og den aktive beskæftigelsespolitik*. 216 s. ISBN: 978-87-7487-928-2. Kr. 220,00.
- 09:05 Larsen, B. & Høgelund, J.: *Handicap og beskæftigelse. Udviklingen mellem 2002 og 2008*. 98 s. ISBN: 978-87-7487-927-5. Kr. 100,00
- 09:06 Ellerbæk, L.S. & Graversen, B.K.: *Evaluering af jobcentrenes ligestilingsindsats*. 80 s. ISBN: 978-87-7487-929-9. Kr. 80,00.
- 09:07 Bengtsson, S. & Røgeskov, M.: *At skabe netværk. En evaluering af 22 socialpsykiatriske projekter i 15M-puljen*. 132 s. ISBN: 978-87-7487-930-5. Kr. 130,00.
- 09:08 Andersen, D. & Järvinen, M.: *Skadesreduktion i praksis. Behandlingstilbud til opiatmisbrugere i København*. 214 s. ISBN: 978-87-7487-931-2. Kr. 210,00.
- 09:09 Bengtsson, S. & Cayuelas Mateu, N.: *Beskyttet beskæftigelse. En kortlægning*. 118 s. ISBN: 978-87-7487-932-9. Kr. 110,00.
- 09:10 Deding, M. & Gerstoft, F.: *Børnefattigdom i Danmark 2002-2006*. 58 s. ISBN: 978-87-7487-933-6. Kr. 60,00.
- 09:11 Holt, H., Hvid, H., Grosen, S.L. & Lund, H.L.: *It, køn og psykisk arbejdsmiljø i administrativt arbejde*. 180 s. ISBN: 978-87-7487-935-0. Kr. 180,00.
- 09:22 Jørgensen, M.: *En effektmåling af efterlønsreformen af 1999. Reformens betydning for arbejdsudbuddet*. 192 s. ISBN: 978-87-7487-949-7. Kr. 200,00.

EN EFFEKTMÅLING AF EFTERLØNS- REFORMEN AF 1999

REFORMENS BETYDNING FOR ARBEJDSUDBUDET

Efterlønsreformen af 1999 havde til formål at få folk til at blive længere på arbejdsmarkedet ved at gøre efterlønsordningen mindre attraktiv. Det skyldtes et behov for at øge arbejdsudbuddet, så der bliver flere erhvervsaktive til at forsørge den øgede befolkningsgruppe af ældre.

SFI har med denne undersøgelse forsøgt at måle effekten af efterlønsreformen på arbejdsudbuddet. Der kan påvises en beskedent reducerende effekt i tilgangen på grund af den skærpede modregning af egne pensionsformuer. Desuden ser det ud til, at den skattefri præmie har medført en mindre reducerende effekt på afgang til efterløn.

Derudover konkluderer rapporten, at reformen har ændret mønsteret for, hvornår man går på efterløn. Sandsynligheden for at gå på efterløn er øget for dem med mindst økonomisk tab og reduceret for dem med størst økonomisk tab. På længere sigt – i løbet af de kommende 20 år – vil væsentligt færre sandsynligvis vælge at gå på efterløn, fordi udviklingen i lønninger forventes at blive større end i efterlønsatsen (pga. satsreguleringen). Som helhed er efterlønsordningen blevet mindre attraktiv. Blandt dem som havde mulighed for at fravælge efterlønsordningen efter reformen, er der således en markant lavere andel, som er medlem af efterlønsordningen.

Undersøgelsen er finansieret af Arbejdsmarkedskommissionen.